

**T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRK HUKUKUNDA
İŞVERENİN İŞ KAZALARINDAN DOĞAN
CEZAI SORUMLULUĞU**

MEHMET SERHAT AVCI

HAZİRAN – 2018

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK HUKUKUNDA
İŞVERENİN İŞ KAZALARINDAN DOĞAN
CEZAI SORUMLULUĞU**

MEHMET SERHAT AVCI

TEZ DANIŞMANI:
DR. ÖĞR. ÜYESİ İSKENDER GÜMÜŞ
İKİNCİ TEZ DANIŞMANI:
DOÇ. DR. SAİM OCAK

HAZİRAN – 2018

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mehmet Serhat Avcı'nın "Türk Hukukunda İşverenin İş Kazalarından Doğan Cezai Sorumluluğu" başlıklı tezi 11/06/2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Yasin ÇAKIREL
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi elde etmek için gerekli olan koşulları sağladığını onaylarım.

Doç. Dr. Bora YENİHAN
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Başkanı

Bu tezi okuyarak içerik ve nitelik açısından incelediğimizi ve Yüksek Lisans derecesi almak için yeterli olduğunu onaylıyoruz.

Doç. Dr. Saim OCAK Dr. Öğr. Üyesi İskender GÜMÜŞ
İkinci Tez Danışmanı Tez Danışmanı

Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ	Marmara Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İskender GÜMÜŞ	Kırklareli Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Burçin AYDOĞDU	Kırklareli Üniversitesi

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Mehmet Serhat AVCI

11/06/2018

ÖZ

TÜRK HUKUKUNDA İŞVERENİN İŞ KAZALARINDAN DOĞAN CEZAI SORUMLULUĞU

Avcı, Mehmet Serhat

Yüksek Lisans, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Tez Danışmanları: Doç. Dr. Saim Ocak, Dr. Öğr. Üyesi İskender Gümüş

Haziran 2018

Çalışma hak ve hürriyetinin gerçek anlamda kullanılabilmesi, iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasına bağlıdır. Kişinin sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışarak bireysel varlığını geliştirebilmesinin önündeki en büyük engellerden birisi ise iş kazalarıdır. Sanayi Devrimi sonrasında, üretim süreçlerinde yaşanan değişimlere bağlı olarak artan iş kazaları, son dönemde ülkemiz kamuoyunda da trajik gelişmelerle gündeme gelmektedir. İş kazalarının oluşumunun önlenmesi için iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin gerektiği şekilde alınması gerekir. Türk Hukuk mevzuatında, işverene iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin çeşitli önlemleri alma yükümlülüğü yüklenmiştir. İş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerine aykırı davranarak iş kazasına neden olan işverenin hukuki, idari ve cezai sorumluluğu gündeme gelecektir. Cezai sorumluluk; kusur ilkesi ve kişisel sorumluluğa dayanması, içerdiği yaptırım gücü, tabi olduğu yargılama usulü ve sonuçları itibarıyla diğer sorumluluk türlerinden farklılık gösterir. Cezai sorumluluğun doğabilmesi, ayrıca suçun asli unsurlarının varlığına da bağlıdır. İşverenin iş kazası biçiminde ortaya çıkan eylemi ile kasten öldürme, kasten yaralama, taksirle öldürme veya taksirle yaralama suçlarının işlenebilmesi mümkündür. İşverenin cezai sorumluluğu, soruşturma ve kovuşturma aşamalarından oluşan ceza yargılaması sonucunda belirlenir. İş kazalarının önlenmesi için öncelikle iş sağlığı ve güvenliği kavramının toplumsal kültürde içselleştirilmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: İş kazası, iş sağlığı ve güvenliği, işveren, cezai sorumluluk, suç.

ABSTRACT

THE CRIMINAL RESPONSIBILITY OF EMPLOYER ARISING FROM OCCUPATIONAL ACCIDENTS IN TURKISH LAW

Avcı, Mehmet Serhat

Master of Arts, Labor Economics and Industrial Relations

Supervisors: Asst. Prof. Dr. Saim Ocak, Dr. İskender Gümüş

June, 2018

The real use of right and freedom of work depends on the provision of occupational health and safety. One of the biggest obstacles to working in a healthy and safe environment and improving the individual's identity is the occupational accident. Following the Industrial Revolution, increasing occupational accidents due to the changes in the production processes, the tragic developments in the public opinion of our country have recently come to the fore. Occupational health and safety precautions must be taken as necessary to prevent the formation of occupational accidents. In Turkish legislation, the employer has the obligation to take various measures regarding occupational health and safety. The legal, administrative and criminal liability of the employer who causes work accidents by contradicting his occupational health and safety obligations will come into the agenda. Criminal liability; it depends on the principle of fault and personal liability, the sanction it contains, the way in which it is handled, and the consequences thereof. The birth of criminal responsibility also depends on the existence of the essential elements of the crime. It is possible for the employer to commit acts of voluntary manslaughter (felonious homicide), felonious injury, negligent homicide and negligent injury. The criminal responsibility of the employer is determined by the criminal proceedings of the investigation and prosecution phases. In order to prevent occupational accidents, the concept of occupational health and safety must be internalized in social culture.

Key Words: occupational accidents, occupational health and safety, employer, criminal responsibility, crime.

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR	5
A. İŞYERİ.....	5
1. İşyeri Kavramı.....	5
2. İşyerinin Kapsamı	8
a. İşin yapıldığı yer.....	8
b. İşyerine bağlı yerler.....	8
c. Eklentiler.....	10
d. Araçlar	10
B. ÇALIŞAN.....	11
C. İŞVEREN.....	12
1. İşverenin Tanımı.....	12
2. Soyut - Somut İşveren Ayrımı.....	14
3. Alt İşverenlik İlişkisi.....	17
4. Geçici İş İlişkisi.....	20
D. İŞVEREN VEKİLİ.....	21
E. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ.....	25
1. İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramı	25
2. İşverenin Yükümlülükleri.....	30
a. Gözetme/Koruma yükümlülüğü.....	31
b. Eğitim yükümlülüğü.....	32
c. İzleme/Denetleme yükümlülüğü	34
d. Risklerle mücadele yükümlülüğü.....	35

e. İş sağlığı ve güvenliği organizasyonu oluşturma yükümlülüğü.....	37
f. Diğer yükümlülükler	39
F. İŞ KAZASI.....	39
1. Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından İş Kazası.....	40
a. İş kazasının tanımı	40
b. İş kazasının unsurları.....	41
2. İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Bakımından İş Kazası.....	46
3. Bireysel İş Hukuku Bakımından İş Kazası.....	48
a. İş kazasının tanımı	48
b. İş kazasının unsurları.....	49
4. Ceza Hukuku Bakımından İş Kazası.....	52

İKİNCİ BÖLÜM

İŞVERENİN İŞ KAZALARINDAN DOĞAN CEZAI SORUMLULUĞU.....	55
A. SORUMLULUK ve SUÇ.....	55
1. Sorumluluk Kavramı	55
a. Hukuki sorumluluk	56
b. İdari sorumluluk	57
c. Cezai sorumluluk	58
2. Sosyal Ceza Hukuku ve Uygulama Alanı	60
3. Suç ve Unsurları.....	63
a. Suç kavramı.....	63
b. Suçun unsurları.....	64
B. İŞVERENLERİN CEZAI SORUMLULUĞU	85
1. İşverenin Sorumluluğu	86
a. İşverenin cezai sorumluluğu için gerekli koşullar.....	86
b. Tüzel kişi işverende sorumluluk	112
c. Alt işverenlik ilişkisinde sorumluluk.....	117
d. Geçici iş ilişkisinde sorumluluk.....	133
2. İşveren Vekilinin Sorumluluğu.....	136
a. İşveren vekili sıfatı ve yetki devri	136
b. İşveren vekilinin sorumluluğunun kapsamı.....	143
3. Sorumluluğa Esas Suç Tipleri	151

a. Kasıtlı suçlar.....	151
b. Taksirli suçlar.....	160

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARGILAMA USULÜ.....	179
A. YARGILAMA AŞAMALARI	179
1. Soruşturma Aşaması.....	179
a. Soruşturma koşulları.....	179
b. Soruşturmanın icrası.....	184
2. Kovuşturma Aşaması	190
a. Genel olarak	190
b. İş kazasının kovuşturulması.....	192
B. HÜKÜM ve CEZANIN BİREYSELLEŞTİRİLMESİ.....	224
1. Hüküm Kavramı.....	224
2. Cezanın Belirlenmesi	226
a. Temel cezanın belirlenmesi	227
b. Cezada artırım nedenleri.....	230
c. Cezada indirim nedenleri	233
3. Yaptırım Türleri.....	237
a. Hapis cezası.....	238
b. Adli para cezası	239
c. Seçenek yaptırım ve tedbirler.....	240
d. Kanuni yoksunluk	247
4. Hükümün Farklı Görünüm Biçimleri.....	250
a. Erteleme	250
b. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması.....	253
5. Yargılamadaki Diğer Hususlar	259
a. İştirak	259
b. Tekerrür	260
c. Yargılamayı sona erdiren özel haller	261
d. Hukuk - Ceza yargılamalarının etkileşimi.....	264
SONUÇ.....	271
KAYNAKÇA.....	281

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AY	: Anayasa
BİK	: Basın İş Kanunu
BK	: Birlikşilik Kanunu
bkz	: Bakınız
C	: Cilt
DİK	: Deniz İş Kanunu
DMK	: Devlet Memurları Kanunu
E	: Esas sayısı
ed	: Editör
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
İK	: İş Kanunu
İSGK	: İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu
K	: Karar sayısı
KK	: Kabahatler Kanunu
m	: Madde
MYHK	: Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun
No	: Numara
Öte	: Ötekiler
RG	: Resmi Gazete
s	: Sayfa
S	: Sayı
ss	: Sayfadan sayfaya
SSGSSK	: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
STİSK	: Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu

TBK	:	Türk Borçlar Kanunu
TCK	:	Türk Ceza Kanunu
TDK	:	Türk Dil Kurumu
UYAP	:	Ulusal Yargı Ağı Projesi
vb	:	Ve benzeri
vd	:	Ve devamı
Y	:	Yıl
YÖK	:	Yükseköğretim Kurulu
Yönt	:	Yönetmelik

GİRİŞ

Kişi hak ve özgürlüklerinin en önemlilerinden birisi, Anayasada güvence altına alınan çalışma hak ve hürriyetidir. Bireyin varlığını geliştirebilmesi ve kendisini bir süje olarak ortaya koyabilmesi bir anlamda çalışma hürriyetinin sağlanabilmesine bağlıdır. Sözü edilen özgürlüğün gerçek anlamda sağlanabilmesi için ise, öncelikle sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamına ihtiyaç bulunmaktadır.

İş Hukukunun ortaya çıkış nedeni olan çalışanların korunması gereksinimi, aynı zamanda iş sağlığı ve güvenliği kavramının temelini oluşturmaktadır. Ekonomik yönden güçlü olan işverene karşı çalışanın yalnızca sözleşme hürriyetini sınırlayıcı hükümlerle korunması, sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının yaratılması için yeterli olmamaktadır. Çalışanların vücut bütünlüğünü, ruh ve beden sağlığını koruyarak kendi bireysel varlıklarını geliştirebilmeleri, ancak insan onuruna yakışır, yaşam hakkını gzetemeyen çalışma standartlarına sahip olmaları ile mümkün olabilecektir. İş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması aynı zamanda sosyal devlet ilkesinin de bir gereğidir. Nitekim Anayasada devletin, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığını sürdürebilmesi için gerekeni yapmakla yükümlü olduğu ifade edilmiştir.

Çalışma hayatının başlangıcından bu yana gerçekleşen iş kazaları, iş sağlığı ve güvenliği bakımından en önemli tehditlerden birisini oluşturmaktadır. Nitekim iş kazaları, çalışanların ruh ve beden sağlığı üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkinin yanı sıra, çalışanın yakınlarından başlayarak toplumsal anlamda olumsuz maddi ve manevi sonuçlara yol açmakta, işveren ve milli servet açısından da büyük ölçekli maddi kayıplara neden olmaktadır. Sözü edilen bireysel ve toplumsal zararların doğmasına engel olabilmek için iş kazalarının nedenlerinin titizlikle araştırılması, belirlenen nedenlerin ortadan kaldırılması için de etkili çaba gösterilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde iş kazalarına neden

olan etkenler önlenemeyecek ve yeni kazaların meydana gelmesi kaçınılmaz olacaktır.

Sosyal devlet ilkesinin gereği olarak devlet başta olmak üzere, iş kazalarının önlenmesi için herkese görevler düşmektedir. İş kazalarının önlenmesi bakımından söz konusu ödevlerin yüklendiği kişilerin başında ise, çalışma hayatının en önemli sükjelerinden birisi olan işveren gelmektedir. Nitekim mevzuattaki düzenlemelerle işverenlere çalışanların iş kazalarından korunması için birçok yükümlülükler yüklenmiş bulunmaktadır. İşverenlerin mevzuatın öngördüğü yükümlülüklere aykırı davranması halinde hukuki, idari ve cezai sorumluluğu gündeme gelebilecektir.

İş kazalarının son yıllarda acı deneyimlerle Türkiye gündemine girdiği ve böylece ulusal kamuoyunda tartışılmaya başlandığı görülmektedir. Ülkemizde gerçekleşen iş kazaları daha çok, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine aykırı davranışlar neticesinde meydana gelmektedir. Dolayısıyla, iş kazalarından doğan cezai sorumluluk bakımından öncelikle dikkate alınması gereken kişiler, mevzuatla iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almakla yükümlü kılınan kimseler olmaktadır. Söz konusu alanda mevzuatla işverene son derece önemli yükümlülükler yüklenmiştir. İşverenin tüzel kişi işveren olması veya somut olayda alt işverenlik veya geçici iş ilişkilerinin bulunması gibi hallerde de, belirtilen yükümlülükler, bazı değişikliklerle geçerliliğini sürdürmektedir.

İşverenin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülüklerine aykırılıktan ve iş kazalarından kaynaklanan hukuki ve idari sorumluluğu kapsamında maruz kaldığı bazı yaptırımlar söz konusudur. Sözü edilen yaptırımların niteliğinin ekonomik içerikli olması ise, iş ilişkisinin güçlü tarafı olan işveren bakımından yaptırımların etkisini ve caydırıcılığını azaltmaktadır. Öte yandan Türkiye pratiğinde, kimi işverenlerin ekonomik risklerini göze alarak, kısa vadeli kâr oranlarını düşürmemek için, belli bir maliyet içeren iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerini yerine getirmedikleri görülmektedir. İşte sahip olduğu yaptırımların nitelik ve sonuçları itibarıyla diğer disiplinlerden farklılık gösteren cezai sorumluluğun önemi bu noktada ortaya çıkmaktadır. Zira işverenin iş kazasından cezai yönden sorumlu

tutulması halinde hürriyeti bağlayıcı cezaya, tutuklama gibi koruma tedbirlerine, birtakım kanuni yoksunluklara, seçenek yaptırım ve tedbirlere maruz kalması, sözü edilen yaptırımların adli sicil kaydına alınması gibi hususlar diğer hukuk disiplinlerinde öngörülmeyip, Ceza Hukukuna özgüdürler. Ayrıca cezai sorumluluğun belirlenme sürecine ilişkin yargılama usulü de, diğer sorumluluk türlerinin yargılama biçimlerinden işleyiş, içerik ve amaç itibarıyla önemli ölçüde ayrılmaktadır. Dolayısıyla, cezai sorumluluğun içerdiği yaptırım gücü ve belirtilen özellikleri, onu, iş kazalarından doğan diğer sorumluluk türlerinden ayrı bir noktaya taşımakta ve inceleme konusu olarak seçmemize vesile olmaktadır.

Çalışmamız, işverenin iş kazalarından doğan cezai sorumluluğunu, doktrin ve yargı uygulaması bağlamında incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmanın konusu Türk Hukukunda işverenin iş kazalarından doğan cezai sorumluluğu ile sınırlandırılmıştır. Başka bir ifadeyle, uluslararası hukuk metinleri ile mukayeseli hukuk uygulamaları, bilimsel sınırlandırmaya uygun olarak inceleme kapsamı dışında bırakılmış, işverenin iş kazasından doğan cezai sorumluluğu Türk Hukuku doktrin ve uygulaması esas alınarak irdelenmiştir. Çalışmamızın birinci bölümünde, sonraki bölümlerde atıf yapılacak temel kavramlar, tanımlandıkları hukuk disiplinleri bağlamında incelenecektir. İkinci bölümde, işverenin iş kazalarından doğan cezai sorumluluğunun esası, suç genel teorisine dayandırılarak ve yargı uygulamaları çerçevesinde analiz edilecektir. Üçüncü ve son bölümde ise, ceza yargılama usulünün işleyiş, içerik ve amacına ilişkin olarak, daha çok iş kazası yargılamaları çerçevesinde kalınarak inceleme yapılacaktır.

1. BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR

A. İşyeri

1. İşyeri Kavramı

İş Hukuku alanındaki kanunların yer itibarıyla uygulama alanını oluşturan *işyeri*, aynı zamanda kanuni düzenlemelerin önemli bir kısmında da dikkate alınan temel bir kavramdır¹. Günümüzde esnek çalışma biçimleri çerçevesinde sınırlarının genişleyip belirsizleşmeye başlamasına karşılık işyerinde yapılan çalışmanın büyük ölçüde devam etmesi, onun bu temel kavram özelliğini sürdürmesini sağlamaktadır. Özellikle iş sağlığı ve güvenliği alanında alınması gereken önlemler ve yüklenen yükümlülüklerin, iş kazası tanımlamalarının işyeri temelinde düzenlenmesi işyerinin bu kavramsal niteliğini pekiştirmektedir². İş kazasının ve işverenin sorumluluğunun belirlenmesinde son derece önemli olan işyeri kavramına çalışmamızda, iş kazası sayılan hallere ilişkin açıklamalarda ayrıca değinilecektir.

İşyerinin Türk Hukuku mevzuatında, farklı kanunlarda çeşitli tanımlarının yapıldığı görülmektedir. İş Kanunu (İK)³ m. 2/1-3 hükmüne göre;

İşveren tarafından mal veya hizmet üretmek amacıyla maddî olan ve olmayan unsurlar ile işçinin birlikte örgütlendiği birime işyeri denir. İşverenin işyerinde ürettiği mal veya hizmet ile nitelik yönünden bağlılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen yerler (işyerine bağlı yerler)

¹ Sarper Süzek, *İş Hukuku*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2015, s.200; Mustafa Kılıçoğlu, *Tazminat Esasları ve Hesap Yöntemleri*, Ankara: Bilge Yayınevi, 2014, s. 78; Lütfi İnciroğlu, *Kamu İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliği Bakımından Sorumluluğu (bundan sonra: Kamu İşverenin Sorumluluğu) (Yüksek Lisans Tezi)*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2015, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 422447), s. 52.

² Saim Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2013, s. 16; İbrahim Aydın, *İş Sağlığı ve Güvenliğinden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015, s. 91.

³ “İş Kanunu (4857 Sayılı Kanun)” Resmi Gazete, 25134 (10.06.2003).

ile dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve meslekî eğitim ve avlu gibi diğer eklentiler ve araçlar da işyerinden sayılır. İşyeri, işyerine bağlı yerler, eklentiler ve araçlar ile oluşturulan iş organizasyonu kapsamında bir bütündür.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (SSGSSK)⁴ m. 11/1-2'ye göre;

İşyeri, sigortalı sayılanların maddî olan ve olmayan unsurlar ile birlikte işlerini yaptıkları yerlerdir. İşyerinde üretilen mal veya verilen hizmet ile nitelik yönünden bağlılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen işyerine bağlı yerler, dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden veya meslek eğitimi yerleri, avlu ve büro gibi diğer eklentiler ile araçlar da işyerinden sayılır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (İSGK)⁵ m. 3/1-h'de işyeri şöyle tanımlanmıştır:

İşyeri: Mal veya hizmet üretmek amacıyla maddi olan ve olmayan unsurlar ile çalışanın birlikte örgütlendiği, işverenin işyerinde ürettiği mal veya hizmet ile nitelik yönünden bağlılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen işyerine bağlı yerler ile dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve meslekî eğitim yerleri ve avlu gibi diğer eklentiler ve araçları da içeren organizasyonu ...ifade eder.

Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu (STİSK)⁶ m. 2/3'te kanunun uygulanması bakımından işyeri kavramı için İK hükümlerine atıf yapılmıştır. Ayrıca, açıkça işyeri tanımlaması yapmamakla birlikte, Deniz İş Kanunu (DİK)⁷ m. 1/1'de *gemi işyeri* olarak kabul edilirken, Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi

⁴ “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (5510 Sayılı Kanun)” Resmi Gazete, 26200 (16.06.2006).

⁵ “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (6331 Sayılı Kanun)” Resmi Gazete, 28339 (30.06.2012).

⁶ “Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu (6356 Sayılı Kanun)” Resmi Gazete, 28460 (07.11.2012).

⁷ “Deniz İş Kanunu (854 Sayılı Kanun)” Resmi Gazete, 12586 (29.04.1967).

Hakkında Kanun (kısaca Basın İş Kanunu, BİK)⁸ m. 1/1’de, gazete ve mevkutelerle haber ve fotoğraf ajansları işyeri olarak kabul edilmektedir⁹.

İş Hukuku mevzuatımızda, farklı kanunlarda işyerine ilişkin olarak yapılan tanımların büyük ölçüde örtüştüğü ifade edilmektedir¹⁰. Yargıtay Ceza Genel Kurulu da yakın tarihli bir kararında işyeri kavramını şu ifadelerle tarif etmiştir:

İş yapılan ya da çalışılan her yer, iş ve sosyal güvenlik hukuku bakımından bir işyeri olarak kabul edilemeyeceği gibi, hiçbir işçi çalışmadığı halde işyeri olarak tanımlanabilecek yerler de mevcuttur. Bu bağlamda; idarehane, yazıhane, muayenehane, imalathane, pansiyon, otel, kahvehane, mağaza, şube, eğlence ve spor salonları, hayvancılık tesisleri, çiftlik, tarla, bağ, bahçe, inşaat şantiyeleri, madenler, taş ocakları, vapur büfeleri gibi ticari, sınai, zirai ya da mesleki bir faaliyetin icrasına tahsis edilen veya bu faaliyetlerde kullanılan yerler de işyeri olarak kabul edilmektedir. Öte yandan bir yerin işyeri olarak vasıflandırılabilmesi için, geçici bir süre de olsa herhangi bir işe tahsis edilmesi gerekmektedir¹¹.

İşyerinin; mal ve hizmet üretiminde kullanılan taşınır ve taşınmaz malları (maddi unsurlar), işyerinin teknik hedefine ulaşmak için kurulan organizasyona dâhil olan müşteri portföyü, patent hakkı, üretim ve deneyim yöntemleri gibi maddi olmayan unsurları, işgücü, teknik amaç ve organizasyon unsurları öne çıkmaktadır¹². Bununla beraber işyeri her zaman kanuni tanımlarda çerçevesi çizilen genişlikte olmayıp bazen basit bir çalışma yeri de olabilir¹³.

⁸ “Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun (5953 Sayılı Kanun)” Resmi Gazete, 8140 (20.06.1952).

⁹ Ali Güneren, *İş Kazası ve Meslek Hastalığından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011, s. 87; Süzek, *İş Hukuku*, s. 200.

¹⁰ Nüvit Gerek, “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun Düşündürdükleri (bundan sonra: İş Sağlığı)”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 7, S. 28 (2012), s. 12; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s.16.

¹¹ Ceza Genel Kurulu, E. 2014/9-777, K. 2016/264, 24.05.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

¹² İnciroğlu, *Kamu İşverenin Sorumluluğu*, ss. 54-55.

¹³ Kenan Tunçomağ ve Tankut Centel, *İş Hukukunun Esasları*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2015, s. 61.

İşyerinin teknik amacı ön plandayken işyerine yakın bir kavram olan işletmenin, kural olarak iktisadi kâr sağlama amacı güden ve çoğunlukla işyerinden daha geniş kapsamlı bir organizasyonu ifade eden yönleriyle işyerinden ayrıldığı ileri sürülmektedir¹⁴.

2. İşyerinin Kapsamı

a. İşin yapıldığı yer

Mal ve hizmet üretiminin yapıldığı, teknik amacın esas itibarıyla gerçekleştiği yer, *işin yapıldığı yer* olarak nitelendirilebilir¹⁵. Süzek, İK m. 2/2-3'e göre bu nitelendirmeyi uygun bulmakla birlikte, sözü edilen yer için *asıl işyeri* nitelendirmesinin uygun olmayacağını belirtmektedir. Zira yazara göre, işyeri İK m. 2/2-3'te getirilen hükümlerin içerdiği kısımlarla birlikte bir bütün oluşturur ve aynı hukuki sonuçlara tabi olur¹⁶.

İşyeri tek bir kişiye ait olabileceği gibi aynı işletme amacını gerçekleştirmeye çalışan birden fazla kişiye de ait olabilir. Bunun dışında bir kişinin birden çok işyerinin sahibi olması da mümkündür¹⁷. Üretim faaliyetlerinin yapıldığı fabrika binaları, oteller, lokantalar, imalat atölyeleri bu yerlere örnek verilebilir.

b. İşyerine bağlı yerler

İK m. 2/2, SSGSSK m. 11/2 ve İSGK m. 3/1-h hükümlerinde işverenin işyerinde ürettiği mal veya hizmet ile nitelik yönünden bağılılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen yerlerin işyerinden sayılacağı öngörülmüştür. Söz konusu düzenlemelerle bağımsız işyeri niteliği taşıyan bir yerde yapılmakta olan işin nitelik ve yönetim bakımından başka bir

¹⁴ Müjdat Şakar, *Gerekçeli ve İçtihatlı İş Kanunu Yorumu (bundan sonra: İş Kanunu)*, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, 2011, s. 57; Süzek, *İş Hukuku*, ss. 205-206.

¹⁵ Süzek, *İş Hukuku*, s. 202.

¹⁶ Benzer şekilde işverenin mal veya hizmet üretme amacını izleyerek işyerinin tüm unsurlarını belli bir organizasyon içerisinde bir araya getirdiği *örgütlenmiş bütün* nitelendirmesi için bkz. Tunçomağ ve Centel, *İş Hukukunun Esasları*, s. 61. Buna karşılık *asıl işyeri* nitelendirmesi için bkz. Hamdi Mollamahmutoğlu, Muhittin Astarlı ve Ulaş Baysal, *İş Hukuku*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2014, s. 258; İnciroğlu, *Kamu İşverenin Sorumluluğu*, s. 56.

¹⁷ Tunçomağ ve Centel, *İş Hukukunun Esasları*, ss. 61-62.

işyerine bağlı olması halinde, bahse konu yerler bir bütün ve tek bir işyeri olarak kabul edilecektir¹⁸.

Asıl işe nitelik yönünden bağlılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen bağlı yerlerin aynı işyeri sayılabilmesi, asıl işin yapıldığı yerle arasında teknik ve hukuki bağlılığın bulunmasına bağlıdır¹⁹. Örneğin bir hazır giyim atölyesi ile burada üretilen ürünler için naylon kılıf üretimi yapan başka bir atölyenin aynı işverene ait bulunması durumunda teknik ve hukuki bağlılık söz konusu olacaktır. Naylon kılıf atölyesinin başka bir işverene ait bulunması durumunda ise teknik bağlılıktan söz edilebilirse de hukuki bağlılıktan söz edilemeyecek ve bu ikinci işyeri birincinin bağlı işyeri sayılamayacaktır.

Yargıtay'a göre de, bir yer işin niteliği ve yürütümü açısından bağlı bulunduğu işyerinden sayılacaktır²⁰. Farklı üretim birimlerinin tek bir işyeri sayılabilmeleri için aynı arazi sınırları içerisinde bulunmaları şart olmamakla birlikte birimlerin yönetimde birliği engelleyecek ölçüde birbirinden uzak da olmamaları gerekecektir²¹.

Bağlı yer ile işin yapıldığı yerde yürütülen işlerin risk ve tehlike dereceleri bazen farklı ve bağlı yerde yürütülen faaliyetin risk ve tehlikesi işin yapıldığı yere oranla daha yüksek olabilir. Belirtilen durumlarda, iş kazası ve tehlike sınıflarına göre prim oranlarının uygulanmasında Sosyal Güvenlik Kurumunun farklı işyeri numaralandırması yaptığı da dikkate alındığında, nasıl bir yol izleneceği doktrinde tartışılmıştır. Bu konuda bazı yazarlar tarafından örgütlenmiş bütün çerçevesinde geniş bir değerlendirme

¹⁸ Süzek, *İş Hukuku*, s. 67.

¹⁹ Fevzi Demir, *En Son Yargıtay Kararları Işığında İş Hukuku ve Uygulaması (bundan sonra: İş Hukuku)*, İzmir: Albi Yayıncılık, 2014, ss. 70-71; Kübra Doğan Yenisey, *İş Hukukunda İşyeri ve İşletme*, İstanbul: Legal Yayınevi, 2007, s. 26; Tunçomağ ve Centel, *İş Hukukunun Esasları*, s. 62; Süzek, *İş Hukuku*, ss. 202-203; Şakar, *İş Kanunu*, s. 55.

²⁰ 9. Hukuk Dairesi, E. 2014/10904, K. 2014/27044, 17.09.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

²¹ Nuri Çelik, Nurşen Caniklioğlu ve Talat Canbolat, *İş Hukuku Dersleri*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2016, s. 88.

yapmak yerine işverenin yürüttüğü faaliyetin esas alınarak iş sağlığı ve güvenliği bakımından daha belirgin bir tanım getirilmesi önerilmiştir²².

c. Eklentiler

İK m. 2/2, SSGSSK m. 11/2 ve İSGK m. 3/1-h hükümlerinde dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve mesleki eğitim, avlu, büro gibi eklentilerin işyerinden sayılacağı öngörülmüştür. Sözü edilen yerler, mal veya hizmet üretimiyle doğrudan ilgili olmayan, ancak işyeriyle dolaylı bağlantısı bulunan alanlar olup²³, ayrıca işin yapıldığı yerle aynı coğrafi sınırlar içerisinde olmaları şart değildir²⁴.

Kanuni düzenlemelerle eklenti olarak sayılan yerler sınırlı sayıda (*numerus clausus*) olmayıp, mevzuatta sayılan yerler dışında, işyeriyle dolaylı olarak bağlantısı bulunan başka benzer yerler, örneğin kantin, otopark, spor salonu, garaj gibi yerler de işyeri kapsamında sayılacaktır²⁵. Eklentilerin ortak işlevleri dikkate alınarak, bütünüyle sosyal nedenlerle işyerine dâhil edildiği ileri sürülmektedir²⁶.

d. Araçlar

İK m. 2/2, SSGSSK m. 11/2 ve İSGK m. 3/1-h hükümleri uyarınca araçlar da işyerinden sayılacaktır. Söz konusu düzenlemelerde herhangi bir sınırlandırma yapılmamış olup, işyerinde yürütülmekte olan faaliyete katkıda bulunan her türlü kara, deniz, hava nakil araçlarıyla sabit ve hareketli araçlar, buldozer, vinç, çekici gibi makinelerle birlikte, bu

²² Erdem Özdemir, *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku (bundan sonra İş Güvenliği)*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014, ss. 122-123; Doğan Yenisey, *İş Hukukunda İşyeri*, s. 386.

²³ İnciroğlu, *Kamu İşverenin Sorumluluğu*, s. 57.

²⁴ Süzek, *İş Hukuku*, s. 205; Demir, *İş Hukuku*, s. 71.

²⁵ Tunçomağ ve Centel, *İş Hukukunun Esasları*, s. 63; Süzek, *İş Hukuku*, s. 205; Demir, *İş Hukuku*, s. 71; İnciroğlu, *Kamu İşverenin Sorumluluğu*, s. 57.

²⁶ Mollamahmutoğlu, Astarlı ve Baysal, *İş Hukuku*, s. 261.

kapsamda işyeriyle bütünlük arz eder²⁷. Deniz nakil aracı olan gemi ise, DİK m. 1/1 uyarınca doğrudan işyeri sayılmaktadır.

Aracın işyerinden sayılması için işverenin mülkiyetinde yahut işyerinin coğrafi sınırları içerisinde bulunması zorunlu değildir²⁸. İşveren tarafından kiralanmış bir araç da işyerinden sayılacaktır. Elbette sözü edilen araçların işyerinin teknik amacı doğrultusunda tahsis edilerek kullanılması gerekir²⁹.

B. Çalışan

İşverenin iş kazalarından doğan cezai sorumluluğu bağlamında esas itibarıyla İSGK tarafından getirilen düzenlemelere aykırılık söz konusu olduğundan, çalışmamızda anılan kanunun tanımladığı *çalışan* kavramının³⁰ kullanılması benimsenmiştir. Çalışan, gerek iş kazalarının çoğu kez mağduru olması, gerekse bu kazalardan kaynaklanan yargısal uyuşmazlıklardaki taraf sıfatı³¹ nedeniyle çalışmamız açısından önemli bir kavramdır.

Bilindiği üzere, iş ilişkisi kapsamında iş sözleşmesine tabi olarak çalışan kişiler *işçi* olarak nitelendirilmektedir. Ancak, İSGK ile sadece işçiler değil diğer bağımlı çalışan kişiler de iş sağlığı ve güvenliği bakımından bir yönüyle özel olarak koruma altına alınmış bulunmaktadır. İSGK m. 3/1-b hükmüne göre çalışan kavramı, “*Kendi özel kanunlarındaki statülerine bakılmaksızın kamu veya özel işyerlerinde istihdam edilen gerçek kişiyi*” ifade eder. Kanunun m. 2/1 hükmüne göre ise, “*Bu Kanun; kamu ve özel*

²⁷ Sami Narter, *İş Kazası ve Meslek Hastalığında Hukuki ve Cezai Sorumluluk*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017, s. 15; Tunçomağ ve Centel, *İş Hukukunun Esasları*, s. 63; Süzek, *İş Hukuku*, s. 205.

²⁸ Tunçomağ ve Centel, *İş Hukukunun Esasları*, s. 63; Süzek, *İş Hukuku*, s. 205; İnciroğlu, *Kamu İşverenin Sorumluluğu*, s. 58.

²⁹ Ünal Narmanlıoğlu, *İş Hukuku Ferdi İş İlişkileri I*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2014, s. 142. Halûk Hâdi Sümer, *İş Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 24.

³⁰ İSGK yürürlüğe girmeden önceki dönemde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin kanun hükümleri daha çok iş sözleşmesine dayalı olarak çalışan işçiler bakımından getirilmişti (Ocak, 2013: 15).

³¹ Çalışan, kural olarak, geçirdiği iş kazası nedeniyle özel hukuk hükümleri uyarınca açacağı tazminat davasında davacı sıfatını haiz olacağı gibi, suçtan zarar gören (mağdur) sıfatıyla cezai soruşturmayı şikâyet veya ihbar yoluyla başlatabilir, kovuşturmaya katılan sıfatıyla dâhil olabilir.

sektöre ait bütün işlere ve işyerlerine, ...çırak ve stajyerler de dâhil olmak üzere tüm çalışanlarına faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır.”.

Kanuni tanımdan da anlaşılacağı üzere çalışan, hangi özel kanuna tabi olursa olsun, kamu sektörü ve özel sektördeki tüm çalışanları kapsayan, dolayısıyla İş Hukuku alanındaki işçi kavramından daha geniş kapsamlı bir kavramdır³². Bu haliyle çalışan kavramının kapsamına işçiler, memurlar ve diğer kamu görevlileri³³ girmektedirler. İş sözleşmesinden farklı olarak çıraklık sözleşmesiyle istihdam edilebilen çıraklar ile yine bir iş sözleşmesine dayalı olarak çalışmayan stajyerler de İK kapsamına alınmamak ve işçi sayılmamakla birlikte İSGK uygulama alanına dâhil edilmişlerdir³⁴. Buna karşılık kanun tanımında yalnızca gerçek kişilerden söz edildiğinden tüzel kişilerin, ayrıca İSGK m. 2/2-ç hükmüyle istisna getirildiğinden çalışan istihdam etmeksizin kendi nam ve hesabına mal ve hizmet üretimi yapanların çalışan olarak nitelendirilebilmeleri mümkün değildir³⁵.

C. İşveren

1. İşverenin Tanımı

İş kazalarından doğan cezai sorumluluğu incelenecek olan *işveren*, İSGK tarafından iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almakla yükümlü kılınan ve iş kazalarından kaynaklanan uyuşmazlıklarda taraf sıfatı bulunan bir kişi³⁶ olması nedeniyle çalışmamız bakımından büyük önem taşımaktadır.

³² Mollamahmutoğlu, Astarlı ve Baysal, *İş Hukuku*, s. 1357.

³³ Anayasa (AY) m. 128/1 hükmü uyarınca “*Devletin ...yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslı ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.*”. Diğer kamu görevlileri kavramının kanuni bir tanımı bulunmamakta olup, bu durum doktrinde kavramsal nitelikte tartışmalara neden olmakta, meydana gelen somut yargısal uyuşmazlıklarda verilen Yüksek Mahkeme kararları yol gösterici olabilmektedir. Bu konudaki ayrıntılı analiz, doktrin tartışmaları ve yargısal kararlar için bkz. İnciroğlu, *Kamu İşverenin Sorumluluğu*, ss. 46-52.

³⁴ Süzek, *İş Hukuku*, ss. 141-145.

³⁵ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 16.

³⁶ İşveren, kural olarak, meydana gelen iş kazası nedeniyle özel hukuk hükümleri uyarınca çalışanın açacağı tazminat davasında davalı sıfatını haiz olacağı gibi, açılacak cezai soruşturmada şüpheli, kovuşturmada ise sanık sıfatını alabilir.

İşverenin İş Hukuku mevzuatımızda çeşitli tanımları yapıldığı görülmektedir. İK m. 2/1'e göre, "Bir iş sözleşmesine dayanarak ... işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye, yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara işveren ...denir."

SSGSSK m. 12/1'de, "4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentlerine göre sigortalı sayılan kişileri çalıştıran gerçek veya tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlar işverendir." tanımı yapılmıştır.

İSGK m. 3/1-ğ hükmünde, "Çalışan istihdam eden gerçek veya tüzel kişi yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlar" işveren olarak ifade edilirken, DİK m. 2/A uyarınca da, "Gemi sahibine veya kendisinin olmayan bir gemiyi kendi adına ve hesabına işleten kimseye" işveren denileceği öngörülmüştür.

STİSK m. 2'de kanunun uygulanması bakımından tıpkı işyeri ve işçide olduğu gibi işveren kavramı için de İK hükümlerine atıf yapılırken işletmenin bütününe yöneten işveren vekilleri de işveren olarak kabul edilmiştir. Açıkça işveren tanımlaması yapmamakla birlikte BİK m. 1'de ise bu kanun hükümlerinin gazetecilerin işverenleri hakkında da uygulanacağı belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere, işveren kavramını tanımlayan ve çerçevesini çizen kanuni düzenlemeler birbirleriyle önemli ölçüde örtüşmektedir³⁷.

İşveren kavramı belirlenirken işçi kavramının esas alındığı görülmektedir³⁸. Zira işveren bir kişiyi işçi olarak çalıştıran kimsedir, onun gerçek veya tüzel kişi yahut özel hukuk veya kamu hukuku öznesi³⁹ olması, hatta tüzel kişiliğe sahip olup olmaması önem taşımamaktadır⁴⁰. Mevzuatta

³⁷ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s.16.

³⁸ Tunçomağ ve Centel, *İş Hukukunun Esasları*, s. 55; Süzek, *İş Hukuku*, s. 146.

³⁹ 25.06.2001 tarih ve 4688 Sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu (RG. 12.07.2001/24460) m. 3/1-b'de kamu işverenin "Kamu görevlilerinin çalıştığı tüzel kişiliği olan ya da olmayan kamu kurum ve kuruluşlarını" ifade edeceği öngörülmüştür.

⁴⁰ Murteza Aydemir, *İşverenin İş ve Sosyal Güvenlik Hukukundan Kaynaklanan Cezai Sorumluluğu (bundan sonra: İşverenin Cezai Sorumluluğu)*, Ankara: Adalet Yayınevi,

işçi kavramının yerine kimi zaman sigortalı, çalışan, gazeteci, gemi adamı kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Bilindiği gibi, İSGK’de işçilerin yanı sıra işçi sıfatı taşımayan çıraklar, stajyerler, kamuda istihdam edilen memurlar, sözleşmeli ve geçici personelleri de kapsamak üzere çalışan kavramı kullanılmaktadır. Doktrinde bununla bağlantılı olarak, çalışan kavramının buna bağlı olarak tanımlanan işveren kavramının içeriğini genişlettiği ileri sürülmektedir⁴¹.

2. Soyut - Somut İşveren Ayrımı

Doktrinde işverenin işçiden iş görme ediminin ifasını isteme ve işçiye(işyerini yönetme yetkisi kapsamında) en üst düzeyde talimat verme yetkilerine sahip bulunan kişi olduğu ileri sürülmektedir. Söz konusu yetkiler genellikle aynı kişide toplanmakta ve işçiden işin ifasını isteyebilen kişiyle ona işyerini yönetme yetkisi kapsamında en üst düzeyde talimat verebilen kişi aynı kişi olmaktadır. Bununla beraber her iki yetkinin bazı hallerde farklı kişilere dağılması söz konusu olabilmektedir. İşte bu gibi durumlar için doktrinde soyut-somut işveren ayrımı yapılmaktadır⁴².

Hak ehliyeti bulunmakla birlikte, belli konularda hukuki işlem yapma ehliyeti bulunmayan veya sınırlı bulunan işveren yönünden *soyut işveren* kavramı kullanılırken⁴³, soyut işverene ait bir hakka ilişkin hukuki işlem yapabilme, bu hakkı hukuk düzeninde ileri sürebilme yetkisine sahip işveren için de *somut işveren* kavramı kullanılmaktadır. Doktrinde, işletme sahibi küçük, iflas etmiş bulunan müflis, vasiyet alacaklısı mirasçı soyut işverene

2016, s. 19; Tunçomağ ve Centel, *İş Hukukunun Esasları*, ss. 55-56; Narmanlıoğlu, *İş Hukuku*, s. 108; Şakar, *İş Kanunu*, s. 49.

⁴¹ Çağla Erdoğan, *İşveren ve İşveren Vekilinin İş Kazasından Doğan Cezai Sorumluluğu (bundan sonra: İşveren Cezai Sorumluluğu) (Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2015, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 393359), s. 28; Aydın, *İş Sağlığı*, s. 91.

⁴² Öner Eyrenci, Savaş Taşkent ve Devrim Ulucan, *Bireysel İş Hukuku*, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım, 2017, ss. 29-30; E. Murat Engin, *Türk İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunda İşveren (bundan sonra: İşveren)*, İstanbul: Basisen Eğitim ve Kültür Yayınları, 1993, s. 116; Muharrem Özen ve Önder Tozman, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Işığında İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Ceza Sorumluluğu (bundan sonra: Ceza Sorumluluğu)”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 3, S. 10 (2008), s. 228; Tunçomağ ve Centel, *İş Hukukunun Esasları*, s. 55; Süzek, *İş Hukuku*, s. 147.

⁴³ Engin, *İşveren*, s. 120.

örnek olarak verilmekte, bu kişilerin işçiden iş görme edimini ifa etmesini isteme yetkisine sahip oldukları, buna karşılık yönetim yetkisi dâhilinde işçilere emir ve talimat verme yetkisine sahip olmadıkları, sözü edilen yetkinin ancak somut işveren konumundaki kanuni temsilci, iflas idaresi ve vasiyeti tenfiz memuru tarafından kullanılabilmesi belirtilmektedir⁴⁴.

Tüzel kişilerde, iş görme ediminin alacaklısı olarak söz konusu edimin ifasını isteme yetkisi tüzel kişinin kendisine ait olduğundan soyut işverenin tüzel kişinin bizzat kendisi olduğu, buna karşılık yönetim organizasyonu çerçevesinde işçiye en üst düzeyde emir ve talimat verme yetkisinin tüzel kişinin somut işveren olarak ifade edilen yönetim organı tarafından kullanılacağı belirtilmektedir⁴⁵.

Soyut-somut işveren ayrımı hukuki, cezai ve idari sorumluluğun⁴⁶ belirlenmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Sözü edilen sorumluluk türlerinden hukuki sorumluluğun soyut işverene, idari sorumluluğun aynı zamanda soyut ve somut işverene ait olacağı kabul edilmektedir⁴⁷.

Çalışmamızın esas konusu olan cezai sorumluluk alanında sorumluluğun muhatabı esas itibarıyla somut işverendir⁴⁸. Ceza Hukukunun temel prensiplerinden biri olan kusur ilkesi gereği, kişi başka bir kimsenin eyleminden dolayı sorumlu tutulamayacağı gibi, meydana gelen neticeden kanunda suç olarak gösterilen eylemi ancak kusurlu iradesiyle işlemesi

⁴⁴ Tunçomağ ve Centel, *İş Hukukunun Esasları*, s. 55; Mollamahmutoğlu, Astarlı ve Baysal, *İş Hukuku*, s. 196; Çelik, Caniklioğlu ve Canbolat, *İş Hukuku*, s. 51; Süzek, *İş Hukuku*, ss. 147-148; Narmanlioğlu, *İş Hukuku*, ss. 109-110; Engin, *İşveren*, ss. 116-119.

⁴⁵ Utkan Araslı, "Ticaret Şirket Organlarının İş Kazasından Kaynaklanan Hukuksal ve Cezai Sorumluluğu (bundan sonra: Ticaret Şirket Sorumluluğu)", *Çimento İşveren Dergisi*, C. 24, S. 4 (2010), s. 29; Süzek, *İş Hukuku*, ss. 148-149; Özen ve Tozman, "Ceza Sorumluluğu", ss. 228-229.

⁴⁶ İdari sorumluluk, hukuki mahiyeti tartışmalı olmakla birlikte genel itibarıyla hukuki ve cezai sorumluluğun dışında, idari yaptırımlarla desteklenen ayrı bir sorumluluk türü olarak incelenmektedir. Bu yönde bir çalışma için bkz. Mustafa Özen, "İş Kazalarında Hukuki, Cezai ve İdari Sorumluluk (bundan sonra: Sorumluluk)", *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 73, S. 2 (2015). Aksi yönde, idari sorumluluğun cezai sorumluluktan ayrılamayacağına ilişkin olarak bkz. Aydemir, *İşverenin Cezai Sorumluluğu*, ss. 1-5.

⁴⁷ Süzek, *İş Hukuku*, ss. 156-157; Narmanlioğlu, *İş Hukuku*, s. 110.

⁴⁸ Narmanlioğlu, *İş Hukuku*, s. 110; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 30.

halinde sorumlu tutulabilecektir⁴⁹. Şu halde, yönetme, emir ve talimat verme yetkilerini kullanma olanağı bulunan, dolayısıyla işyerinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma ve bunların uygulanmasını denetleme yükümlülüğüne tabi olan somut işveren, kusuru bulunması koşuluyla meydana gelen neticeden cezai olarak sorumlu tutulacaktır⁵⁰. Başka bir ifadeyle;

yönetim hakkını, emir ve talimat verme yetkisini kullanma olanağından yoksun bulunan, iş yasalarının emredici hükümlerine aykırı hareket etmesi fiilen mümkün olmayan gerçek kişi soyut işverenlerin ceza sorumluluğundan söz edilemez. Örneğin küçüğün veya müflisin söz konusu kurallara uymak ya da yönetim hakkını kullanarak uyulmasını sağlamak görev ve yetkisi bulunmadığından ceza yaptırımlarına muhatap tutulmaları mümkün değildir. Bu nedenle bu durumda cezai sorumluluk, yönetim ve talimat verme yetkisine sahip olan ve suçu oluşturan fiili gerçekleştiren somut işverene aittir⁵¹.

Soyut işverenin tüzel kişi olduğu hallerde tüzel kişilerin cezai sorumluluklarının bulunup bulunmadığı hususunun da değerlendirilmesi gereklidir. Türk Ceza Kanunu (TCK)⁵² m. 20/2 hükmüne göre, “*Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamaz. Ancak, suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır.*”.Söz konusu maddeden de açıkça anlaşılacağı üzere, Türk Hukuk sisteminde soyut işveren konumundaki tüzel kişilerin cezai sorumluluğu kabul edilmemekte, haklarında yalnızca koşulları varsa güvenlik tedbirleri uygulanabileceği öngörülmektedir. Tüzel kişinin faaliyet alanını ilgilendiren bir cezai uyuşmazlık çıkması halinde sorumluluk, somut işveren

⁴⁹ Mehmet Emin Artuk ve öte.,*Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017, s. 10.

⁵⁰ Engin, *İşveren*, s. 126.

⁵¹ Süzek, *İş Hukuku*, ss. 156-157.

⁵² “Türk Ceza Kanunu (5237 Sayılı Kanun)” Resmi Gazete, 25611 (12.10.2004).

konumundaki organlardaki yetkili kişi (somut işveren) veya kişiler ile koşulları varsa işveren vekiline ait olacaktır⁵³.

3. Alt İşverenlik İlişkisi

Türk Hukuk mevzuatı, doktrin ve yargı kararlarında taşeron, aracı, tali işveren, alt müteahhit gibi ifadelerle de tanımlanan⁵⁴ *alt işveren*, giderek genişleyen uygulama alanıyla çalışma hayatının en güncel ve tartışmalı kavramlarından birisi haline gelmiştir. Alt işverenliğin çalışma hayatında meydana getirdiği gelişmelerin doğrudan doğruya iş sağlığı ve güvenliğine etki etmesi⁵⁵, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin de iş kazalarıyla doğrudan bağlantılı olması, asıl işveren-alt işveren ilişkisini çalışmamız için de önemli kılmaktadır.

SSGSSK’de alt işverenin tanımlandığı görülmektedir. Anılan kanunun m. 12/6 hükmüne göre, “*Bir işverenden, işyerinde yürüttüğü mal veya hizmet üretimine ilişkin bir işte veya bir işin bölümü veya eklentilerinde, iş alan ve bu iş için görevlendirdiği sigortalıları çalıştıran üçüncü kişiye alt işveren denir...*”⁵⁶.

İş ilişkilerini düzenleyen kanun hükümlerine bakıldığında alt işverenliğe ilişkin düzenlemelerin İK içerisinde yer aldığı görülmektedir. Sözü edilen kanunun m. 2/6 hükmüne göre;

Bir işverenden, işyerinde yürüttüğü mal veya hizmet üretimine ilişkin yardımcı işlerinde veya asıl işin bir bölümünde işletmenin ve işin gereği ile teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren işlerde iş alan ve bu iş için görevlendirdiği işçilerini sadece bu işyerinde aldığı işte çalıştıran diğer işveren ile iş aldığı işveren arasında kurulan ilişkiye asıl işveren-alt işveren ilişkisi denir.

⁵³ Araslı, “Ticaret Şirket Sorumluluğu”, ss. 33-36. Tüzel kişi işverende cezai sorumluluğa ilişkin olarak bkz. İkinci Bölüm, başlık B., 1., b.

⁵⁴ Güneren, *İş Kazası*, s. 167.

⁵⁵ Narter, *İş Kazası*, s. 195.

⁵⁶ İş ilişkilerini düzenleyen diğer kanunlarda alt işveren kavramının tanımının yapılmadığı görülmektedir.

Alt işverenin asıl işverenle arasında iş veya vekâlet sözleşmesi olmayıp, daha çok eser, taşıma, kira vb. sözleşmesi kapsamında yüklendiği işi kendi işçileriyle yürütmekte olduğu, bu yönüyle de işveren vekili konumunda olmadığı ifade edilmektedir⁵⁷. Örneğin bir fabrikanın yemekhanesinde yemek servis edilmesi, bir inşaatın elektrik tesisatının döşenmesi, bir işyerinin temizlik ve güvenlik faaliyetlerinin yerine getirilmesi gibi işlerin asıl işverenle yapılan sözleşmeye istinaden başka bir işveren tarafından, kendi işçileriyle birlikte yürütülmek üzere yüklenilmesi halinde alt işverenlik ilişkisinin doğduğu kabul edilebilir.

Doktrinde alt işverenlik ilişkisinin kurulması için; a) işyerinde işçi (sigortalı) çalıştıran asıl işveren bulunması, b) işin asıl işverene ait işyerinde yapılması, c) alt işverenin yalnızca asıl işverenin işyerinde ve kendi adına işçi (sigortalı) çalıştırması, d) işin işyerinde yürütülen mal ve hizmet üretimine ilişkin olması, e) işletmenin ve işin gereği ile teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren bir iş olması koşullarının bir arada bulunması gerektiği ileri sürülmektedir⁵⁸. Alt işverenlik sözleşmesinin geçerliliği için ise belli bir şekil şartı bulunmamaktadır, akdin sözlü olarak da yapılması mümkündür⁵⁹.

Kanun koyucu İK m. 2/7 hükmü ile alt işverenlik ilişkisi için gerekli koşulların esas itibarıyla bulunmadığının veya işlemin muvazaalı olduğunun belirlenmesi halinde, işçilerin başlangıçtan itibaren doğrudan asıl işverenin işçisi sayılacağını öngörmüştür.

Kanun koyucu bir işyerinde alt işverenlik ilişkisinin bulunması halinde, sorumlulukla ilgili bazı emredici hükümler de koymuştur. SSGSSK m. 12/6'ya göre, “...Sigortalılar, üçüncü bir kişinin aracılığı ile işe girmiş ve bunlarla sözleşme yapmış olsalar dahi, asıl işveren, bu Kanunun işverene

⁵⁷ Süzek, *İş Hukuku*, s. 158.

⁵⁸ Süzek, *İş Hukuku*, ss. 159-166; Güneren, *İş Kazası*, ss. 167-170.

⁵⁹ “Sanığın asıl işveren ile sözlü olarak yaptığı anlaşmanın oluş ve dosya kapsamına göre alt-üst işverenlik anlaşması niteliğinde olduğu, ... anlaşılmakla; ...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/81, K. 2017/3773, 10.05.2017, UYAP Bilişim Sistemi). 5673 Sayılı Kanun ile değişik İK m. 3 hükmünde yer verilen yazılı alt işverenlik sözleşmesinin idareye bildirim zorunluluğunun şekil şartı niteliğinde olduğuna ilişkin olarak bkz. Çelik, Caniklioğlu ve Canbolat, *İş Hukuku*, s. 55.

yüklediği yükümlülüklerden dolayı alt işveren ile birlikte sorumludur.”. İK m. 2/6’ya göre de, “...Bu ilişkide asıl işveren, alt işverenin işçilerine karşı o işyeri ile ilgili olarak bu Kanundan, iş sözleşmesinden veya alt işverenin taraf olduğu toplu iş sözleşmesinden doğan yükümlülüklerinden alt işveren ile birlikte sorumludur.”. Her iki kanun hükmünün de işçi (sigortalı) haklarının sağlanması bakımından daha güçlü bir güvence sağlamak amacıyla getirildiği, asıl işverenin burada tarif edilen sorumluluğunun alt işverenle birlikte tabi olunan *müteselsil (dayanışmalı, zincirleme) sorumluluk* olduğu belirtilmektedir⁶⁰. Elbette söz konusu sorumluluğun hukuki sorumluluk olup alt işverenin işçilerinin asıl işverenin işyerinde çalıştığı süre ve alt işverenin işçileri karşısındaki sorumluluğuyla sınırlı olduğu vurgulanmaktadır⁶¹. Uygulamada sık rastlanan alt işverenlik sözleşmesiyle asıl işverene getirilen sorumluluk muafiyetinin ise işçiler yönünden herhangi bir bağlayıcılığı bulunmadığı, ancak tarafların iç ilişkileri açısından, kusur dağılımına göre meydana gelebilecek rücu uyuşmazlıklarında hüküm ifade edebileceği ileri sürülmektedir⁶².

Alt işverenin, geniş anlamda işverenin işçiyi gözetme borcu kapsamında, kendi işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almakla yükümlü olduğu belirtilmektedir⁶³. Söz konusu genel yükümlülüğün dışında mevzuatla alt işverene yüklenen daha somut yükümlülükler de bulunmaktadır. Elbette bütün bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi neticesinde meydana gelebilecek iş kazasından dolayı alt işverenin cezai sorumluluğu gündeme gelecektir⁶⁴.

⁶⁰ Tunçomağ ve Centel, *İş Hukukunun Esasları*, s. 56; Şakar, *İş Kanunu*, s. 51; Güneren, *İş Kazası*, s. 166. Müteselsil sorumluluğu, asıl işverenin alt işveren çalışanlarını (iş ilişkisinden bağımsız) koruma yükümlülüğüne dayandıran görüş için ayrıca bkz. İbrahim Aydın, “6331 Sayılı Kanun’da Düzenlenen İş Sağlığı ve Güvenliği Yükümlülüklerinin Alt İşveren İlişkisinde Gösterdiği Özellikler ve Hukuki Sorumluluk”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, S. 30 (2013), s. 41.

⁶¹ Süzek, *İş Hukuku*, s. 167.

⁶² Süzek, *İş Hukuku*, ss. 167-168. Alt işverenlik ilişkisinde sorumluluk hususunda ayrıntılı bilgi ve analiz için bkz. Çelik, Caniklioğlu ve Canbolat, *İş Hukuku*, s. 67 vd.

⁶³ Narter, *İş Kazası*, ss. 195-196; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 113.

⁶⁴ Alt işverenlik ilişkisinde cezai sorumluluğa ilişkin olarak bkz. İkinci Bölüm, başlık B., 1., c.

4. Geçici İş İlişkisi

Geçici (ödünç) iş ilişkisi, İK m. 7/1 hükmünde düzenlendiği üzere, özel istihdam bürosu aracılığıyla ya da holding bünyesi içinde veya aynı şirketler topluluğuna bağlı başka bir işyerinde görevlendirme yapılmak suretiyle kurulan bir ilişkidir.

Geçici iş ilişkisinin özel istihdam bürosu⁶⁵ aracılığıyla kurulması durumunda özel istihdam bürosunun bir işverenle *geçici işçi sağlama sözleşmesi* yaparak bir işçisini geçici olarak bu işverene devri söz konusu olurken (İK m. 7/2), işverenin bir işçisini, holding bünyesi içinde veya aynı şirketler topluluğuna bağlı başka bir işyerinde iş görme edimini yerine getirmek üzere geçici olarak devretmesi durumunda, devir sırasında işçinin yazılı rızası alınmak zorunludur (İK m. 7/son)⁶⁶.

Kanun koyucu, özel istihdam bürosu aracılığıyla kurulan geçici iş ilişkisi ile doğrudan işveren tarafından yapılan işçi devri arasında, kuruluş, içerik ve geçerlilik süresi yönünden bazı farklılıklar öngörmüştür. Çalışmamızın kapsamını aşacağından belirtilen konuda ayrıntıya girilmeyecek ve işverenin cezai sorumluluğu bakımından önemli olan hususlara değinilmekle yetinilecektir.

Kanun maddesinde yer verilen ve çalışmamız bakımından en önemli yetki, geçici işverenin işin gereği ve geçici işçi sağlama sözleşmesine uygun olarak geçici işçisine talimat verme yetkisine sahip olmasıdır (İK m. 7/9-a, m. 7/son). Bunun dışında geçici işveren, iş sağlığı ve güvenliği risklerine karşı çalışana gerekli eğitimin verilmesini sağlamak, iş sağlığı ve güvenliği

⁶⁵ Özel İstihdam Büroları Yönetmeliği (RG 11.10.2016/29854) m. 3/1-j hükmüne göre Özel İstihdam Bürosu, “*İş arayanların elverişli oldukları işlere yerleştirilmesine ve çeşitli işler için uygun işçiler bulunmasına aracılık yapmak ve/veya geçici iş ilişkisi kurma faaliyeti yürütmek üzere Kurum (Türkiye İş Kurumu) tarafından izin verilen gerçek veya tüzel kişiler tarafından kurulan büroları ...ifade eder.*” İK m. 7 hükmününün 06.05.2016 tarihli ve 6715 Sayılı Kanununun (RG 20.05.2016/29717) m. 1 hükmü ile değiştirilmeden önceki halinde özel istihdam bürolarına yer verilmemişti. Kanun değişikliğinin analiz ve eleştirisi için bkz. Serkan Odaman, “Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Türk İş Hukukunda Ödünç İş İlişkisi Uygulaması”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, S. 36 (2016), ss. 41-61.

⁶⁶ 6715 Sayılı Kanununun m. 1 hükmüyle yapılan değişiklik neticesinde, *işverenin yapmakta olduğu işe benzer işlerde çalıştırılması koşuluyla başka bir işverene işçi devredebilme* imkânı kanun metninden çıkarılmıştır.

açısından gereken önlemleri almakla da yükümlü kılınmıştır (İK m. 7/9-f, m. 7/son). Geçici iş ilişkisi kurulan işverenin işçiyi gözetme borcundan devreden işveren ile birlikte sorumlu olacağı da öngörülmüştür (İK m. 7/son). Ayrıca İSGK tarafından da geçici işverenin, iş sağlığı ve güvenliği risklerine karşı çalışanlara gerekli eğitimin verilmesini sağlayacağı hüküm altına alınmıştır (İSGK m. 17/6).

Geçici veya Belirli Süreli İşlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği⁶⁷ hükümleri ile geçici işveren, kişisel koruyucu donanıma erişim de dâhil olmak üzere işyerinde iş sağlığı ve güvenliğini içeren çalışma koşulları bakımından geçici işçilerle diğer işçiler arasında ayırım yapmamak (Yönt. m. 5) ve yapılacak iş ve işin içerdiği riskler konusunda devreden işvereni bilgilendirmekle (Yönt. m. 10/1) yükümlü kılınmıştır. Devreden işveren geçici işverenden aldığı bilgileri geçici çalışanlara aktaracaktır (Yönt. m. 10/2). İş sağlığı ve güvenliği koşullarının sağlanmasından geçici işveren ile devreden işveren birlikte sorumlu olacaktır (Yönt. m. 11).

Geçici iş ilişkisinin tarafı olan işverenlerin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülüklerini⁶⁸ yerine getirmemeleri durumunda iş kazasından cezai sorumlulukları gündeme gelebilecektir.

D. İşveren Vekili

Günümüzde işletmelerin ve iş hacminin genişlemesi, tüzel kişi işletmelerinin faaliyetlerinin çoğalması, çalışma biçimlerinin değişmesi, üretim tekniklerinin daha karmaşık bir hal alması gibi gelişmeler sonucunda işverenlerin işyerlerini tek başına yönetmeleri zorlaşmakta; belli konularda uzmanlık bilgisine sahip, yönetim yeteneği bulunan kişilere olan gereksinim artmaktadır. Söz konusu gereksinimin işverenlerin yönetim yetkisinin

⁶⁷ “Geçici veya Belirli Süreli İşlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği” Resmi Gazete, 28744 (23.08.2013).

⁶⁸ Geçici iş ilişkisinde alınması gereken iş sağlığı ve güvenliği önlemleriyle ilgili bir çalışma için bkz. Ertan İren, “Geçici İş İlişkisinde İşverenlerin İş Sağlığı ve Güvenliği Önlemleri Alma Yükümlülüğü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 60, S. 2 (2011), ss. 281-307.

tamamını veya bir kısmını üçüncü kişilere devretmesini gerektirdiği, bu gerekliliğin de *işveren vekili* kavramını doğurduğu ifade edilmektedir⁶⁹.

İşveren vekilinin Türk Hukuku mevzuatında farklı kanunlarda tanımlandığı görülmektedir. İK m. 2/4 ilk cümlesine göre, “*İşveren adına hareket eden ve işin, işyerinin ve işletmenin yönetiminde görev alan kimselere işveren vekili denir.*”. İSGK m. 3/2’ye göre, “*İşveren adına hareket eden, işin ve işyerinin yönetiminde görev alan işveren vekilleri, bu Kanunun uygulanması bakımından işveren sayılır.*”. Doktrinde her iki kanuni tanımın da benzer olduğu⁷⁰, işveren vekili olabilmek için gereken yönetim yetkisinin sınırlandırılmadığı⁷¹ belirtilmektedir. Anılan görüşe göre; işveren tarafından yönetim yetkisi devredilen kişi, işyerinin bütününe yönetme yetkisine sahip bir genel müdür olabileceği gibi o işyerinin belli bir bölümünün yönetimini üstlenmiş bir şef veya kısım amiri⁷² de olabilecektir. Ayrıca bir işyerinde farklı görev ve yetki alanlarına sahip birden fazla işveren vekili de bulunabilir⁷³. Her halükarda yönetim yetkisi devredilen kişi işveren vekili sayılacaktır⁷⁴.

⁶⁹ Mollamahmutoğlu, Astarlı ve Baysal, *İş Hukuku*, s. 243; Sümer, *İş Hukuku*, s. 20; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s.17.

⁷⁰ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s.17.

⁷¹ Süzek, *İş Hukuku*, s. 194; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 31; Aydemir, *İşverenin Cezai Sorumluluğu*, s. 20.

⁷² “...metalurji mühendisi sanık E.M.O. ’nun ise üretim sorumlusu, işveren vekili olduğu A. ... A.Ş. ’nde...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/8055, K. 2015/6451, 14.04.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷³ Şakar, *İş Kanunu*, s. 54; Narter, *İş Kazası*, s. 629.

⁷⁴ İş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi, işyeri hemşiresi gibi iş sağlığı ve güvenliği profesyonellerinin de kanuni biçime uyularak görevlendirilmeleri halinde işveren vekili olarak nitelendirilebilecekleri, kendi alanlarındaki yükümlülük ve sorumluluklarının da bu çerçevede değerlendirilebileceği hakkında bkz. Levent Akın, “İş Sağlığı ve Güvenliğinde İşyerinin Örgütlenmesi (bundan sonra: İş Sağlığı)”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 54, S. 1 (2005), s. 24; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s.17. İş güvenliği uzmanı ve işyeri hekiminin işlevinin iş sağlığı ve güvenliği alanında danışmanlık olarak nitelendirilebileceği hakkında bkz. Mahmut Kabakcı, *AB İş Hukukunda İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliğiyle İlgili Temel Yükümlülükleri ve Türk Mevzuatının Uyumu (bundan sonra: AB Uyumu) (Doktora Tezi)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 239987), ss. 401-406. İş güvenliği uzmanları ve işyeri hekimlerine iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışanlara talimat verme ve denetleme yetkilerinin devredilmesi halinde işveren vekili sayılabilecekleri, söz konusu yetkilerin kendilerine devredilmemesi halinde ise işveren vekili sayılamayacaklarına ilişkin olarak bkz. Süzek, *İş Hukuku*, ss. 930-933.

İşveren vekili kavramının kapsamını daha farklı biçimde kabul eden kanuni tanımlar da bulunmaktadır. Nitekim SSGSSK m. 12/2'ye göre, “İşveren adına ve hesabına, işin veya görülen hizmetin bütününün yönetim görevini yapan kimse, işveren vekilidir...”. STİSK m. 2/1-e, işveren vekilinin “İşveren adına işletmenin bütününü yönetenleri” ifade edeceğini öngörmüştür⁷⁵. DİK m. 2/1-Ç hükmüne göre de, “Kaptan veya işveren adına ve hesabına harekete yetkili olan kimse” işveren vekili olarak tanımlanmıştır. Doktrinde, söz konusu tanımlarla, yine aynı kanunların uygulanması bakımından işveren vekilinin kapsamının (İK ve İSGK'ye oranla) daraltıldığı ifade edilmektedir⁷⁶. Sözü edilen kanunların uygulanması bakımından yönetim yetkisinin kullanımının en üst seviyede devri söz konusu olacak, örneğin bir fabrikanın güvenlik amiri, üretim biriminin ustabaşı veya bir geminin kazan dairesinin baş makinisti işveren vekili sayılmayacaktır.

İşveren vekili kavramının işvereni temsil etme ve işyerini yönetme yetkilerini içerdiği kabul edilmektedir⁷⁷. İşverenle işveren vekili arasındaki temsil ilişkisi iş, vekâlet, şirket vb. sözleşmelere dayanabileceği gibi kamu görevlileri bakımından statü hukukuna da dayanabilir⁷⁸. İşverenle işveren vekili arasında iş sözleşmesi bulunması durumunda, işveren vekilinin çift taraflı bir görünüm arz ettiği, işçilere karşı işveren vekili, işverene karşı işçi konumunda bulunduğu ifade edilmektedir⁷⁹.

⁷⁵ STİSK m. 2/2'e göre, “İşveren vekilleri, bu Kanunun uygulanması bakımından işveren sayılır.”. M. 39/7'ye göre, “Bu Kanun anlamında işveren vekilleri ...toplu iş sözleşmesinden yararlanamaz.”. Söz konusu kanuna göre işletmenin bütününü yöneten işveren vekili işveren sayılacak, işçi sendikası yerine işveren sendikasına üye olabilecek, toplu iş sözleşmesinden yararlanması da mümkün olmayacaktır. Buna karşılık işletmenin bir kısmını yöneten ve İK anlamında işveren vekili sayılan kişiler STİSK anlamında işveren vekili sayılmadıkları için işçi sendikasına üye olup toplu iş sözleşmesinden yararlanabilecektir (Süzek, 2015: 195-196).

⁷⁶ Tunçomağ ve Centel, *İş Hukukunun Esasları*, s. 59; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s.17.

⁷⁷ Süzek, *İş Hukuku*, s. 193; İnciroğlu, *Kamu İşverenin Sorumluluğu*, ss. 24-29; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, ss. 30-31.

⁷⁸ Cevdet İlhan Günay, *İş Kanunu Şerhi C. I*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2015, ss. 89-90; Süzek, *İş Hukuku*, s. 194; Narmanlıoğlu, *İş Hukuku*, ss. 112-113.

⁷⁹ İK m. 2/5 hükmünün ikinci cümlesindeki, “İşveren vekilliği sıfatı, işçilere tanınan hak ve yükümlülükleri ortadan kaldırmaz.” ifadesi de bu savı destekler niteliktedir (Tunçomağ ve Centel, 2015: 60; Süzek, 2015: 194).

İşvereni temsil ve işyerini yönetme yetkilerine sahip olmayan bir kişinin işyerinde taşıdığı unvan, tek başına kendisine işveren vekili sıfatı kazandıramayacaktır. Başka bir ifadeyle temsil ve yönetim yetkilerine sahip bulunan bir kişinin işveren vekili sayılabilmesi için işyerinde kendisine verilen unvanın herhangi bir önemi bulunmamaktadır⁸⁰. Önemli olan, işveren vekilinin işveren adına hareket edebilmesi ve yönetim yetkisini işçilere karşı kullanabilmesidir⁸¹.

Kamu kurumlarında çalışan bir kimsenin işveren vekili olup olmadığı ise, her kamu kurumunun kendi özel statüsü dikkate alınarak belirlenir. Kamu işvereni ile işveren vekili arasındaki temel ilişki daha çok statü hukukuna dayanır. Buna karşılık kamu kurumundaki işveren vekilinin iş sözleşmesiyle istihdam edilmesi de mümkündür⁸².

Kanun koyucu, işveren vekilinin sorumluluğuyla ilgili olarak İK 2/4. maddesinin ikinci cümlesiyle, “İşveren vekilinin bu sıfatla işçilere karşı işlem ve yükümlülüklerinden doğrudan işveren sorumludur.” kuralını koymuştur. Doktrinde, sözü edilen kural, doğrudan temsil ilişkisinin bir sonucu olarak görülmekte⁸³ ve işveren vekilinin kendisine tanınan yetki alanındaki eylem ve işlemlerinden dolayı işçilere karşı hukuki sorumluluğunun bulunmadığı, bununla birlikte kendi yetki çerçevesinin dışına çıkarak işçilere karşı haksız fiil oluşturan eylemleri nedeniyle sorumlu olacağı vurgulanmaktadır⁸⁴.

İK m. 2/5’te, kanunda işveren için öngörülen her çeşit sorumluluk ve zorunlulukların işveren vekilleri hakkında da uygulanacağına, İSGK m. 3/2’teki işveren vekillerinin kanunun uygulanması bakımından işveren sayılacağına ilişkin hükümlerin işveren vekillerinin sorumluluğunu

⁸⁰ Günay, *İş Kanunu*, s. 93.

⁸¹ Ercan Akyiğit, *İş Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 70.

⁸² İnciroğlu, *Kamu İşverenin Sorumluluğu*, ss. 36-37.

⁸³ Şakar, *İş Kanunu*, s. 54.

⁸⁴ Tunçomağ ve Centel, *İş Hukukunun Esasları*, ss. 59-60; Mollamahmutoglu, Astarlı ve Baysal, *İş Hukuku*, ss. 248-249; Süzek, *İş Hukuku*, s. 197.

genişlettiği ileri sürölmektedir⁸⁵. Sözü edilen hükümler uyarınca işveren vekilleri, kusurları nedeniyle meydana gelen sonuçlara bağlanan idari ve cezai yaptırımlara tabi tutulacaklardır⁸⁶. Elbette bu sorumluluk, işveren vekilinin görev ve yetki alanıyla sınırlı olacaktır⁸⁷. İşveren vekilinin iş kazası nedeniyle cezai sorumluluğu tek başına gündeme gelebileceği gibi, somut olayın şartlarına göre işverenle birlikte söz konusu olabilecektir⁸⁸.

E. İş Sağlığı ve Güvenliği

1. İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramı

Sanayi Devrimi üretim ilişkilerinde ve çalışanların yaşamlarında köklü değişiklikler meydana getirmiş, makineleşme ve sanayileşmeyle birlikte önceki dönemlere göre daha geniş çaplı iş organizasyonlarını ortaya çıkarmıştır. Üretim tekniklerinde meydana gelen değişimler, bir yanıyla üretim sürecini nitelik ve nicelik yönünden geliştirirken diğer yanıyla çalışanların uğradıkları iş kazaları ve meslek hastalıklarının artmasına yol açmıştır⁸⁹.

Çalışanların maruz kaldıkları tehlike⁹⁰ ve risklerin⁹¹ önlenerek beden ve ruh sağlıklarının korunması, öncelikle insani bir çalışma yaşamının sağlanması bakımından zorunludur⁹². Ayrıca risk ve tehlikelerden dolayı

⁸⁵ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s.17.

⁸⁶ Tunçomağ ve Centel, *İş Hukukunun Esasları*, s. 59-60; Aydemir, *İşverenin Cezai Sorumluluğu*, s. 20.

⁸⁷ Eyrenci, Taşkent ve Ulucan, *Bireysel İş Hukuku*, ss. 43-44; Narmanlıoğlu, *İş Hukuku*, s. 113; Şakar, *İş Kanunu*, s. 54.

⁸⁸ Hasan Bıyıklı, *Sosyal Ceza Hukuku İşçinin Ceza Yoluyla Korunması (bundan sonra: Sosyal Ceza Hukuku)*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları, 1983, ss. 235-236; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 126. İşveren vekilinin cezai sorumluluğuna ilişkin bkz. İkinci Bölüm, başlık B., 2.

⁸⁹ Güneren, *İş Kazası*, s. 548; Aydınlı, *İş Sağlığı*, s. 40.

⁹⁰ İSGK m. 3/1-p hükmüne göre tehlike, “İşyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek, çalışımı veya işyerini etkileyebilecek zarar veya hasar verme potansiyelini” ifade eder.

⁹¹ İSGK m. 3/1-o hükmüne göre risk, “Tehlikeden kaynaklanacak kayıp, yaralanma ya da başka zararlı sonuç meydana gelme ihtimalini” ifade eder.

⁹² *Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı* başlıklı AY m. 17 hükmü, kişinin temel hakkı olarak yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme hürriyetini ve vücut bütünlüğünü içermektedir. *Çalışma şartları ve dinlenme hakkı* başlıklı 50, *Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması* başlıklı 56 ve *Sosyal güvenlik hakkı* başlıklı 60. maddelerin ise, devlete olumlu birer edim olarak, bireyin beden ve ruh sağlığını koruyarak sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışma hakkını sağlama ödevini yüklediği

çalışanın ve işverenin uğrayacağı çalışma gücü ve gelir kaybı ile devletin yüklenmek durumunda kalacağı masrafların meydana getireceği ekonomik kayıp da çalışma koşullarının iyileştirilmesini zorunlu kılmaktadır⁹³. İşte çalışma hayatında meydana gelebilecek iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi⁹⁴ amacı karşımıza *iş sağlığı ve güvenliği* kavramını çıkarmaktadır⁹⁵. İş sağlığı ve güvenliği hukuku öncelikle çalışanların teknolojik koşullara uygun olarak belirlenmiş güvenlik önlemlerinin alındığı sağlıklı ortamlarda çalışmalarını sağlayarak beden ve ruh sağlığını korumayı, ayrıca onların verimli çalışmalarını ve devlet ile işverenlerin iş kazası ve meslek hastalığı sonucu karşılaşacakları maddi yükü en alt düzeye çekerek aynı zamanda sosyal yararı sağlamayı amaçlamaktadır⁹⁶.

İş sağlığı ve güvenliği kavramı ülkemizde ilk olarak mülga 1475 Sayılı İş Kanunu (İK)⁹⁷ içerisinde, *işçi sağlığı ve güvenliği* şeklinde kullanılmıştır⁹⁸. 4857 Sayılı İK yürürlüğe girdikten sonraki dönemde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin hususlar İK ve diğer bazı mevzuat hükümlerinde⁹⁹ düzenlenmişti. Söz konusu dönemde meydana gelen iş kazaları bağlamında kamuoyunda iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili belli bir

ifade edilmektedir (Süzek, 2015: 891-892; Aydın, 2015: 40; Kılıçoğlu, 2014: 159; Aydemir, 2016: 202).

⁹³ Süzek, *İş Hukuku*, s. 891; Eyrenci, Taşkent ve Ulucan, *Bireysel İş Hukuku*, ss. 348-349; Aydın, *İş Sağlığı*, s. 41; Aydemir, *İşverenin Cezai Sorumluluğu*, s. 200.

⁹⁴ İSGK m. 3/1-n hükmüne göre önleme, “İşyerinde yürütülen işlerin bütün safhalarında iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili riskleri ortadan kaldırmak veya azaltmak için planlanan ve alınan tedbirlerin tümünü” ifade eder.

⁹⁵ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 5; Aydın, *İş Sağlığı*, s. 41; Kabakçı, *AB Uyumuna*, s. 92 vd.

⁹⁶ Zeynep Yıldırım, *İş Sağlığı ve Güvenliği Yükümlülüğünü Yerine Getirmeyen İşverenin Cismani Zararlar Bakımından Cezai Sorumluluğu (bundan sonra: İş Sağlığı)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 5; Gülsüm Korkut ve Alim Tetik, “6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler ve Temel Sorunlar (bundan sonra: Temel Sorunlar)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 18, S. 3 (2013), s. 472.

⁹⁷ “İş Kanunu (1475 Sayılı Kanun)” Resmi Gazete, 13943 (01.09.1971).

⁹⁸ İş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili hükümler içeren daha eski tarihli düzenlemelere ilişkin olarak bkz. Korkut ve Tetik, “Temel Sorunlar”, s. 460.

⁹⁹ Bunlar arasında SSGSSK, TBK ile Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, Belediye Kanunu, farklı bakanlıkların teşkilat kanunları, AB 89/391 Sayılı çerçeve yönergesi ve ülkemiz tarafından onaylanan ILO sözleşmeleri sayılmaktadır (Süzek, 2015: 892).

farkındalık oluşmaya başlamış ve uluslararası süreçlerle birlikte kanun koyucu harekete geçmeye zorlanmıştır. Kanunun hazırlık dönemi olarak da ifade edilebilecek olan bu evrede, kayıt dışı istihdamın yaygın olması, işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmaması, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin bilinç ve kültürün oluşmamış olması, iş sağlığı ve güvenliği denetimlerinin yetersiz olması gibi temel sorun alanları tespit edilmiştir¹⁰⁰.

İSGK ise çalışanların iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik özel bir kanun olarak yürürlüğe konulmuş¹⁰¹ ve İK'nin iş sağlığı ve güvenliği alanındaki hükümlerini ilga etmiştir. İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin kanuni düzenlemelerin kapsamı böylelikle genişletilmiş¹⁰² ve çalışma mevzuatındaki dağınık hükümlerin tek ve özel bir kanun içerisinde toplanması sağlanmıştır¹⁰³.

İş sağlığı ve güvenliği kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için tanımının yapılmasına ihtiyaç duyulabilir. İSGK'de iş sağlığı ve güvenliği kavramının açık bir tanımının yapılmadığı görülmektedir. Buna karşılık kanunun amacının açıklandığı m. 1'e göre, *“Bu Kanunun amacı; işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenlemektir.”*. Doktrinde, İSGK'nin, iş sağlığı ve güvenliği alanında devlete denetleme ve destekte bulunma görevleri yüklemek, statülerine bakılmaksızın kural olarak kamu ve özel

¹⁰⁰ Cem Kılıç ve Okan Güray Bülbül, “İş Sağlığı ve Güvenliğinde Geline Nokta ve Devam Eden Aksaklıklar”, *Çimento İşveren Dergisi*, C. 27, S. 6 (2013), ss. 11-12.

¹⁰¹ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 20. Kanun, 30.06.2012 tarih ve 28339 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış ve istisnai maddeleri dışında 01.01.2013 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

¹⁰² Korkut ve Tetik, “Temel Sorunlar”, s. 472.

¹⁰³ Tankut Centel, “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun Uygulama Alanı ve Kapsamı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 19, S. 2 (2013), ss. 79-80.

sektöre ait tüm işyerlerinde çalışan herkesin iş sağlığı ve güvenliğini sağlamak üzere çıkarıldığı ifade edilmektedir¹⁰⁴.

Kanun koyucunun İSGK bağlamında hedeflediği amaçları gerçekleştirmek için, genel olarak iyileştirici, geliştirici bir yaklaşım benimsediği, tehlikeleri önleme politikası güttüğü belirtilmektedir¹⁰⁵. Böylece iş kazaları henüz gerçekleşmeden gerekli önlemlerin alınması sağlanarak kazaların nicelik ve nitelik itibarıyla hafifletilmesi mümkün olabilecektir¹⁰⁶. İSGK’de yer verilen çalışanların bilgilendirilmesi ve eğitilmesi, iş sağlığı ve güvenliği sürecine aktif katılımlarının sağlanması, risk değerlendirmesi yapılması, iş sağlığı ve güvenliği profesyonellerinden yararlanmanın zorunlu kılınması gibi düzenlemeler de sözü edilen yöntemi destekleyen ve amacın sağlanmasına doğrudan etki edebilecek yeniliklerdir¹⁰⁷.

İş sağlığı ve iş güvenliğinin doktrinde farklı tanımlarının yapıldığı görülmekte ise de, çalışmamızın kapsamı dolayısıyla bunlardan ikisine değinilecektir. Doktrinde yapılan bir tanıma göre iş sağlığı, çalışan bir kimsenin çalışma koşulları ile işte kullanılan araç ve gereçlerden kaynaklanan tehlikelerin ortadan kaldırıldığı veya en düşük düzeye indirildiği, beden ve ruh sağlığının korunduğu bir iş çevresinde bulunmasını ifade eder¹⁰⁸. İş güvenliği ise, çalışanın iş ortamında karşılaştığı tehlikelerin ortadan kaldırılması veya azaltılması için işverene ve çalışana getirilen hukuki, teknik ve tıbbi yükümlülüklerin bütünü olarak ifade edilmektedir¹⁰⁹. Sözü geçen tanımlara karşılık İSGK’de iş sağlığı ve iş güvenliği kavramları bir bütün halinde, iş sağlığı ve güvenliği olarak kullanılmakta olup, her iki

¹⁰⁴ Süzek, *İş Hukuku*, s. 893-894; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 5. Kılıç, sayılan nedenlere iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin bilinç ve kültürün oluşumunun sağlanmasını da eklemektedir (Kılıç ve Bülbül, 2013: 12-13). Kanunun kapsamı ve çalışan kavramının eleştirisi için ayrıca bkz. Centel, “İş Sağlığı”, ss. 81-83.

¹⁰⁵ Kılıçoğlu, *Tazminat Esasları*, s. 160.

¹⁰⁶ Korkut ve Tetik, “Temel Sorunlar”, s. 455, 465.

¹⁰⁷ Kılıç ve Bülbül, “İş Sağlığı”, ss. 12-13; Korkut ve Tetik, “Temel Sorunlar”, ss. 464-465.

¹⁰⁸ Aydınlı, *İş Sağlığı*, s. 40.

¹⁰⁹ Sarper Süzek, *İş Güvenliği Hukuku*, Ankara: Savaş Yayınları, 1985, s. 16 vd; Aydınlı, *İş Sağlığı*, ss. 40-41.

kavramın da aslında birbiriyle bağlantılı olduğu, bir bütünün iki parçası gibi birbirini doğrudan ilgilendirdiği ileri sürülmektedir¹¹⁰.

Doktrinde, İSGK'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte ortaya çıkan bazı sorunlara dikkat çekilmiştir. Belirtilen eksikliklerin genel itibarıyla; iş güvenliği uzmanı yetersizliği ve maliyet sorunu, tehlike sınıflarına ilişkin tutarsızlıklar, alt işverenlik ilişkisine ilişkin sorunlar, kanunun öngördüğü bürokratik işlemler, idari yaptırımlar ve maliyetleri, kamu işyerlerine ilişkin uygulama güçlükleri, ortak sağlık ve güvenlik birimi (OSGB) algısındaki sorunlar, devlet desteğinin düşük olması, kanun ve yönetmelik boşlukları (geçiş süreleri vb.), risk değerlendirmesine ilişkin sorunlar olduğu ifade edilmiştir¹¹¹. Ayrıca mevzuatla öngörülen idari yaptırımların uygulanabilirliğini sağlayacak olan idari denetim mekanizmasının yetersiz olduğu, kanun yürürlüğe girdikten sonra iş kazası sayılarında önemli ölçüde bir düşüş gözlemlenmemesinin anılan yetersizliği doğruladığı da ileri sürülmüştür¹¹².

Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte ortaya çıkan sorunların bir bölümünün kanunun hazırlanma sürecindeki sosyal iletişim eksikliklerinden kaynaklandığı, belirtilen nedenle kanunun uygulanma sürecinde tamamlanmaya çalışıldığı görülmektedir¹¹³. Elbette belirtilen eksiklikler giderilirken kanunun temel amacının işyerlerini güvenli hale getirmek ve iş kazalarını önlemek olduğu unutulmamalıdır. İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesini kolaylaştırıcı, şeffaf ve anlaşılabilir ölçütler oluşturulmalı¹¹⁴, iş sağlığı ve güvenliği maliyetlerini düşürecek tedbirler alınmalıdır. Böylece işverenlerin iş sağlığı ve güvenliğini bir

¹¹⁰ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 4.

¹¹¹ Kılıç ve Bülbül, "İş Sağlığı", ss. 19-22; Korkut ve Tetik, "Temel Sorunlar", ss. 468-471.

¹¹² Centel, "İş Sağlığı", ss. 83-84. Benzer yönde bkz. Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 238. 2013 yılına kadar olan ulusal ve uluslararası iş kazası istatistikleri için bkz. Korkut ve Tetik, "Temel Sorunlar", ss. 457-462. 2016 yılına kadar olan gelişmelerle ilgili ulusal ölçekte bir çalışma için bkz. Nazmi Bilir, *İş Sağlığı ve Güvenliği Profili: Türkiye*, Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayınları, 2016.

¹¹³ Kılıç ve Bülbül, "İş Sağlığı", ss. 12-13.

¹¹⁴ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 237; Kılıç ve Bülbül, "İş Sağlığı", s. 23. Anılan ölçütlerin belirlenmesinde yargı kararları da önemli bir işleve olacaktır.

maliyet unsurundan ibaret olarak görmeleri engellenirken, çalışanların da iş sağlığı ve güvenliği süreçlerine aktif katılımlarının sağlanmasına da katkı sunulmuş olacaktır¹¹⁵.

Devletin de iş sağlığı ve güvenliği alanında üzerine düşen denetim görevini eksiksiz yerine getirmesi¹¹⁶, işverenlere rehberlik ve danışmanlık hizmeti vermesi, kanuni uygulamanın etkinliği bakımından yararlı olacaktır¹¹⁷.

2. İşverenin Yükümlülükleri

Türk Hukuk mevzuatında işverene iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin birçok yükümlülük yüklenmiştir. İşverenin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma yükümlülüklerini içeren mevzuat hükümlerinin özel hukuk ve kamu hukuku niteliğine sahip olduğu belirtilmektedir¹¹⁸. İş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin kanuni dayanakları esas itibarıyla, Türk Borçlar Kanunu (TBK)¹¹⁹ ve İSGK içerisinde bulunmaktadır¹²⁰. TBK içerisinde sözleşme ilişkisine dayanarak öngörülen yükümlülükler özel hukuk karakterlidir¹²¹. Buna karşılık, İSGK hükümlerinde işveren için öngörülen iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerinin münhasıran iş sözleşmesinden doğan bir borcu ifade etmediği, esas itibarıyla kamu düzenini sağlamak için getirilen mutlak emredici nitelikte yükümlülükler olduğu belirtilmektedir¹²².

¹¹⁵ Kılıç ve Bülbül, “İş Sağlığı”, s. 23.

¹¹⁶ Centel, “İş Sağlığı”, s. 84; Korkut ve Tetik, “Temel Sorunlar”, s. 473.

¹¹⁷ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 238.

¹¹⁸ İnciroğlu, *Kamu İşverenin Sorumluluğu*, s. 66; Aydemir, *İşverenin Cezai Sorumluluğu*, s. 203.

¹¹⁹ “Türk Borçlar Kanunu (6098 Sayılı Kanun)” Resmi Gazete, 27836 (04.02.2011).

¹²⁰ Anılan kanunlar dışındaki düzenlemeler çalışmamızın kapsamını aşacağı için ayrıca ele alınmamıştır.

¹²¹ Söz konusu hükümler işverenle işçi arasındaki iş sözleşmesine dayanmakta olup, işbu hükümlere aykırılık halinde zararın tazmini, sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluk hukukuna tabi olacaktır (TBK m. 417). Aynı yönde bkz. Mollamahmutoğlu, Astarlı ve Baysal, *İş Hukuku*, s. 1356.

¹²² Mahmut Kabakçı, “6331 Sayılı Kanun’un İş Sağlığı ve Güvenliği Anlayışı ve Risklerden Korunma İlkelerinin (m. 5) İşlevi (bundan sonra: İş Sağlığı)”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 8, S. 29 (2013), s. 61; Mollamahmutoğlu, Astarlı ve Baysal, *İş Hukuku*, s. 1354; Aydemir, *İşverenin Cezai Sorumluluğu*, s. 203. İSGK’nin işveren ile devlet arasındaki ilişkileri düzenlediği, bundan dolayı kamu hukuku yaptırımları içerdiğine ilişkin bkz. Mollamahmutoğlu, Astarlı ve Baysal, *İş Hukuku*, s. 1356. Buna

İşverenin iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili yükümlülüklerini¹²³ yerine getirmesi gerekir. İş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerine aykırı davranan işveren için Türk Hukuk sisteminde hukuki, idari ve cezai yaptırımlar öngörülmüştür¹²⁴. İSGK m. 4/2-3 hükmünde, “İşyeri dışındaki uzman kişi ve kuruluşlardan hizmet alınması, işverenin sorumluluklarını ortadan kaldırmaz. Çalışanların iş sağlığı ve güvenliği alanındaki yükümlülükleri, işverenin sorumluluklarını etkilemez” denilmektedir. Sözü edilen düzenleme işverenin İSGK’den doğan yükümlülükleri bakımından geçerli olacak, buna karşılık çalışanın yükümlülüğünü yerine getirmemesi durumunda kusur dağılımı işverenin tazminat sorumluluğunu etkileyecektir¹²⁵.

a. Gözetme/Koruma yükümlülüğü

İş sözleşmesi, işçi için işverene sadakat (işverenin iş ve işyeriyle ilgili çıkarlarını korumak, söz konusu çıkarlara aykırı davranmaktan kaçınmak) borcu öngörürken, işverene de işçiyi gözetme, koruma borcunu¹²⁶ yüklemektedir¹²⁷. Buna göre, işveren işyerinde işçinin yaşam hakkının, beden ve ruh sağlığının korunması için gerekli önlemleri almakla yükümlü olacaktır¹²⁸. İşverenin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma

karşılık anılan kanunun esas itibarıyla işveren ile çalışan arasındaki ilişkileri düzenlediği, işveren ile devlet arasındaki ilişkiyi yalnızca denetim yönünden içerdiğine ilişkin bkz. Aydınli, *İş Sağlığı*, s. 46. İSGK’nin iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerini düzenleme biçiminin eleştirisi için bkz. Şükran Ertürk, “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nda İşverene Getirilen Yükümlülükler”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 7, S. 27 (2012), ss. 23-24.

¹²³ İSGK’de hangi iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınacağı, etkinliklerinin nasıl kontrol edileceği, hangi somut durumlarda uyarılma yapılacağı konusunda somut bir düzenleme yapılmadığı, bununla beraber işverenin uygulanacak önlemleri kendi sorumluluğunda, bağımsız olarak belirleyerek sürekli güncel tutması esasının benimsendiği ifade edilmektedir (Kabakcı, 2013: 64-65).

¹²⁴ Şakar, *İş Kanunu*, ss. 763-768; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 22.

¹²⁵ Süzek, *İş Hukuku*, s. 907.

¹²⁶ Kısaca işçiyi gözetme borcu olarak ifade edilecektir. İşçiyi gözetme borcunun esas itibarıyla özel hukuka dayanmakla birlikte kamu hukuku normlarıyla güçlendirildiğine ilişkin bkz. Çelik, Caniklioğlu ve Canbolat, *İş Hukuku*, ss. 290-291; Eyrenci, Taşkent ve Ulucan, *Bireysel İş Hukuku*, 366.

¹²⁷ Süzek, *İş Hukuku*, s. 426; Sümer, *İş Hukuku*, s. 87, ss. 165-166.

¹²⁸ Süzek, *İş Hukuku*, s. 906; Güneren, *İş Kazası*, s. 548.

yükümlülüğünün de işçiyi gözetme borcunun bir parçası olduğu kabul edilmektedir¹²⁹.

TBK m. 417 hükmüne göre, “İşveren, hizmet ilişkisinde işçinin kişiliğini korumak ve saygı göstermek ve işyerinde dürüstlük ilkelerine uygun bir düzeni sağlamakla ..., işyerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için gerekli her türlü önlemi almak[la] ...yükümlüdür...”¹³⁰. İSGK m. 4/1 hükmü ile de işveren, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla ve bu kapsamda mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dâhil her türlü tedbirin alınması ile yükümlü kılınmıştır. Sözü edilen hükümler uyarınca, işverenler iş sağlığı ve güvenliği için gerekli olan her türlü önlemi almakla yükümlü olmaktadır¹³¹. Nitekim Yargıtay da, çalışanlar üzerinde gözetim borcunu ihlal eden işveren veya vekilini meydana gelen zararlı neticeden sorumlu tutmaktadır¹³².

b. Eğitim yükümlülüğü

İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin sunulması ve dolayısıyla işverenin yükümlülükleri bakımından özellik gösteren konulardan birisi de iş sağlığı ve güvenliği eğitimidir. Zira iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin birey ve toplum tarafından içselleştirilmesi ve buna ilişkin bilinç düzeyinin gerekli seviyeye yükseltilmesi bakımından eğitimin önemli olduğu ifade edilmektedir¹³³. İş sağlığı ve güvenliği alanında yapılan mevzuat düzenlemeleri ne ölçüde yeterli olursa olsun, çalışanlara yapılan iş ve

¹²⁹ Sümer, *İş Hukuku*, ss. 88-89; İnciroğlu, *Kamu İşverenin Sorumluluğu*, s. 66.

¹³⁰ TBK m. 417/2 hükmünün İSGK m. 2/2-c hükmüyle kapsam dışı bırakılan ev hizmetlerinde çalışanlar bakımından alınması gereken iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin kanuni dayanağı olduğuna ilişkin bkz. Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 42.

¹³¹ Süzek, *İş Hukuku*, ss. 434-435, ss. 906-907.

¹³² “...[saniğin], gözetim ve denetim görevini ihmal ederek suça konu traktörlü kepçenin bu konuda yeterli eğitim almamış kişiler tarafından kullanılmasına müsaade ederek kusurlu davranışları ile olayın meydana gelmesine sebebiyet verdiği hususunda tereddüt bulunmamasına rağmen, delillerin hatalı değerlendirilmesi sonucu saniğin atılı suçtan mahkumiyeti yerine yazılı şekilde beraatine karar verilmesi; Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/10072, K. 2014/11382, 09.05.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

¹³³ Süzek, *İş Hukuku*, ss. 908-909; İnciroğlu, *Kamu İşverenin Sorumluluğu*, ss. 68-69. Benzer yönde bkz. Ertürk, “İş Sağlığı”, s. 21.

içerdiği risklere ilişkin yeterli eğitim verilmemesi durumunda bireyde ve toplumda iş sağlığı ve güvenliği kültürü oluşmayacak, dolayısıyla kurumun önleyici amacı tam anlamıyla gerçekleşmeyecektir.

İşverenin çalışanlarına karşı eğitim verme yükümlülüğü İSGK ve kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmeliklerde¹³⁴ düzenlenmiştir. Çalışan sayısına ve yapılan işin niteliğine bakılmaksızın, kamu sektörü ve özel sektördeki tüm işverenlerin çalışanlarına iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verme yükümlülüğü bulunmaktadır (İSGK m. 17, Eğitim Yönt. m. 6, 7)¹³⁵. Söz konusu hükümler uyarınca, eğitimlerin özellikle çalışan işe başlamadan önce, işyeri, ekipman veya iş değişikliği yapıldığında, teknik yenilikler getirildiğinde verilmesi gerekmektedir.

Çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri işyerinde görevli iş güvenliği uzmanları, işyeri hekimleri ile işçi, işveren ve kamu görevlileri kuruluşları veya bu kuruluşlarca kurulan eğitim vakıfları ve ortaklaşa oluşturdukları eğitim merkezleri, üniversiteler, kamu kurumlarının eğitim birimleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile Bakanlıkça yetkilendirilmiş eğitim kurumları ve ortak sağlık ve güvenlik birimleri tarafından verilebilecektir (Yönt. m. 13). Bununla beraber eğitim işinin uzman kişi veya kuruluşlar tarafından verilmesi işverenin bu alandaki yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacak, eğitimlerin mevzuata uygun, doğru,

¹³⁴ “Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (bundan sonra: Eğitim Yönt.)”, Resmi Gazete, 28648 (15.05.2013); “Tehlikeli ve Çok Tehlikeli Sınıfta Yer Alan İşlerde Çalıştırılacakların Mesleki Eğitimlerine Dair Yönetmelik”, Resmi Gazete, 28706 (13.07.2013).

¹³⁵ Çalışmamızın kapsamını aşacağından söz konusu yükümlülüğün ayrıntılarına girilmeyecektir. Ancak şu kadarını ifade etmek gerekir ki; iş sağlığı ve güvenliği eğitimi, işle ilgili mesleki eğitimden farklı bir müessesedir. Nitekim Yargıtay da bir kararında, “Sanıkların ... ağır ve tehlikeli işlerde çalışan işçilere mesleki eğitim yanında işçi sağlığı ve iş güvenliği eğitimi de vermesi ...gerekirken gerekli hususlarda özen yükümlülüğünü yerine getirmediikleri anlaşılmakla...” ifadeleriyle sözü geçen farklılığa vurgu yapmıştır (12. Ceza Dairesi, E. 2015/10357, K. 2016/7246, 26.04.2016, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/30208, K. 2014/26728, 25.12.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

eksiksiz, yeterli ve anlaşılabilir biçimde verilmesinden yine işveren sorumlu olacaktır¹³⁶.

Alt işverenlik veya geçici iş ilişkisinin söz konusu olduğu durumlarda ise yükümlülük alt işveren veya geçici işverene ait olacaktır¹³⁷.

c. İzleme/Denetleme yükümlülüğü

Çalışanlar, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitimlere katılmak, aldıkları eğitim ve işverenin bu konudaki talimatları doğrultusunda çalışmak ve bu husustaki talimatlara uymakla yükümlü tutulmuşlardır (İSGK m. 4/1, Yönt. m. 9). İSGK ile işverenlere, alınmış olan iş güvenliği önlemlerine işçiler tarafından uyulup uyulmadığını izleme ve denetleme yükümlülüğü yüklenmiştir¹³⁸. Zira eğitim yükümlülüğünün risk ve tehlikeleri önleyici etkisinin yalnızca bu yükümlülüğün yerine getirilmesiyle elde edilmesi mümkün değildir. Eğitim yükümlülüğünden beklenen önleyici yarar, tam olarak yükümlülüğün gereklerinin yerine getirilmesinden sonra çalışanlara bu kapsamda aktarılan bilginin günlük çalışma hayatında uygulanıp uygulanmadığının izlenmesi, denetlenmesi ve aksaklıkların giderilmesi halinde elde edilebilecektir.

İSGK m. 4/1-b hükmü gereği işveren, “*İşyerinde alınan iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyulup uyulmadığını izler, denetler ve uygunsuzlukların giderilmesini sağlar*”. Bu bağlamda Yargıtay da bir kararında, işverenin eğitim yükümlülüğü ile ilgili olarak, işverenin izleme ve denetleme yükümlülüğünün eğitim yükümlülüğü ile olan bağlantısına şu ifadelerle dikkat çekmiştir:

¹³⁶ İlknur Kalkış ve Seçil Demir, “İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Verme Yükümlülüğü Üzerine Bir İnceleme (bundan sonra: İşverenin Yükümlülüğü)”, *Çalışma İlişkileri Dergisi*, C. 3, S. 1 (2012), s. 40.

¹³⁷ Kalkış ve Demir, “İşverenin Yükümlülüğü”, s. 34. Asıl işveren alt işveren çalışanlarına doğrudan eğitim verme yükümlülüğü altında olmamakla beraber Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin m. 5/3 hükmüne göre, alt işveren çalışanlarının eğitiminden alt işverenle birlikte sorumlu tutulacaktır. Geçici işveren ise İK m. 7/9-f ve İSGK m. 17/6 hükümleri gereği, iş sağlığı ve güvenliği risklerine karşı çalışanlara gerekli eğitimleri vermekle yükümlü kılınmıştır.

¹³⁸ “...işyerinde işçilerin eğit[i]m ve bilgilendir[il]melerinden sonra ölçme ve değerlendirme yapılmadığından, işçinin öğrenip öğrenmediğinin tespit edilemediği...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/30038, K. 2015/1987, 04.02.2015 kararındaki bilirkişi rapor anlatımından alıntı, UYAP Bilişim Sistemi).

İşçi sağlığı, iş güvenliği ve yapılmakta olan iş nedeniyle işçinin eğitimi, bir kısım mevzuat hükümlerini içeren belgelerin kendilerine verilmesini değil, eylemli olarak, bu bilgilerin aktarımı ve öneminin kavratılması ile sağlanabilir. Eğitimden sonraki aşama ise, işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili önlemlerin alındığının ve uygulandığının denetlenmesidir¹³⁹.

d. Risklerle mücadele yükümlülüğü

Çalışanların faaliyette buldukları her bir işyerinin kendine özgü mesleki riskleri bulunmaktadır. Söz konusu risklerin belirlenmesi ve önlenmesi iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması bakımından zorunlu görülmektedir¹⁴⁰.

İSGK öncelikle risk değerlendirmesini tanımlamış ve daha sonra işverene bu alanda yükümlülükler getirmiştir¹⁴¹. Kanunun m. 3/1-ö hükmünde, risk değerlendirmesinin, “İşyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin belirlenmesi, bu tehlikelerin riske dönüşmesine yol açan faktörler ile tehlikelerden kaynaklanan risklerin analiz edilerek derecelendirilmesi ve kontrol tedbirlerinin kararlaştırılması amacıyla yapılması gerekli çalışmaları” ifade ettiği belirtilmiştir. İşveren, iş sağlığı ve güvenliği yönünden risk değerlendirmesi yapmak veya yaptırmak (İSGK m. 4/1-c, m. 10/1), iş kazası risklerinden kaçınmak, kaçınılması mümkün olmayan riskleri analiz etmek, risklerle kaynağında mücadele etmek (İSGK m. 5/1-a,b,c), iş sağlığı ve güvenliği yönünden çalışma ortamına ve çalışanların bu ortamda maruz kaldığı risklerin belirlenmesine yönelik gerekli kontrol, ölçüm, inceleme ve araştırmaların yapılmasını sağlamakla (İSGK m. 10/4) yükümlü kılınmıştır. Kanun koyucu sözü geçen hükümlerle, risklerle mücadele konusunda işvereni yönlendirirken aynı zamanda

¹³⁹ Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E. 2009/7532, K. 2009/14793, 29.09.2009 (UYAP Bilişim Sistemi).

¹⁴⁰ Çelik, Caniklioğlu ve Canbolat, *İş Hukuku*, ss. 293-294; Süzek, *İş Hukuku*, ss. 912-913.

¹⁴¹ Kanuna dayanılarak İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği (RG. 29.12.2012/28512, bundan sonra: Risk Yönt.) çıkarılmıştır. Sözü edilen yönetmelik kanuni tanım ve yükümlülüklerle paralel düzenlemeler içermektedir.

risklerin çıkış nedenlerine yönelik mücadele edilmesini de zorunlu kılmış olmaktadır.

Risk değerlendirmesi, işveren veya işveren vekili, iş güvenliği uzmanları ile işyeri hekimleri, çalışan temsilcileri, destek elemanları, işyerindeki bütün birimleri temsil edecek şekilde belirlenen ve işyerinde yürütülen çalışmalar, mevcut veya muhtemel tehlike kaynakları ile riskler konusunda bilgi sahibi çalışanlardan oluşan bir ekip tarafından, işyerinin tehlike sınıfına göre değişen periyotlar içerisinde yapılacaktır (Risk Yönt. m. 6/1, m. 12/1). İşverenin ihtiyaç duyulduğunda bu ekibe destek olmak üzere işyeri dışındaki kişi ve kuruluşlardan hizmet alması mümkündür (Risk Yönt. m. 6/2).

İşveren yapılacak risk değerlendirmesi sonucunda alınacak iş sağlığı ve güvenliği önlemleriyle kullanılması gereken donanım veya ekipmanı belirler (İSGK m. 10/2)¹⁴². Bununla beraber doktrinde, iş sağlığı ve güvenliğinin gerçek anlamda sağlanması için işyerinde alınması gereken önlemlerin belirlenmesi ve uygulanmasının yeterli olmadığı, bunun için alınan önlemlerin uygulamadaki etkinliklerinin değerlendirilmesi ve değişen koşullara uyarlanmasının zorunlu olduğu ileri sürülmektedir¹⁴³.

¹⁴² “...fabrikanın ortağı ve yetkilisi olup, iş sağlığı ve güvenliği için gerekli tedbirleri almakla yükümlü bulunan sanığın, iş yerindeki muhtemel riskleri değerlendirmeden istiflerin yapılması için raflı sistem ve devrilme ihtimali daha az olan kafes şeklindeki paletleri temin etmemesi, briket tuğla duvar yakınında malzeme istiflenmesine izin vermesi, iş yerinde etkin bir kontrol ve gözetim sistemi oluşturmaması ve çalışanlara iş güvenliği bilinci kazandıracak şekilde iş güvenliği eğitimi verilmesini sağlamaması nedeniyle olayın meydana gelmesinde asli kusurlu olduğu kabul edilmelidir.” (Ceza Genel Kurulu, E. 2015/12-413, K. 2017/229, 11.04.2017, UYAP Bilişim Sistemi); “...keşfe binaen emekli iş güvenliği müfettişi ve öğretim görevlisinden alınan oluşturma uygun bilirkişi raporunda, işveren olup işyerinde iş kazalarını önleyici nitelikte tüm tedbirleri noksansız olarak temin etmekle yükümlü olan sanığın katılana uygun çelik burunlu (maskaratalı) iş ayakkabısı verilmesini ve böylece güvenli iş yapılmasını temin etmesi icap ederken temin etmediğinden asli kusurlu olduğunun belirtilmesi karşısında, sanığın mahkumiyeti yerine dosya içeriğiyle bağdaşmayan yerinde olmayan gerekçelerle yazılı şekilde beraatine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/5553, K. 2013/10747, 22.04.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

¹⁴³ Süzek, *İş Hukuku*, s. 914. İş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin uygulanması, etkinliğinin denetlenmesi ve değişen koşullara uyarlanması konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Kabakçı, *AB Uyumu*, ss. 190-249.

Alt işveren ilişkisinin bulunduğu işyerlerinde alt işverenler kendi yürüttükleri işle ilgili risk değerlendirmesini yapmakla¹⁴⁴, asıl işverenler ise yapılan değerlendirmeleri desteklemek, koordine etmek ve denetlemekle yükümlüdürler (Risk Yönt. m. 15).

e. İş sağlığı ve güvenliği organizasyonu oluşturma yükümlülüğü

İşverenin iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili önemli yükümlülüklerinden birisi de işyerinin iş sağlığı ve güvenliği organizasyonunun sağlanmasıdır¹⁴⁵.

Doktrinde, iş sağlığı ve güvenliği organizasyonunu oluşturma yükümlülüğünün aslında işverene yüklenen bağımsız bir yükümlülük olmayıp, işverenin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almasına ilişkin genel yükümlülüğünün gerçekleştirilmesi için gerekli bir araç ve söz konusu önlemlerin planlanması ve uygulanmasına yönelik bir alt yükümlülük olduğu ileri sürülmüştür. Belirtilen görüşe göre, organizasyonun oluşturulmasıyla birlikte çalışanların da iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine katılabilmeleri sağlanmış olacaktır¹⁴⁶.

İSGK, iş sağlığı ve güvenliği organizasyonuna ilişkin olarak işverenleri belirli nitelikteki işyerleri için iş sağlığı ve güvenliği kurulu¹⁴⁷ oluşturma, iş sağlığı ve güvenliği profesyonelleri¹⁴⁸ istihdam etme, çalışan

¹⁴⁴ Yargıtay alt işveren çalışanın hayatını kaybettiği bir olayda, “... ölen ve çalışma arkadaşlarının kapak şaftına sabit merdivenlerle indikleri ve yanlarına emniyet kemeri almadıkları, bu durumun, ‘iş sağlığı ve güvenliği yönünden gerekli ve yeterli organizasyonun sağlanmadığını, çalışanlar için risk oluşturacak durumların tespit edilerek gerekli tedbirlerin alınmadığı, iş disiplininin sağlanmadığı ve çalışanların kendi insiyatifleriyle hareket ettiğini’ gösterdiği ...” ifadeleriyle, diğer yükümlülüklerle birlikte risklerle mücadele yükümlülüğünü de ihlal ettiğini saptadığı alt işveren vekilini asli kusurlu bulmuştur (12. Ceza Dairesi, E. 2015/10953, K. 2016/9391, 02.06.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

¹⁴⁵ Akyiğit, *İş Hukuku*, s. 486; Süzek, *İş Hukuku*, s. 918. İş sağlığı ve güvenliği organizasyonu oluşturma yükümlülüğüne ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Kabakçı, *AB Uyumlu*, s. 263 vd.

¹⁴⁶ Kabakçı, “İş Sağlığı”, ss. 65-66.

¹⁴⁷ İSGK m. 22/1 hükmüne göre, “Elli ve daha fazla çalışanın bulunduğu ve altı aydan fazla süren sürekli işlerin yapıldığı işyerlerinde işveren, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çalışmalarda bulunmak üzere kurul oluşturur. İşveren, iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına uygun kurul kararlarını uygular.”.

¹⁴⁸ İş sağlığı ve güvenliği alanındaki profesyoneller *iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve işyeri hemşiresi* olarak ifade edilmektedir. İSGK m. 3/1-f hükmüne göre iş güvenliği uzmanı, “Usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip,

temsilcisi¹⁴⁹ belirleme ve destek elemanı¹⁵⁰ görevlendirme gibi yükümlülüklerle tabi tutmuştur¹⁵¹.

İş sağlığı ve güvenliği kurulları danışma kurulu niteliğinde olmayıp, ilan edilen kararları işveren ve çalışanları bağlayıcı özelliğe sahiptir (İSGK m. 22/1, Kurul Yönt. m. 9/2). Benzer şekilde, iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekiminin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki önerileri de işveren tarafından yerine getirilmek zorundadır (İSGK m. 8/2). Buna karşılık çalışan temsilcisi ve destek elemanının işlevinin daha çok danışmanlık niteliğinde olduğunu, önerilerinin doğrudan bağlayıcı olmadığını belirtmek mümkündür (İSGK m. 18).

İşveren, iş sağlığı ve güvenliği kurulu kararlarına veya iş sağlığı ve güvenliği profesyonellerinin tedbir ve tavsiyelerine uymaması halinde kusurlu sayılacak ve meydana gelebilecek iş kazası veya meslek hastalığından sorumlu olacaktır¹⁵². Yargıtay da vermiş olduğu kararlarda, iş sağlığı ve güvenliği kurulunda görüşülen önlemlerin alınmasını

Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanı, m. 3/1-ı hükmüne göre işyeri hekimi, “İş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, işyeri hekimliği belgesine sahip hekimi”, m. 3/1-ş hükmüne göre işyeri hemşiresi, “25/2/1954 tarihli ve 6283 Sayılı Hemşirelik Kanununa göre hemşirelik mesleğini icra etmeye yetkili, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş işyeri hemşireliği belgesine sahip hemşire/sağlık memurunu” ifade eder. Bu konuda ayrıntılı bir inceleme için bkz. Mustafa Tülü, *İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinde İsg Profesyonellerinin Algı ve Beklentileri* (Yayımlanmamış İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanlık Tezi/Araştırma), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, Ankara 2014.

¹⁴⁹ İSGK m. 3/1-c hükmüne göre çalışan temsilcisi, “İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çalışmalara katılma, çalışmalarını izleme, tedbir alınmasını isteme, tekliflerde bulunma ve benzeri konularda çalışanları temsil etmeye yetkili çalışanı” ifade eder.

¹⁵⁰ İSGK m. 3/1-ç hükmüne göre destek elemanı, “Asli görevinin yanında iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili önleme, koruma, tahliye, yangınla mücadele, ilk yardım ve benzeri konularda özel olarak görevlendirilmiş uygun donanım ve yeterli eğitime sahip kişiyi” ifade eder.

¹⁵¹ Sümer, *İş Hukuku*, ss. 168-171. Getirilen yükümlülükler işyerindeki çalışan sayısına ve iş sağlığı ve güvenliği profesyonellerinin çalışma sürelerine bağlanmıştır. Ayrıca İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları Hakkında Yönetmelik (RG 18.01.2013/28532, bundan sonra: Kurul Yönt.) de, sözü edilen hususlarda ayrıntılı düzenlemeler içermektedir.

¹⁵² Süzek *İş Hukuku*, s. 922.

sağlamayan¹⁵³, gerekli organizasyonu gerçekleştirmeyen işvereni meydana gelen neticeden sorumlu tutmaktadır¹⁵⁴.

f. Diğer yükümlülükler

İSGK, iş sağlığı ve güvenliği alanında işveren yönünden yukarıda açıklananların dışında başka yükümlülükler de öngörmektedir. Buna göre, işveren bakımından, çalışana görev verirken, onun sağlık ve güvenlik yönünden işe uygunluğunu göz önüne alma (İSGK m. 4/1-ç), yeterli bilgi ve talimat verilenler dışındaki çalışanların hayati ve özel tehlike bulunan yerlere girmemesi için gerekli tedbirleri alma (İSGK m. 4/1-d), yangın, ilk yardım ve diğer acil durumlar için gerekli önlemleri alma (İSGK m. 11), ciddi, yakın ve önlenemeyen bir tehlikenin meydana gelmesi durumunda çalışanların tahliyesini sağlama (İSGK m. 12), iş kazası ve meslek hastalıklarını bildirme ve kayıt altına alma (İSGK m. 14), çalışanları işe girişlerinde ve işin devamı süresi içerisinde periyodik aralıklarla sağlık muayenesine (gözetimine) tabi tutma (İSGK m. 15), çalışanları iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve sürdürülmesi amacıyla bilgilendirme (İSGK m. 16) gibi yükümlülükler söz konusudur.

F. İş Kazası

İnsanların sahip olduğu teknik bilgi ve buna bağlı olarak üretim teknolojisinde meydana gelen yenilikler, işyerlerini nitelik ve nicelik açısından dönüştürmüş, özellikle Sanayi Devriminden itibaren çalışanlar açısından daha karmaşık ve yoğun bir üretim sürecinin işletildiği mekânlar haline getirmiştir. Bu durumda çalışanların işyerinde ve yürüttükleri işle ilgili maruz kaldıkları tehlikeler ve iş kazaları da artmıştır. Söz konusu

¹⁵³ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/11311, K. 2015/16180, 22.10.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

¹⁵⁴ “Katılanın, sanığın sahibi olduğu ...iş yerinin asma katında mobilya baktığı sırada, asma katın korkuluk bulunmayan ancak aralarında 1 metre kadar boşluk bırakılarak kanepelerle çevrilen kısımdaki boşluktan aşağı düşmesi şeklinde meydana gelen olayda; ... olay yerinin asma kat olmasına rağmen yan kısımdaki boşlukların uygun tedbirler alınarak düşmelere mani olacak şekilde kapatılmadığı ve olay günü kolluk kuvvetlerince tutulan tutanağa göre de bu kısımda aydınlatmanın kullanılmadığı, ayrıca sanığın müşterilerin yukarı kata çıkmalarını önleyecek tedbirleri almadığı, müşterilerin gözetim altında bulundurulmasına yönelik iş yeri organizasyonunu da sağlamadığı dikkate alındığında, sanığın kusurlu olduğunun kabulünde ...herhangi bir isabetsizlik bulunmadığından tebliğnamedeki bozma öneren görüşe iştirak edilmemiştir.” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/14727, K. 2014/1491, 24.01.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

gelişmelerin yakın geçmişte meydana gelen ve toplu ölümlerle sonuçlanan kazalarla birlikte ülkemiz bakımından oldukça güncel bir sorun alanı haline geldiğini belirtmek mümkündür.

Birden fazla hukuk disiplini ilgilendiren *iş kazası*, işverenin hukuki, idari ve cezai sorumluluğunu gündeme getirmektedir¹⁵⁵. Sözü geçen sorumluluk hallerinin değerlendirilmesi de iş kazasının kavramsal çerçevesinin ilgili hukuk disiplinleri bağlamında belirlenmesiyle mümkün olacaktır.

1. Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından İş Kazası

a. İş kazasının tanımı

İş kazası SSGSSK'de tarif edilmiştir. Anılan kanunun m. 13/1 hükmüne göre;

İş kazası; a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle, c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, d) Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki¹⁵⁶ emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olaydır.

¹⁵⁵ Halid Özkan, "İş Kazalarından Doğan Ceza Sorumluluğunda Kusur Tespiti (bundan sonra: Kusur Tespiti)", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XX, S. 1 (2016), s. 512. Belirtilen hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Asım Kaya, "İş Kazasında İşverenin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu (bundan sonra: İşverenin Sorumluluğu)", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 5, S. 17 (2014); Koray Yalçın, *İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarında Asıl İşveren ve Alt İşverenin Yükümlülüklerinin Birlikte Analizi (bundan sonra: İş Kazaları)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2013.

¹⁵⁶ SSGSSK m. 4/1-a hükmüne göre kanunun kısa ve uzun vadeli sigorta kolları uygulaması bakımından hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanların sigortalı sayılacağı öngörülmektedir.

Doktrinde, kanunun aslında bir tanım öngörmediği, hangi hallerin iş kazası sayılacağına ilişkin bir sıralama içerdiği ileri sürülmektedir¹⁵⁷. Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazasının sınırlı sayı esasına göre düzenlendiğini belirtmek mümkündür. Elbette belirtilen hallerde meydana gelen olayların iş kazası sayılıp sayılmayacağı somut koşullara göre değerlendirilecektir. İşverenin sorumluluğu bakımından kusur olup olmadığı gibi hususlar ayrıca değerlendirilecektir.

Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazası sayılan hallerde, sigortalı ve ölümü halinde hak sahipleri, kanunda belirtilen şartlarda, sigorta yardımları almaya hak kazanacaktır¹⁵⁸.

b. İş kazasının unsurları

1) Sigortalı sayılma

Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazasının unsurlarından birincisi kazaya uğrayan kişinin SSGSSK kapsamında sigortalı sayılmasıdır¹⁵⁹.

SSGSSK m. 3/1-6'ya göre, “*Sigortalı: Kısa ve/veya uzun vadeli sigorta kolları bakımından adına prim ödenmesi gereken veya kendi adına prim ödemesi gereken kişiyi ...ifade eder.*”. Kanunda tanımı yapılan sigortalı tanımı bağımlı ve bağımsız çalışanları kapsayan geniş bir kavramdır. İş kazası bakımından gereken koşul, kazaya uğrayan kişinin kısa vadeli sigorta uygulaması yönünden SSGSSK m. 4/1-a,b kapsamında sigortalı sayılması veya SSGSSK m. 4/2 ve m. 5'te sınırlı sayıda belirtilen kişiler arasında

¹⁵⁷ Ali Güzel, Ali Rıza Okur ve Nurşen Caniklioğlu, *Sosyal Güvenlik Hukuku*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2014, s. 417; A. Can Tuncay ve Ömer Ekmekçi, *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2017, s. 377; Kabakcı, *AB Uyumu*, s. 93.

¹⁵⁸ Gürbüz Yılmaz, “İş Kazalarından Doğan Sorumluluklar (bundan sonra: Sorumluluklar)”, *Mühendis ve Makina Dergisi*, C. 46, S. 543 (2005), ss. 3-4.

¹⁵⁹ Güzel, Okur ve Caniklioğlu, *Sosyal Güvenlik*, s. 417; Tuncay ve Ekmekçi, *Sosyal Güvenlik*, s. 378.

bulunmasıdır¹⁶⁰.Elbette, söz konusu kişinin ayrıca m. 6'da sigortalı sayılmayan kişiler arasında da bulunmaması gerekir¹⁶¹.

SSGSSK m. 7 ile hizmet akdiyle çalışanlar bakımından sigortalılığın başlangıcının fiilen çalışmaya başlanılan tarih olacağı öngörülmüştür. Böylece, sigortalının fiilen çalışmaya başlama tarihiyle Sosyal Güvenlik Kurumuna sigorta bildirimini yapılma tarihi arasında meydana gelecek kazalar da diğer koşulları sağladığı takdirde iş kazası sayılacaktır¹⁶².

Kayıt dışı istihdam edilen kişinin iş kazası geçirmesi durumunda, kendisinin ya da ölümü halinde hak sahiplerinin talepte bulunması halinde, sigortalı olup olmadığı tespit edilecektir.

2) Olay

Sosyal Güvenlik Hukuku anlamında iş kazasının oluşabilmesi için sigortalının bedensel veya ruhsal olarak zarara uğradığı olayın SSGSSK m. 13/1'de sayılan hallerden birisinde meydana gelmesi gerekir¹⁶³. Başka bir ifadeyle, kanunda yer ve zaman bakımından öngörülen şartların her birinin tek başına gerçekleşmesi olayın iş kazası sayılması için yeterli sayılacak, bu şartların belirlediği sınırlar dışında kalan durum ve koşullarda iş kazasının varlığından söz edilemeyecektir¹⁶⁴.

İş kazasına sebebiyet veren olayın dış kaynaklı olması¹⁶⁵, sigortalıda bedenen veya ruhen mevcut bulunan bir arızadan ileri gelmemiş olması, aniden veya kısa bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşmiş olması gerekir. Doktrinde, örneğin intihar gibi, kazaya sebebiyet veren dış etkenin oluşumunda sigortalının kusurlu iradesinin bulunduğu hallerinde iş kazası

¹⁶⁰ Güneren, *İş Kazası*, s. 344.

¹⁶¹ Güneren, *İş Kazası*, ss. 348-350.

¹⁶² Levent Akın, *İş Kazasından Doğan Maddi Tazminat (bundan sonra: Maddi Tazminat)*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2001, ss. 38-39; Güzel, Okur ve Caniklioğlu, *Sosyal Güvenlik*, s. 417; Tuncay ve Ekmekçi, *Sosyal Güvenlik*, s. 380.

¹⁶³ Güneren, *İş Kazası*, s. 343, s. 369; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 63.

¹⁶⁴ Aslı Yılmaz, "Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası Kavramı: Kıta Avrupası ve Anglosakson Hukuk İstemlerinden Birer Örnek ile Türk Hukuku Karşılaştırması (bundan sonra: İş Kazası)", *Sosyal Güvenlik Dergisi*, Y. 6, S. 11 (2017), s. 114.

¹⁶⁵ Dış kaynaklı ifadesi ile meydana gelen olayın kişinin kişisel rahatsızlıklarından ileri gelmemesi kastedilmektedir (Akın, 2001: 45).

sayılabileceği, ancak kusurlu iradenin SSGSSK m. 22 gereği hak edilen tutarı etkileyebileceği ifade edilmektedir¹⁶⁶.

Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada kazaya uğraması halinde işyeri kavramı SSGSSK m. 11/1-2'ye göre belirlenmelidir. Kaza ile yürütülen iş arasında nedensellik bağı bulunması şart değildir; sigortalı işyerinde bulunduğu sırada gerçekleşen kaza mesai saatleri dışında gerçekleşebileceği gibi, doğa olayları veya üçüncü kişilerin kusurlu hareketlerinden de ileri gelebilir¹⁶⁷.

Doktrinde, sigortalının işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle veya kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle kazaya uğraması halinin sigortalının iş nedeniyle işyeri dışında kazaya uğramasını ifade ettiği, zira işyerinde yürütülen işten dolayı kazaya uğrama halinin SSGSSK m. 13/1-a tarafından düzenlenmiş olduğu belirtilmektedir¹⁶⁸. Buna karşılık işyeri dışında gerek sigortalı, gerekse bağımsız çalışanın uğradığı kazanın yapılmakta olan iş dolayısıyla olması gerektiği ileri sürülmektedir¹⁶⁹.

Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi halinde, asıl işini yapmaksızın geçen zaman diliminde gerçekleşen kazalar bakımından bağımsız çalışanlar kapsam dışı bırakılmıştır¹⁷⁰. Sigortalının asıl işini yapmaksızın dinlenme, uyku, yemek vb. amaçlarla geçirdiği zaman dilimi madde kapsamında güvence altına alınırken, doktrinde buradaki ölçünün hayatın olağan akışı

¹⁶⁶ Güzel, Okur ve Caniklioğlu, *Sosyal Güvenlik*, ss. 420-421; Akın, *Maddi Tazminat*, s. 29; Aydın, *İş Sağlığı*, ss. 56-60; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 63. İş kazasını olayın anılığı veya tekliğiyle sınırlamak yerine somut olayın koşullarına göre saptanabilecek kısa sayılabilecek makul süre ile sınırlamak gerektiği yönünde bkz. Kılıçoğlu, *Tazminat Esasları*, s. 75.

¹⁶⁷ Güzel, Okur ve Caniklioğlu, *Sosyal Güvenlik*, ss. 403-404; Akın, *Maddi Tazminat*, ss. 26-30; Güneren, *İş Kazası*, s. 369; Aydın, *İş Sağlığı*, s. 67. İşyerinde işçiyi yıldırım çarpması gibi doğal olayların işle bağlantısı bulunmadığından iş kazası sayılamayacağı, çalışma ve dinlenme saatleri dışında işçinin işyerinde bulunma nedeninin önemli olduğu yönünde bkz. Tuncay ve Ekmekçi, *Sosyal Güvenlik*, s. 381, s. 385.

¹⁶⁸ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 64.

¹⁶⁹ Aydın, *İş Sağlığı*, s. 68.

¹⁷⁰ Aydın, *İş Sağlığı*, s. 68.

içerisinde yürütülen işe veya işverenin talimatlarına yabancılaşıma olduğu ileri sürülmektedir. Buna göre, sigortalının iş için gittiği şehirdeki bir otelde geçirdiği bir kaza iş kazası sayılırken yine iş için gittiği şehirdeki akraba ziyareti yaptığı ev veya eğlenmek için gittiği eğlence yerinde geçirdiği kaza iş kazası sayılmayacaktır¹⁷¹.

Emziren kadın sigortalının İK m. 74 ve Devlet Memurları Kanunu (DMK)¹⁷² m. 104/D hükümleri gereği çocuğuna süt vermek için ayrılan zaman dilimlerinde uğradıkları kazalar ile sigortalının işverenin sağladığı bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş gelişi sırasında meydana gelen kazalar da iş kazası sayılmaktadır¹⁷³. Sözü edilen taşıtın işverenin mülkiyetinde olması şart olmayıp, bir firmadan kiralanmış veya hizmet alımı yoluyla sağlanmış olması yeterlidir¹⁷⁴. Taşımanın işin niteliğinden kaynaklanması, toplu veya ferdi olması, zorunlu veya sosyal amaçlarla yapılması arasında bu madde yönünden bir fark bulunmamaktadır¹⁷⁵. Bununla beraber, kanunda sigortalının işveren tarafından sağlanan taşıtla işin yapıldığı yere gidip gelirken kaza geçirmesi öngörüldüğünden, sigortalının özel aracı ile işyerine gidip gelirken geçirdiği kaza iş kazası sayılmayacaktır¹⁷⁶.

3) Zarar

Meydana gelen olayın iş kazası sayılabilmesi için, olayın bedensel veya ruhsal bir zarara neden olması gerekir. Yaralanma, sakatlanma, organ işlev zayıflaması ve kaybı, kemik kırığı ve çıkığı, yanık, beyin kanaması, hayati fonksiyonların durması, ölüm bedensel zararlar; akıl hastalığı ve zayıflığı, hafıza kaybı, sinirsel bozukluklar ruhsal zararlar arasında sayılmaktadır¹⁷⁷. Meydana gelen zararın sigorta yardımlarının yapılmasını gerektirecek nitelikte olup olmadığı zararın ölçüsü olarak kabul edilmelidir. Anılan

¹⁷¹ Tuncay ve Ekmekçi, *Sosyal Güvenlik*, ss. 386-387; Aydın, *İş Sağlığı*, ss. 68-69.

¹⁷² “Devlet Memurları Kanunu (657 Sayılı Kanun)” Resmi Gazete, 12056 (23.07.1965).

¹⁷³ Güzel, Okur ve Caniklioğlu, *Sosyal Güvenlik*, ss. 427-428.

¹⁷⁴ Aydın, *İş Sağlığı*, s. 70.

¹⁷⁵ Güzel, Okur ve Caniklioğlu, *Sosyal Güvenlik*, s. 428. Narter, *İş Kazası*, ss. 20-21.

¹⁷⁶ Güneren, *İş Kazası*, s. 404.

¹⁷⁷ Tuncay ve Ekmekçi, *Sosyal Güvenlik*, ss. 396-397; Güneren, *İş Kazası*, ss. 412-413; Narter, *İş Kazası*, s. 22.

ölçüye göre, önemli olmayan sıyrık, çarpma ve yaralanmalar iş kazası kapsamına girmeyecektir¹⁷⁸. Ayrıca yalnızca malvarlığı zararına neden olan olaylar da iş kazası kapsamında değerlendirilemeyecektir¹⁷⁹. Sigortalıya takılan ve organ işlevi gören protezlerde meydana gelen zararların iş kazası kapsamında sayılıp sayılmayacağı hususu ise doktrinde tartışmalıdır¹⁸⁰.

4) Nedensellik bağı

Doktrinde, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazasının oluşabilmesi için aranılan nedensellik bağının, meydana gelen zararlar gerçekleşen kaza arasında, hayatın olağan akışına ve genel hayat deneyimlerine göre belirlenecek olan *uygun nedensellik bağı*¹⁸¹ olduğu ifade edilmektedir¹⁸².

Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazasının varlığı için, sigortalıda SSGSSK m. 13/1 kapsamına giren bir olay sonucunda bedensel veya ruhsal bir zararın doğması yeterlidir¹⁸³, bir başka ifadeyle iş kazasında uygun nedensellik bağının kaza ile zarar arasında bulunması yeterli olacak, ayrıca iş ile kaza arasında uygun nedensellik bağının varlığı aranmayacaktır¹⁸⁴. Sözü edilen özellik, kanun koyucunun iş kazasının kavramsal çerçevesini genişleterek sosyal güvenliğin koruma kapsamını da mümkün olduğu kadar genişletme amacıyla açıklanmaktadır¹⁸⁵.

¹⁷⁸ Güzel, Okur ve Caniklioğlu, *Sosyal Güvenlik*, s. 429; Güneren, *İş Kazası*, s. 412; Narter, *İş Kazası*, ss. 22-23.

¹⁷⁹ Narter, *İş Kazası*, s. 23; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 66.

¹⁸⁰ Baskın olan görüşe göre sigortalıya takılı bulunan ve özellikle vücudun ayrılmaz bir parçasını oluşturan protezlerin zarara uğraması halinde iş kazasının varlığının kabulü gerekir (Güzel, Okur ve Caniklioğlu, 2014: 429; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 397; Akın, 2001: 38; Güneren, 2011: 413). Aksi yönde görüş için bkz. Fikret Eren, *Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğu (bundan sonra: İşverenin Sorumluluğu)*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 344, 1974, s. 6.

¹⁸¹ Nedensellik bağıyla ilgili daha ayrıntılı bilgi çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde verilecektir.

¹⁸² Güzel, Okur ve Caniklioğlu, *Sosyal Güvenlik*, s. 430; Akın, *Maddi Tazminat*, ss. 39-40.

¹⁸³ Kaza, maddede sayılan hallerden birinde, sözgelimi işyerinde meydana gelmiş ise, sosyal güvenlik yükümlülüklerinin doğması için gereken nedensellik bağının var olduğu kabul edilmelidir (Süzek, 2015: 449).

¹⁸⁴ Akın, *Maddi Tazminat*, s. 40. Yılmaz, "İş Kazası", s. 111.

¹⁸⁵ Süzek, *İş Hukuku*, s. 449.

Yargıtay da Sosyal Güvenlik Hukuku anlamındaki iş kazasının oluşumu için kaza ile zarar arasındaki nedensellik bağına gerekli ve yeterli görmekte, ayrıca görülmekte olan iş ile kaza arasında neden sonuç ilişkisinin varlığını aramamaktadır¹⁸⁶.

2. İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Bakımından İş Kazası

SSGSSK'den sonra yürürlüğe giren İSGK'de de iş kazasının açık tanımının yapıldığı görülmektedir. Anılan kanunun m. 3/1-g hükmüne göre iş kazası, *“İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hâle getiren olayı”* ifade eder.

Kanunda öngörülen tanım doktrinde farklı değerlendirmelere tabi tutulmuştur. Süzek, kanunda yapılan tanımın SSGSSK gibi yalnızca işin yürütülmesi nedeniyle meydana gelen kazaları değil, işin yürütülmesiyle ilgili olmasa dahi işyerinde gerçekleşen kazaları da iş kazası olarak kabul ettiği görüşündedir¹⁸⁷. Buna karşılık, İSGK'de yapılan iş kazası tanımının Sosyal Güvenlik Hukuku ve Bireysel İş Hukuku bakımından iş kazası tanımlarından bazı farklılıklar gösterdiğine dikkat çeken yazarlar bulunmaktadır. İşyerinde ve işin yürütümü nedeniyle meydana gelen kazaların iş kazası sayılması konusunda İSGK ve SSGSSK tanımlarının örtüştüğünü belirten Erdoğan'a göre, SSGSSK m. 13/1'de sayılan sigortalının görevli olarak işyeri dışındaki başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçirdiği zaman diliminde, kadın sigortalının çocuğunu emzirme sürelerinde, sigortalıların işveren tarafından temin edilen araçla işyerine gidiş geliş sırasında ortaya çıkan kazalar İSGK m. 3/1-g hükmü kapsamına girmemektedir¹⁸⁸.

Ocak'a göre, İSGK'de yer alan iş kazası tanımı, kanunun amacına bağlı olarak, sosyal amaçlarla çerçevesi geniş tutulan SSGSSK tanımına göre daha dar kapsamlı tutulmuştur. Yazara göre, emziren kadın sigortalının, iş

¹⁸⁶ Hukuk Genel Kurulu E. 2009/21-400, K. 2009/432, 14.10.2009 (UYAP Bilişim Sistemi).

¹⁸⁷ Süzek, *İş Hukuku*, ss. 450-451.

¹⁸⁸ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 68.

mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda geçirdiği kazanın işyeri veya işyeri dışında meydana gelmesinin bir önemi bulunmamaktadır. Buna karşılık işyeri dışında meydana gelen bu tür bir olay İSGK'ye göre iş kazası sayılmayacaktır. Emziren kadın çalışanın işverenin sağladığı taşıtla emzirme için evine gidip gelmesi sırasında taşıttaki kusurlar nedeniyle trafik kazası geçirmesi halinde nasıl bir sonuca varılacağı gibi hususlar da tartışmalıdır¹⁸⁹.

Aydınlı, İK ve SSGSSK hükümleri gereği, işverence işçileri bireysel veya toplu olarak işyerine taşımak üzere tahsis edilen araçların da işyerinden sayılacağını belirterek, sözü edilen araçlarda meydana gelen kazaların da İSGK ve SSGSSK içerisinde yer verilen iş kazası tanımı kapsamına girdiğini, buna karşılık işçinin işverenin talimatıyla işyeri dışındaki başka bir yere gönderildiği hallerdeki boş zaman diliminde ve çocuğun emzirme sürelerinde meydana gelen kazaların İSGK bakımından iş kazası sayılmayacağını ileri sürmektedir¹⁹⁰. Yılmaz'a göre, İSGK'de mevcut kanuni düzenlemeler ve yargısal içtihatlar dikkate alınmadan yapılan iş kazası tanımı, SSGSSK m. 13/1-c hükmünde yer alan bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda meydana gelen kazaları kapsam dışı bırakmaktadır¹⁹¹.

İSGK'nin ilgili madde gerekçesinde, tanımın SSGSSK tanımını da kapsayacak şekilde, daha üst ve genel bir şekilde yapıldığı, böylece SSGSSK ile belirlenen şartların kısıtlanmaması ve uygulamada duraksamaya yer verilmemesinin sağlandığı, ayrıca *işin yürütümü nedeniyle* ifadesiyle de görevli olarak işyeri dışına gönderilme, işverence sağlanan taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş gibi durumların tanım kapsamında değerlendirilmesine olanak sağlandığı belirtilmektedir. Sözü edilen madde gerekçesi de doktrinde tartışmaya neden olmuştur. Kılıçoğlu'na göre, madde

¹⁸⁹ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 7.

¹⁹⁰ Aydınlı, *İş Sağlığı*, s. 56.

¹⁹¹ Hülya Yılmaz, *İş Kazası Kavramı ve Sonuçları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013, ss. 37-38.

gerekçesinde uluslararası tanımların referans alındığına yapılan vurgu da dikkate alındığında, SSGSSK'nin yardımlardan yararlanma imkânlarını daraltan dar tanımları aşmış olmaktadır. Başka bir ifadeyle İSGK'nin iş kazası olayının belirlenmesinde SSGSSK'ye göre uygulama önceliğine sahip olduğu söylenebilir¹⁹². Buna karşılık, başka yazarlar tarafından maddenin lafzından böyle bir sonuca varmanın mümkün olmadığı, yapılan tanımın SSGSSK tanımının kapsamını daralttığı ileri sürülmektedir¹⁹³.

Doktrinde ayrıca, İSGK'nin iş kazası tanımının Bireysel İş Hukuku bakımından iş kazasının varlığı ve dolayısıyla işverenin hukuki sorumluluğu için aranan yürütülmekte olan iş ile olay arasındaki uygun nedensellik bağının bulunması gerekliliğini ortadan kaldırmadığı da ifade edilmektedir¹⁹⁴.

3. Bireysel İş Hukuku Bakımından İş Kazası

a. İş kazasının tanımı

İK içerisinde iş kazası tanımı yapılmamıştır. Doktrinde, işverenin iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirmemesi sonucunda meydana gelen kazalar *iş kazası* olarak kabul edilmektedir¹⁹⁵.

Bireysel İş Hukuku bakımından iş kazası, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazasından işverenin hukuki sorumluluğunu doğurması nedeniyle ayrıldığı gibi¹⁹⁶ kavramsal açıdan bazı farklı özellikler de göstermektedir¹⁹⁷.

¹⁹² Kılıçoğlu, *Tazminat Esasları*, s. 74. Ocak, her iki kanun tanımının da kendi düzenleme alanlarında uygulanacağını ileri sürmektedir (Ocak, 2013: 7).

¹⁹³ Güzel, Okur ve Caniklioğlu, *Sosyal Güvenlik*, ss. 415-416.

¹⁹⁴ Süzek, *İş Hukuku*, s. 451; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 68.

¹⁹⁵ Akın, *Maddi Tazminat*, ss. 44-45; Narter, *İş Kazası*, s. 33.

¹⁹⁶ Güneren, *İş Kazası*, s. 429.

¹⁹⁷ Yılmaz, "Sorumluluklar", ss. 6-7.

b. İş kazasının unsurları

1) Sigortalı sayılma

Bireysel İş Hukuku anlamında iş kazasının meydana gelebilmesi için, kazaya uğrayan işçinin, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazası başlığı altında açıklandığı üzere, sigortalı olması gerekir.

2) Olay

Bireysel İş Hukuku anlamında iş kazasının varlığından söz edilebilmesi için gerekli koşullardan birisi de dıştan gelen bir olayın varlığıdır¹⁹⁸. Dış kaynaklı olay, işveren, kazaya uğrayan işçi, üçüncü kişiler ve işyerindeki araç ve gereçlerin etkileriyle meydana gelebilir¹⁹⁹.

Dış kaynaklı olayın öngörülebilir olması²⁰⁰, ani veya kısa bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşmesi²⁰¹ ve istenilmemiş olması²⁰² gerekir. İş kazasını meydana getiren olayın işçi veya üçüncü kişi tarafından istenilmemesi, Bireysel İş Hukuku bakımından iş kazasını Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazasından ayırmaktadır. Zira sözü edilen koşul, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazasının varlığının kabulü için zorunlu değildir²⁰³.

3) Zarar

Meydana gelen olayın iş kazası sayılabilmesi için bedensel (ölüm, yaralanma) veya ruhsal bir zarara neden olması gerekir²⁰⁴. Sözü edilen zarar,

¹⁹⁸ Bu konuda Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazası başlığı altında yapılan açıklamalar geçerli olup tekrar edilmemiştir.

¹⁹⁹ Narter, *İş Kazası*, s. 34; Yılmaz, "Sorumluluklar", s. 7.

²⁰⁰ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, ss. 55-56.

²⁰¹ Söz konusu özellik iş kazasını meslek hastalığından ayırmaktadır (Eren, 1974: 10-11; Akın, 2001: 22; Güneren, 2011: 431; Narter, 2017: 35).

²⁰² Akın, *Maddi Tazminat*, s. 46.

²⁰³ Akın, *Maddi Tazminat*, s. 46; Güneren, *İş Kazası*, ss. 430-431; Narter, *İş Kazası*, s. 34; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 56; Yılmaz, "Sorumluluklar", s. 7. Baskın görüşe göre, işçinin işyerinde intihar etmesi veya husumeti bulunan bir kimse tarafından silahlı saldırıya uğraması gibi olaylar, Sosyal Güvenlik Hukuku anlamında bir iş kazası olarak kabul edilirken Bireysel İş Hukuku anlamında iş kazası olarak nitelendirilemeyecektir. Anılan türden olayların Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından da iş kazası sayılmaması gerektiğine ilişkin olarak bkz. Tuncay ve Ekmekçi, *Sosyal Güvenlik*, ss. 381-382.

²⁰⁴ Eren, *İşverenin Sorumluluğu*, s. 7.

esas itibarıyla, işçinin iş kazası nedeniyle iş göremezliğe uğramasından kaynaklanan maddi zarar²⁰⁵ ve ruhsal olarak meydana gelen manevi zararlarıdır²⁰⁶.

Bireysel İş Hukuku bakımından iş kazasının neden olduğu maddi zarar, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazasının neden olduğu zarara göre daha kapsamlıdır²⁰⁷. Zira Sosyal Güvenlik Hukuku anlamında iş kazasında zarar Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanması gereken sigortalının tedavi giderleri ve kazanç kayıplarıdır²⁰⁸. Buna karşılık Bireysel İş Hukuku anlamında iş kazasında işveren tarafından karşılanması beklenen maddi zararın kapsamına işçinin tedavi giderleri, çalışma gücünün kaybından kaynaklanan zararlar ve ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayıplar girmektedir²⁰⁹.

4) Nedensellik bağı

Bireysel İş Hukuku bakımından iş kazasının oluşabilmesi ve dolayısıyla işverenin hukuki sorumluluğunun doğabilmesi için gerekli unsurlardan birisi de uygun nedensellik bağına varlığıdır. Burada sözü edilen uygun nedensellik bağı öncelikle kaza olarak nitelendirilen olay ile meydana gelen zarar arasında olmalıdır²¹⁰. Bu yönüyle Bireysel İş Hukuku bakımından iş kazasıyla Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazası arasında bir fark bulunmamaktadır.

Bireysel İş Hukuku anlamında iş kazasının varlığı için işveren tarafından yürütülmekte olan iş ile kaza olarak nitelendirilen olay arasında

²⁰⁵ Güneren, *İş Kazası*, s. 432; Narter, *İş Kazası*, ss. 35-36.

²⁰⁶ İşçinin çalışma gücü kaybı nedeniyle doğan manevi zararı ile ölümü halinde yakınlarının uğradığı manevi zararlar bu kapsamda sayılabilir (Erdoğan, 2016: 59; Yılmaz, 2005: 10).

²⁰⁷ Güneren, *İş Kazası*, s. 432.

²⁰⁸ Akın, *Maddi Tazminat*, s. 55.

²⁰⁹ Güneren, *İş Kazası*, s. 432; Narter, *İş Kazası*, s. 36.

²¹⁰ Akın, *Maddi Tazminat*, ss. 46-47; Güneren, *İş Kazası*, s. 435; Kılıçoğlu, *Tazminat Esasları*, s. 76; Narter, *İş Kazası*, s. 36-37.

da uygun nedensellik bağı bulunması gerekmektedir²¹¹. Bir başka ifadeyle, meydana gelen olay, hayatın olağan akışına ve olağan yaşam deneyimlerine göre işveren tarafından yürütülmekte olan işin doğrudan veya dolaylı bir sonucu olmalıdır²¹². Bu kapsamda, bir kazanın işyerinde meydana gelmesi tek başına iş kazası sayılması için yeterli olmayacağı gibi, işyeri dışında meydana gelmesi de iş kazası olarak nitelendirilemeyeceği anlamına gelmeyecektir²¹³. Bireysel İş Hukuku bakımından iş kazası, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazasından nedensellik bağındaki bu yönüyle farklılık göstermektedir.

İşçinin ve üçüncü kişinin ağır kusuru²¹⁴, mücbir sebep gibi hallerde uygun nedensellik bağı tamamen kesilir ve işverenin hukuki sorumluluğu tamamen ortadan kalkar²¹⁵. Uygun nedensellik bağına tamamen kesilmediği, sözgelimi işçinin kusurunun nedensellik bağını bütünüyle kesecek ölçüde ağır olmadığı durumlarda ise, TBK m. 52/1 hükmüne göre işverenin hukuki sorumluluğunun kapsamı daralacak, ödeyeceği tazminattan indirim yapılacaktır²¹⁶.

²¹¹ Süzek, *İş Hukuku*, ss. 449-450; Güneren, *İş Kazası*, ss. 435-436; Kılıçoğlu, *Tazminat Esasları*, s. 77; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 56; Yılmaz, "Sorumluluklar", s. 7.

²¹² Akın, *Maddi Tazminat*, s. 47.

²¹³ Süzek, *İş Hukuku*, s. 450; Akın, *Maddi Tazminat*, ss. 47-48.

²¹⁴ "Somut olayda 29.3.2005 tarihli Adli Tıp Kurumu raporunda ölen sigortalı A.Y. 'nin 1/8, karşı taraftaki sürücü A.D. 'nin 7/8 oranında kusurlu olduklarının saptandığı, böylece davalı işveren A... A.Ş. 'ne kusur izafe edilmediği, ölen sigortalı ile karşı taraftaki sürücü A.D. 'nin kusurları ile illiyet bağının kesildiği, davacıların bu kusur raporuna itiraz etmedikleri, bu kusur raporunu hükme esas alan Mahkeme kararını da temyiz etmedikleri anlaşılmaktadır. Bu durumda yapılan iş ile kaza arasında nedensellik bağı kesildiğinden davalı işveren A... A.Ş. hakkındaki tazminat davasının reddi gerekir." (21. Hukuk Dairesi, E. 2006/17399, K. 2007/7098, 26.04.2007, UYAP Bilişim Sistemi). İşçinin ve üçüncü kişinin kusurları ayrı ayrı olabileceği gibi, örneğin işçi işyerine ait bir aracı kusurlu kullanırken kusurlu sürüş yapılan başka bir araçla çarpışma şeklinde meydana gelen bir kazada olduğu gibi birlikte de olabilir. Her iki durumda da meydana gelen neticeden işveren sorumlu tutulamayacaktır.

²¹⁵ Anılan nedenlerin varlığı halinde kusur sorumluluğu ortadan kalktığı gibi kusursuz sorumluluk da ortadan kalkacak, işçi veya yakınları işverenden hak talep edemeyecek, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından verilecek yardım ve ödeneklerden yararlanabileceklerdir (Süzek, 2015: 451; Güneren, 2011: 438; Yılmaz, 2005: 8)

²¹⁶ Süzek, *İş Hukuku*, s. 452; Akın, *Maddi Tazminat*, ss. 49-50.

4. Ceza Hukuku Bakımından İş Kazası

Ceza Hukukunda, maddi koşulların sonucu ve hiç kimse tarafından öngörülemez nitelikte olan, önleme olanağı dışında kalan bir neticenin gerçekleşmesi halinde kaza ve tesadüfün (beklenmeyen hal) varlığı kabul edilmektedir²¹⁷. Öncelikle neticenin öngörülebilir olmaması durumunda kaza ve tesadüfün varlığından bahsedilecektir²¹⁸. Neticenin öngörülebilir olması durumunda ise, failin sahip bulunduğu imkânlarla göre söz konusu neticenin gerçekleşmesine engel olma olanağının bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır. Failin sözü edilen olanağa sahip bulunmadığı durumlar açısından da beklenmeyen halin varlığı kabul edilmelidir²¹⁹.

Kaza ve tesadüfün varlığı halinde kasıtlı veya taksirli suç oluşmayacak, failin objektif ve sübjektif ceza sorumluluğu ortadan kalkacaktır²²⁰. Bu haliyle Ceza Hukukundaki kaza kavramı, İş ve Sosyal Güvenlik Hukukundaki kaza kavramından farklılaşmaktadır.

5237 Sayılı TCK hükümlerinde iş kazası tanımı bulunmamaktadır. Çalışmamızda işverenin iş kazası neticesinde doğan cezai sorumluluğu incelenirken İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku mevzuatı ve doktrininde yerleşmiş olan iş kazası kavramından yararlanmak gerekecektir. Yargıtay'ın da aynı yolu izleyerek iş kazası kabul ettiği olaylar bulunmaktadır²²¹.

²¹⁷ Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman, *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım C. II (bundan sonra: Nazarî Tatbikî II)*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1997, s. 304. 765 ve 5237 Sayılı TCK hükümlerinde açıkça yer verilmeyen kaza ve tesadüfün hukuki niteliği doktrinde tartışmalıdır. Tartışmalar kaza ve tesadüfün nedensellik bağı, suçun maddi unsuru ve suçun manevi unsurundan hangisini ortadan kaldırdığı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu hususta ayrıca bkz. Nevzat Toroslu ve Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Ankara: Savaş Yayınevi, 2018, ss. 247-249; Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, ss. 305-306.

²¹⁸ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 362, 364.

²¹⁹ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, s. 306.

²²⁰ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, ss. 306-307; Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 248; Özkan, "Kusur Tespiti", s. 534.

²²¹ Nitekim Yargıtay'ın ilgili ceza dairesi, bir villa inşaatında çalışan maktulün ikinci kata çıkmak için kullandığı ahşap merdivenin bir ayağının kırılması sonucunda dengesini kaybederek ve boşluktan bodrum katına düşerek hayatını kaybettiği olayın SSGSSK m. 13'te belirtilen iş kazası tanımına uygun olduğuna yönelik yerel mahkeme kabulünde bir isabetsizlik görmemiştir (12. Ceza Dairesi, E. 2015/15883, K. 2016/1158, 03.02.2016, UYAP Bilişim Sistemi). Yargıtay benzer bir uyuşmazlıkta, yetkili ve sorumlu müdürle yaptığı anlaşmaya istinaden akıtma yapan depo çatısına yardımcısıyla birlikte çıkan katılanın çatı kaplamasının kırılması sonucunda düşerek yaralandığı başka

Yargıtay'ın somut olayın koşullarına göre iş kazası nitelmesi yaptığı olaylar da mevcuttur. Buna göre Yargıtay; işyerinde²²², işin yürütümü sırasında²²³ veya her iki koşulun da sağlandığı hallerde²²⁴ meydana gelen kazaları iş kazası olarak kabul etmektedir. Yüksek Mahkeme, iş kazasını uygulamada birbirine sıkça karıştırılan trafik kazasından ayırmak için ise, meydana gelen kazanın görülmekte olan işle bağlantısının varlığını ölçü almaktadır²²⁵.

bir olayın İK ve SSGSSK ile Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği ve Tüzüğü kapsamında iş kazası olduğuna dair yerel mahkeme kabulünü de yerinde bulmuştur (12. Ceza Dairesi, E. 2015/8861, K. 2016/2650, 22.02.2016, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2016/1043, K. 2017/4886, 08.06.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

²²² “Mağdurun, işçi olarak çalıştığı işyerinde, tır aracının dorse kapaklarının açılması sırasında, iş makinesinin tırnağının kayması sonucu, yaralanması şeklinde olduğu kabul edilen olayın iş kazası niteliğinde olduğu...” (9. Ceza Dairesi, E. 2009/12201, K. 2009/9662, 05.10.2009, UYAP Bilişim Sistemi); “Mağdurun eğlenmek amacıyla gittiği eğlence merkezinde makinelerin tehlikeli hareketli kısımlarının ulaşamayacak şekilde kapatılmaması neticesinde hareketli demir kısmı tutarak yaralanması şeklinde olduğu kabul edilen olayın iş kazası niteliğinde olduğu...” (9. Ceza Dairesi, E. 2008/16711, K. 2010/7561, 23.06.2010, UYAP Bilişim Sistemi); “...mağdur İ.'nin meslek lisesinde öğrenci olması nedeniyle ... K.G. adlı işyerinde staj yaptığı, olay tarihinde de katılanın 200 tonluk hidrolik preste çalıştırıldığı sırada sol elini parça ile pres arasında sıkıştırmasıyla 2.,3. ve 4. parmaklarının dip kısmından, serçe parmağının da uç kısmından koptuğu ve katılanın şikayetçi olduğu olayda, ... iş kazası sonrası tutulan tutanağın sanık A. tarafından ustabaşı sıfatıyla imzalanması ve tüm dosya kapsamı bir bütün olarak değerlendirildiğinde sanık A.'nin ... mahkumiyetine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi, Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/11180, K. 2015/4197, 05.03.2015, UYAP Bilişim Sistemi). Yargıtay'ın iş kazası nitelmesinde kazaya uğrayanın çalışan, stajyer veya üçüncü kişi olmasını ayırıcı bir ölçüt olarak kullanmadığı anlaşılmaktadır.

²²³ “Tekne kaptanı olan sanığın, dalgıç olan S.C.'den pervane rekorunu takmasını istemesi üzerine yorgun olduğunu yarın takacağını söyleyen S.'ye gerekli malzemeyi teslim etmesinden sonra da, sanığın teknede motoru çalıştırarak ileri kolunun çalışıp çalışmadığını kontrol ettiği esnada, sanığın haberi olmaksızın arızayı gidermek için denize dalmış olan S.C.'nin tekne pervanesinden yaralanıp sonrasında öldüğü olayın, iş kazası niteliğinde bulunduğunun anlaşılması karşısında...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/5164, K. 2012/7477, 19.03.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

²²⁴ “Sanığın işyerinde işçi olarak çalışan mağdur ve maktulün pres makinesinde çalıştıkları sırada, 150 tonluk apgant pres altında soğuk şekillendirilmek (eğilmek, bükülmek) istenen saç parçasının ani koparak ve kırılarak başlarına sert bir şekilde vurması sonucu bir kişinin ölümü ve bir kişinin de yaralanması şeklinde kabul edilen eylemin bir iş kazası niteliğinde olduğu gözetilerek...” (9. Ceza Dairesi, E. 2009/17676, K. 2010/1948, 15.02.2010, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2011/19212, K. 2012/13267, 28.05.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

²²⁵ “Ölenin çalıştığı şirket tarafından kiralık olarak kullanılan ve şirketin Ovacık deposunda bulunan traktörü tamir amacıyla sanayiye götürürken kaza yapıp hayatını kaybettiğinin anlaşılması karşısında, olayın iş kazası niteliğinde olduğu gözetilerek...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/18758, K. 2013/13293, 13.05.2013, UYAP Bilişim Sistemi). İş kazası niteliğinde bulunmayan trafik kazasına ilişkin olarak bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2014/12937, K. 2015/6277, 09.04.2015; E. 2015/2325, K. 2015/18424, 27.11.2015; E. 2015/2394, K. 2015/18930, 04.12.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

2. BÖLÜM

İŞVERENİN İŞ KAZALARINDAN DOĞAN

CEZAI SORUMLULUĞU

A. Sorumluluk ve Suç

1. Sorumluluk Kavramı

Sorumluluk kavramının günlük hayatta ifade ettiği bir anlam olduğu gibi hukuk literatüründe de ayrı bir kullanım alanı ve özel bir önemi bulunmaktadır.

Günlük hayatta sorumluluktan, üstlenilen iş veya görevin gereklerinin farkında olmak ve bu gereklerin gereğini yerine getirmek yükümlülüğü anlaşılır. Daha geniş bir anlamda sorumluluk, bir işten ileri gelen olumsuz sonuçlara katlanma gereğini ifade eder²²⁶.

Sorumluluğun doktrinde farklı tanımları yapılmıştır. Bununla beraber en geniş anlamıyla sorumluluk, kişinin başka bir kişiye verdiği zararları giderme yükümlülüğü ve eylemlerinden sorumlu tutulabilme yeteneğini ifade etmekte, bu haliyle Medeni Hukuktaki fiil ehliyetini karşılamakta ve yükümlülük kavramı ile örtüşmektedir²²⁷.

Hukuk düzeninde sonuç doğuran eylem ve işlemlerden kaynaklanan sorumluluk hukuki, idari ve cezai sorumluluk şeklinde tezahür etmekte, buna bağlı olarak farklı kural ve işleyiş mekanizmalarına sahip olmaktadır. İş kazalarından doğan sorumluluğun da farklı görünüm biçimleri bulunmaktadır.

²²⁶ Güneren, *İş Kazası*, s. 541.

²²⁷ Narter, *İş Kazası*, ss. 457-458.

a. Hukuki sorumluluk

Hukuki anlamda sorumluluk²²⁸, kişilerin eylem ve işlemlerinin sonuçlarına katlanmasına, eylem ve işlemlerden zarar görenlerin uğradığı zararı tazmin etmesine yönelik bir zorunluluktur²²⁹. Bu kapsamda, genel davranış kurallarına aykırı davranan kişinin *haksız fiil sorumluluğu*, bir sözleşmeye aykırı davranan kişinin ise *akdî sorumluluğu* söz konusu olacak ve tazminat borcu doğacaktır²³⁰. Tazminatın kapsamı ve ödenme biçimi TBK m. 49 ve 51 hükümleri gereği somut olayın özellikleri ve kusurun ağırlığı göz önüne alınarak belirlenecektir²³¹.

Hukuken yerine getirmekle yükümlü olduğu borcunu ifa etmeyen kişi, hukuki ilişkinin özelliklerine göre tüm malvarlığı ile sorumlu olabileceği gibi belli bir eşya veya miktar ile sınırlı olarak da sorumlu olabilecektir²³².

İş kazaları nedeniyle işverenin hukuki sorumluluğunun dayanağını TBK m. 417 ve İSGK m. 4/1’de öngörülen işçiyi gözetme borcu oluşturmaktadır. Sorumluluk kapsamına ise, maddi tazminat, manevi tazminat ve destekten yoksun kalma tazminatı girmektedir²³³. Ayrıca Sosyal Güvenlik Kurumu, sigortalıya ya da ölümü halinde hak sahiplerine yaptığı ödemeleri işverenden rücu davası açarak talep edebilmektedir²³⁴.

Hukuki sorumluluk kapsamında, iş kazaları nedeniyle ortaya çıkan maddi ve manevi zararların sosyal güvenlik sistemi tarafından

²²⁸ Çalışmamızın kapsamı gereği hukuki sorumlulukla ilgili yalnızca genel bilgi vermekle yetinilecektir.

²²⁹ İnciroğlu, *Kamu İşverenin Sorumluluğu*, s. 80.

²³⁰ M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I (bundan sonra: Borçlar Hukuku)*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2015, s. 17.

²³¹ İnciroğlu, *Kamu İşverenin Sorumluluğu*, s. 81. Kusura dayalı geleneksel sorumluluk hukuku kurallarının zarar giderimi için yetersiz kalması karşısında *kusursuz sorumluluk (tehlike sorumluluğu)* ilkesinin ikamesi hakkında bkz. Aydın, *İş Sağlığı*, ss. 42-43.

²³² Oğuzman ve Öz, *Borçlar Hukuku*, ss. 16-17.

²³³ Süzek, *İş Hukuku*, s. 453; Yalçın, *İş Kazaları*, s. 79. Özen ve Tozman, “Ceza Sorumluluğu”, s. 215. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Güneren, *İş Kazası*,; Kılıçoğlu, *Tazminat Esasları*.

²³⁴ M. Uğur Müngen, “İnşaat İşverenlerinin ve Teknik Elemanların İş Güvenliği Konusundaki Sorumlulukları ve Yaptırımlar (bundan sonra: Yaptırımlar)”, *Türkiye Mühendislik Haberleri*, Y. 56, S. 469 (2011), s. 19; Süzek, *İş Hukuku*, s. 453; Şakar, *İş Kanunu*, s. 763; Yalçın, *İş Kazaları*, s. 79.

karşılanmayan kısmının işveren tarafından karşılanması sağlanmış olmaktadır²³⁵.

b. İdari sorumluluk

Sorumluluk kavramının görünüm biçimlerinden birisi de idari sorumluluktur²³⁶. İdari sorumluluğa esas teşkil eden eylemler kabahat olarak ifade edilmekte olup esas itibarıyla Kabahatler Kanunu (KK)²³⁷ ve özel kanunlarda düzenlenmiştir²³⁸. KK m. 2'ye göre, “*Kabahat deyiminden; kanunun, karşılığında idarî yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık anlaşılır.*”.

Hukuk düzeninde kabahat olarak nitelendirilen eylemlerin cezalandırılmasını içeren idari sorumluluk halinde, fiilden sorumlu olan kişiye idare tarafından belli yaptırımlar uygulanmaktadır. İdari yaptırımlar genel anlamda, idari düzeni ihlal edenlere karşı idarenin karara bağlayıp uyguladığı kamu hukuku yaptırımlarını²³⁹ ifade etmektedir²⁴⁰. İdari yaptırıma karşı süresi içerisinde usulüne uygun bir itiraz yapılmadığı veya yapılan itiraz reddedildiği takdirde yaptırım uygulanma kabiliyeti kazanmakta ve idare tarafından uygulanmaktadır.

İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku alanında işverenin uyması gereken bazı kurallar idari yaptırımlarla desteklenmiştir. Dolayısıyla, işveren mevzuatta öngörülen iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerini yerine getirmediği

²³⁵ Utkan Araslı, “Yeni Borçlar Yasası’nın İş Kazası ve Meslek Hastalıklarından Doğan Maddi Tazminat Davalarında Getirdiği Sistem ve Hakkaniyet İndirimi”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 6, S. 24 (2011), s. 142.

²³⁶ Çalışmamızın kapsamı gereği idari sorumlulukla ilgili yalnızca genel bilgi vermekle yetinilecektir.

²³⁷ “Kabahatler Kanunu (5326 Sayılı Kanun)” Resmi Gazete, 25772 (31.03.2005).

²³⁸ Kabahatler 765 Sayılı TCK’de cürümlerden ayrı bir suç türü olarak düzenlenmişti. 765 Sayılı TCK’yi ilga eden 5237 Sayılı TCK’de kabahatlere yer verilmemiş ve KK ile sözü geçen eylemler ayrı bir düzenlemeye tabi tutulmuştur.

²³⁹ İdari yaptırımlar da tıpkı ceza yaptırımları gibi kamu hukuku yaptırımlarıdır (Süzek, 2015: 964).

²⁴⁰ Kabahatlerin, idari yaptırımların niteliği ve ceza yaptırımlarıyla karşılaştırılması konusunda ayrıntılı bilgi ve analiz için bkz. Burcu Erdinç, “İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 70, S. 2 (2012), ss. 239-276.

takdirde idari yaptırımla karşılaşacaktır²⁴¹.Sözü geçen alanda uygulanacak idari yaptırımlar ise, idari para cezası ve işin durdurulmasıdır²⁴².

İş sağlığı ve güvenliği alanında öngörülen idari yaptırımların uygulanması için mutlaka bir iş kazası veya meslek hastalığının gerçekleşmesi şart değildir. İdari yaptırımların bu alandaki işlevi, etkin ve süratli uygulama yöntemiyle iş kazalarının yaşanmasını önlemektir²⁴³.Bununla birlikte, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin idari yaptırımların iş kazası veya meslek hastalığı meydana geldikten sonra uygulanmaları da mümkündür²⁴⁴.

İşin durdurulması yaptırımı İSGK m. 25 ve ilgili yönetmelikle²⁴⁵ düzenlenmiştir. İşin durdurulmasına karar verilebilmesi için işyerinde çalışanların hayatı için tehlikeli olan bir hususun saptanması gerekir. Yaptırım kararı ise üç müfettişten oluşan bir heyet tarafından verilebilir.

c. Cezai sorumluluk

Hukuk düzeninde kişinin tabi olduğu sorumluluk türlerinden biri de cezai sorumluluktur. Söz konusu sorumluluk esas itibarıyla, kanunda suç olarak tanımlanan eylemi gerçekleştiren kişinin kanuni düzenlemelerle belirlenen yükümlülükleri yerine getirmek zorunda kalmasıdır²⁴⁶. Bir başka ifadeyle, cezai sorumluluk kapsamında, kişinin kanunda suç olarak

²⁴¹ Anılan konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Özgür Hakan Çavuş, “6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nda Düzenlenen İşveren Yükümlülükleri Kapsamında İdari Para Cezaları”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, S. 30 (2013), ss. 179-191; Aydemir, *İşverenin Cezai Sorumluluğu*. İSGK ile birlikte iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerini yerine getirmeyen kamu işvereni yönünden idari yaptırım uygulanması mümkün hale gelmiştir (İnciroğlu, 2015: 108-109).

²⁴² Süzek, *İş Hukuku*, ss. 964-969; Aydın, *İş Sağlığı*, s. 417 vd; İnciroğlu, *Kamu İşverenin Sorumluluğu*, ss. 108-113.

²⁴³ Aydın, *İş Sağlığı*, s. 417.

²⁴⁴ Süzek, *İş Hukuku*, s. 964.

²⁴⁵ “İşyerlerinde İşin Durdurulmasına Dair Yönetmelik”, Resmi Gazete, 28603 (30.03.2013).

²⁴⁶ Bahar Demirci, *Türk Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Sorumluluk (bundan sonra: Sorumluluk)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011, s. 14.

tanımlanan eylemi yine kanunda gösterilen bir ceza yaptırımına²⁴⁷ bağlanmaktadır.

Modern Ceza Hukukunda ceza sorumluluğunun esasına ilişkin farklı teoriler ileri sürülmüştür. Ceza sorumluluğunun esasını kusura dayandıran klasik teoriye göre kurallara uyup uymama konusunda irade özgürlüğüne sahip olan kişinin manevi sorumluluğu ve dolayısıyla cezai sorumluluğu söz konusu olacaktır. İrade özgürlüğü olmayan ve sınırlı olarak bulunan kişinin ceza sorumluluğu da ya tamamen ortadan kalkacak ya da kişinin cezası hafifletilecektir²⁴⁸.

Klasik teoriye tepki olarak gelişen pozitivist teoriye göre ceza sorumluluğunun esası toplumsal sorumluluktur. Bu görüşe göre, suç işleyen kişi esas itibarıyla toplum açısından tehlikeli bir kimse olup kusur durumu önemli değildir. Faile uygulanacak cezalar kefaret için değil toplumun tehlikelerden korunması dikkate alınarak önleyici ve tamir edici yönler dikkate alınarak seçilmelidir²⁴⁹.

Tarihsel gelişimi sonucunda, günümüzde ceza sorumluluğunun temeli kusura dayanmaktadır²⁵⁰. Kusura dayalı sorumluluk, suçu oluşturan eylemle fail arasında nedensel bir bağın yanı sıra psişik bir bağın da bulunmasını ifade eder²⁵¹.

Bir kişinin eyleminden başka bir kişinin sorumlu tutulabildiği objektif sorumluluk anlayışını reddeden kusur sorumluluğu ilkesine göre, suç ve cezaların şahsiliği esastır, her birey kendi eylemlerinden kendi kusuru nedeniyle sorumlu tutulacaktır²⁵². Nitekim Türk Hukukunda da ceza

²⁴⁷ Ceza türlerine çalışmamızın bir sonraki bölümünde ayrıntılı olarak yer verilecektir.

²⁴⁸ Hasan Gerçeker, *Yorumlu & Uygulamalı Türk Ceza Kanunu C. I (bundan sonra: Türk Ceza Kanunu)*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017, ss. 97-98.

²⁴⁹ Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, ss. 98-99; Demirci, *Sorumluluk*, s. 15.

²⁵⁰ Özkan, "Kusur Tespiti", s. 515.

²⁵¹ Demirci, *Sorumluluk*, s. 16; Yıldırım, *İş Sağlığı*, ss. 54-56.

²⁵² Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 10; Aydın, *İş Sağlığı*, s. 461; Kaya, "İşverenin Sorumluluğu", s. 349. Suç ve cezaların şahsileştirilmesine ve tarihsel gelişimine ilişkin olarak bkz. Ethem Çalık, *Suç ve Cezaların Şahsileştirilmesi ve Cemiyet Tipi Münasebeti Üzerine Bir İnceleme (bundan sonra: İnceleme)*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı

sorumluluğunun esası, kusura ve sınırları kanunla belirlenen şahsi sorumluluğa dayanmakta²⁵³ ve bu yönüyle hukuki sorumluluktan ayrılmaktadır²⁵⁴.

İşverenin iş kazalarından kaynaklanan cezai sorumluluğu Sosyal Ceza Hukuku çerçevesinde ele alınacaktır.

2. Sosyal Ceza Hukuku ve Uygulama Alanı

Devlet, çalışanları korumak, işçi-işveren ilişkilerini adil biçimde düzenlemek, çalışma barışını gerçekleştirmek amacıyla emredici nitelikte kurallar koymuş, belirtilen kurallara uyulmasını sağlamak için de hukuki, cezai ve idari yaptırımlar getirmiştir²⁵⁵. Hukuki ve idari yaptırımlar daha çok tazmine yönelik ve parasal nitelikte oldukları için çoğu kez önleyici veya caydırıcı olamamaktadır. Belirtilen nedenle, hukuk kurallarının önemli bir bölümü caydırıcılıklarını artırmak için ceza yaptırımlarıyla desteklenmiştir²⁵⁶. Mülkiyete dayalı eşitsizlikten ileri gelen ve belli ölçüde

Yayımları, 1996; Hasan Dursun, “Suç ve Cezada Kanunilik İlkesinin Yazılı Dünya Tarihçesi”, *Adalet Dergisi*, S. 59 (2017), ss. 189-226.

²⁵³ Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, ss. 101-103. AY m. 38’e göre, “Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez... Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz... Ceza sorumluluğu şahsidir. Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz... İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz...”. TCK m.2’ye göre, “Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükümlenemez. İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz. Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz.” TCK m. 20/1’ye göre, “Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.” TCK m. 21/1’e göre, “Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır...”. TCK m. 22/1’e göre, “Taksirle işlenen filler, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır.”. Sözü geçen hükümler Türk Ceza Hukukunda kusur, suçta ve cezada kanunilik ve şahsilik ilkelerinin açıkça kabul edildiğini göstermektedir.

²⁵⁴ “...sanığın inşaat firması sahibi olduğu ancak inşaatın yapım ve idaresi ile fiili olarak bir ilgisi olmadığı, bu hususta sorumluluğun M.E.’de olduğu, hukuki sorumluluk ile cezai sorumluluğun birbirinden farklı olduğu ve sanık H.E.’ye cezai yönden yüklenecek kusur bulunmadığı anlaşılmalıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/81, K. 2017/3773, 10.05.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

²⁵⁵ Süzek, *İş Hukuku*, s. 123; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 192; Narter, *İş Kazası*, ss. 603-604.

²⁵⁶ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 192.

bağımlılık içeren işçi-işveren ilişkilerinin düzenlenmesinde ceza yaptırımlarına, eşitler arası ilişkilerden daha çok ihtiyaç duyulmuştur²⁵⁷. Çalışma hayatını düzenleyen kurallara aykırı davranışlar nedeniyle uygulanacak ceza yaptırımlarını inceleyen hukuk dalına ise *Sosyal (Çalışma) Ceza Hukuku* denilmektedir²⁵⁸.

Sosyal Ceza Hukukunda tanımlanan suçların faili, kendileri için öngörülen normatif yükümlülüklere aykırı davranan işveren, işverene bağlı yetkili çalışanlar (işveren vekili, iş güvenliği uzmanı vb.), işçiler ve hatta üçüncü kişiler olabilir. Dolayısıyla yükümlü kişi ile fail aynı kişi olacaktır²⁵⁹. İşveren veya vekillerinin alt işveren veya çalışanların bazı eylemleri nedeniyle ceza sorumluluğuna tabi tutulmaları mümkündür. Ancak anılan durum, işveren veya vekillerinin kendi kusurlu iradelerinden dolayı cezalandırılmaları nedeniyle cezaların şahsiliği ilkesine aykırılık oluşturmayacaktır²⁶⁰.

Doktrinde, Sosyal Ceza Hukukunun hem İş Hukukuna hem de Ceza Hukukuna bağımlı olduğu ifade edilmektedir²⁶¹. Sosyal Ceza Hukukunun İş Hukuku ve Ceza Hukukunun kesiştiği alanda bulunması, çağın gereksinimleri doğrultusunda dinamik ve değişken özellik gösteren İş Hukuku normlarının köklü Ceza Hukuku kurumlarını etkilemesi sonucunu doğurur²⁶².

Sosyal Ceza Hukuku normları, caydırıcı özelliğiyle İş Hukuku normlarının etkin biçimde uygulanmasının sağlanması bakımından önemli

²⁵⁷ Bıyıklı, *Sosyal Ceza Hukuku*, s. 33.

²⁵⁸ Duygun Yarsuvat, *Çalışma Ceza Hukuku*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1978, s. 11; Süzek, *İş Hukuku*, s. 128; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 192; Narter, *İş Kazası*, s. 605.

²⁵⁹ Bıyıklı, *Sosyal Ceza Hukuku*, ss. 34-35. Çalışmamızda, bu kişilerden esas itibarıyla işverenin fail olduğu haller ele alınacaktır.

²⁶⁰ Bıyıklı, *Sosyal Ceza Hukuku*, s. 242; Aydın, *İş Sağlığı*, s. 586.

²⁶¹ Uğur Ersoy, "Sendikal Hakların Kullanılmasının Engellenmesi Suçu (TCK m. 118) (bundan sonra: Sendikal)", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XX, S. 2 (2016), s. 472; Bıyıklı, *Sosyal Ceza Hukuku*, s. 37.

²⁶² Bıyıklı, *Sosyal Ceza Hukuku*, s. 39; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 192.

bir fonksiyon icra etmekte ve İş Hukukunu tamamlamaktadır²⁶³. Ayrıca suç olarak tanımlanan eylemlerin ve unsurlarının, kusur durumunun belirlenmesinde İş Hukukuna özgü kavram ve kurumlardan yararlanılmaktadır²⁶⁴. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu da bir kararında, TCK m. 116/2’de düzenlenen işyeri dokunulmazlığının ihlali suçuna konu edilen bir taşınmazın işyeri vasfını taşıyıp taşımadığını tartışırken İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku mevzuatının işyeri tanımlarına atıf yapmıştır²⁶⁵.

Sosyal Ceza Hukukunun Ceza Hukukuna bağımlılığı kapsamında, Ceza Hukukunun genel prensiplerinin geçerli olması, özel düzenleme bulunmayan hallerde genel kanun niteliğindeki TCK’deki düzenlemelerin uygulama alanı bulması, soruşturma ve kovuşturmanın ceza yargılama usulüne tabi olması gibi hususlar sayılabilir²⁶⁶. Bununla beraber, çalışma hayatını düzenleyen kanunların içerdiği cezai yaptırımların değişik tarihlerde yapılan değişikliklerle idari para cezalarına dönüştürülmesi, Sosyal Ceza Hukukunun uygulama alanını daraltmıştır²⁶⁷.

Çalışmamızın konusunu oluşturan işverenin iş kazalarından doğan cezai sorumluluğu, TCK genel hükümlerinde belirlenen esaslar çerçevesinde, özel hükümlerinde tanımlanan öldürme ve yaralama eylemleri bağlamında değerlendirilecektir.

²⁶³ Yarsuvat, *Çalışma Ceza Hukuku*, s. 10 vd; Bıyıklı, *Sosyal Ceza Hukuku*, s. 31 vd; Süzek, *İş Hukuku*, ss. 128-129.

²⁶⁴ Onur Yiğit, *Taksirli Suçlar*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2016, s. 158; Bıyıklı, *Sosyal Ceza Hukuku*, s. 36; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 192; Ersoy, “Sendikal”, s. 472.

²⁶⁵ Ceza Genel Kurulu, E. 2014/9-777, K. 2016/264, 24.05.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

²⁶⁶ Bıyıklı, *Sosyal Ceza Hukuku*, s. 38; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 192; Narter, *İş Kazası*, ss. 605-606;

²⁶⁷ Süzek, *İş Hukuku*, ss. 128-129.

3. Suç ve Unsurları

a. Suç kavramı

Suç ve ceza olguları insanların toplu olarak yaşamaya başlamalarıyla birlikte ortaya çıkmış ve günümüze kadar değişik anlayış ve yansımalarla varlığını sürdürmüştür²⁶⁸.

Suç genel teorisinde suçun unsurlarını ve bir eylemin cezalandırılmasını olanaklı kılan hususları açıklayan görüşler, suç teşkil eden eylemle etmeyeni birbirinden ayırmak amacı taşımaktadır²⁶⁹. Suçun tanımının yapılması da, özellikle suç olarak kabul edilen eylemi hukuka aykırı diğer eylemlerden ayırmak bakımından önemlidir.

Doktrin ve uygulamada suç kavramına ilişkin çeşitli tanımlar yapıldığı görülmektedir²⁷⁰.

5237 Sayılı TCK ile birlikte yürürlükten kaldırılan 765 Sayılı Türk Ceza Kanununa (TCK)²⁷¹ kaynaklık eden 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanununu, ülkemizde gelişen Ceza Hukuku doktrinini ve yargı içtihatlarını etkileyen klasik teoriye göre suç, kanuni tarife uygun (tipik), hukuka aykırı ve kusurlu bir harekettir²⁷².

Doktrinde, 5237 Sayılı TCK'nin hazırlanmasında esas alındığı ileri sürülen teoriye göre, toplumsal düzenin sürdürülmesi açısından korunması gereken hukuksal değerlerin açık ve bilinçli olarak ihlali veya sözü geçen değerleri korumaya yönelik kurallara özensizlik niteliği taşıyan davranışlar

²⁶⁸ Çalık, *İnceleme*, s. 1.

²⁶⁹ Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman, *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım C. I (bundan sonra: Nazarî Tatbikî I)*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1997, s. 332.

²⁷⁰ Çalışmamızın kapsamı gereği söz konusu tanımlara genel olarak değinilmiş olup, ayrıntılara girilmemiştir.

²⁷¹ "Türk Ceza Kanunu (765 Sayılı Kanun)" Resmi Gazete, 320 (13.03.1926).

²⁷² İzzet Özgenç, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)*, Ankara: Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, 2006, s. 176; Sedat Bakıcı, *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri (bundan sonra: Ceza Genel)*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2008, s. 13; Gerçekler, *Türk Ceza Kanunu*, s. 44.

suçu oluşturur. Söz konusu teoriye göre suç, bir haksızlıktır, hukuka aykırılık içeren belirli bir eylemdir²⁷³.

Dönmezer'e göre, hukuka aykırı bir eylem kanun tarafından özel olarak tarif edilmiş ve bir cezaya bağlanmışsa, o eylem suçtur, aksi halde haksız fiildir. Buna göre, suç ile haksız fiil arasında nitelik yönünden herhangi bir fark bulunmayıp kanun koyucunun tercihine bağlı olarak yansıyan bir yaptırım farkı söz konusudur²⁷⁴.

Gerçeker'e göre suç, başkasının hakkını ihlal eden ve ceza yasaları ile yasaklanan, karşılığında yaptırım öngörülen icrai veya ihmali bir davranıştır²⁷⁵.

Suç, ayrıca ceza normuyla korunan bir hukuksal değer ihlali olarak da tanımlanmıştır. Anılan görüşe göre, hukuk düzeninin işlevi, suç niteliğindeki eylemleri ceza tehdidiyle yasaklayarak hukuksal değerleri korumaktır²⁷⁶.

Yargıtay da bir kararında suçu, isnat yeteneğine sahip bir kimsenin kusurlu iradesiyle gerçekleştirdiği icrai ve ihmali bir hareketin meydana getirdiği, kanunda yazılı tipe uygun, hukuka aykırı, yaptırım olarak bir cezanın uygulanmasını gerektiren fiil olarak tanımlamıştır²⁷⁷.

b. Suçun unsurları

Ceza Hukuku bakımından suçun zorunlu unsurlarının, hukuka aykırı diğer eylemlerden farkının ve nitelikli hallerinin belirlenmesine ilişkin olarak ileri sürülen görüş ve düşünceler suç genel teorisinin konusunu oluşturmaktadır²⁷⁸.

²⁷³ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, ss. 191-192. Aynı yönde bkz. Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 195; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 13.

²⁷⁴ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbiki I*, ss. 338-339.

²⁷⁵ Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 45.

²⁷⁶ İsmail Ercan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2016, s. 85.

²⁷⁷ Ceza Genel Kurulu, E. 6-360, K. 1984/32, 27.01.1984 (aktaran: Narter, *İş Kazası*, s. 606).

²⁷⁸ Hakan Karakehya ve Asena Kemer Usluadam, "Türk Ceza Hukuku Öğretisinde Suçun Manevi Unsuru Bağlamında Suç Genel Teorisine İlişkin Görüşler (bundan sonra:

Suç genel teorisinde, biçimsel anlayışın yansımaları olarak suçun unsurlarına ayırarak inceleyen analitik yöntem veya suçun özüne ilişkin anlayıştan hareketle suçun ancak bir bütün olarak incelenebileceğini savunan bütüncü yöntemin izlendiği görülmektedir²⁷⁹. Bununla beraber suçun bütüncü yöntemle açıklayan görüş doktrinde, rasyonel olmayan sonuçlara neden olduğu, sezgi içeren sübjektif nitelik taşıdığı ve pratik açıdan aktarımının zor olduğu gerekçeleriyle eleştirilmiştir²⁸⁰. Türk doktrininde egemen olan görüşün suçun unsurlarına ayrılarak incelendiği analitik yöntem olduğunu belirtmek mümkündür²⁸¹.

Doktrinde, suçun unsurlarının öncelikle *asli* ve *tali* unsurlar olmak üzere ikiye ayrıldığı kabul edilmektedir. Suçun varlığı için zorunlu olan unsurlar asli (kurucu) unsur olarak nitelendirilmekte olup, yoklukları halinde bir suçun varlığından söz edilemeyecektir²⁸². Tali (arızî) unsurların bulunup bulunmaması ise suçun varlığını değil, onun ağırlık derecesini etkileyecektir. Bu nedenle tali unsurlara *suça etki eden nedenler* de denilmektedir²⁸³.

Suçun oluşması için gerekli olan asli unsurlar da kendi içinde *genel* ve *özel* unsurlar olmak üzere ikiye ayrılmakta olup; genel unsurlar, bütün suçlar için varlığı zorunlu olan kurucu unsurları; özel unsurlar ise, özel olarak tanımlanmış bir suçun suç olarak kabul edilen diğer eylemlerden ayıran özellikleri ifade etmektedir²⁸⁴.

Görüşler)”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, C. 3, S. 2, (2015), s. 5; Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 195.

²⁷⁹ Karakehya ve Usluadam, “Görüşler”, ss. 5-6. Bu konuda yapılan teorik tartışmalara çalışmamızın kapsamını aşacağı için girilmemiştir.

²⁸⁰ Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, ss. 124-125.

²⁸¹ Karakehya ve Usluadam, “Görüşler”, s. 6.

²⁸² Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, ss. 196-197; Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, ss. 125-126.

²⁸³ Hamide Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2015, s. 171; Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî I*, ss. 308-309; Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 126.

²⁸⁴ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 196; Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 126; Narter, *İş Kazası*, ss. 606-607; Ercan, *Ceza Hukuku*, ss. 85-86.

Suçun kurucu unsurlarına ilişkin doktrinde çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır²⁸⁵. Klasik teoriye göre suç, kusurlu iradeyle işlenen bir eylem olarak tanımlandığından biri maddi (objektif), diğeri manevi (sübjektif) olmak üzere iki unsurdan meydana gelir²⁸⁶. Üçlü ayırım adı verilen teoriye göre suç, hukuka aykırı ve kusurlu bir eylem olup tipiklik, hukuka aykırılık ve kusurluluk olmak üzere üç genel kurucu unsurdan oluşur²⁸⁷. Dönmezer ise suçun dört kurucu unsuru olduğunu belirterek bunları kanuni unsur, maddi unsur, hukuka aykırılık unsuru ve manevi unsur şeklinde sıralamıştır²⁸⁸. Doktrinde yapılan tartışmalara karşılık 5237 Sayılı TCK içerisinde suçun unsurlarının ne olduğuna ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır²⁸⁹.

Çalışmamızın kapsamı gereği, suçun doktrin ve uygulamada da belli ölçüde benimsenen dört asli unsuruna, genel hatlarıyla yer vermeye çalışacağız.

1) Maddi unsur

a) Hareket

Suçun maddi unsurlarından ilkinin hareket²⁹⁰ oluşturmaktadır. Ceza Hukuku anlamında suçun varlığı için öncelikle bir insan hareketinin ortaya çıkması gerekir²⁹¹, içeriğinde insan eylemi bulunmayan bir suç tanımı bulunmamaktadır²⁹².

²⁸⁵ Çalışmamızın kapsamı nedeniyle suçun unsurlarını açıklayan görüşlere özetle değinilmiştir. Suç genel teorisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî I*, s. 305 vd; Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 199 vd; Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 176 vd.

²⁸⁶ Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 126.

²⁸⁷ Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 90.

²⁸⁸ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî I*, ss. 310-311.

²⁸⁹ Özgenç, 5237 Sayılı TCK'de benimsendiğini ileri sürdüğü teoriye göre, suçun üç unsurunun, maddi unsurlar, manevi unsurlar ve hukuka aykırılık olduğunu, kusurluluğun suçun bir unsuru olmayıp fail hakkında işlediği fiil nedeniyle yapılan değerlendirme yargısı olduğunu ifade etmektedir (Özgenç, 2006: 191-194).

²⁹⁰ Hareket kavramı doktrinde fiil, davranış, eylem sözcükleriyle de ifade edilebilmektedir.

²⁹¹ Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 131; Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 195; Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 111.

²⁹² Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 195.

Ceza Hukuku bakımından hareket, kişinin serbest iradesiyle ortaya koyduğu²⁹³, dış dünyada açığa çıkan davranışı olup tamamen iç dünyasında gerçekleşen duygu, düşünce, istek veya irade dışı gerçekleşen refleks gibi davranışları suç olarak kabul edilmeyecektir²⁹⁴.

Suç oluşturan hareket, yapma veya yapmama biçiminde olabilir. Doktrinde, bir eylemi yapma biçiminde gerçekleşen suçlar *icrai suç*, bir eylemi yapmama biçiminde ortaya çıkan suçlar ise *ihmali suç* olarak ifade edilmektedir²⁹⁵.

İşverenin iş kazalarından sorumlu olduğu eylemleri, daha çok iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlemleri gereği gibi almama şeklinde olduğu için, sözü edilen eylemlerin hareket yönünden ihmali suç kapsamına girdiği söylenebilecektir²⁹⁶. Nitekim Yargıtay bir kararında,

...iş talimatlarına, işçi sağlığı ve iş güvenliği kurallarına aykırı biçimde merdanelerin üzerine yatıp, ısıtma işlem fırınına girmek ve merdane başlarının fırın duvarlarındaki rezistanslarına değip değmediğini kontrol etmek şeklindeki çalışma şeklinin üretim tesisindeki mutad çalışma şekli olduğunun anlaşılması karşısında, ölenin tehlikeli çalışma biçimini bilmedikleri iddia edilemeyecek olan sanıkların söz konusu şekilde çalışılmasına dair talimat vermemiş olsalar bile çalışma şeklini değiştirmemek, bu yanlışlığı ortadan kaldırmamak sureti ile tali kusurlu olduklarının tespit ve kabul edilmesinde bir isabetsizlik görülmemiştir²⁹⁷,

ifadeleriyle işverenler ve işveren vekilinin zararlı neticenin meydana gelmesinde ihmali hareketleri nedeniyle kusurlu olduklarına hükmetmiştir.

²⁹³ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, ss. 196-197; Yıldırım, *İş Sağlığı*, ss. 55-56.

²⁹⁴ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbiki I*, ss. 310; Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 133.

²⁹⁵ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbiki I*, ss. 370-371, ss. 376-378; Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, ss. 256-258; Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 133; Gerçekler, *Türk Ceza Kanunu*, s. 111.

²⁹⁶ Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 122.

²⁹⁷ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/8055, K. 2015/6451, 14.04.2015 (UYAP Bilişim Sistemi)

Bununla beraber nadir de olsa icrai hareket neticesinde iş kazasının meydana gelmesi mümkündür²⁹⁸.

Doktrinde hareket yönünden suçlar, suçun kanuni tanımına bağlı olarak *tek* veya *çok hareketli*, *serbest hareketli*, *bağlı hareketli*, *seçimlik hareketli* ve *mütemadi suçlar* gibi çeşitli ayrımlara tabi tutulmaktadır²⁹⁹.

b) Netice

Suçun maddi unsurlarından ikincisi neticedir. Suç genel teorisi bakımından netice, hareketin dış dünyada meydana getirdiği ve kanunda yazılı suçun tanımında yer verilen değişikliktir³⁰⁰. Örneğin kasten yaralama suçu bakımından bir insanın yaralanması, suçun maddi unsurlarından neticeyi oluşturur.

Kanunda tanımlanan suçların bir kısmı (hakaret, iftira vb.) hareketin tamamlanmasıyla oluşur. Söz konusu suçlara doktrinde *şekli suç*, *sırf hareket suçu* veya *neticesi harekete bitişik suç* gibi adlar verilmektedir³⁰¹. Buna karşılık bazı suçların (mala zarar verme, kasten öldürme vb.) oluşması için yalnızca hareketin gerçekleştirilmesi yeterli olmayıp ayrıca kanuni tanımda açıkça yer verilen neticenin meydana gelmesi gerekir³⁰². Sözü geçen suçlar doktrinde *maddi suç* veya *neticeli suç* olarak ifade edilmektedir³⁰³. Her iki suç grubu arasındaki ayırım özellikle bazı suçların

²⁹⁸ “...doğal gaz dolun ve dağıtım yetkisi bulunmayan E. Gaz AŞ'nin, satış lisansı almak amacı ile EPDK'ya başvurup, henüz gerekli lisansın verilmesini beklemeden satış ve doğal gaza uygun gerekli tesislerin kurulumu amaçlı çeşitli firmalar ile görüşmeler yaptığı, ele geçirilen 96 adet tüpten de anlaşıldığı üzere, doğal gazı oksijen tüplerine doldurup akabinde boşaltılan bu tüplere, içeriğinde doğal gaz artığı veya bulaşığı kalacağını düşünmeden oksijen gazı doldurarak müşteri firmalara gönderdiği, ... dolayısıyla doğal gaz-oksijen karışımı patlama limitlerinin aralığında olması sebebiyle sürtünme sonucu patlamanın gerçekleştiği...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/7841, K. 2017/261, 13.01.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

²⁹⁹ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, ss. 265-269; Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, ss. 199-203.

³⁰⁰ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî I*, ss. 380-381; Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 269; Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, ss. 203-204; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 14.

³⁰¹ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 204; Gerçekler, *Türk Ceza Kanunu*, s. 111; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 14.

³⁰² Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 14.

³⁰³ Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, ss. 143-144; Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 204; Netice bakımından suçların ayırımı ve doktrin tartışmaları için ayrıca bkz. Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî I*, ss. 380-413.

tamamlanma anı, suça iştirak ve teşebbüs, suçun işlendiği yer ve zaman konuları bakımından önemlidir³⁰⁴.

c) Nedensellik bağı

Suçun maddi unsurlarından birisi de nedensellik bağıdır. Suçun oluşması için hareketle netice arasında uygun nedensellik bağı, başka bir ifadeyle sebep sonuç ilişkisi bulunmalı, dış dünyadaki değişiklik failin hareketi sonucunda meydana gelmelidir³⁰⁵. Bir başka ifadeyle, suç oluşturan bir neticenin varlığının iddia edilebilmesi ve faile isnat edilebilmesi, söz konusu neticenin failin hareketine nedensellik bağıyla bağlanmasına bağlıdır³⁰⁶. Elbette nedensellik bağı bulunmadığı hallerde fail meydana gelen neticeden sorumlu tutulamayacak ve bu konuda başkaca bir araştırma yapmaya gerek kalmayacaktır³⁰⁷.

Ceza Hukuku bakımından önem taşıyan hareket, kanunun ceza yaptırımını öngördüğü neticeye sebebiyet veren harekettir. Hangi hareketlerin kanunun tanımladığı neticeye sebebiyet verdiğinin araştırılması ve belirlenmesi ise nedensellik bağı sorununun çözümlenmesine bağlıdır³⁰⁸.

2) Kanuni unsur (Tipiklik)

Suçun asli unsurlarından birisi de *tipiklik* adı da verilen kanuni unsurdur³⁰⁹. Kişi tarafından gerçekleştirilen eylemin kanuni tarife uygun olması durumunda kanuni unsurun varlığından söz etmek mümkün

³⁰⁴ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 271; Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 143. Konuyla ilgili doktrin tartışmalarına çalışmamızın kapsamı gereği girilmemiştir.

³⁰⁵ Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 146; Gerçekler, *Türk Ceza Kanunu*, s. 111; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 14; Ercan, *Ceza Hukuku*, s. 105.

³⁰⁶ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî I*, ss. 469-470.

³⁰⁷ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 204; Ercan, *Ceza Hukuku*, s. 106.

³⁰⁸ Nedensellik bağı konusunda TCK'de açık bir hükme yer verilmemiştir. Doktrinde ileri sürülen görüşlerle ilgili ayrıntılı bilgi ve karşılaştırma için bkz. Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî I*, ss. 471-527; Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, ss. 146-155. Nedensellik ilişkisinin yapısal ve tarihsel özellikleri ile eleştirel bir analiz için ayrıca bkz. Ömer Ömeroğlu, "Ceza Hukukunda Nedensellik İlişkisi Üzerine (Teoriler Dışında Bir Bakış)", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15, Özel S. (2013), ss. 1529-1582.

³⁰⁹ Tipiklik hakkında teorik bir analiz için bkz. Selahattin Keyman, "Tipiklik ve Ceza Hukuku", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 37, S. 1 (1980), ss. 59-105.

olacaktır³¹⁰. Başka bir ifadeyle kanuni unsur, bir eylemin kanunda suç olarak tanımlanan soyut eylem tipiyle uyuşması anlamına gelmektedir³¹¹.

Kanuni unsurun ilk koşulu, eylemin dış dünyada gerçekleştirilmeden önce Ceza Hukukunda kaynak olarak kabul edilen bir metinde soyut olarak tarif edilmesi, yani bir tipe (suç kalıbı) bağlanmasıdır. İkinci koşul ise, eylemin kanunda tarif edilen tipe uygun olmasıdır³¹². Böylelikle kanuni unsurun hem tip hem de tipikliği içeren bir özellik gösterdiği ifade edilebilir.

3) Hukuka aykırılık

Suçun asli unsurlarından bir başkası da hukuka aykırılıktır³¹³. Kişi tarafından gerçekleştirilen eylemin suç olarak kabul edilebilmesi için öncelikle kanuni tipe uygun olması ve ayrıca hukuk düzenine de aykırı olması gerekir³¹⁴.

Hukuka aykırılık, hukuk düzeninin emir ve yasaklarına aykırı davranılmasıdır³¹⁵. Başka bir ifadeyle, kanuni tipe uygun olarak işlenen eylemin hukuk düzeni ile çelişki ve çatışma halinde bulunmasıdır³¹⁶. Elbette eylemin hukuka aykırı olması için ayrıca onun bu özelliğini ortadan kaldıran bir hukuka uygunluk nedeninin bulunmaması da gerekir³¹⁷. Bu anlamda hukuka aykırılık, haksızlık oluşturan eylemin vasıflarından birisidir³¹⁸. Haksızlık ise, tipe uygun ve hukuka aykırı eylemin kendisini ifade eden bir değer yargısıdır³¹⁹. Haksızlığın azlığı veya çokluğuna göre yaptırımın

³¹⁰ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî I*, s. 362.

³¹¹ Ercan, *Ceza Hukuku*, s. 86.

³¹² Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî I*, s. 362.

³¹³ Hukuka aykırılığın suçun bağımsız bir unsuru olup olmadığı hususundaki doktrin tartışmaları için bkz. Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, ss. 1-7.

³¹⁴ Bakıcı, *Ceza Genel*, ss. 15-16.

³¹⁵ Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 16; Ercan, *Ceza Hukuku*, s. 112.

³¹⁶ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, ss. 1-2.

³¹⁷ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, ss. 240-241; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 16.

³¹⁸ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 236, 239.

³¹⁹ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 405; Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, ss. 239-240.

ağırlığı veya türü değişse de hukuka aykırılık için böyle bir olasılık söz konusu değildir, hukuka aykırılık bölünemez³²⁰.

Hukuka aykırılığın çeliştiği hukuk düzeninden, hukuk düzenini oluşturan alanlardan bir veya birkaçı değil, bütün hukuk sistemi anlaşılmalıdır. Nitekim hukuka aykırılık parçalanamaz bir bütündür, bir eylemin sözgelimi Medeni Hukuka uygun olup Ceza Hukukuna aykırı olması söz konusu olamayacaktır³²¹.

Kanuni suç tanımlarında açıkça hukuka aykırılığın belirtilmesine gerek yoktur; kanuni tipe uygun eylem, suç tanımı kapsamına girdiği için hukuka uygunluk nedenlerinden biri söz konusu değilse hukuka aykırı sayılacaktır³²². Bununla beraber hukuka aykırılığın ayrıca belirtildiği bazı suç tipleri de bulunmaktadır³²³. Doktrinde, *hukuka özel aykırılık* olarak ifade edilen bu haller kapsamına giren suçlarda, manevi unsurun kanunda belirtilen bu özel hukuka aykırılık hallerini de kapsamı gerektiği ileri sürülmektedir³²⁴.

TCK içerisinde *hakkın kullanılması* (TCK m. 26/1), *kanunun hükmünü yerine getirme* (TCK m. 24/1), *meşru savunma* (TCK m. 25/1) ve *ilgilinin rızası* (TCK m. 26/2) olmak üzere toplam dört hukuka uygunluk nedeni

³²⁰ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, ss. 239-240; Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 114.

³²¹ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, ss. 9-10; Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 237.

³²² Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, ss. 240-241; Ercan, *Ceza Hukuku*, s. 113.

³²³ TCK'de yer verilen bu türden suçlara ilişkin olarak bkz. Özgenç *Türk Ceza Kanunu*, s. 242, dipnot 215-225.

³²⁴ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, ss. 19-20; Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 242; Ercan, *Ceza Hukuku*, s. 113. Örneğin görevi kötüye kullanma suçu tanımında, "kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, *görevinin gereklerine aykırı hareket etmek* suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olma ya da kişilere haksız bir menfaat sağlama" eylemi suç tipi olarak belirlenmiştir (TCK m. 257/1). Failin cezai sorumluluğunun doğabilmesi için tipe uygun eyleminde genel kastın yanı sıra maddede belirtilen özel hukuka aykırılığın, yani görevinin gereklerine aykırı hareket ettiğinin bilincinde olması da aranacaktır. Yaptığı bir işi görevinin gereklerine uygun hareket ettiği zannıyla yerine getiren ve eylemi neticesinde kişilerin mağduriyetine veya kamu zararına yol açan bir kamu görevlisinin, maddede özel olarak belirtilen hukuka aykırılık bilinci bulunmadığı için görevi kötüye kullanma suçuna ilişkin kastının bulunduğu söylenemeyecektir.

öngörülmüş olup³²⁵, anılan hallerde failin cezai sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.

4) Manevi unsur

Suçun unsurları arasında manevi unsur³²⁶ da yer almaktadır. Manevi unsur, failin gerçekleştirdiği eylemle arasındaki psikik (manevi) bağı ifade eder³²⁷. Suçtan söz edilebilmesi için failin tipe uygun eylemi gerçekleştirmesi yeterli olmayıp ayrıca bu eylemin psikolojik yönden de faile bağlanabilmesi gerekir³²⁸. İşte manevi unsur kişinin iradesini hukuka aykırı neticeye yöneltmesi, tipik eylemi iradi olarak işlemesidir ve bu yönüyle suçun sübjektif temelini oluşturur³²⁹. Eylemi kusurlu iradesiyle işlemiş kişi suçlu kabul edilecek ve o suç için kanunda yazılı ceza yaptırımıyla karşılaşacaktır³³⁰.

Failin eylemini, suçun manevi unsuru kapsamında, kast veya taksirle işlemesi mümkündür³³¹.

a) Kast

i) Genel olarak

Kusurlu iradenin tipik biçimini ve sübjektif ceza sorumluluğunun esasını kast oluşturur; suç kanun emrinin ihlali olduğundan, söz konusu emre karşı gelme durumunun en tipik biçimi failin eylemi istemesi

³²⁵ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 244.

³²⁶ Doktrinde manevi unsuru kusurluluk olarak da adlandıran görüşe (Dönmezer ve Erman, 1997, II: 143-144, 197 vd; Toroslu ve Toroslu, 2018: 200-201; Bakıcı, 2008: 332-334; Demirci, 2011: 24-25) karşılık, manevi unsurun suçun oluşumu için gerekli bir unsur olduğu, kusurluluğun ise işlediği eylem nedeniyle faile ilişkin bir değerlendirme yargısı olarak suçun unsurları arasında bulunmadığı ileri sürülmektedir (Artuk, 2017: 316; Özgenç, 2006: 233). Manevi unsur ve kusurluluğun kavramsal ilişkisine ilişkin doktrin tartışmaları için ayrıca bkz. Karakehya ve Usluadam, "Görüşler", s. 7 vd.

³²⁷ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 233.

³²⁸ Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 197.

³²⁹ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 315; Ercan, *Ceza Hukuku*, s. 130.

³³⁰ Çalık, *İnceleme*, ss. 110-111.

³³¹ Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 200; Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 234; Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 102, 113; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 15; Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 13; Narter, *İş Kazası*, ss 641-642.

halidir³³². Kast, öngörülen ve suç oluşturan bir eylemi gerçekleştirmeye yönelen iradedir³³³.

Ceza Hukuku bakımından asıl olan suçun kasten işlenmesidir. Suçun taksirle işlenebilmesi için bu hususun kanunda açıkça belirtilmiş olması gerekir³³⁴. Bir başka ifadeyle, kanunda bir suçun manevi unsuru açıkça gösterilmemişse sözü geçen suç ancak kasten işlenebilecektir³³⁵. TCK m. 21/1'deki “*Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır...*” hükmü de ceza sorumluluğunu esas itibarıyla kasta dayandırmaktadır³³⁶.

Kast, TCK m. 21/1 hükmünde açık bir şekilde tanımlanmıştır³³⁷. Anılan hükme göre, “*...Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir...*” Klasik teoriye göre kast, eylemi (hareket ve neticeyi) bilmek ve istemek olarak tarif edilirken, TCK'de kastın suçun unsurlarını bilmek ve istemek olarak ifade edildiği dikkat çekmektedir³³⁸.

ii) Kastın unsurları

Doktrinde, kastın *bilme* ve *isteme* olmak üzere iki unsurunun bulunduğu genel olarak kabul görmektedir³³⁹.

³³² Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, ss. 320-321 Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 214; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 335; Demirci, *Sorumluluk*, ss. 39-40; Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 57.

³³³ Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 269.

³³⁴ Kayıhan İçel, “Ceza Hukukunda Temel Kusurluluk Şekli ‘Kast’ (bundan sonra: Kast)”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Y. 6, S. 12 (2007), s. 62.

³³⁵ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 321; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 335; Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 13; Ercan, *Ceza Hukuku*, s. 130.

³³⁶ 5252 Sayılı Kanun m. 12 hükmüne istinaden, 01.06.2005 tarihi itibarıyla tamamen yürürlükten kaldırılan 765 Sayılı TCK'de kast kuralı, “*Cürümde kasdin bulunmaması cezaı kaldırır...*” cümlesiyle ifade edilmişti (m. 45/1).

³³⁷ Kastın kavramsal çerçevesi ve unsurlarıyla ilgili doktrin tartışmaları için bkz. Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, s. 209 vd.

³³⁸ Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 269.

³³⁹ İçel, “Kast”, s. 62; Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 323; Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 214; Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 269; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 335; Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 14; Ercan, *Ceza Hukuku*, s. 130; Demirci, *Sorumluluk*, s. 41; Yıldırım, *İş Sağlığı*, ss. 58-62. Dönmezer bilme unsurunu *düşünme ve öngörme* unsuru, isteme unsurunu *irade* unsuru olarak da adlandırmaktadır (Dönmezer ve Erman, 1997, II: 216-224). Buna karşılık Özgenç, istemenin kastın bir unsuru olmadığını ileri sürmektedir (Özgenç, 2006: 292).

Bilme, failin gerçekleştirdiği hareketin ve neticenin ne olduğunu önceden anlayabilmesidir³⁴⁰. Fail kastla hareket etmiş sayılabilmek için, tipe uygun eylemi önceden düşünüp öngörmeli, zihninde canlandırmış olmalıdır. Öngörme; hareket, netice ve eylemi suç olarak diğer eylemlerden ayıran bütün kurucu unsurları kapsamalıdır³⁴¹. Bilme unsurunun kapsamı nedeniyle kast ile basit taksir arasında önemli bir fark bulunmaktadır³⁴², zira basit taksirde neticenin fail tarafından öngörülmemiş olmamış gerekir.

Neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış suçlar hariç, suçun konusunu oluşturan ağırlaştırıcı nedenlerin de fail tarafından bilinmesi gerekir³⁴³. Buna karşılık hukuka uygunluk nedenleri, şahsi cezasızlık nedenleri, cezayı azaltan nedenler, ceza yargılama koşulları ve objektif cezalandırılabilme koşullarının fail tarafından bilinmesine gerek bulunmamaktadır³⁴⁴.

Kast unsurunun varlığı için yalnızca eylemin bilinmesi, tasavvur edilmesi yeterli değildir. Fail, suçun kanuni tanımındaki unsurları bilerek ve ayrıca isteyerek hareket etmelidir³⁴⁵. Failin öngördüğü ile istediği arasında bir uygunluk varsa, başka bir ifadeyle, öngördüğü neticeye ulaşmak için iradesini harekete geçirmişse, kastı oluşmuş sayılacak ve bundan dolayı sorumlu tutulacaktır³⁴⁶.

İsteme unsuru, aynı zamanda manevi unsur türleri arasında kastı taksirden ayıran bir özelliktir³⁴⁷.

³⁴⁰ Ercan, *Ceza Hukuku*, s. 130.

³⁴¹ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, ss. 216-217; İçel, “Kast”, s. 62; Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, ss. 219-220; Ercan, *Ceza Hukuku*, ss. 130-131.

³⁴² İçel, “Kast”, s. 62.

³⁴³ Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 271.

³⁴⁴ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, s. 219; İçel, “Kast”, s. 64; Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 328; Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 271; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 336.

³⁴⁵ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, s. 219; Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 16.

³⁴⁶ İçel, “Kast”, s. 64.

³⁴⁷ Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 215, ss. 218-219; Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 272; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 337; Narter, *İş Kazası*, s. 642.

Somut olayda kastın varlığı bakımından bilme ve isteme unsurlarının bulunması gerekli ve yeterlidir, failin saikin³⁴⁸ kanunda belirtilen istisnalar dışında kastın varlığı üzerinde bir etkisi yoktur³⁴⁹.

iii) Olası kast

Doktrin ve uygulamada kastın bazı özel görünüm biçimleri ve türlerine yer verilmektedir. Söz konusu kast türlerinden birisi de olası kasttır³⁵⁰.

Mevzuatımızda olası kast tanımı yapılmıştır. TCK m. 21/2 hükmüne göre;

Kişinin, suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemi halinde olası kast vardır. Bu halde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda müebbet hapis cezasına, müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur; diğer suçlarda ise temel ceza üçte birden yarısına kadar indirilir³⁵¹.

Olası kast halinde, suçun kanuni tanımındaki maddi unsurların gerçekleşebileceği fail tarafından öngörülmekte ve kabullenilmektedir³⁵². Fail, sahip olduğu öngörüye kayıtsız kalarak eylemini gerçekleştirmekte ve netice meydana gelmektedir³⁵³. Kanunun açıkça belli bir amaçla hareket edilmesini aramadığı durumlarda, failin söz konusu neticeyi mümkün olarak görmesi, onun gerçekleşme ihtimalini göze alarak hareket etmesi neticenin istenmiş sayılması için yeterli olmaktadır³⁵⁴.

³⁴⁸ Saik, faili tipik eylemi işlemeye yönelten iç dürtüdür (Ercan, 2016: 139). Saikin dikkate alındığı, suçun manevi unsuru olarak kanunda yer verildiği hallerde özel kastın varlığı söz konusudur (Dönmezer ve Erman, 1997, II: 231, İçel, 2007: 66).

³⁴⁹ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 16.

³⁵⁰ Olası kast, doktrinde *gayrı muayyen kast*, *belirsiz kast*, *muhtemel kast*, *dolayısıyla kast* adlarıyla da anılmaktadır. Çalışmamızda kastın doktrin ve uygulamadaki diğer türlerine kapsam nedeniyle yer verilmemiştir.

³⁵¹ Kanunun olası kast tarifinin eleştirileri için bkz. Yıldırım, *İş Sağlığı*, ss. 67-68.

³⁵² Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbiki II*, ss. 220-222; Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 293, 326; Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, ss. 278-279; Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 18.

³⁵³ İçel, "Kast", s. 65; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 338.

³⁵⁴ Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, ss. 218-219; Aksi görüş için bkz. Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 326.

Olası kast, sahip olduğu bazı özellikler nedeniyle taksir ve doğrudan kasttan ayrılmaktadır.

Olası kastı basit taksirden ayıran özellik, failin suçun unsurlarının gerçekleşebileceğine dair öngörüsüdür. Failin öngörüsüne kayıtsız kalarak iradesini harekete geçirmesi ise olası kastı bilinçli taksirden ayırır, zira bilinçli taksirde fail öngörüye kayıtsız kalmamakta, neticenin meydana gelmemesi için çaba göstermektedir³⁵⁵. Olası kast, suçun unsurlarının gerçekleşmesinin muhtemel görülmesi olgusu ile de doğrudan kasttan farklılık gösterir, zira doğrudan kastta suçun unsurlarının gerçekleşmesi fail tarafından muhakkak görülmektedir³⁵⁶.

Yargıtay da somut olayda olası kastın varlığının kabul edilebilmesi için; hareketin bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi, suçun kanuni tanımındaki unsurların ve neticenin gerçekleşebileceğinin öngörülmesi ve netice öngörülmesine rağmen eylemin işlenmesini gerekli görmektedir³⁵⁷.

Olası kastta gerçekleşmesi muhtemel olarak görülen neticenin gerçekleşmemesi halinde failin sorumluluğundan bahsedilemeyecektir. Başka bir ifadeyle olası kast halinde doğrudan kasttan farklı olarak teşebbüs hükümlerinin uygulanma kabiliyeti yoktur, *netice kastı belirler*³⁵⁸.

³⁵⁵ İçel, “Kast”, s. 65.

³⁵⁶ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 332, ss. 364-365; Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, ss. 293-294. Örneğin failin husumetli olduğu bir kimseyi parktaki bankta otururken öldürmek için ona silahıyla ateş ettiği bir olayda, husumetli kimseye yönelik eylemi bakımından failin doğrudan kastı söz konusudur. Söz konusu kimsenin yanında bankta oturan üçüncü kişinin bu silah atışından zarar görebileceği fail tarafından öngörülmüş, bu ihtimalin gerçekleşebileceği kabul edilerek eylem gerçekleştirilmiş ise, üçüncü kişinin uğradığı zarar bakımından failin olası kastından bahsedilecektir. Üçüncü kişi failin atış pozisyonuna göre husumetli olduğu kimsenin önünde ve atış halinde vurulması muhakkak ise failin üçüncü kişiye karşı da doğrudan kastının olduğu söylenebilir. Atış sırasında silahtan çıkan merminin bankın demir aparatından sekerek parkın başka bir bölümünde ayakta duran başka bir kimseye isabet etmesi ve bu durumun eylemine başlamadan önce fail tarafından öngörülmemesi halinde ise failin bu kimsenin uğradığı zarar bakımından basit taksirli kusurundan bahsedilecektir. Son olarak, failin husumeti bulunan kimsenin yanında oturan kişiye mermi isabet etmeyeceği inanç ve gayretiyle silahını ateşlemesi, ancak merminin bu kişiye isabet etmesi halinde bilinçli taksirden söz edilebilecektir.

³⁵⁷ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/21104, K. 2013/25712, 14.11.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

³⁵⁸ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, s. 234; İçel, “Kast”, s. 66; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 361.

Olası kastın somut olayda belirlenmesi halinde, suçun kasten işlenen hali için kanunda öngörülen cezadan belli ölçülerde indirim yapılacaktır (TCK m. 21/2).

b) Taksir

i) Genel olarak

Suçun manevi unsurunun bir türü de taksirdir. Suçların kural olarak kasten işlenebilmesine karşılık kanunun belirlediği istisnai hallerde taksirle de işlenebilmesi mümkündür³⁵⁹. Bir başka ifadeyle, kasten işlenmeyen bir eylemin taksirle işlenebilen halinin cezalandırılabilmesi için kanunda açık bir hüküm bulunmalıdır³⁶⁰. Nitekim TCK m. 22/1’de, “*Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır.*”,madde gerekçesinde de “*Suçlar kural olarak kasten işlenirler. Ancak, istisnaen taksirle işlenen belli fiiller de kanunlarda suç olarak tanımlanmaktadır.*” ifadeleriyle taksirin manevi unsurunun istisnai bir türü olduğu açıkça belirtilmiştir.

Taksir, TCK m. 22/2 hükmünde açık bir şekilde tanımlanmıştır. Anılan hükme göre, “*Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyerek gerçekleştirilmesidir.*”. Kanunda yapılan tanımın doktrinde genel olarak kabul edilen öngörebilme teorisine uygun olduğu görülmektedir. Zira öngörebilme teorisine göre taksir, öngörülebilir ve önlenabilir hukuka aykırı neticeyi öngörme ve önleme hususunda gerekli dikkat ve özenin iradi olarak gösterilmemesidir³⁶¹.

Taksir nedeniyle sorumluluğun kaynağı, bireyin topluma karşı bir yükümlülüğünü yerine getirmemesidir. Kanun, bireyden başkalarının hayat

³⁵⁹ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 308; Demirci, *Sorumluluk*, s. 43.

³⁶⁰ Seydi Kaymaz ve Hasan Tahsin Gökcan, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Taksirle Adam Öldürme ve Yaralama Suçları (bundan sonra: Taksirle Öldürme)*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 34; Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 228; Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 26.

³⁶¹ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, ss. 21-22. Taksirin kavramsal çerçevesi ve doktrin tartışmaları için bkz. Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, s. 245 vd; Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 228 vd; Demirci, *Sorumluluk*, s. 70 vd.

bütünlüğüne zarar vermemek için gerekli dikkat ve özeni göstermesini, ihmalde bulunmamasını istemektedir³⁶². Taksirin ayrıca genel toplumsal deneyimlere dayanarak belirli meslek grupları içinde yer alan kişileri daha basiretli davranmaya, başkalarının haklarını korumak için daha dikkatli olmaya zorlayıcı bir yanı bulunmaktadır³⁶³.

Taksir, kastın hafifletici bir şekli olmayıp ondan bağımsız ve ayrı bir manevi unsur türüdür, taksirin varlığı halinde kastın varlığından söz edilemeyecektir³⁶⁴.

ii) Taksirin unsurları

Doktrinde taksirin unsurlarının genel olarak; *eylemin kanun tarafından taksirle işlenebilen bir suç olarak düzenlenmesi, hareketin iradi olması, neticenin iradi olmaması, neticenin öngörülebilir olması ve hareketle netice arasında nedensellik bağı bulunması* olduğu kabul edilmektedir³⁶⁵. Yargıtay da süreklilik arz eden kararlarında, taksirin varlığı için aynı unsurların gerekli olduğunu vurgulamaktadır³⁶⁶.

Taksirli bir eylemin cezalandırılabilmesi için kanunda o eylemin taksirli halinin açıkça suç olarak düzenlenmiş olması gerekir. TCK'de; öldürme (TCK m. 85), yaralama (TCK m. 89), iflas (TCK m. 162), genel güvenliğin tehlikeye sokulması (TCK m. 171), atom enerjisi ile patlamaya sebebiyet verme (TCK m. 173/2), trafik güvenliğini tehlikeye sokma (TCK m. 180), çevrenin kirletilmesi (TCK m. 182), askeri tesisleri tahrip (TCK m. 307/3),

³⁶² Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 22; Demirci, *Sorumluluk*, s. 44.

³⁶³ Ceza Genel Kurulu, E. 221, K. 1993/317, 13.12.1993 (aktaran: Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 470).

³⁶⁴ Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 466; Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 24. Taksir bir görüşe göre, tıpkı kast gibi bağımsız bir kusur türü değil, bir haksızlık biçimidir. Taksir ve kast birbirinden haksızlık içeriği itibarıyla farklılık göstermektedir (Özgenç, 2006: 307). Buna karşılık klasik teorinin etkisindeki yazarlara göre taksir ve kast birer kusurluluk türüdür (Dönmezer ve Erman, 1997, II: 245, İçel, 2007: 69, Toroslu ve Toroslu, 2018: 228, Yiğit, 2016: 26, Yıldırım, 2010: 73). Belirtilen konuya ilişkin doktrin tartışmaları için ayrıca bkz. Mustafa Özen, *Ceza Hukukunda Taksir (bundan sonra: Taksir)*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011, s. 46 vd.

³⁶⁵ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, s. 256; Bakıcı, *Ceza Genel*, ss. 467-469.

³⁶⁶ Ceza Genel Kurulu, E. 2008/9-43, K. 2008/62, 25.03.2008; E. 2013/12-38, K. 2014/493, 18.11.2014; E. 2015/12-413, K. 2017/229, 11.04.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

savaş zamanında yükümlülüklerin ihlali (TCK m. 322/2), devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri açıklama (TCK m. 329/3), yasaklanan bilgileri açıklama (TCK m. 336/3), taksir sonucu casusluk fiillerinin işlenmesi (TCK m. 338) suçlarının taksirle işlenebileceği kabul edilmiştir.

Taksirli suçlarda, hareket iradi olarak yapılmalıdır. İradi olmayan bir harekette taksirli sorumluluk söz konusu olmayacaktır. Bu yönüyle, taksirli suçlarla kasıtlı suçlar arasında bir fark bulunmamaktadır³⁶⁷. Buna karşılık taksirli eylemde neticenin iradi olmaması, yani fail tarafından istenmemesi gerekir³⁶⁸. Kasıtlı eylemde ise irade, doğrudan suçun kanuni tanımındaki hareket ve neticeye yöneliktir³⁶⁹. Şu halde neticenin iradi olmaması taksiri kasttan ayıran bir unsur olup³⁷⁰ netice irade kapsamına girmediği için gerçekleşmeyen netice nedeniyle faile ceza verilemeyecektir³⁷¹. Başka bir ifadeyle, taksirli suçlarda teşebbüs³⁷² ve iştirak hükümlerinin uygulanması mümkün değildir³⁷³.

Taksirle hareket eden failin iradesi kapsamı dışında kalan neticenin öngörülebilir olması da taksirin unsurlarından biridir. Netice faille meslek, eğitim, yaş gibi ölçütler itibarıyla aynı konumda olan kişiler tarafından öngörülebilir bir sonuç olmalıdır, aksi halde failin taksirli sorumluluğundan

³⁶⁷ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, ss. 256-257; Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 296. Madde gerekçesinde hareketin iradiliğine şu ifadelerle yer verilmiştir: “*Taksirli suçların belirgin özelliği, icrai veya ihmali şekilde olabilen iradi hareketin varlığı...*”.

³⁶⁸ Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 468. Neticenin iradi olmaması, madde gerekçesinde “*kanuni tanımında yer alan unsurlardan birinin öngörülmemiş olması*” olarak ifade edilmiştir.

³⁶⁹ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, ss. 328-329; Demirci, *Sorumluluk*, s. 52.

³⁷⁰ Demirci, *Sorumluluk*, s. 44.

³⁷¹ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, ss. 257-258; Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, ss. 296-297.

³⁷² Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 313.

³⁷³ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 26. Konuyla ilgili olarak TCK m. 22/5-6 hükmüyle, “*Taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek olan ceza failin kusuruna göre belirlenir. Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.*” şeklinde düzenleme yapılmıştır. Taksirli suçta iştirakin mümkün olduğu yönünde, kanun eleştirisi için ayrıca bkz. Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, ss. 341-344.

bahsedilemeyecek, kaza ve tesadüfün varlığından söz edilebilecektir³⁷⁴. Netice öngörülebilir olmasına rağmen failin gerekli dikkat ve özeni göstermemesi nedeniyle öngörülememekte, bunun sonucunda tipik netice gerçekleşmekte ve taksir nedeniyle failin sorumluluğu doğmaktadır³⁷⁵. Nedensellik bağı bu haliyle mevcut değilse, netice failin dikkat ve özen yükümlülüğe aykırılık içeren hareketi sonucunda meydana gelmemişse veya fail eylemi önleme koşullarına sahip değilse nedensellik bağından ve dolayısıyla taksirden söz edilemeyecektir³⁷⁶.

iii) Dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık

Dikkat ve özen yükümlülüğü, taksirli sorumluluk bakımından belirleyici ve temel bir kavramdır. Zira TCK sistematığında, taksirle gerçekleştirilen eylemin haksızlık içeriğini dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlali oluşturmaktadır³⁷⁷.

Dikkat ve özen yükümlülüğünün tarifine ilişkin 5237 Sayılı TCK içerisinde açık bir hüküm bulunmamaktadır. Buna karşılık taksir tanımının yapıldığı m. 22/2 hükmü ve gerekçesinde dikkat ve özen yükümlülüğüne yer verildiğinden, kanun koyucunun konuyla ilgili irade ve saptamalarına ilişkin bazı değerlendirmelerin yapılması mümkündür. Kanundaki taksir tanımına göre, taksirli eylemi oluşturan hareket, failin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık içeren bir davranıştır. Madde gerekçesine göre ise, taksirin başka bir unsuru olan öngörülebilir neticenin öngörülmemesinin dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlalinden ileri gelmesi gerekir. Failin gerekli dikkat ve

³⁷⁴ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbikî II*, s. 263; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 468; Ercan, *Ceza Hukuku*, s. 141; Demirci, *Sorumluluk*, ss. 110-111. Taksirde neticenin öngörülebilmesi madde gerekçesinde şu ifadelerle yer almaktadır: “Taksirli suçlarda fail, kendi yetenekleri, algılama gücü, tecrübeleri, bilgi düzeyi ve içinde bulunduğu koşullar altında, objektif olarak varolan dikkat özen yükümlülüğünü öngörebilecek ve yerine getirebilecek durumda olmalıdır. Bütün bu yeteneklere sahip olmasına rağmen bu yükümlülüğe aykırı davranan kişi, suç tanımında belirlenen neticenin gerçekleşmesine neden olması durumunda, taksirli suçtan dolayı kusurlu sayılarak sorumlu tutulacaktır.”

³⁷⁵ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 31. Nedensellik bağı, madde gerekçesinde şu ifadelerle yer almaktadır: “...öngörmemenin gerekli dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla ortaya çıkması gerekir. Çünkü, gerekli dikkat ve özen gösterilmediği için kanunda tanımlanmış olan neticenin gerçekleşeceği öngörülmemiştir.”

³⁷⁶ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, ss. 371-373; Gerçekler, *Türk Ceza Kanunu*, s. 297.

³⁷⁷ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 368.

özeni göstermemesi sonucunda tipik netice meydana gelmektedir. Dikkat ve özen yükümlülüğünün belirlenmesinde, failin kişisel yetenekleri dikkate alınmaksızın objektif ölçütlere göre hareket edilecektir.

Doktrinde, dikkat ve özen yükümlülüğünün hukuki kurallar, ortak hayat tecrübeleri, örf ve adet kurallarıyla getirilen yükümlülükler olduğu, 765 Sayılı TCK'de yer verilen tedbirsizlik, dikkatsizlik, meslek ve sanatta acemilik, emir ve talimatlara aykırılık ölçütlerinden yararlanılabileceği ileri sürülmektedir³⁷⁸. Söz konusu ölçütler aslında fail tarafından uyulması gereken ve hukuk düzeni tarafından kendisine yüklenmiş olan objektif özen yükümlülüğünü ifade etmektedir³⁷⁹.

Tedbirsizlik, tipik neticenin meydana gelmemesi için gereken önlemlerin ihmal edilerek alınmamasıdır³⁸⁰. Tedbirsizliğin taksirli eyleme neden olabilmesi için faili tedbirli olmaya zorlayıcı bir hukuki yükümlülük bulunmalıdır. Hukuki yükümlülük pozitif hukuk kuralı olarak biçimlenirse failin artık tedbirsizliğinden değil, emir ve talimatlara aykırılığından bahsedilecektir³⁸¹.

Dikkatsizlik, yapılan işi gerekli dikkat ve özeni göstermeksizin yerine getirmektir. Zaman zaman tedbirsizlikle iç içe geçmekle birlikte çoğu kez icrai hareket şeklinde oluşmaktadır³⁸².

Meslek ve sanatta acemilik, belirli bir mesleği yapan kimsenin, icra ettiği meslek ve sanatın esaslarına ilişkin bilgi, deneyim veya beceri

³⁷⁸ Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 467; Demirci, *Sorumluluk*, s. 128; Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 74. Dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılığı taksirin unsurları arasında sayan Gerçeker söz konusu kavramı, *zararlı neticeyi önleyecek nitelikteki davranış kurallarına aykırı hareket edilmesi* olarak tanımlamaktadır (Gerçeker, 2017: 296). 765 Sayılı TCK m. 455 ve m. 459'da taksir tanımı yapılmamakla birlikte taksirli eylemlerin kaynakları ve meydana geliş biçimleri; tedbirsizlik, dikkatsizlik, meslek ve sanatta acemilik, nizam talimat ve emirlere riayetsizlik sonucu ölüm veya yaralamaya yol açma şeklinde sayılmıştı. 5237 Sayılı TCK'de taksir tanımı yapılmasına karşılık 765 Sayılı TCK'deki gibi bir sayma yapılmamıştır.

³⁷⁹ Kaymaz ve Gökcan, *Taksirle Öldürme*, s. 66; Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 310.

³⁸⁰ Mustafa Öztürk, *Taksirden Doğan Cezai ve Hukuki Sorumluluk (bundan sonra: Taksirden Doğan Sorumluluk)*, İstanbul: Kazancı Kitap Matbaacılık, 1995, s. 25.

³⁸¹ Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbiki II*, s. 267.

³⁸² Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbiki II*, s. 268; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 467.

eksikliğini ifade eder³⁸³. Kişinin taksirin bu biçiminden dolayı sorumlu tutulabilmesi için o mesleği yapmaya ehil olması gerekmektedir³⁸⁴.

Emir ve talimatlara aykırılık halinde, faili belirli bir davranışta bulunmaya zorlayan belirli bir hukuk kuralına aykırılık söz konusudur. Başka bir ifadeyle, yetkili merciler tarafından toplumsal ilişkileri düzenlemek amacıyla yapılan düzenlemelere aykırı hareketi sonucunda zarara sebebiyet veren fail, taksiri nedeniyle sorumlu olacaktır³⁸⁵. Yetkili merciin resmi veya özel nitelikli olması önem taşımamaktadır³⁸⁶.

Taksirin kabul edilebilmesi için dikkat ve özen yükümlülüğünün içeriğini oluşturan hareket biçimlerinin bir arada bulunmasına gerek olmayıp bunlardan birinin somut olayda gerçekleşmesi yeterlidir³⁸⁷. Elbette failin taksirli sorumluluğundan bahsedebilmek için taksirin yukarıda sayılan unsurlarının gerçekleşmiş olması ve ayrıca dikkat ve özen yükümlülüğünü ihlal edip etmediğinin belirlenmesi gerekecektir³⁸⁸.

Dikkat ve özen yükümlülüğünün içeriğinin objektif ölçütlere göre belirlenmesine karşılık, failin yükümlülüğü öngörebilmesi ve ona uyabilmesi bakımından kişisel özellikleri (yetenek, algılama gücü, deneyim, bilgi ve içinde bulunduğu koşullar) dikkate alınacaktır. Başka bir ifadeyle, failin taksirli sorumluluğu için objektif ölçütlere göre belirlenen davranış kurallarına sübjektif özellikleri itibarıyla uyması beklenmelidir. Yargıtay'ın

³⁸³ Öztürk, *Taksirden Doğan Sorumluluk*, s. 26; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 467.

³⁸⁴ Sözgelimi sürücü belgesi olmayan bir kişinin araç kullanması, bir eczacının doktorluk yapmaya çalışması sonucunda zarar doğması durumunda meslek ve sanatta acemilik yerine tedbirsizlik, dikkatsizlik veya emir ve yasaklara aykırılık söz konusu olacaktır (Dönmezer ve Erman, 1997, II: 268).

³⁸⁵ Öztürk, *Taksirden Doğan Sorumluluk*, ss. 26-27. "...katılanın çalıştığı işyerinde sorumlu müdür olan sanığın, iş sağlığı ve güvenliğine yönelik kanuni düzenlemelere riayetsizlik suretiyle dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranarak katılanın yaralanmasında kusurlu olduğu ...kabul edilmelidir." (Ceza Genel Kurulu, E. 2014/12-179, K. 2014/499, 18.11.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

³⁸⁶ Demirci, *Sorumluluk*, s. 144.

³⁸⁷ Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 467.

³⁸⁸ Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 296.

da failin yaşı, eğitim düzeyi gibi kişisel özelliklerini kusur değerlendirmesinde dikkate aldığı görülmektedir³⁸⁹.

iv) Bilinçli taksir

Bilinçli taksirin, taksirin ağırlaşmış bir şekli olarak mevzuatımızda tanımlandığı görülmektedir³⁹⁰. TCK m. 22/3 hükmüne göre, “*Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır; bu halde taksirli suça ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.*”³⁹¹.

Failin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareketi sonucunda öngördüğü ancak istemediği tipik neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir söz konusu olacaktır³⁹². Fail hareketi gerçekleştirirken öngördüğü ancak istemediği neticenin olayın koşulları, kişisel yetenekleri ve deneyimleri, şans gibi nedenlerle meydana gelmeyeceğine inanmaktadır³⁹³.

³⁸⁹ “...her iki sanığın ilkökul mezunu ve işçi statüsü ile 1000 TL ücretle fabrikada çalıştıkları, işçi sağlığı ve iş güvenliği hususunda herhangi bir eğitime tabi tutulmadıkları, makinedeki kilitleme kolunun mevcut olmamasından sorumlu tutulamayacakları ...somut olay itibarıyla yıkama müdürlüğü ve imalat müdürlüğü sıfatları verilen sanıklara kusur izafe edilmesinin mümkün olamayacağı gözetilmeksizin makine kilitleme kolundaki eksiklik yüzünden meydana gelen kazada sanıklara kusur yükleyen bilirkişi raporuna dayanılarak hatalı değerlendirme sonucu sanıkların beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/10562, K. 2014/5032, 27.02.2014, UYAP Bilişim Sistemi); “...iş güvenliğinden sorumlu yetkili olarak görevlendirilen sanık A.H.'nin ortaokul mezunu olup iş güvenliği konusunda eğitiminin bulunmadığı da dikkate alındığında; olayın meydana gelmesinde ... tali kusurlu olduğu ...anlaşılma...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/15665, K. 2014/10595, 02.05.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

³⁹⁰ Bilinçli taksir, 765 Sayılı TCK m. 45'e 08.01.2003 tarih ve 4785 Sayılı Kanunla ek fıkra olarak eklenmişti. Ek fıkra göre, “*Failin öngördüğü neticeyi istememesine rağmen neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır; bu halde ceza üçte bir oranında artırılır.*”. Yapılan tanımın ve cezada artırım işlevinin, artırım oranındaki değişiklik dışında 5237 Sayılı TCK'ye aynen aktarıldığı görülmektedir.

³⁹¹ Kanuni tanımın eleştirisi için bkz. Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, ss. 329-330; Bakıcı *Ceza Genel*, s. 473.

³⁹² Dönmezer ve Erman, *Nazarî Tatbiki II*, s. 264; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 473; Demirci, *Sorumluluk*, s. 162; Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 86.

³⁹³ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 383; Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 67. Yargıtay'ın onadığı ve sanığın trafik kazasında bilinçli taksiri nedeniyle mahkûm edildiği bir yerel mahkeme kararında şu ifadeler yer verilmiştir: “...mahkememizce edinilen kanaate göre sanığın [t]renin korna ikaz sesini duyduğu, ancak sesin uzaktan geldiğini düşünerek hızını azaltmayarak hemzemin geçide girdiği, bariyerlerin kapalı olduğunu ve kırıldığını fark edince son bir ümitle gaza yüklendiği ancak trenin [kendi kullandığı araca] çarpmasına engel olamadığı sonucuna varılmıştır. Sanığın bu yöndeki beyanısanığın neticeyi öngörebildiği halde şansına veya beceri ve bilgisine güvenerek 'tren gelene kadar nasıl

Bilinçli taksirdeki hareket de basit taksirdeki gibi iradidir³⁹⁴, ayrıca her iki taksir türü için de neticenin istenmemiş ve öngörülebilir olması gerekir³⁹⁵. Bununla beraber bilinçli ve basit taksir neticenin öngörülüp öngörülmemesi yönüyle birbirinden ayrılır; basit taksirde failin öngörülebilir bir neticeyi dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık nedeniyle öngörememesine karşılık bilinçli taksirde gerçekleşmesi istenmeyen netice fail tarafından öngörülmektedir³⁹⁶. Bilinçli taksirdeki kusurluluk, bu haliyle basit taksire göre daha yoğundur³⁹⁷.

Bilinçli taksir ve olası kastın uygulamada birbirinden ayrılması zor olabilmektedir. Nitekim doktrinde, her iki manevi unsurla ilgili kanuni tanımlar, iki kavram arasındaki farkı belirgin bir biçimde ortaya koymadıkları gerekçesiyle nedeniyle eleştirilmiştir³⁹⁸.

Bilinçli taksirde, olası kastta olduğu gibi neticenin fail tarafından muhtemel olarak öngörülmesi söz konusudur³⁹⁹. Buna karşılık bilinçli taksirde fail öngördüğü neticenin gerçekleşmemesi için çaba göstermekte⁴⁰⁰,

olsa geçirim' şeklinde bir düşünce ile hareket ettiğini göstermektedir. Bu halde sanık göstermesi gereken objektif özen yükümlülüğüne aykırı hareketle yoluna devam ederek 5 kişinin hayatını kaybetmesine ve 5 kişinin de yaralanmasına sebebiyet vermiştir.” (Ödemiş Ağır Ceza Mahkemesi, E. 2011/155, K. 2011/310 K, 22.11.2011, UYAP Bilişim Sistemi).

³⁹⁴ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 67; Narter, *İş Kazası*, ss. 643-644; Ercan, *Ceza Hukuku*, s. 149.

³⁹⁵ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 70.

³⁹⁶ Öztürk, *Taksirden Doğan Sorumluluk*, s. 24; Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 293, 297; Narter, *İş Kazası*, ss. 643-644.

³⁹⁷ Ercan, *Ceza Hukuku*, s. 150. Yargıtay, taksirin basit haliyle bilinçli hali arasındaki ayrımı şu cümlelerle ifade etmiştir; “...taksir ile bilinçli taksir arasındaki yegane fark; taksirde failin öngörülebilir nitelikteki neticeyi öngörmemesi, bilinçli taksir halinde ise bu neticeyi öngörmüş olmasıdır. Bilinçli taksirde gerçekleşen sonuç fail tarafından öngörüldüğü halde istenmemiştir. Gerçekten neticeyi öngördüğü halde, sırf şansına veya başka etkenlere, hatta kendi beceri veya bilgisine güvenerek hareket eden kimsenin tehlike hali, bunu öngörmemiş olan kimsenin tehlike hali ile bir tutulamaz; neticeyi öngören kimse, ne olursa olsun, bu neticeyi meydana getirecek harekette bulunmamakla özellikle görevlidir...” (Ceza Genel Kurulu, E. 2008/9-43, K. 2008/62, 25.03.2008, UYAP Bilişim Sistemi).

³⁹⁸ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 335; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 473; Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 87.

³⁹⁹ Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 298. Yazar ayrıca, olası kastta da bilinçli taksir düzeyinde olmamakla birlikte neticenin istenmediğini ileri sürmektedir. Özgenç ise olası kastta failin neticeyi kabullenmesini isteme olarak değerlendirmemekte, bilinçli taksiri esas itibarıyla olası kast kapsamında kabul etmektedir (Özgenç, 2006: 326, 329).

⁴⁰⁰ Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 473.

onun gerçekleşeceğini kabullenmemekte, aksine gerçekleşmeyeceğine dair inanca sahip bulunmaktadır⁴⁰¹. Olası kastta ise failin öngördüğü neticeyi engellemeye yönelik herhangi bir iradesi veya çabası söz konusu değildir. Bir başka ifadeyle, bilinçli taksirle olası kastı birbirinden ayıran ölçüt öngörülen neticenin kabul edilip edilmediği, önlenmesi için çaba gösterilip gösterilmediğidir⁴⁰². Manevi unsur belirlenirken failin iç dünyası araştırılmalı⁴⁰³, somut olayın özellikleri de dikkate alınmalıdır⁴⁰⁴.

Yargıtay yakın tarihli bir kararında manevi unsur türleri arasındaki ilişki ve farklılığı şöyle ifade etmiştir:

...muhakkak görünen neticenin failce bilinmesi halinde doğrudan kast, öngörülen olası neticenin meydana gelmesine kayıtsız kalınması durumunda olası kast, öngörülen muhtemel neticenin meydana gelmesinin istenmemesine rağmen objektif özen yükümlülüğüne aykırı hareket edilmek suretiyle neticenin meydana gelmesinin engellenmediği ahvalde bilinçli taksir, öngörülebilir neticenin objektif özen yükümlülüğüne aykırı hareket edilmiş olması nedeniyle öngörülemediği hallerde ise basit taksir söz konusu olacaktır⁴⁰⁵.

Bilinçli taksir kanunda bağımsız bir manevi unsur türü olarak değil, taksirde cezayı ağırlaştırıcı bir neden olarak düzenlenmiştir⁴⁰⁶, buna göre eylemin bilinçli taksirle işlendiğinin saptanması durumunda suçun taksirle işlenen hali için öngörülen ceza üçte birden yarısına kadar artırılacaktır (TCK m. 22/3)⁴⁰⁷.

B. İşverenlerin Cezai Sorumluluğu

İş kazaları sonucunda meydana gelen ölüm ve yaralanmalar nedeniyle işverenler, alt işverenler, geçici işverenler, işveren vekilleri, iş sağlığı ve

⁴⁰¹ Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 242; Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 298.

⁴⁰² Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 473; Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 89.

⁴⁰³ Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 298.

⁴⁰⁴ Narter, *İş Kazası*, s. 644.

⁴⁰⁵ 12. Ceza Dairesi, E. 2016/7841, K. 2017/261, 12.01.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁰⁶ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 73; Narter, *İş Kazası*, s. 643.

⁴⁰⁷ Bilinçli taksirin kovuşturma şartı ve hüküm açısından önemi hususunda bkz. Üçüncü Bölüm.

güvenliği profesyonelleri, çalışanlar ve üçüncü kişilerin (denetimle ilgili kamu görevlileri veya nedensellik bağıyla kazaya neden olan eylemi gerçekleştiren üçüncü kişiler) fail olmaları, bir başka ifadeyle cezai yönden sorumlu tutulmaları mümkündür⁴⁰⁸. Elbette, her iş kazası bakımından fail veya faillerin belirlenmesi, ceza yargılama normları çerçevesinde, somut olayın koşulları dikkate alınarak yapılacaktır⁴⁰⁹.

İşverenlerin iş kazalarından ileri gelen cezai sorumluluğunun kaynağını iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin eksiklikler biçiminde ortaya çıkan kusurları oluşturmaktadır⁴¹⁰.

1. İşverenin Sorumluluğu

a. İşverenin cezai sorumluluğu için gerekli koşullar

İşverenin iş kazası nedeniyle cezai sorumluluğunun doğabilmesi için bazı koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar; olayın iş kazası niteliğinde olması, failin somut işveren olması, işverenin yükümlülüklerine aykırı hareket etmesi ve hareketle zararlı netice arasında nedensellik bağı bulunması olarak ifade edilebilir.

Elbette TCK'de öngörülen hukuka uygunluk nedenleri, kusurluluğu kaldıran nedenler⁴¹¹ veya kişisel cezasızlık nedenlerinin⁴¹² somut olayda

⁴⁰⁸ Özkan, "Kusur Tespiti", s. 523; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 80. Ceza sorumluluğuna tabi olabilecekler arasında sayılanlardan, iş sağlığı ve güvenliği profesyonelleri, çalışanlar ve üçüncü kişiler, çalışmamızın kapsamı nedeniyle inceleme konusu yapılmayacaktır.

⁴⁰⁹ Suçun failinin belirlenmesine ilişkin olarak bkz. Üçüncü Bölüm alt başlıkları.

⁴¹⁰ Levent Akın, "İş Sağlığı ve Güvenliğinde İşverenin Cezai Sorumluluğu (bundan sonra: İşverenin Cezai Sorumluluğu)", *TİSK Akademi*, C. 3, S. 5 (2008), s. 213; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 110.

⁴¹¹ Kanunda yaş küçüklüğü (TCK m. 31), akıl hastalığı (TCK m. 32), sağır ve dilsizlik (TCK m. 33), geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma (TCK m. 34), cebir veya tehdit dolayısıyla irade yeteneğinin etkilenmesi (TCK m. 28), zorunluluk hali (TCK m. 25/2), yetkili merci emrini yerine getirme (TCK m. 24/2-4), hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması (TCK m. 27), haksız tahrik (TCK m. 29) ve hata (TCK m. 30/3-4) kusurluluğu etkileyen nedenler olarak düzenlenmiştir (Özgenç, 2006: 256). Söz konusu nedenlerin failin kusurluluğunu tamamen ortadan kaldırması halinde faile ceza verilemeyecektir.

⁴¹² Kanunda düzenlenen kişisel cezasızlık nedenlerinden iş kazaları bakımından söz konusu olabilecek olan TCK m. 22/6 hükmüne göre, "*Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel ve ailevi durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez; bilinçli taksir halinde verilecek ceza yaridan altıda bire kadar indirilebilir.*". Görüldüğü

bulunması halinde, işverenin cezai sorumluluğundan bahsedilemeyecek veya cezasında belli ölçülerde indirimde gidilecektir.

1) İş kazasının varlığı

İşverenin iş kazalarından kaynaklanan cezai sorumluluğunun tespiti bakımından, olayın iş kazası olup olmadığı önem taşımaktadır.

Ceza Hukuku mevzuatında iş kazası tanımının yapılmaması, iş kazasının tespitine ilişkin SSGSSK ve İSGK'de yapılan tanımlarla⁴¹³ yargısal içtihatları ön plana çıkarmaktadır.

Uygulamada trafikteki iş kazalarıyla trafik kazaları birbirine karıştırılabilmektedir. Yargıtay'ın ise, her iki kaza türünü ayırarak sorumluluk tespiti yoluna gittiği görülmektedir. Nitekim Yüksek Mahkemenin bir kararında şu ifadeler kullanılmıştır:

Sanık Y.K.'nin ortağı ve yetkilisi olduğu şirkette işçi olup, şirketin ihalesini almış bulunduğu askeri atış alanı tanzimi işi sebebiyle iş sahasına giren kamyonları yönlendiren bayrakçı olan katılanın olay günü saat 14:30 sıralarında sahada manevra yapan plakası ve sürücüsü tespit edilmemiş damperli kamyonun tekeri altında kalması sonucu hayat fonksiyonlarını 5. derecede etkileyen kemik kırığı oluşacak şekilde yaralandığı olayın yargılaması sonunda sanık hakkında 'katılanın yaşı, eğitimi ve deneyimi nazara alındığında, trafik iş kazası olarak değerlendirilebilecek bu olayın gerçekleşmesine tamamen kendisinin sebebiyet verdiği' gerekçesi ile beraat kararı verilmiş ise de; dosya içinde mevcut iş müfettişi raporu, keşif sonrası tanzim edilen bilirkişi raporu ve 01.02.2013 tarihli bilirkişi raporunda ile tali kusurlu olduğu mütalaa edilen sanığın 'iş makinelerinin çalıştığı, yoğun kamyon giriş ve çıkışı olan iş sahasının düzenlenmesi için yeterli sayıda personel görevlendirmemek, işin teknik personel gözetiminde yürütülmesini sağlamamak, yoğun araç trafiği ve havanın sıcak olması sebebiyle oluşan yoğun tozun önlenmesi için sahanın sulanmasını sağlamamak, iş

üzere, iş kazasının taksirle işlenmesi halinde faile ceza verilmeyeceğini öngören mağduriyet, eylemin bilinçli taksirle gerçekleştirilmesi halinde yalnızca cezada indirim nedeni olabilecektir. Şahsi cezasızlık nedenleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 259 vd.

⁴¹³ Belirtilen tanımlara ilişkin olarak bkz. Birinci Bölüm, başlık F., 1-2.

sahasındaki trafiğin yönetilmesi, çalışanların talimatlara riayet etmesi hususları da dahil çalışma alanında etkin bir denetim mekanizması kurmamak' nedeniyle tali kusurlu olduğunun kabul edilerek, mahkumiyetine karar verilmesi gerektiği gözetilmeksizin...⁴¹⁴.

Yargıtay anılan kararında, trafik iş kazası olayında sanık işverenin gerekli iş güvenliği önlemlerini almadığı gerekçesiyle kusurlu olduğuna karar vermiştir. Yüksek Mahkemenin konuyla ilgili başka bir kararında şu ifadelere yer verilmiştir:

Olay tarihinde saat 18:45 sıralarında, sanık U.G.'nin gece, meskun mahal dışında, tek yönlü, hafif eğimli yolda idaresindeki kamyonet ile seyri sırasında orta refüjden yola aniden çıkan ve yolun sol tarafından sağ tarafına geçmek isteyen yaya A.A.'ya aracının sol ön kısmı ile çarpması sonucu yayanın öldüğü olayda; sanıklar T. ve S.Ç.'nin ortağı olduğu 'Sivas-Kayseri karayolu yapımı' işini yapmakta olan Ç. İnşaat Limited Şirketi'nde işçi olarak çalışan ölenin, mesai bitiminde yolun karşısında olan şirkete ait kamyonu binip şantiye sahasına gitmek için karşıdan karşıya geçmeye çalıştığı sırada kazanın gerçekleştiği dikkate alındığında, ölümün çalışma alanı dışında ve mesai saatinden sonra trafik kazasından kaynaklandığı gözetilerek sanıkların beraatlerine karar verilmesi gerektiği gözetilmeksizin, iş kazası şeklinde değerlendirilmek suretiyle dosya kapsamına uygun düşmeyen gerekçe ile mahkumiyetlerine karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...⁴¹⁵.

Yargıtay'ın başka bir kararında da benzer yol izlediği görülmektedir:

Sanığın sahibi ve yetkilisi olduğu A... Ltd. Şti'nin Gaziosmanpaşa şubesinde çöp toplama işinde araç arkasında çalışan ve olay günü hakkında mahkumiyet kararı verilen diğer sanık Ş.K.'nin sevk ve idaresinde bulunan anılan şirkete ait çöp toplama aracı ile gece vakti, meskun mahalde, iki yönlü, yağışlı, ıslak, düz, hafif eğimli, üç yönlü T kavşak civarında çöp topladıkları sırada, sürücü Ş. 'nin kamyon ile sağa dönüş yaparken yerde çöp toplayan V.K. 'yi kamyonun sağ ön tampon ve tekerleği ile kaldırım arasına sıkıştırarak ölümüne sebebiyet vermesi

⁴¹⁴ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/9044, K. 2015/3889, 03.03.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴¹⁵ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/12937, K. 2015/6277, 09.04.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

şeklinde meydana gelen olayda, ölenin çöp toplama ve kamyonu yüklemesi işi sırasında kendi emniyetini sağlayacak mesafeyi ayarlayarak hareket etmesinin işinin gereği ve günlük hayat tecrübesinin sonucu olması, esasen trafik kazası şeklinde meydana gelen olayda kamyon sürücüsü Ş.K.'nin kusurlu olması, ölümün meydana gelmesinde çöp toplama işini alan şirketin sahibi ve yetkilisi olan sanığa cezai yönden kusur yüklenmesinin mümkün olmadığı gözetilmeden... mahkumiyet hükmü tesisi, Kanuna aykırıdır...⁴¹⁶.

Yargıtay anılan kararlardan anlaşılacağı üzere, aslında trafik kazası niteliğinde olan (işyeri veya yürütülmekte olan işle doğrudan bağlantısı bulunmayan), ancak yerel mahkemece hatalı değerlendirmeyle trafik iş kazası kapsamına sokulan olaylar nedeniyle işverenlerin cezai sorumluluklarının söz konusu olamayacağına hükmetmiştir. Yüksek Mahkemenin aynı değerlendirmeyi nedensellik bağı üzerinden de yaptığı ve işverenin cezai sorumluluğu doğmayacağına karar verdiği de görülmektedir⁴¹⁷.

Görüldüğü üzere Yargıtay, iş kazası olarak nitelendirmediği olaylarda işverenin zararlı neticeden dolayı sorumlu olamayacağına karar vermektedir. Dolayısıyla, işverenin cezai sorumluluğunun doğabilmesi için öncelikle bir iş kazasının varlığı gereklidir.

⁴¹⁶ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/2394, K. 2015/18930, 04.12.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴¹⁷ “Olay tarihinde saat 17.30 sıralarında, sürücü N.U.'nun idaresindeki otomobille, yerleşim yeri içerisinde, 7 metre genişliğinde, asfalt kaplama, her iki tarafında yaya kaldırımı bulunan yolda gündüz vakti seyri sırasında, seyrine göre sağdan yola giren D.M.'ye çarpmamak için sola kaçarken, önce D.M.'ye çarptığı, ardından yaya kaldırımına çıkarak, burada sanıklar H.Y. ve Y.Y.'nin sahibi olduğu D... Ltd.Şti. nin elemanı olarak çalışan A.C.'ye çarparak ölümüne sebebiyet verdiği olayda, her ne kadar mahkemenin mahkumiyet hükmüne esas aldığı 06.05.2011 tarihli bilirkişi raporunda, D... Ltd. Şti. yetkilileri sanıklar H.Y. ve Y.Y.'nin] de gerekli iş güvenliği önlemlerini almayarak meydana gelen ölüm neticesinden asli oranda kusurlu oldukları belirtilmişse de, meydana gelen kazanın iş kazası niteliğinde olmayıp, trafik kazası niteliğinde bulunduğu, sanıklar tarafından alınması gerekli olan önlemler olarak belirtilen ‘tabela, bariyer ve ikaz bandı tedbirlerinin alınmaması’ hususlarının meydana gelen neticeyi engelleyici etkisinin bulunmadığı, meydana gelen ölüm olayı ile sanıklara kusur olarak yüklenen davranışlar arasında uygun illiyet bağı bulunmadığı anlaşılmalı beraati yerine mahkumiyetlerine karar verilmesi, Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/18726, K. 2015/11281, 19.06.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

2) İşveren sıfatının varlığı

İşverenin iş kazasından cezai sorumluluğunun doğabilmesi için gerekli diğer koşul failin işveren olmasıdır.

İş kazasına uğrayan kişinin çalışan veya üçüncü kişi olması mümkündür. Her halükarda failin cezai sorumluluğuna gidilebilmesi için, kazanın bağlantılı olduğu iş veya işyeri itibarıyla işveren sıfatını taşıması gerekir. Elbette kazaya uğrayan kişinin çalışan olması halinde, faille mağdur arasında bir iş ilişkisinin kurulmuş olması da gerekecektir⁴¹⁸. Failin işveren sıfatını taşımadığı durumlarda (nedensellik bağıyla zararlı neticeye bağlanan kusurlu eylemi bulunmaması koşuluyla) cezai sorumluluğundan bahsedilemeyecektir.

Yargıtay, iş kazalarından doğan cezai sorumluluk bakımından, somut olayda iş ilişkisinin bulunması gerektiğine şu ifadelerle dikkat çekmiştir:

Dosya içeriğine göre; sanık A.T. ile aynı işte birlikte sıva ustası olarak çalışan ölen arasında herhangi bir işçi işveren ilişkisinin bulunmamasına ...rağmen sanığın olayda kusurlu olduğu iddia edilen bilirkişi raporlarına itibar edilerek sanık A.T.'nin beraati yerine mahkumiyetine karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...⁴¹⁹.

Yargıtay işveren sıfatının bulunması gerektiğini de şöyle ifade etmiştir:

Sanık Ş.'nin ve B.'nin alınan beyanlarında, Ş.'nin iş yerinin ortağı olmadığı, iş yeri sahibi olan B.'nin arkadaşı olduğu ve olay günü yeni şubenin tadilat işlerinin yapıldığı sırada yardım amacıyla burada bulunduğu ilişkin savunmasının aksini gösterir ve katılanın her iki sanığın iş yeri ortağı olduğu yönündeki iddialarını doğrular yönde dosya içerisinde herhangi bir bilgi-belge bulunmadığı anlaşılmakla; sanık Ş.'nin iş güvenliği önlemlerinin alınmasıyla sorumlu tutulamayacağı ve kendisine kusur yüklenemeyeceği gözetilmeden, beraati yerine mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...⁴²⁰.

⁴¹⁸ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 104.

⁴¹⁹ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/30965, K. 2013/19007, 11.07.2013 (UYAP Bilişim Sistemi)

⁴²⁰ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/2264, K. 2014/25706, 16.12.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

Yargıtay'ın iş ilişkisinin gerekliliğiyle ilgili verdiği bir kararında da şu değerlendirmeler yapılmıştır:

Dosya kapsamından ölenin henüz sanıklarla fiyat konusunda görüşme aşamasında olduğu, ölenin işi henüz kabul etmediği ve fiyat bildirmediği, olay günü de sadece fiyat bildirmek için inceleme yapmak üzere inşaata gittiği, sanıklarla arasında iş ilişkisi kurulmadığı, sözleşme bulunmadığı ve inşaata gittiğinden sanıkların bilgisinin de olmadığı anlaşılma, bu durum karşısında sanıklara yüklenecek kusur bulunmadığı gözetilmeden beraatleri yerine mahkumiyetlerine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır] ...⁴²¹.

İş ilişkisinin yazılı sözleşmeyle kurulması veya resmi kayıtlara intikal ettirilmesi de şart değildir⁴²². Diğer yandan, işyerinde veya yürütülen iş sırasında üçüncü kişinin zarar gördüğü hallerde, üçüncü kişilerle işveren arasında bir iş ilişkisinin varlığından söz edilemeyecek ise de, bir iş kazasının ve işverenin varlığı halinde, işverenin cezai sorumluluğundan söz edilebilecektir⁴²³.

İş kazalarından doğan cezai sorumluluğun yükleneceği işveren ayrıca somut işveren niteliğine, yani çalışanlara emir ve talimat verme yetkisine

⁴²¹ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/24896, K. 2013/15087, 04.06.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴²² “Sanık A.G. 'nin gözetimindeki dairenin panjur işini alan M.Y.'nin siparişleri şirketine ait atolyede hazırlattıktan sonra, montaj işini son 10 yıldır işçisi olmasına rağmen 2 ay kadar önce kayınlıradere ile ayrı bir şirket kurduğunu bildirdiği N.K. 'nin ortağı olduğu bu şirkete havale ettiğini, panjurları N.K. 'nin kendi şirketi adına monte ettiğini, kendisinin bir kusuru olmadığını savunduğu ancak diğer sanıkla ya da N.K. 'nin ortağı olduğu şirketle herhangi bir sözleşme yapmadığı nazara alındığında panjur monte ederken düşüp ölen N.K. 'nin fiilen sanık M. 'nin işçisi olduğunun anlaşılması karşısında; kusur yönünden çelişki ve kuşunun giderilmesi için, ölenin ortağı olduğu şirketin müdürü A.A. 'nin dinlenilerek, bir kez de iş güvenliği, ceza hukuku ve inşaat konusunda uzman kişilerden oluşan bilirkişi heyetinden rapor alınıp sonucuna göre sanıkların hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken eksik soruşturma ile yazılı şekilde hüküm kurulması, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2011/20299, K. 2012/13327, 28.05.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴²³ Yargıtay'ın ilgili dairesi, Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından kendisine kiralanmış mesire alanında, ilk yardım konusunda sertifikalı eleman ve cankurtaran bulundurmaman, güvenlik önlemlerini yeterli ölçüde almayan, işyerinde herhangi bir organizasyon ve risk analizi yapmayan, iş güvenliği konusunda ve suda boğulma olaylarına karşı sahil kıyısında yeterli güvenlik tedbirlerini almayan işletmeci sanığın, mesire alanında piknik yaptıktan sonra denize giren ve dibe batarak boğulan üçüncü kişinin ölümü nedeniyle kusurlu olduğu gerekçesiyle yerel mahkemenin mahkumiyet kararını onamıştır (12. Ceza Dairesi, E. 2015/14250, K. 2016/11957, 17.10.2016, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/14727, K. 2014/1491, 24.01.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

sahip bulunmalıdır⁴²⁴. Somut işveren ise her zaman resmi kayıtlarda görünen işverenle aynı kişi olmayabilir. İşyerini fiilen çalıştıran ve çalışanlar üzerinde yönetim yetkisini kullanan kişinin, resmi kayıtlarda işveren olarak görünen kişiden farklı biri olması durumunda, iş kazasından doğan cezai sorumluluk, ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi gereği, fiilen yönetim yetkisini kullanan kişiye ait olacaktır⁴²⁵.

Yargıtay kararlarında işyerinde fiilen yönetim yetkisini kullanan işverenin cezai yönden sorumlu tutulduğu görülmektedir. Nitekim bir kararda şu ifadeler kullanılmıştır:

Sanıklardan Y.K.'nin beraatine ilişkin hükmün temyiz incelemesinde; Söz konusu işyerinin ruhsatı Sanık Y.K.'ye ait olmasına karşın işyeri olan cafenin fiilen diğer sanık E.K. tarafından işletildiği anlaşılma, yapılan yargılama sonunda yüklenen suç açısından failin taksirinin bulunmadığı gerekçeleri gösterilerek mahkemece kabul ve takdir kılınmış olduğundan katılan vekilinin yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle beraate ilişkin hükmün isteme aykırı olarak onanmasına,

Sanıklardan E.K.'nin beraatine ilişkin hükme yönelik temyiz itirazlarının incelemesine gelince; ... Sanığın fiilen işlettiği işyerinde çalışan işçi B.G.'nin geceleri işyerinde kaldığı, olay gecesi ocağın sızan gazla CO (karbonmonoksit) zehirlenmesi sonucu ölmesi olayında iş sağlığı ve güvenliği uzmanı tarafından düzenlenen ve sanığın asli kusurlu olduğuna ilişkin 30.09.2008 tarihli raporda belirtildiği üzere geceleri kalmaya müsait olmayan bir yerde işçinin kalmasına izin veren, SPG kullanımı ile ilgili gerekli güvenlik önlemlerine uymayan, çay ocağına uygun bir havalandırma düzeneği kurmayan, SPG kaçaklarına karşı SPG algılayıcısını bulundurmayan sanığın olayda kusurlu olduğu gözetilmeden, yazılı şekilde beraatine karar verilmesi Kanuna aykırı[dır] ...⁴²⁶.

Yargıtay söz konusu kararında fiilen yönetim yetkisini kullanmayan işverenin iş kazasından cezai sorumluluğu bulunmadığına, buna karşılık

⁴²⁴ Soyut-somut işveren ayırımına ilişkin olarak bkz. Birinci Bölüm, başlık C., 1.

⁴²⁵ Narter, *İş Kazası*, s. 637.

⁴²⁶ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/9510, K. 2013/3058, 14.02.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

resmi kayıtlarda işveren olarak görünmemekle birlikte fiilen yönetim yetkilerini kullanan kişinin işveren sıfatıyla sorumlu olması gerektiğine hükmetmiştir⁴²⁷. Yüksek Mahkeme bir başka kararında da, şirket ortağı sanıklardan fiilen işyerini yöneten işvereni meydana gelen neticeden sorumlu tutmuş, şirkette pay sahipliği dışında işyeri yönetimiyle herhangi bir ilgisi bulunmayan diğer sanık hakkında yerel mahkemenin verdiği mahkûmiyet kararını bozmuştur⁴²⁸.

3) Dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık

Dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık, işverenin iş kazasından doğan cezai sorumluluğu bakımından önemli bir koşuldur. Zira iş kazalarının faili olan işveren, gerekli dikkat ve özeni göstermeyerek zararlı neticeye sebebiyet veren kişidir⁴²⁹. Dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık ise daha çok iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almamak biçiminde ortaya çıkmaktadır⁴³⁰.

Zararlı neticenin bazı durumlarda çalışanların veya üçüncü kişilerin eylemleriyle ortaya çıkmış olması mümkündür. Anılan hallerde işveren neticeden kendi kusuru nedeniyle sorumlu tutulduğu için, ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine aykırılık söz konusu olmayacaktır⁴³¹.

⁴²⁷ Benzer yönde bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesi, E. 2013/17911, K. 2014/8904, 10.04.2014; E. 2014/12038, K. 2015/5218, 26.03.2015; E. 2014/22476, K. 2015/15802, 19.10.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴²⁸ “İşyeri açma, çalışma ruhsatı ve gıda üretim izin belgelerinde işyeri sahibi olarak sanık İ.C.’nin adının yazılı olduğu, şirket ana sözleşmesi gereğince de ortaklar kurulu tarafından yirmi yıllığına adı geçen bu sanığın şirketin idaresi için müdür olarak seçildiği ve tüm dosya kapsamından işyerinin fiilen bu sanık tarafından işletildiği, olaya neden olan kazanın da sanık İ. tarafından getirilerek işyerine monte edilerek çalıştırılmakta olduğu, Limited şirket statüsündeki işyerinin kağıt üzerinde yarı hisse sahibi olmak dışında işletilmesi ve idaresi ile başkaca bir ilgisi olmayan sanık Ş.C.’nin meydana gelen olayda sorumlu ve kusurlu tutulamayacağı, ... sanığın hukuki durumunun buna göre takdir ve tayini gerektiğinin gözetilmemesi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2011/4750, K. 2012/145, 17.01.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴²⁹ Ali Ekin, *Türk Hukukunda İş Sağlığı ve Güvenliği Yaptırımları (bundan sonra: İş Güvenliği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2009, s. 93. Demir, *İş Hukuku*, s. 229; Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 162; Yalçın, *İş Kazaları*, s. 87; Yılmaz, *İş Kazası*, s. 103.

⁴³⁰ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 110. Dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılığa ilişkin olarak bkz. İkinci Bölüm, başlık A., 3., b., 4), b), iii).

⁴³¹ Bıyıklı, *Sosyal Ceza Hukuku*, s. 242; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 110.

İşverenin iş kazasından doğan cezai sorumluluğunun bulunup bulunmadığının tespiti için, öncelikle üzerine düşen yükümlülükleri gereği gibi yerine getirip getirmediğinin belirlenmesi gerekir⁴³². Söz konusu yükümlülükler, kanun, tüzük, yönetmelik gibi pozitif hukuk metinlerinden kaynaklanabileceği gibi, sözleşmeden⁴³³ de kaynaklanabilir. İşveren için İSGK ve ilgili yönetmeliklerle öngörülen iş sağlığı ve güvenliği yükümlülükleri, işverenin iş kazalarından doğan cezai sorumluluğu bakımından önemli bir değerlendirme ölçütüdür.

İşverenin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülükleri oldukça fazladır⁴³⁴. Dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlali, somut olayda sözü geçen yükümlülüklerden birisinin ihlali biçiminde ortaya çıkabileceği gibi birden fazlasının birlikte ihlali biçiminde de olabilir. Elbette her halükarda işverenin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini gereği gibi almamak suretiyle gerçekleştirdiği eylemle netice arasında uygun nedensellik bağının bulunması gerekecektir.

Yargıtay işverenin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülüklerini ihlal ettiği hallerde, meydana gelen iş kazasından sorumlu olması gerektiği görüşündedir. Nitekim bir kararda şu ifadeler kullanılmıştır:

[S]anık M.H.'nin iş güvenliği kapsamındaki sorumlulukları gereği, işyerinde gerekli önleyici tedbirleri almadığı, işçilerine ağır ve tehlikeli iş kapsamında sayılan söz konusu işle ilgili herhangi bir eğitim vermediği, işyerinde etkin bir denetim mekanizması kurarak çalışanları iş kazaları

⁴³² Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 164; Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 114.

⁴³³ “[S]anık ile Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü arasında imzalanan, mesire alanının işletilmesine ilişkin 24/06/2004 tarihli sözleşmede, işletmecinin plajda eğitilmiş can kurtaran personel, can kurtaran simidi ve emniyet şeridi bulundurma zorunluluğu olduğunun belirtilmesi karşısında, söz konusu suda boğulma eyleminin gerçekleştiği mesire alanında işletmeci olan sanığın, ilk yardım konusunda sertifikalı eleman ve can kurtaran bulundurmadığı, güvenlik önlemlerinin yeterli olmadığı, işyerinde herhangi bir organizasyonun ve risk analizlerinin yapılmadığı, iş güvenliği konusunda ve suda boğulma olaylarına karşı sahil kıyısında yeterli güvenlik tedbirlerinin alınmadığından bahisle sanığın kusurlu olduğunu belirten bilirkişi raporunun, oluşa uygun ve karar vermeye yeterli nitelikte olduğu değerlendirildiğinden tebliğnamedeki yeniden bilirkişi incelemesi talepli bozma görüşüne iştirak edilmemiştir.” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/14250, K. 2016/11957, 17.10.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴³⁴ İşverenin iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerine ilişkin olarak bkz. Birinci Bölüm, başlık E., 2.

yönünden tedbirli ve dikkatli olmalarını sağlamadığı ve denetlemediğinden tali kusurlu olduğu...⁴³⁵.

Bir başka kararda yükümlülük ihlaline şöyle yer verilmiştir:

Ölenin işvereni olan sanık L.A.A.'nın, şantiye alanı içinde kaldığı anlaşılan iş sahasında gerekli iş güvenliği tedbirlerini almamak, şantiye alanına ya da beton pompa aracının yakınına başkalarının veya görevli olmayan personelin girişini önlememek, gerekli denetim mekanizmasını kurmamak, organizasyonu sağlamamak, işçisine kişisel koruyucu malzeme vermemek ve işi teknik personel nezareti ile yürütmek suretiyle olayda tali kusurlu olduğunun gözetilmeyerek... beraatına karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...⁴³⁶.

Daha yeni tarihli Yargıtay kararlarında anılan yükümlülük ihlalleri şu şekilde sıralanmıştır:

Sanıkların işyerlerinde yol yapım ağır ve tehlikeli iş kolunda var olan risk ve tehlikeleri önceden belirleyip, bunları gidermesi, çalışanları da bu tehlikelere karşı bilgilendirmesi, işyerinde önceden saptanan risk, tehlike, arıza, inkita bildirimlerini derhal güvenlik önlemleri tahtında yerine getirmesi, makine, tezgah ve sistemlerin güvenli, sağlıklı çalışmasını sağlaması, ağır ve tehlikeli işlerde çalışan işçilere mesleki eğitim yanında işçi sağlığı ve iş güvenliği eğitimi de vermesi, her bölüm ve birimde, vardiyada sözde değil özde etkin iş güvenliği örgütü kurup, işverenlik asli görevlerini gereği gibi, inşaat mühendisi şantiye şefi gözetiminde yerine getirmesi, insiyatifi ölen 3 aylık yağcı olan, eğitimsiz ve belgesiz işçilere asla bırakmaması gerekirken gerekli hususlarda özen yükümlülüğünü yerine getirmedikleri anlaşılma...⁴³⁷.

Sanık M.Ş.A.'nin müstakil evine ilave olarak yaptırdığı ikinci katın fayans yapım işi için ... sanığın bilgisi dahilinde Ş.Ç. ile Y.E.'nin burada çalışmaya başladıkları, olay günü Y.E.'nin ...zemin+2. Kattan düşerek vefat ettiği olayda, asıl işveren konumunda olan mal sahibi sanığın, inşaat işyerinde yapılacak risk değerlendirmesine göre çalışmalarını güvenli

⁴³⁵ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/6911, K. 2014/3370, 12.02.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴³⁶ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/2273, K. 2015/6035, 07.04.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴³⁷ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/10357, K. 2016/7246, 26.04.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

*olarak organize etmediği, inşaat çalışmalarının fenni yeterliği bulunan kişilerin teknik gözetim ve sorumluluğu altında yapılmasını sağlamadığı, inşaat alanında bulunan düşme alanlarına çalışanların düşmesini önleyecek yeterli önlemleri almadığı, yapılan çalışmaları iş güvenliği yönünden denetlemediği, izlemediği ve bu şekilde asli kusurlu olduğu...*⁴³⁸.

Yargıtay kararlarında, işverenlerin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin gözetme, eğitim, izleme, risklerle mücadele, organizasyon oluşturma, bilgilendirme yükümlülüklerinden birden fazlasını her bir somut olayda ihlal ettiği gerekçesiyle cezalandırılmaları gerektiğine hükmedildiği görülmektedir⁴³⁹.

Yargıtay'ın somut olayın koşullarına göre işverenin iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerinden birisini ihlal etmesini cezai sorumluluk için yeterli kabul ettiği veya iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine aykırılığa genel bir sorumluluk nedeni olarak değindiği kararları da bulunmaktadır. Nitekim anılan türden kararlarda şu değerlendirmelere yer verilmiştir:

*Tüm dosya kapsamından sanığa ait çiftlikte ücret karşılığı çalışmakta olan vasıfsız işçinin bu iş kapsamındaki burgu makinesi ile çukur açma çalışması sırasında kendisini makineye kaptırarak ölmesi şeklinde gerçekleştiği anlaşılan olayda, ... sanığın gerekli ikazları yapmaması ve eğitimi vermemesi sebebiyle kusurlu olduğu...*⁴⁴⁰.

*Sanık Y.B. 'ye ait A. İnşaat'ta sigortalı işçi olarak çalışan ... maktul C.A. 'nın ...inşaatın 9. katında kalıp söktüğü sırada yere düşerek ağır yaralı olarak kaldırıldığı hastanede hayatını kaybettiği olayda; inşaatta alması gereken iş sağlığı ve iş güvenliği önlemlerini almayan sanığın meydana gelen suçtan sorumlu tutulmasında ve mahkemece sanığa verilen cezada herhangi bir isabetsizlik görülme[miştir] ...*⁴⁴¹.

Sanığın yetkilisi olduğu F. İnşaat'ta sigortalı olarak çalışan katılanın, olay tarihinde, inşaatın 2. katında kalıp sökümü yaptığı sırada, kendisine

⁴³⁸ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/14620, K. 2016/13165, 30.11.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴³⁹ Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/6697, K. 2014/1833, 28.01.2014; E. 2013/7893, K. 2014/2019, 29.01.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁴⁰ 12. Ceza Dairesi, E. 2011/4114, K. 2011/9946, 27.12.2011 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁴¹ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/3245, K. 2016/652, 19.01.2016 (UYAP Bilişim Sistemi)

verilen emniyet kemerini takabileceği uygun bir halat sisteminin yapılmamış olması ve korkuluksuz iskelede çalışması esnasında 2. kattan düşerek hayati tehlikeye ve organ işlev kaybına neden olacak şekilde yaralandığı olayda, şantiye alanında gerekli iş güvenliği eğitimi vermeyen ve iş güvenliği ile ilgili tedbirleri almayan sanığın yaralanmanın meydana gelmesinde asli kusurlu olduğu...⁴⁴².

İşverenin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin alması gereken bir önlemin bulunmadığı hallerde cezai sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Nitekim Yargıtay, ehil olduğunu düşündüğü bir kimseye iş yaptıran⁴⁴³, çalışanını iş için başka işyerine gönderen⁴⁴⁴, işin niteliği gereği çalışana koruyucu donanım ve eğitim vermeyen⁴⁴⁵, alt işverene araç kiralayan⁴⁴⁶ işverenlerin

⁴⁴² 12. Ceza Dairesi, E. 2015/15169, K. 2017/377, 17.01.2017 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/22716, K. 2014/16974, 10.07.2014; E. 2014/18873, K. 2015/6855, 27.04.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁴³ “[S]anık ile ölenin tarla işlerinde zaman zaman birbirlerine yardımcı oldukları, ölenle sanığın çiftlikte traktör ile slaj adı verilen saman ve yem yapımında kullanılan otları dağıtması amacıyla günlükü 50 TL’den anlaştıkları, olay günü sanık çiftlik dışındayken, ölenin sanığa ait tarlada traktörü kullandığı sırada, geri geri gelirken, traktörün saman yığınlarına takılması nedeniyle, dengesini kaybederek ters dönmesi sonucu altında kalarak öldüğü olayda; traktör kullanma yetkisine haiz sürücü belgeli olan ve traktör kullanmakta tecrübeli olduğunu düşündüğü öleni görevlendiren sanığın, iş sağlığı ve iş güvenliği açısından alacağı herhangi bir önlem bulunmadığı anlaşılmalı; atılı suçtan beraati yerine, oluşa ve dosya kapsamına uygun düşmeyen gerekçe ile yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmiş olması, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/23118, K. 2014/14983, 17.06.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁴⁴ “Sanığın Ankara-Sincan adresinde faaliyet gösteren A. A.Ş.’nin ortağı ve yöneticisi olduğu, ölen S.D.’nin sanığın işyerinde teknik elemanı olarak çalıştığı, 20.10.2006 tarihinde, sanığa ait şirketin Antalya ili, Yeniköy Organize Sanayi bölgesinde bulunan hakkında ek takipsizlik kararı verilen ancak mahkemece yeniden hakkında suç duyurusunda bulunulan dava dışı S.B.’ye ait AG. Tic.Ltd.Şti’nin fabrikasına filtrasyon sistemi kurduğu, makinaların 1 yıl garantili olmasından dolayı arızalanması nedeniyle ölenin arızayı tespit için sanık tarafından Antalya’ya gönderildiği, ölenin yaptığı tespit makinanın filtrelerinden birinde kaçak olduğunu tespit ettiği, arızalı kaçak noktayı silikonla kapatmak için dava dışı S.B.’ye ait işyerindeki forklift makinası ile 3 metre yükseğe çıkıp filtrasyon sisteminde çalışma yaptığı sırada, 04.02.2007 günü aşağıya düşerek ağır yaralandığı ve 12.02.2007 tarihinde hastanede düşmeye bağlı genel vücut travması, beyin kanaması sonucu öldüğü olayda, olayın dava dışı AG. Tic.Ltd.Şti’nin sahibi ve yöneticisi S.B.’nin gerekli iş güvenliği tedbirlerini almamasından kaynaklandığı, sanığın başka bir işyerine ait iş güvenliği tedbirlerine müdahale imkanının bulunmadığı bu kapsamda sanığa cezai yönden kusur yüklenemeyeceği gözetilmeden beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/21939, K. 2013/13905, 16.05.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁴⁵ “Sanığa ait inşaatte bekçi olarak çalışan ölenin, olay tarihinde, gündüz vakti, inşaatı ait 11 metre derinliğindeki temel çukuruna düşmesi sonucu meydana gelen olayda; inşaatı beklemek ve korumak dışında bir işi olmayan ölene, sanığın yüksekte düşmeyi önleyici emniyet kemeri ve iş eğitimi vermesinin gerekli olmadığı, ölenin bekçi olması

alması gereken iş sağlığı ve güvenliği önlemi bulunmadığından bahisle cezai sorumluluklarının bulunmadığına karar vermiştir.

İşverenin işin gerektirdiği nitelikte işveren vekili görevlendirmesi halinde, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlemleri alma yükümlülükleri de işverenden işveren vekiline geçmektedir. Belirtilen hallerde işveren iş kazasından sorumlu tutulamayacaktır. Yargıtay'ın aynı yöndeki kararlarında şu ifadeler yer almaktadır:

Oluş ve dosya kapsamına göre, sanığa ait inşaat şirketinin, büyükşehir belediyesi hizmet binasının dış cephe boya yapım işini üstlendiği, olay günü, şirkette çalışan iki boya işçisinin, ustabaşı B.'nin yönetimi ve şantiye şefi S.'nin kontrolünde, binanın 2. kat seviyesinde iskele üzerinde çalıştıkları sırada, iskelenin halatının kopması sonucu iskele ile birlikte zemine düşerek hayatlarını kaybettiği şeklinde gelişen olayda, çalışmanın ustabaşı ve inşaat mühendisi olan şantiye şefinin denetim ve talimatları doğrultusunda sürdürüldüğü, iskelenin kontrolünün yapılması, işçilere iş sağlığı ve güvenliği eğitiminin verilmesi, yıpranmış halatların değiştirilmesi ve işçilerin dikey yaşam halatı ile emniyet kemeri kullanmalarının sağlanması hususundaki sorumluluğun, usta başı ve şantiye şefine ait olacağı nazara alındığında olay nedeniyle sanığa kusur yüklenemeyecektir...⁴⁴⁷.

nedeni ile inşaat alanını ve mevcut temel çukurunu görmemesinin hayatın olağan akışına aykırı olması karşısında; yargılama aşamasında iş güvenliği uzmanlarından alınan ve sanığa kusur izafe eden bilirkişi raporunun olaya uygun olmadığı anlaşılmalı, sanığın atılı suçtan beraati yerine oluşa ve dosya kapsamına uygun düşmeyen yetersiz bilirkişi raporuna dayanılarak yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/18125, K. 2014/8826, 10.04.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁴⁶ “Sanıklar E. ve N.'nin sorumlusu oldukları firma ile alt işveren sanık Y.'nin yetkilisi olduğu firma arasında yapılan iş makinesi kira sözleşmesine ve anılan sözleşmede yer verilen... hükümleri ile asıl işveren tarafından saha sorumlusu olarak inşaat mühendisi sanık G.'nin görevlendirilmesine göre, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin tedbirleri alma sorumluluğunun asıl işveren ve alt işverene ait olduğu gözetilerek, olayın oluş şekline nazaran iş makinasını kiralamaktan ibaret eylemleri nedeniyle kendilerine kusur yüklenemeyecek olan sanıklar E. ve N. hakkında üzerlerine atılı taksirle öldürme suçundan dolayı CMK'nın 223/2-c maddesi gereğince beraat kararı verilmesi gerekirken, dosya kapsamına uygun düşmeyen yazılı gerekçelerle ... mahkumiyetlerine karar verilmesi, Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/3797, K. 2016/4103, 15.03.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁴⁷ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/9786, K. 2014/908, 20.01.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

D. Çamaşır Fabrikası Ünvanlı işyerinde çalışan Y.K. isimli ütü işçisinin saat 08.30 sularında silindir çarşaf makinesinin iç temizliğini yaparken makinenin dişlilerine elini kaptırması sonucu sol el serçe parmağının kopması ile sonuçlanan olayda, aslında ütü kısmında ütücü olarak çalışmakta olan mağdurun, görevi ve bilgisi dahilinde bulunmayan çarşaf silindir makinesinin iç temizliği ile görevlendirildiği, işyeri sahibi olan sanığın işyerinde üniversite mezunu sorumlu müdür, şef, ustabaşı gibi alt idare ve denetleme yetkisi bulunan kişileri tayin ettiğinin anlaşılması karşısında, dosya içindeki bilirkişi raporunda belirtilen, işyerinde çalışanlara iş güvenliği eğitimi verilmemesi, işyeri çalışma mekanizmasıyla ilgili yeterli uyum ve koordinasyon sisteminin kurulmaması, çalışan işçilerin çalışmalarının gereği gibi izlenip, gözetim ve denetim görevinin gereği gibi yerine getirilmemesi kusurlarından sanığın sorumlu tutulamayacağı...⁴⁴⁸.

Olayın meydana geldiği Ş.Ç. tersanesinde, şirketin yönetim kurulu başkanı olan sanık M.Ö.'nün, iş yerinde makine mühendisi olan C.Ö.'yü, tersane müdürü ve işveren vekili olarak, ayrıca iş güvenlik ve idare amiri olarak da B.A.'yı görevlendirdiği, iş güvenliği önlemlerinin alınması ve işin yürütülmesinin ve gerekli kontrol ve denetimlerin yapılması görevinin, hakkında mahkumiyet kararı verilen adı geçen sanıklara ait olduğu, bu nedenle cezai yönden yönetim kurulu başkanı olan sanığa kusur yüklenemeyeceği gözetilip, beraati yerine, sanığa kusur yükleyen isabetsiz bilirkişi raporuna itibarla yazılı gerekçeyle mahkumiyet kararı verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...⁴⁴⁹.

Anılan kararlardan da anlaşılacağı üzere, yönetim ve denetim yetkilerine sahip vekil atayan işverenlerin meydana gelen iş kazalarından

⁴⁴⁸ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/19137, K. 2015/9534, 02.06.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁴⁹ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/19504, K. 2015/8169, 14.05.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

cezai sorumlulukları doğmayacaktır⁴⁵⁰. Yargıtay, kamu işvereni yönünden de aynı gerekçeyle bozma kararı vermiştir⁴⁵¹.

İşveren yönünden alınması gereken iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin, somut olayda eksiksiz alınması halinde, işverenin meydana gelen iş kazasında kusurlu olduğundan bahsedilemeyecek, cezai sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Nitekim Yargıtay, işverenin üzerine düşen iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini aldığı olaylarda dikkat ve özen yükümlülüğünü yerine getirdiğini kabul etmektedir. Sözü geçen durum, bir kararda şu şekilde ifade edilmiştir:

Olay tarihinde, katılanın, sanığın sahibi olduğu C. Geri Dönüşüm ... Tesisi'nde çöp ayrıştırma elemanı olarak çalıştığı, çöp ayrıştırma bandının üzerinde müzik çalıp oynadıkları sırada bandın çalışması sonucu vücudunda 5. derecede kırık oluşacak şekilde yaralandığı olayda; mahkemece, sanığın çalışanlarına iş güvenliği hakkında eğitim vermemesi nedeniyle olayda kusurlu olduğu kabul edilerek mahkumiyetine hükmedilmiş ise de; olayın oluş şekli ile çevre mühendisi olan D.G.'nin 24.10.2011 tarihinde şirketin iş güvenliğinden sorumlu mühendis olarak görevlendirildiği ve 20.01.2012-16.02.2012-20.03.2012- 18.04.2012 tarihlerinde iş güvenliği hakkında çalışanlara yönelik eğitim verildiğinin anlaşılması karşısında; iş güvenliği konusunda sorumluluklarını yerine getiren sanığın, katılanın yaralanmasından sorumlu tutulamayacağı gözetilmeksizin mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır] ...⁴⁵².

⁴⁵⁰ Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/27187, K. 2013/10315, 17.04.2013; E. 2013/22292, K. 2014/15170, 19.06.2014; E. 2013/8894, K. 2014/17077, 16.07.2014; E. 2013/23672, K. 2014/17492, 10.09.2014; E. 2013/28731, K. 2014/21169, 28.10.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁵¹ “...iş makinasının çalışması sırasında manevra yaparken bir ağaca çarpması neticesi ağacın kırılıp devrildiği, devrilen ağacın olay yerinde kesilmesi muhtemel ağaçları balta ile doğramak için beklemekte olan şahsın başına çarpması sonucu ölümüyle sonuçlanan olayda; Belediye başkanı olan sanığın projeyi uygulama ve iş sağlığı ve güvenliği yönünden mevzuat doğrultusunda denetim yapma ve güvenliği sağlama ile güvenliği sağlama ile görevli olan inşaat mühendisi sanık M.U.'nun görevlendirilmiş olması ve işin başında ehil bir kişiyi ataması nedeniyle belediye başkanı olan sanığa cezai yönden kusur izafe edilemeyeceği ve bu nedenle sanığın beraatine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçelerle mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/6988, K. 2015/5600, 01.04.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁵² 12. Ceza Dairesi, E. 2015/667, K. 2015/17275, 09.11.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

Görüldüğü üzere Yüksek Mahkeme, sanık işvereni iş güvenliği eğitimi vermediği gerekçesiyle mahkûm eden yerel mahkeme kararını, işverenin gerekli eğitimleri vermesinin yanı sıra iş güvenliğinden sorumlu yetkili atamasını ve somut olayın oluş şeklini dikkate alarak bozmuştur.

Yargıtay başka bir kararında da sanık işverenin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini gerektiği gibi almasının yanı sıra nitelikli işveren vekili atamasını da dikkate alarak kusursuz olduğu sonucuna varmıştır:

Olay günü, sanık D.D.'nin işletmekte olduğu kömür maden ocağında tecrübeli maden işçisi olarak çalışmakta olan A.K.'nin öğle molasından önce habersiz ve izinsiz şekilde çalıştığı bölümden ayrılarak, işçilerin girişini tamamen engelleyecek şekilde, yeterince kapatılmamış ve havalandırması yapılmayan kör baca diye tabir edilen terkedilmiş bölüme, baca ağzında 'girmek yasaktır' uyarı levhasına rağmen giriş yaparak ihtiyaç giderdiği sırada, oksijen azlığına ve karbonmonoksit, karbondioksit gibi diğer gazların artışına bağlı olarak asifiksi sonucu ölümü ile sonuçlanan olaya konu maden ocağını daha önce sanık D.'nin eşinin işlettiği, eşinin olaydan yaklaşık 8 ay önce 15.10.2010 tarihinde ölümü üzerine işletmeyi kendisinin devraldığı, olaya konu işletmeye maden mühendisleri olan teknik nezaretçi ve daimi nezaretçi atadığı, gerekli nezaret defterlerini tutturduğu, ayrıca ocakta nezaretçi olarak tecrübeli bir ocak çavuşu istihdam ettiği, işçilere iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili gerekli eğitimleri vermediği, ağır işlerde çalıştırdığı işçiler için gerekli sağlık raporlarını almadığı, olaydan hemen önce sabah vakti gelerek ocakta genel bir denetimde bulunduğu, maden mühendisi olan nezaretçilerin ve ocak çavuşunun işletme sahibi olan sanığın işletmede iş sağlığı ve güvenliği konularında eksiklerin denetimi, tespiti ve bildirim konusunda yükümlülüklerinin bulunduğu, kendisine, belirtilen hususlarda eksiklik olduğuna dair bir bildirimde bulunmadığı, yürütülen faaliyet kapsamında yeterli idari-kontrol-denetim organizasyonunun oluşturulduğu dikkate alınarak, işletme sahibi olan sanığa kusur atfedilemeyeceğinden, oluşa ve dosya kapsamına uygun olan 18.05.2012 havale tarihli bilirkişi heyeti raporuna bu yönden itibar edilmeyerek

kusursuz olan sanığın beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]... ”⁴⁵³.

Yargıtay’ın kararlarında, işverenin iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerini yerine getirdiği hallerde, genellikle bu tespitle yetinmeyerek, somut olayın koşullarına göre başka olguları da dikkate aldığı görülmektedir. Bunlardan en tipik olanı, incelediğimiz kararlarda da görüldüğü üzere nitelikli işveren vekili atanmasıdır.

İşverenin, yönetim ve denetim yetkilerini tayin ettiği vekiline devrettiği veya iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin uzman yardımı aldığı hallerde dahi cezai sorumluluğa tabi olması mümkündür. İSGK m. 4/2-3 hükmü, “*İşyeri dışındaki uzman kişi ve kuruluşlardan hizmet alınması, işverenin sorumluluklarını ortadan kaldırmaz. Çalışanların iş sağlığı ve güvenliği alanındaki yükümlülükleri, işverenin sorumluluklarını etkilemez.*” kuralını içermektedir. Kanunun anılan hükmü, işverenin profesyonel yardım aldığı veya yetki devrinde bulunduğu her durumda cezai sorumluluğunun ortadan kalkmayacağına işaret etmektedir. Uzman yardımı alınan veya yetki devri yapılan hallerde sorumluluğu belirleyen ölçüt, meydana gelen iş kazasına yol açan dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlalinin işverene yüklenebilmesidir. Başka bir ifadeyle işveren, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınması hususunda kusurunun söz konusu olduğu hallerde, uzman yardımı almış veya vekil tayin etmiş olsa da, meydana gelen iş kazasından sorumlu olacaktır⁴⁵⁴. Bunlara; işverenin iş sağlığı ve güvenliği profesyonelleriyle işveren vekillerinin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin uyarı ve önerilerini dikkate almayarak iş kazasının oluşumuna sebebiyet verdiği⁴⁵⁵, yetki devri yaptığı vekilleri arasında gerekli organizasyonu yapmadığı, işin denetimini sağlayacak ölçüde vekil görevlendirmedeği, işin yönetim ve denetimi için gerekli kişisel niteliklere sahip bulunmayan vekil tayin ettiği, özellikle küçük ve orta ölçekli işyerlerinde yapılan işi ve işveren

⁴⁵³ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/482, K. 2014/25897, 17.12.2014 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/23495, K. 2014/23292, 19.11.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁵⁴ Aydınlı, *İş Sağlığı*, s. 462; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 110.

⁴⁵⁵ Süzek, *İş Hukuku*, s. 199; Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 118.

vekilini denetlemediği hallerde meydana gelen iş kazaları örnek verilebilir⁴⁵⁶.

Yargıtay, küçük ölçekli işletmede ehliyetsiz vekiller görevlendiren işveren sanığın iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerinin devam ettiğini kabul ederek, hakkında mahkûmiyete dair yerel mahkeme kararını onadığı bir kararında şu ifadeleri kullanmıştır:

Olay günü, sanık N.A.'ya ait tekstil yıkama fabrikasında işçi olarak çalışan ve kot sıkma makinesinin çalışması sırasında, makinenin iç kapak üzerindeki mekanik kollardan birinin eksik olması nedeni ile kapağın tam yerine oturmaması sonucu, çalışan makineden fırlayan 61 cm uzunluğundaki metal parçanın, sıkma makinesinde görevli olan ölene çarpması sonucu meydana gelen olayda; sanık N.Ş.'ninsözkonusu kot yıkama fabrikasında imalat müdürü, diğer sanık V.A.'nın yıkama müdürü olarak görevlendirildikleri, her iki sanığın ilkokul mezunu ve işçi statüsü ile 1000 TL ücretle fabrikada çalıştıkları, işçi sağlığı ve iş güvenliği hususunda herhangi bir eğitime tabi tutulmadıkları, makinedeki kilitleme kolunun mevcut olmamasından sorumlu tutulamayacakları, küçük bir işletme olan ve tekstil yıkama işi yapan bir fabrikada, işletme müdürü ve işletmenin sahibi sanık N.A.'nın makinelerdeki teknik arıza, bakım ve onarım işlerinden sorumlu olduğu...’’⁴⁵⁷.

Yüksek Mahkeme bir başka kararında da, inşaat alanının büyüklüğüne rağmen işverenin tek şantiye şefi atamasını işin kontrolü yönünden yetersiz bularak, meydana gelen iş kazasından işvereni sorumlu tutmuştur⁴⁵⁸.

⁴⁵⁶ Özen ve Tozman, “Ceza Sorumluluğu”, s. 231; Narter, *İş Kazası*, ss. 628-629; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, ss. 110-112.

⁴⁵⁷ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/10562, K. 2014/5032, 27.02.2014 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2011/14325, K. 2012/8271, 26.03.2012; 12. Ceza Dairesi, E. 2014/1146, K. 2015/1029, 22.01.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁵⁸ “I. Yapı İnşaatın inşaatını üstlendiği ve olayın meydana geldiği ... öğrenci yurduna ait 6 bloktan oluşan inşaat alanının büyüklüğü dikkate alındığında tek şantiye şefi ile kontrolün zor olacağı, bu itibarla yeterince şantiye şefi atamayan ve gerekli kontrolleri tam yapmayan I. Yapı İnşaatın sorumlusu olan sanığın, İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından tanzim edilen 03.08.2009 tarihli ve İş Güvenliği uzmanınca tanzim edilen 16.07.2007 tarihli raporlarda sanığın kazanın meydana gelmesinde kusurlu olduğunun belirtilmesine karşın mahkemece kusursuz olduğunun kabulü ile beraatine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2011/14157, K. 2012/4669, 22.02.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

4) Nedensellik bağı

İşverenin cezai sorumluluğu için gereken koşullardan birisi de, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket ile iş kazası arasında nedensellik (illiyet) bağının bulunmasıdır⁴⁵⁹. Başka bir ifadeyle, işverenin kusurlu eyleminden dolayı sorumlu tutulabilmesi için neticenin hareket nedeniyle meydana gelmesi gerekmektedir⁴⁶⁰. Failin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareketi ile iş kazasına sebebiyet vereceğinin objektif olarak kabul edildiği hallerde, failin hareketi ile meydana gelen netice arasında nedensellik bağının var olduğu kabul edilecektir⁴⁶¹.

Yargıtay da cezai sorumluluğun söz konusu olabilmesi için iş kazası ile failin hareketi arasında nedensellik bağının varlığını gerekli görmektedir. Nitekim bir temyiz incelemesinde yerel mahkemece işyerinde kuşkulu bir ölümden nedensellik bağı belirlenmeden işveren hakkında verilen mahkûmiyet kararı Yüksek Mahkeme tarafından şu ifadelerle bozulmuştur:

Olay tarihinde, ölenin sanığın yönetim kurulu başkanı olduğu C... A.Ş isimli işyerinde kimyasal arıtmacı olarak çalıştığı, olay günü çalıştığı birimde yerde sırt üstü yatar vaziyette bulunması üzerine sağlık ocağına götürüldüğü ancak öldüğünün anlaşılması üzerine yapılan ölü muayene [ve otopsi raporlarında] ... kişinin ölüm sebebinin belirlenemediğinin belirtilmesine rağmen, dosyadaki bilgi ve belgelere aykırı olarak ve dayanılan gerekçelerde gösterilmeksizin soyut bir şekilde, 'olayın iş kazası olduğu, sanık S.C.G.'nin olayın meydana gelmesinde iş yeri güvenliği ile ilgili tüm önlemleri tedbirleri almakla yükümlü olduğundan, bu husus iş yerinde temin edilmediğinden asli derecede kusurlu olduğu, ölen işçi M.Y.'nin ise, gerekli güvenlik önlemlerini almadan iş yerinde çalışması sebebiyle olayda tali kusurlu bulunduğu]'nın kabulü ile, olay nedeni ve sanığın fiili ile ölüm arasında illiyet bağı tespit edilmeksizin oluşla ilgili doğan kuşku giderilmeksizin temel hukuk kurallarına aykırı

⁴⁵⁹ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 145. Nedensellik bağına ilişkin olarak bkz. İkinci Bölüm, başlık A., 3., b., 1), c).

⁴⁶⁰ Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 126, 138.

⁴⁶¹ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 226.

olarak varolan kuşku da sanık aleyhine yorumlanmak suretiyle yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır] ... ”⁴⁶².

Belirtilen kararda ölenin kesin ölüm nedeninin belirlenemediği hallerde, işverenin iş güvenliğine ilişkin tüm önlemleri almakla yükümlü olduğundan bahisle meydana gelen ölümden sorumlu tutulamayacağı ifade edilmiştir. Karar içeriğine göre öncelikle işverenin eylemiyle meydana gelen netice arasındaki nedensellik bağının tespiti gerekir. Nedensellik bağına ilişkin giderilemeyen bir kuşkunun failin aleyhine yorumlanarak mahkûmiyet kararı verilmesi ise Ceza Hukukunun temel kurallarına aykırı olacaktır. Yüksek Mahkeme ceza yargılamasının temel amacı olan maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından, sanık hakkında yerel mahkemece beraat kararı verilen bir uyuşmazlıkta da nedensellik bağı araştırması yapılmamasını bozma nedeni yapmıştır⁴⁶³.

Nedensellik bağının tespiti, iş kazasına hangi hareketin sebebiyet verdiği veya etki ettiği belirlenerek yapılmalıdır⁴⁶⁴. Yargıtay nedensellik bağının tespitinde, somut olayın koşullarına göre, Adli Tıp Kurumunun muayene veya otopsiye ilişkin raporu⁴⁶⁵, bilirkişi raporu⁴⁶⁶, doktor tutanağı⁴⁶⁷ gibi dokümanları esas alabilmektedir. Nedensellik bağına ilişkin

⁴⁶² 12. Ceza Dairesi, E. 2013/22911, K. 2014/16641, 07.07.2014 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/33597, K. 2013/19203, 03.09.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁶³ “Sanık, katılan ve tanıkların anlatımları, doktor raporları ve dosya kapsamına göre; olay tarihinde sanığın sorumlu olarak çalıştığı elektrik kablosu döşeme işi sırasında açılan, kaldırım tarafında uyarıcı ve önleyici bir tedbir bulunmayan çukura düşen yaya M.Ö.'nün yaralandığı kazada; katılanın suç tarihindeki yaralanmasının düşme sonucu oluşup oluşmadığı ve niteliğini tespit edecek şekilde Adli Tıp Kurumu Başkanlığından ayrıntılı rapor aldırılması ve ... sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, eksik araştırma ile dosya kapsamına ve oluşa uygun düşmeyen gerekçe ile beraat hükmü kurulması, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2011/19443, K. 2012/13010, 24.05.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁶⁴ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 526.

⁴⁶⁵ 12. Ceza Dairesi, E. 2011/19443, K. 2012/13010, 24.05.2012; E. 2012/33597, K. 2013/19203, 03.09.2013; E. 2014/17807, K. 2015/8574, 20.05.2014; E. 2013/22335, K. 2014/13950, 05.06.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁶⁶ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/13011, K. 2012/5401, 28.02.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁶⁷ “9 katlı binanın çatısında çalışırken ayağı kayarak düşen 29 yaşındaki işçi İ.H.K.'nin, kaldırıldığı hastanede hayati tehlike kaydı ile yatışının yapıldığı, ifadesi alınmak üzere yazılan talimatlarda mağdurun bilincinin kapalı olması nedeniyle beyanının alınmadığının tespit edildiği, sevk edildiği hastanede tedavisi sürerken 19.11.2010 tarihinde öldüğü, cesedi üzerinde ölü muayenesi veya otopsi yapılmamış ise de; E...

deliller arasında çelişki bulunması halinde ise, çelişki giderilerek neticeye sebebiyet veren etkenin kesin olarak belirlenmesi gerekecektir⁴⁶⁸.

Yargıtay kararlarında işverenin iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerine aykırı hareketiyle iş kazası arasında nedensellik bağının varlığının tespiti halinde işverenin cezai sorumluluğunun doğacağı kabul edilmektedir⁴⁶⁹. Yapılan araştırma sonucunda iş kazasının meydana gelmesinde failin hareketinin etkili olmadığı anlaşılmakta ise, sözü edilen fail yönünden cezai sorumluluk doğmayacaktır⁴⁷⁰.

İş kazasına neden olan etkenin açıkça belirlenebildiği olaylarda nedensellik bağının tespitinde önemli bir zorlukla karşılaşılmamaktadır. Buna karşılık iş kazasında nedensellik bağı tespitinin kolay yapılamadığı

Hastanesinde İç Hastalıkları Uzmanı tarafından düzenlenen tutanakta, yüksekte düşme nedeniyle hastanede yatan İ.H.K.'nin solunum ares, kardiyak ares nedeni ile öldüğünün belirtildiği, ölümünün iş kazası dışında bir nedenden kaynaklandığına dair bir iddia veya delilin olmadığı anlaşılmakla [kesin ölüm nedeni ile nedensellik bağının tespiti için Adli Tıp Kurumundan rapor alınmasına ilişkin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının] bozma öneren görüş[ün]e ...iştirak edilmemiştir.” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/33936, K. 2013/31042, 26.12.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁶⁸ “Sanıkların tesis müdürü ve şirket yetkilisi oldukları E... A.Ş.'de saha elemanı olarak çalışan işçinin, 11.12.2006 günü zeminden 2.80 cm. yükseklikteki dolun odası platformu üzerine çıktuktan sonra dengesini kaybedip zemine düşmesi ve kafa kaide kırığı tanısı ile tedavi edilip 10 gün sonra taburcu edilmesini müteakip 10 gün sonra karın ağrısı şikayeti üzerine apandiks ameliyatı yapılmasından üç gün sonra 10.01.2007 tarihinde ölmesi şeklinde gerçekleşen olayda; Adli Tıp Kurumundan alınan 17.03.2008 ve 30.05.2008 tarihli raporlar ile 09.06.2010 günlü rapor arasında kişinin ölümüne ilişkin olarak çelişki bulunduğundan Adli Tıp Genel Kurulundan rapor alınıp ölümle iş kazası arasında illiyet bağının kesin olarak belirlenip sonucuna göre hüküm kurulması gerektiğinin gözetilmemesi, Kanuna aykırıdır[ır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/13795, K. 2013/20459, 17.09.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁶⁹ “Oluşa, iş güvenliği uzmanlarının düzenlediği üç kişilik bilirkişi raporuna ve tüm dosya kapsamına göre, yerinden çıkan demir kapıyı bir tarafı boşta kalacak şekilde emniyetsizce duvara dayayan ve olay yerinde oynayan çocukları kapıya dokunmamaları için uyarmayan sanığın eylemi ile ölüm arasında uygun illiyet bağı bulunduğu hukuki durumunun buna göre takdir ve tayini gerektiği gözetilmeden değerlendirmede yanlıya düşülerek yazılı gerekçe ile beraatine karar verilmesi, Kanuna aykırıdır[ır]...” (9. Ceza Dairesi, E. 2007/7320, K. 2009/3192, 19.03.2009, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁷⁰ “... ölüm ve yaralanmalara neden olan birikmiş sudaki elektriğin; tesisleri besleyen şube kablosundan veya İSKİ kablosunu besleyen kabloda meydana gelen bir kaçaktan değil, halı saha şantiyesinde kaynak çalışması sırasında kullanılan ve İstanbul Teknik Üniversitesi raporunda, ek yerleri arızalı olduğu belirlenen antigron kabloların kofredeki sigortaların alt kısmına bağlı vaziyette enerjiliyken toplanması sırasında arızalı, yaralı veya ekli yerlerinin tesis önünde biriken suyla direk temasından kaynaklandığının tespit edildiği olayda; olayın oluş sebebine göre, dosyada mevcut ...bilirkişi raporlarında isimleri geçen BEDAŞ Ç. İşletme Müdürü S.O. ve G. Spor Kulübü Başkanı İ.G.'ye kusur izafe edilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmakla...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/13011, K. 2012/5401, 28.02.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

durumlar da söz konusu olabilmektedir. Sözü edilen durumların başında, çalışanın görünen ölüm nedeninin sağlık sorunu olduğu iş kazaları gelmektedir. Yargıtay, iş güvenliği önlemlerinin alınmamasının kazaya sebebiyet vermiş görünen sağlık sorununa yol açan temel etken olması halinde, işveren failin kusurlu eylemiyle netice arasında nedensellik bağının bulunduğunu kabul etmektedir⁴⁷¹. Bununla beraber, iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerine aykırı hareket olmasaydı dahi sağlık sorununun zararlı neticeye neden olacağı ileri sürülebiliyorsa, bir başka ifadeyle anılan sağlık sorununun dikkatsiz ve özensiz davranışın önüne geçerek zararlı neticeye sebebiyet verdiği tespit edilebiliyorsa, failin eylemiyle iş kazası arasında nedensellik bağının varlığından söz edilemeyecektir.

Nedensellik bağının tespiti açısından zorluk içeren hallerden bir diğeri de, zararlı neticenin olayın üzerinden belli bir zaman dilimi geçtikten sonra meydana gelmesidir. Söz konusu zaman diliminin uzunluğuna bağlı olarak araya girmesi muhtemel etkenlerin çoğalmasıyla nedensellik bağının tespiti daha da zorlaşabilecek ise de, işveren veya vekilinin cezai sorumluluğuna gidilebilmesi için nedensellik bağı araştırmasının mutlaka yapılması

⁴⁷¹ “Sanığın, Sedaş'a ait arıza ve bakım onarım işi ihalesini alan, E... Ltd. Şti.'nin sahibi olduğu, ölenin, şirkete ait elektrik teknisyeni olduğu, olay günü, B. ili, K. bölgesinde otel elektriklerinin kesilmesi sebebiyle yanında elektrik teknisyeni ve inşaat ustası ile birlikte, saat 09:00' sıralarından itibaren bölgeyi şirkete ait 4x4 pikapla ve yürüyerek gezdikleri, G.K. ve D. otellerinden kar yağıyor olması ve zeminde yaklaşık 1 metre kar bulunması sebebiyle kar üstü aracının bulunmaması sebebiyle, arızanın olduğu belli bir mesafeye kadar güçlükle gidebildikleri, bir ara aracın kara saplandığı daha sonra R.G. ve ölen İ.A.'nın saat 12.00'den 15:45 sıralarına kadar karda güçlükle yürüyerek direkleri kontrol edip arızayı aradıkları ve sonunda bir ağacın devrilerek hattı kopardığı olayın meydana geldiği yere ulaştıkları, kendilerini bekleyen tamıklar R.K. ve A.T.'ye telsizle durumu bildirip, tel ve iş güvenliği malzemeleri ile klamens ve balta istedikleri, soğukta bir süre bekledikleri, saat 16:15 sıralarında A.T. ve R.K.'nin yanlarına gelmesi ile ağacı kesme, teli toplama ve arızayı tamir etme çalışmalarına başladıkları sırada, saat'in 17:00 olduğu, 1981 doğumlu ölen İ.A.'nin çalışmasına devam ettiği sırada, öldüğü olayda, İstanbul Adli Tıp Kurumu 1. İhtisas Kurulu'nun ... Sayılı raporuna göre, ölümün 'ani kardiyak ölüm' olarak değerlendirildiği, efor, stres ve uzun süreli soğuk havaya maruz kalmanın, ani kardiyak ölüme sebep olan etkenlerden olduğunun belirtilmesi karşısında, kış şartlarında, K. bölgesinde, çalışma yapılırken, uygun kar aracı temin etmeyerek, çalışanların uzun süre soğuk havada kalmasına maruz bırakıldığı olayda, sanığın kusurlu olduğu ve olayla ölüm arasında uygun illiyet bağı bulunduğu değerlendirilmiş[tir] ...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/17807, K. 2015/8574, 20.05.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/28923, K. 2013/28086, 05.12.2013; E. 2015/4517, K. 2016/8616, 23.05.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

gerekecektir⁴⁷². Nitekim Yargıtay, yaralamalı iş kazasından iki gün sonra yapılan ameliyat ve alçı uygulamasının ardından çalışanın bir haftada iyileşerek önerilerle ve kontrol edilmek üzere taburcu edildiği, evinde istirahat halinde ve sıkıntısız şekilde iyileşme süreci devam ederken taburcu olduktan on sekiz gün sonra bacağındaki ağrı ve nefes almakta zorlanması şeklinde gelişen şikâyetleri ile ani biçimde fenalaşması sonucu ölümü ile sonuçlanan olayda, nedensellik bağı araştırmasının eksik yapılmasını bozma nedeni yapmıştır⁴⁷³. Aradan geçen zaman içinde araya nedensellik bağına kesen başka bir etken girmediği takdirde ise zararlı neticenin iş kazasından ileri geldiği kabul edilecektir⁴⁷⁴.

İş kazasına neden olan etkenin birden fazla olması, iş kazasının birden fazla kişinin kusurlu eylemi neticesinde meydana gelmesi de mümkündür.

⁴⁷² “Kaza tarihinden 10 ay sonra ölen Y.Ö. ’nün geçirdiği iş kazası sonucu ölüp ölmediğinin tespiti ile sanıkların hukuki durumlarının takdir ve tayini gerekirken, eksik inceleme ile olayın taksirle yaralama suçunu oluşturduğu kabul edilip şikâyet yokluğu nedeniyle düşme kararı verilmesi, Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/16067, K. 2012/11096, 26.04.2012, UYAP Bilişim Sistemi); “Katılanlar vekilinin temyiz aşamasında dosyada sunduğu 25.09.2008 tarihli dilekçe ve ekli ölüm belgesinden mağdurun hükümden sonra 23.08.2008 tarihinde öldüğünün anlaşılması karşısında sanıkların eylemi ile ölüm arasında uygun illiyet bağı bulunup bulunmadığının araştırılması ve suç vasfının buna göre takdir ve tayininde zorunluluk bulunması, Bozmayı gerektirmiştir...” (9. Ceza Dairesi, E. 2008/17799, K. 2010/11279, 02.11.2010, UYAP Bilişim Sistemi). 9. Ceza Dairesi kararına konu olan dava, taksirle yaralama suçu nedeniyle görülmüştür.

⁴⁷³ “...mezar açılma sonrası kalp ve akciğer üzerinde inceleme yapılmadığı hususları ve taburcu işlemi sonrası reçete edilen ilaçlarda dikkate alınarak ve Adli Tıp Kurumu 1. İhtisas Kurulunun 26.09.2012 ve 25.12.2013 tarihli illiyet bağına ilişkin raporlarını düzenleyen heyetler arasında ortopedi ve travmatoloji uzmanı ile kalp damar cerrahisi ve göğüs hastalıkları uzmanlarına yer verilmemesi ve bilimsel mütalaalarda ileri sürülen hususlarla bu raporlar arasındaki çelişkilerin giderilip olay ile ölüm arasında illiyet bağına, bulunup bulunmadığı ve ölüm nedeninin duraksamaya yer vermeyecek şekilde tespiti bakımından bir de Adli Tıp Kurumu Genel Kurulundan rapor alınarak sonucuna göre sanıkların hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken, eksik incelemeyle yazılı şekilde sanıkların mahkumiyetlerine karar verilmesi, Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/4088, K. 2016/3539, 08.03.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁷⁴ “...[iş kazasından yaklaşık bir ay sonra meydana gelen] ölüm sebebinin akciğer dokusu zedelenmesi ile birlikte gelişen solunum yetmezliğinden kaynaklandığının açıkça belirlendiği, araya başka bir nedenin girmediği, ölümün olay tarihinde asit tankından zemine ve çevreye asit dökülmesi ve yayılması ile asit buharının tenneffüs edilmesi sonucu meydana geldiği konusunda tereddüt bulunmadığı anlaşılmalı, kesin ölüm sebebinin tespiti ile kaza ile ölüm arasında illiyet bağı bulunup bulunmadığı hususunda Adli Tıp İhtisas Dairesinden sorularak sonucuna göre sanıkların hukuki durumlarının takdir ve tayini gerektiği yönünde bozma öneren görüşe iştirak edilmemiştir.” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/4517, K. 2016/8616, 23.05.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

Sözgelimi işverenin kusurlu eyleminin yanı sıra işveren vekili, çalışan, iş sağlığı ve güvenliği profesyoneli, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin denetimi yapmakla görevli kamu personeli veya üçüncü kişinin iş kazasının oluşumuna etki eden eylemleri söz konusu olabilmektedir. Anılan hallerde, TCK m. 22/5'te ifade edilen “*Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.*” kuralından yararlanılacak, kural olarak her fail meydana gelen iş kazasından kendi kusuru ölçüsünde sorumlu olacaktır.

Üçüncü kişinin eylemi, iş kazasının oluşumunda nedensellik bağıni kesecek düzeyde etkili değilse, failin cezai sorumluluğu ortadan kalkmayacaktır⁴⁷⁵. Buna karşılık örneğin kazaya uğrayan çalışanın tam kusurlu eyleminin işveren yönünden nedensellik bağıni tamamen ortadan kaldırması mümkündür⁴⁷⁶.

⁴⁷⁵ “*Sanığın pazarlama, satış ve limana gelen gemilere malın düzenli şekilde yüklenmesini sağlamadan sorumlu olduğu Ç... Ltd. Şti'nde forklift operatörü olarak çalışan ölen H.'nin, suç tarihinde saat 16.00-24.00 arasında görevli iken fazladan çalışmaya kaldığı, kanuni çalışma süresini geçecek şekilde işyerinde bulunduğu, yorgun düşüp uykusuz kaldığından saat 06.30 sıralarında depo girişinde bir çuvalı üzerine örterek uyuduğu, çimento getiren ve kullandığı tır aracını geri geri manevra yaptırarak depoya girmeye çalışan inceleme dışı diğer sanık HA.'nın kullandığı araçla ezilmesi sonucu kaldırdığı hastanede hayatını kaybettiği olayda, şirket yetkilisi olan sanığın işçi olan ölene kanuni süreyi geçecek şekilde mesai yaptırması, mesaiye kalan işçilerin dinlenebilmeleri açısından uygun bir yer temin etmemesi, iş sağlığı ve iş güvenliği önlemlerine uyulup uyulmadığını denetlememesi, araçların gerekli önlemler alınmak suretiyle depoya girmesi hususunda yeterli denetim ve gözetim faaliyetlerinde bulunmaması şeklindeki kusurlu eylemlerinin, ölen H. ve tır şoförü HA.'nın dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareketleri ile birleşmesi sonucunda ölüm neticesinin meydana geldiği, ölen ile hakkındaki mahkumiyet hükmü kesinleşen tır şoförü HA.'nın kusurlu davranışlarının sanığın hareketi ile netice arasında nedensellik bağıni kesmediği gibi adı geçenlerin kusurlu hareketleri ile birlikte ölüm neticesinin meydana gelmesinde etkili olduğu anlaşıldığından, taksirle ölüme neden olma suçunun sabit olduğu kabul edilmelidir.” (Ceza Genel Kurulu, E. 2013/12-38, K. 2014/493, 18.11.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde Ceza Genel Kurulu, E. 2014/12-179, K. 2014/499, 18.11.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).*

⁴⁷⁶ “...ağır ve riskli işler kapsamında olan, ancak daha önce iş kazasının yaşandığına ilişkin dosyada herhangi bir bilgi ya da belge bulunmayan fabrikada, işçi sağlığı ve iş güvenliğinin gerektirdiği önlemlerin alındığı, çalışanların mesleki riskler ve korunma yolları konularında yeterince bilgilendirildiği, gerekli yerlere uyarı levhaları asıldığı, bu bağlamda ‘çatıya çıkmak yasaktır’ ikazının da bulunduğu, işçilere lüzumlu ekipma[n]ların verildiği, olay tarihinde çatıda çalışan işçinin baret, bot ve emniyet kemeri kullandığı, bu bilgilendirme ve uyarılara rağmen, üretimden sorumlu olup, mermerlerin kalitesini kontrol etmekle görevli olan, çatı veya çatıda yapılan işle ilgili sorumluluğu bulunmayan ölenin, işletme müdürü ya da fabrika sahibinden talimat veya izin almadan ve gerekli malzemeleri de kullanmadan sorumluluk alanı dışında bulunan ve daha önce hiç çıkmadığı çatıya çıkarak çatıda çalışan işçiyi polyester malzemeden

İş kazasından doğan cezai sorumluluğun belirlenmesi bakımından failin görev ve sorumluluklarının kapsamı ve sınırları da önemli olabilmektedir. Söz konusu durumlarda Yargıtay, nedensellik bağının varlığını iş kazası ile görev ve sorumluluklar arasında da aramaktadır⁴⁷⁷.

İş kazasında nedensellik bağı açıklanırken neticenin öngörülemediği kaçınılmaz neticelere de değinmek yerinde olacaktır. Ceza Hukukunda kaza ve tesadüf olarak da ifade edilen neticelerden kişinin kural olarak sorumlu tutulamayacağına birinci bölümde değinilmişti. İş kazasının işverenin iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerine aykırı hareketi sonucunda meydana gelmesi halinde kaçınılmazlıktan ve tesadüften bahsedilemeyecek, fail meydana gelen neticeden sorumlu tutulacaktır. Yargıtay da bir temyiz incelemesinde, yerel mahkemece kaçınılmaz netice olarak değerlendirilen iş kazasında verilen beraat kararının, dosya kapsamı ve oluşa göre alınması gerekli görülen önlemlerin alınıp alınmadığının usulünce araştırılması gerektiğinden bahisle bozulmasına karar vermiştir⁴⁷⁸. Yüksek Mahkeme

yapılmış aydınlatma kısımlarına basmaması konusunda ikaz etmesine rağmen, kendi dikkatsiz ve tedbirsiz davranışları sonucu aynı yere basarak düştüğü hususları göz önüne alındığında, neticenin ölenin kendi hareketi sonucu meydana geldiği, çatıya branda sermesi ya da yapılan işi kontrol etmek üzere çatıya çıkması hususunda ölene herhangi bir talimat vermeyen ve çalışanları sürekli gözetlemelerine imkân bulunmayan fabrika sahibi ve işletme müdürünün iş güvenliği ve işçi sağlığı konusunda yeterli önlem alınıp alınmadığını denetlemedikleri, uyarı levhalarını gerekli yerlere astırmadıkları veya fabrikada merdiven ya da seygar bir platform bulundurmamaları kabul edilse bile, bu hareketleriyle meydana gelen zararlı netice arasında nedensellik bağı bulunmadığı, çatıyla ilgili doğrudan bir faaliyet göstermeyen fabrikada çatı merdiveni ya da platform bulundurulmamasının da sonuca doğrudan etkili olmadığı, meydana gelen zararlı neticeye ölenin kendi hareketiyle sebebiyet verdiği, sanıklara izafe edilebilecek herhangi bir kusur bulunmadığı, sanıklara kusur yükleyen bilirkişi raporlarının da mahkemeyi bağlayıcı nitelikte olmadığı anlaşıldığından, [işveren ve vekili] sanıkların atılı suçtan beraatlarına karar verilmesi gerekmektedir.” (Ceza Genel Kurulu, E. 2013/12-654, K. 2015/75, 24.03.2015, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 9. Ceza Dairesi, E. 2006/3041, K. 2006/6063, 08.11.2006; 12. Ceza Dairesi E. 2013/21246, K. 2014/11836, 14.05.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁷⁷ Anılan hallere ilişkin kararlar için bkz. İkinci Bölüm, başlık B., 1., c; B., 2., b.

⁴⁷⁸ “Sanığın vardiya sorumlusu maden mühendisi olarak görev yaptığı, P... A.Ş. tarafından işletilmekte olan kömür ocağında tahkimat usta yardımcısı olarak çalışan katılanın, palet üzerine çıkıp, galeri ayakbaşı tahkimatı söküm işi sebebiyle ayak giriş kısmı tavanına profil pabucu bağlarken tavandan düşen taş blok parçasının sırtına çarpıp, sırt üstü yere düşürmesi sonucu yaşamsal tehlike geçirip, vücudunda hayat fonksiyonlarını 4. derecede etkileyen kemik kırıkları oluşacak derecede yaralandığı olay nedeniyle aldırılan bilirkişi raporlarında tamamen aksi tesadüf ve kaçınılmazlık sonucu meydana gelmiş iş kazası nedeniyle kimseye atfedilebilecek bir kusur bulunmadığının bildirilmesi sonucu sanık hakkında beraat kararı verilmiş ise de; Yürüyen tahkimat sisteminin kullanıldığı bildirilen ocağın galeri ayak başlarında manüel tahkimat

benzer şekilde, failin kusurlu hareketleriyle sebebiyet verdiği meslek hastalığında, sanık müdafinin kaçınılmazlık unsurunun araştırılmasına yönelik temyiz istemini reddederek yerel mahkemenin mahkûmiyet kararını onamıştır⁴⁷⁹. Yargıtay'ın belirtilen kararlarına dayanılarak iş kazası ve meslek hastalığı bakımından kaçınılmazlık ve tesadüf kavramlarını daraltıcı olarak yorumladığı sonucuna varılabilir. Yüksek Mahkeme, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alındığını, kaçınılmazlık unsurunun bulunduğunu tespit ettiği bir uyuşmazlıkta dahi failer arasında ayrıma gitmiş; işletme müdürü sanık yönünden kaçınılmazlığı ancak kusur yoğunluğunu azaltan bir etken olarak kabul etmiş, vardiya yetkilisi diğer sanıkları ise iş kazasından sorumlu tutmamıştır⁴⁸⁰.

yapıldığı sırada gerçekleşen olayın iş güvenliğini kesin kes sağlayacak uygun ekipmanın kullanılmamasından yada mevcut ekipmanın hatalı kullanılmasından, tahkimat sökümlerinde aceleci davranılmış olmasından kaynaklandığının, öyleyse işveren ve vekilinin sonuçtan sorumlu ve kusurlu olduklarının değerlendirilmesi nedeni ile konusunda uzman bilirkişi heyetinden, yürüyen tahkimat sisteminin galeri ayakbaşıları da dahil tüm galeride kullanılabilir olup olmadığına, bu konudaki teknik ilerlemenin işverence takip edilmediğine, panolardaki alt taban yollarının bir sonraki panonun üst taban yolu olarak tutulması zorunluluğunun bulunup bulunmadığına, tahkimat sökümlerinde işi sırasında tavanın çökmesi olasılığına binaen emniyet tedbiri alınıp alınmayacağına, bunun şekline ve somut olayda böyle bir güvenlik önlemi alınıp alınmadığına dair rapor alınarak, tahkimat sökümlerinde aceleci davranıldığı iddia edilen sanığın hukuki durumunun tespit ve tayini yerine eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/2142, K. 2013/7258, 25.03.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁷⁹ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/872, K. 2012/22873, 05.11.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁸⁰ “Ş. madencilik tarafından işletilen linyit ocağında, olay tarihinde meydana gelen grizu patlaması nedeniyle, 18 kişinin ölümü, 13 kişinin yaralanması ile sonuçlanan olayda, ocağın grizulu bir ocak olduğunun dosya kapsamından anlaşıldığı, olayın meydana geldiği işletmede deneyimli personel istihdam edilerek, gerekli eğitimlerin verildiği, kullanılan ekipmanların antigrizu özellikli olduğu, ikisi sabit noktada sensörlerle sürekli olmak üzere, her vardiyada düzenli gaz ölçümlerinin yapılarak kayıtların muntazam biçimde tutulduğu, çalışanlara gerekli koruyucu malzeme ile yeter nitelikte gaz maskesinin verildiği, olay sırasında daimi nezaretçi maden mühendisi Ö.S.'nin gaz ölçüm cihazı olduğu halde çalışmanın başında bulunduğu, ayrıca vardiya başçavuşu olan Ö.Y.'nin yine gaz ölçüm cihazı olduğu halde maden mühendisi Ö.S. tarafından 402 alt taban yolunda çalışma yapması için görevlendirildiği, diğer bir gaz ölçüm cihazının ise olaydan yaralı olarak kurtulan vardiya çavuşu H.H.K.'de bulunduğu, bahsi geçen ocağa Çalışma Bakanlığı iş müfettişlerince 2006 yılından 18-19 Ocak 2010 tarihine kadar yapılan incelemelerde, ocağın genel olarak çalışma şartları ve iş güvenliği yönünden genel riskler dışında çalışma koşullarına uygun olmayan bir durumun bulunmadığının anlaşıldığı, patlamanın meydana geldiği 70 metre uzunluktaki 418 üst tavan yoluna atılan lağım deliklerinin olay günü 16:00 vardiyasında yapılan çalışma ile delindiği ve bu deliklerden metan intişarı olduğunun olaydan sonra anlaşıldığı, patlamanın aynı gün 17:45 sıralarında meydana geldiği, H.K.A.'nin dosya içerisinde bulunan ifadesinden patlama sırasında ölen elektrikçi İ.S.'nin vantilatörü açmaya gittikten hemen sonra vantilatörün açılmasını müteakip patlama olduğuna ilişkin beyanı

b. Tüzel kişi işverende sorumluluk

Tüzel kişiler, ortak bir amacın gerçekleştirilmesi için özel hukuk veya kamu hukuku kurallarına göre örgütlenen, hukuk düzeninin bağımsız bir süje kabul ettiği kişi veya mal topluluklarıdır⁴⁸¹.

Türk Ceza Hukukunda ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi gereği tüzel kişilerin cezai sorumluluğu kabul edilmemiştir⁴⁸². Yalnızca gerçek kişilerin suç oluşturan eylemi iradi olarak gerçekleştirebilmesi ve kendisine kusur yüklenebilmesi mümkün olduğundan, suçun faili de gerçek kişiler olabilecektir⁴⁸³. TCK m. 20/2 hükmüne göre, “Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamaz. Ancak, suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır.” Dolayısıyla meydana gelen bir iş kazası nedeniyle tüzel kişi işverenin suçun faili ve cezai yönden sorumlusu olabilmesi mümkün değildir⁴⁸⁴.

da nazara alındığında, 418 üst tavan yolunda aynı vardiya sırasında açılan lağım deliklerinden intişar eden metan gazının anti grizu özellikli tesisat ve malzeme kullanılmasına rağmen bu tesisat ve malzemenin arıza bakım ve onarım çalışmaları sırasında, bu özelliklerini yitirmesi nedeniyle vantilatörün açılması sırasında oluşan ısı kaynağı ile temas sonucu patlamanın meydana geldiği olayda, önlenemezlik riskinin asıl etken olup işletme müdürü ve teknik nezaretçi H.K.'nin tali kusurlu bulunduğu anlaşılmalı; Sanıklar vardiya başçavuşu Ö.Y. ile vardiya çavuşu H.H.K.'nin yanlarında gaz ölçüm cihazı bulunmakla birlikte, aynı cihazın daimi nezaretçi maden mühendisi Ö.S.'de de bulunması, Ö.S.'nin patlamanın meydana geldiği 418 üst tavan yolunda yapılan çalışma başında bulunması[,] yine vardiya başçavuşu Ö.Y.'nin maden mühendisi Ö.S. tarafından 402 alt taban yolunda görevlendirildiği de nazara alındığında, sanıklar Ö.Y. ve H.H.K.'ye olayda atfedilecek kusur bulunmadığı gözetilmeden sanıkların 0,5/8 oranında tali kusurlu kabul edilmek suretiyle yazılı şekilde hüküm kurulması, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/12792, K. 2014/6385, 13.03.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁸¹ Ramazan Çağlayan, “Hukumumuzda Kamu Tüzel Kişiliği Kavramı ve Kıstasları”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 7 (2016), s. 376.

⁴⁸² Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 277. Buna karşılık tüzel kişilere idari yaptırım uygulanması mümkündür. Tüzel kişilerin cezai sorumluluğuyla ilgili doktrin ve mukayeseli hukuk tartışmaları için bkz. Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 81 vd.

⁴⁸³ M. Yasin Aslan, “Türk Hukukunda Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu (bundan sonra: Tüzel Kişilerin Sorumluluğu)”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 68, S. 2 (2010), s. 235; Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 524; Aydın, *İş Sağlığı*, s. 462; Müngen, “Yaptırımlar”, s. 22.

⁴⁸⁴ Tüzel kişilerin cezai sorumluluğu, madde gerekçesinde de, “Özel hukuk tüzel kişilerinin suç faili Sayılıp sayılmaması ile işlenen bir suçtan dolayı bunlar hakkında bir yaptırıma hükmedilmesi sorununu birbirinden ayırmak gerekir. Suç ve ceza politikası gereği olarak ancak gerçek kişiler suç faili olabilir ve sadece gerçek kişiler hakkında ceza yaptırımına hükmedilebilir. Bu anlaşılış, Anayasamızda da güvence altına alınan ceza sorumluluğunun şahsiliği kuralının bir gereğidir. Ancak, işlenen suç dolayısıyla özel hukuk tüzel kişileri hakkında güvenlik tedbiri niteliğinde yaptırımlara

Tüzel kişiler, gerçek kişilerden farklı olarak, hukuki işlem yapabilme ehliyetini mevzuatta öngörülen zorunlu organlara sahip olmalarıyla birlikte kazanmakta ve yetkilerini anılan organlar eliyle kullanabilmektedirler⁴⁸⁵. İş kazalarından doğan cezai sorumluluk da tüzel kişilerin türüne göre değişiklik gösterebilen yetkili organlarda yer alan ve somut işveren niteliği taşıyan gerçek kişilere⁴⁸⁶ ve görev alanlarına girdiği ölçüde işveren vekillerine⁴⁸⁷ ait olacaktır.

Tüzel kişi yönetim organını oluşturan üyeler arasında belirli bir işbölümünün yapılmadığı hallerde, yönetim organını oluşturan gerçek kişilerin tamamı cezai sorumluluğun muhatabı olacaktır⁴⁸⁸. Kamu tüzel kişilikleri yönünden de yönetim yetkisini kullanan kişi, cezai sorumluluğa tabidir⁴⁸⁹.

hükmedilebilecektir.” ifadeleriyle açıkça reddedilmekte ve ancak haklarında güvenlik tedbiri uygulanabileceği vurgulanmaktadır.

⁴⁸⁵ Aslan, “Tüzel Kişilerin Sorumluluğu”, s. 236.

⁴⁸⁶ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 105. İş kazalarında tüzel kişi işverenin sorumluluğuyla ilgili ayrıntılı bir çalışma için bkz. Sami Narter, “İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarında Tüzel Kişi Organı Olarak Ortak İşverenin Cezai Sorumluluğu”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 2 (2015), ss. 229-266.

⁴⁸⁷ Araslı, “Ticaret Şirket Sorumluluğu”, s. 34. “*Olay tarihinde Ö. Ticaret İnşaat A.Ş.'nin K. Hes Barajı şantiyesine ait ölenin de içinde bulunduğu ekibin T4 enerji tünel çıkışı trafosunu boşa almak üzere elektrik mühendisi olan A.S. tarafından görevlendirildikleri, trafonun boşa alınması sırasında alçak gerilim hattının kesildiği ancak trafonun 2.5 m üstünde bulunan yüksek gerilimin kesilmemesi nedeniyle kazalının elektrik çarpması sonucu ölümüne neden olunması şeklindeki olayda, şantiye şefi K.D. ve bölüm sorumlusu elektrik mühendisi A.S. haklarında 2011/15 Sayılı iddianame ile dava açılmış olduğu, şirket yönetim kurulu üyelerine cezai sorumluluk yüklenemeyeceği, bu nedenle itirazın reddi kararının doğru olduğu anlaşılmıştır[...]*” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/16857, K. 2012/11782, 10.05.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁸⁸ Araslı, “Ticaret Şirket Sorumluluğu”, s. 34. “*Sanıkların yönetim kurulu başkan ve üyesi buldukları M. Anonim Şirketi'ne ait fabrikada şoför olarak çalışan ölenin, olay günü elektrikle çalışan raylı demir kapıyı açmak için kolunu demir parmaklıklar arasından içeri uzatarak panodaki düğmeye basması ve aniden hareket eden kapı arasına önce kolunu ve akabinde bedenini sıkıştırması şeklinde gelişen, otopsi tutanağına göre kafa travmasına bağlı beyin kanaması sonucu olay mahallinde yaşamını yitirmesiyle sonuçlanan olayda iş güvenliği uzmanları tarafından düzenlenen 12.01.2009 ve 08.05.2009 tarihli oluşturma uygun bilirkişi raporlarında işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda gerekli tedbirleri almayan kontrol ve denetim görevini yerine getirmeyen sanıkların olayda kusurlu buldukları...*” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/8614, K. 2013/462, 09.01.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁸⁹ “*Sanığın A. Belediye Başkanı olarak görev yaptığı, ölen A.T.'nin ise Belediyede mevsimlik işçi olarak çalıştığı, ancak olay tarihinden 2 ay önce belediyeye bağlı taş imalathanesinde kum ve çimento karışımı yapmak için harç karma makinesinden sorumlu işçi olarak çalıştırılmaya başlandığı, olay günü ölenin harç makinesinin*

Tüzel kişinin yetkili organ üyeleri arasında işbölümünün yapıldığı, yönetim ve temsil yetkisinin organ üyelerinden bir veya birkaçına bırakıldığı durumlarda ise, organ üyelerinin tamamının cezai sorumluluğuna gidilmeyecek, kusurlu iradesi ile iş kazasına neden olan üye veya üyeler cezalandırılacaktır⁴⁹⁰. Yargıtay, ölümlü bir iş kazası için verdiği yakın tarihli bir kararında, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yetkisi bulunmayan işverenlerin sözü geçen alanda yükümlülüğü de bulunamayacağına, dolayısıyla meydana gelen iş kazasından sorumlu tutulamayacağına şu ifadelerle karar vermiştir:

B. adli yük gemisinin donatı olan anılan şirkette pay sahibi olan, sanıklar Ş. ve Ü.G.'nin davaya konu gemide, iş emniyetinin sağlanması, çalışma organizasyonunun düzenlenmesi, talimat verme ve gerekli tedbirleri alma hususlarında yetki ve sorumluluklarının bulunmadığı, meydana gelen kaza nedeniyle sanıklara sorumluluk yüklenemeyeceği anlaşıl[mıştır]...⁴⁹¹.

Tüzel kişinin yönetim organını oluşturan kişiler bakımından yapılan işbölümünün resmi kayıtlarda bulunması, ceza sorumluluğunun dağılımı için şart değildir. Yargıtay, yönetim organı üyeleri arasında fiili işbölümü yapılan hallerde de, işveren sıfatı bakımından ortaya koyduğu görüşle tutarlı olarak fiilen yetkili olmayan tüzel kişi paydaş ve yöneticilerinin iş kazasından cezai olarak sorumlu olamayacaklarına karar vermektedir. Cezai sorumluluk kapsamı dışında kalan işverenler, işin bütünüyle ilgisi ve yetkisi bulunmayan, adeta kâğıt üzerinde işveren görünen kişiler⁴⁹² olabileceği gibi

temizliğini yaptığı esnada, üzerinde bulunan tulumun kol kısmının uçlarını betoniyer içerisindeki karıştırıcı kollara kaptırması nedeniyle harç karma makinesinin içine düştüğü başının, karıştırıcı kollar arasında ezilmesi sonucu solunum ve dolaşım yetmezliğinden vefat ettiği olayda, işveren konumunda olan sanığın iş yerinde var olan risk ve tehlikeleri önceden belirleyip, bunları gidermesi, çalışanları da bu tehlikelere karşı bilgilendirmesi, makine, tezgah sistemlerinin güvenli, sağlıklı çalışmasını sağlaması, ağır ve tehlikeli işlerde çalışan işçileri mesleki eğitim yanında işçi sağlığı ve iş güvenliği eğitimi vermesi, her bölüm ve birimde vardiyada eğitim, nezaret, gözetim, işverenlik asli görevlerini gereği gibi yerine getirmesi, insiyatifi işçilere bırakmaması gerekirken aksine hareketle asli kusurlu olduğu dikkate alındığında...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/30208, K. 2014/26728, 25.12.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁹⁰ Araslı, “Ticaret Şirket Sorumluluğu”, s. 34; Narter, *İş Kazası*, ss. 635-636.

⁴⁹¹ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/14822, K. 2017/4110, 17.05.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁹² “Şirketin ortağı olup, hukuken ve fiilen şirket idaresi ile ilgili görevi bulunmayan sanık hakkında beraat kararı verilmesinde bir isabetsizlik görülmemiş[tir]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/9044, K. 2015/3889, 03.03.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

iş kazasının meydana geldiği işin yürütümü veya iş sağlığı ve güvenliği dışındaki konular bakımından yetkili kişiler⁴⁹³ de olabilir.

Yargıtay'ın özel dairesiyle Başsavcılık arasında görüş ayrılığı çıkan somut bir olayda; limitet şirkete bağlı bir fabrikada, çalışanın uğradığı yaralanmalı iş kazasında, kardeş olan her iki şirket ortağının resmi kayıtlarda temsil ve yönetimde yetkili bulunmalarına karşılık, yerel mahkemece yapılan kovuşturma neticesinde aralarında fiili bir işbölümünün olduğunun tespit edildiği, mal alım ve satımıyla görevli bulunan ortağın iş kazasından sorumlu tutulamayacağı gerekçeleriyle anılan sanığın beraatine, işçilerin çalıştırılması ve güvenliğiyle görevli bulunan diğer ortağın mahkûmiyetine karar verilmiştir⁴⁹⁴. Kararın süresi içerisinde temyiz edilmesi üzerine görüş ve talep bildiren Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, iş kazasının meydana geldiği işyerinin işvereni konumundaki sanığın, işyerinde, diğer sanıkla birlikte gerekli güvenlik tedbirlerini almamaktan sorumlu olması gerektiğini ileri sürerek bozma kararı verilmesini istemiştir⁴⁹⁵. Yargıtay özel dairesi bu şekilde önüne gelen uyuşmazlıkta, “[S]irket ortağı ve yetkilisi sanık O.B. 'nin şirkette mal alım ve satımı ile görevli olduğu, işçilerin çalıştırılması ve güvenliğinden diğer sanık M.B. 'nin sorumlu olduğu, olay nedeniyle sanık O.B. 'ye kusur yüklenemeyeceği anlaşıldığından tebliğnamede bozma öneren görüşe iştirak edilmemiştir.” ifadeleriyle birlikte yerel mahkemenin kararının onanmasına karar vermiştir⁴⁹⁶.

Bazı somut olaylarda Yargıtay tarafından, tüzel kişinin organizasyon şeması ve işbölümünün yanı sıra iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin

⁴⁹³ “[S]anık Ü.G. 'nin anılan şirkette satın alma sorumlusu olarak görev yaptığı ve sanık M.G. 'nin beyanları ile doğruladığı sanık K.G. 'nin, anılan şirketi kardeşi sanık M.G ile birlikte yönettiklerini, aralarında yaptıkları iş bölümü gereğince şirketin ticari ve müşteri ilişkilerinden sorumlu olduğunu, sanık M. 'nin ise teknik ve idari işlerden sorumlu olduğunu belirten ifadesi karşısında, sanıklar K.G. ve Ü.G. 'ye bu olayda kusur yüklenemeyeceği...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/20438, K. 2015/13325, 14.09.2015, UYAP Bilişim Sistemi)

⁴⁹⁴ Sındırgı Sulh Ceza Mahkemesi, E. 2008/4, K. 2009/67, 27.04.2009 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁹⁵ Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 2009/194006, 14.07.2010 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁹⁶ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/4983, K. 2012/28235, 24.12.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmediğinin de dikkate alındığı görülmektedir⁴⁹⁷.

Tüzel kişi işverenin yöntemine uygun biçimde işveren vekili görevlendirmesi halinde tüzel kişinin yönetim organı üyelerinin cezai sorumluluğu ortadan kalkabilecektir. Bununla beraber işyerinin hacim, nitelik itibarıyla büyük ölçekli olmadığı, tüzel kişi organını oluşturan gerçek kişilerin işi bizzat yürüttükleri ve denetleme yaptıkları durumlarda işverenin sorumluluğunun da gündeme gelebileceği göz önünde tutulmalıdır⁴⁹⁸.

Tüzel kişiler bakımından⁴⁹⁹ uygulanabilecek güvenlik tedbirlerini düzenleyen TCK m. 60 hükmüne göre;

(1) Bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan özel hukuk tüzel kişisinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkûmiyet halinde, iznin iptaline karar verilir.

(2) Müsadere hükümleri, yararına işlenen suçlarda özel hukuk tüzel kişileri hakkında da uygulanır.

(3) Yukarıdaki fıkralar hükümlerinin uygulanmasının işlenen fiile nazaran daha ağır sonuçlar ortaya çıkarabileceği durumlarda, hakim bu tedbirlere hükmetmeyebilir.

(4) Bu madde hükümleri kanunun ayrıca belirttiği hallerde uygulanır.

TCK m. 60 hükmüyle tüzel kişiler için izin iptali ve müsadere⁵⁰⁰ yaptırımları öngörülmeyle birlikte anılan yaptırımların uygulanabilmesi,

⁴⁹⁷ “Sanıklardan M.B. ’nin, katılanın çalıştığı C. A.Ş.’nin yönetim kurulu başkanı olduğu, incelenen dosyada şirket kapsamında yürütülen faaliyetlerin belli bir organizasyon çerçevesinde yürütüldüğünün, sanıklar ve katılanın iş yerindeki sıfatları da göz önünde bulundurulduğunda belirli bir hiyerarşi içinde çalışıldığının, çalışanlara iş güvenliği, iş kazaları ve iş güvenliği mevzuatı hakkında gerekli eğitimlerin verilmiş olduğunun anlaşıldığı göz önünde bulundurularak, meydana gelen iş kazasında sanığa atfı kabil bir kusurun bulunmadığı...” (12. Ceza Dairesi, E. 2017/4006, K. 2017/7581, 17.10.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

⁴⁹⁸ Araslı, “Ticaret Şirket Sorumluluğu”, ss. 35-36.

⁴⁹⁹ Madde gerekçesine göre, burada belirtilen tüzel kişiler yalnızca özel hukuk tüzel kişileridir.

⁵⁰⁰ Müsadere kapsamına eşya ve kazanç müsadereyi girmektedir (Özgenç, 2006: 711, Aslan, 2010: 243).

kanunun özel kısmında düzenlenen suçlarda açıkça belirtilmiş olmalarına bağlanmıştır. TCK'nin iş kazalarından doğan cezai sorumluluğa esas suç tipleri olan kasten öldürme, kasten yaralama, taksirle öldürme ve taksirle yaralamayı düzenleyen maddelerinde tüzel kişilere yönelik güvenlik tedbiri uygulanabileceğine ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Anılan nedenle, iş kazalarından doğan cezai sorumluluk halinde, tüzel kişi işveren aleyhine güvenlik tedbirine hükmedilmesi de mümkün olmayacaktır⁵⁰¹.

c. Alt işverenlik ilişkisinde sorumluluk

Alt işverenlik ilişkisi⁵⁰², uygulamada yaygın olarak kullanılan ve iş kazalarında sık rastlanan bir kurum olması nedeniyle çalışmamız için ayrı bir öneme sahiptir.

Bir önceki bölümde, alt işverenlik ilişkisinde asıl işverenle alt işverenin çalışanlara karşı müteselsil sorumluluğunun bulunduğu değinilmişti. Alt işverenlik ilişkisinde işverenlerin müteselsil sorumluluğu hukuki açıdan geçerli olup, cezai sorumluluk bakımından işverenler ayrı ayrı değerlendirilecektir. Bilindiği gibi, ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi gereği meydana gelen neticeden herkes kendi kusuru nedeniyle sorumlu tutulabilir. Dolayısıyla alt işverenlik ilişkisinde de işverenlerin her biri, meydana gelen iş kazasından dolayı kendi kusuru nedeniyle sorumlu olacaktır⁵⁰³.

Alt işverenlik ilişkisinde işverenlerin iş sağlığı ve güvenliği yükümlülükleri, mevzuattan ve alt işverenlik sözleşmesinden kaynaklanabilecektir. Elbette işverenlerin yükümlülüğü farklı olacağı için, sorumlulukları da farklılık arz edecektir. İSGK ve ilgili yönetmelik hükümleriyle, alt işverenlik ilişkisinin bulunduğu hallerde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine ilişkin bazı düzenlemeler yapılmıştır. Sözü geçen düzenlemelerin, daha çok taraflar arasında iş sağlığı ve güvenliği

⁵⁰¹ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 86.

⁵⁰² Mülkiyeti devlete ait bulunan madenlerin arama ve işletme hakkını alan gerçek veya tüzel kişilerin arama ve işletme hakkını üçüncü kişilere devrettiği *rödovans sözleşmeleri* de alt işverenlik ilişkisine benzer sayılabilir (Narter, 2017: 639). Alt işverenliğe ilişkin olarak bkz. Birinci Bölüm, başlık C., 2.

⁵⁰³ Demir, *İş Hukuku*, s. 229; Şakar, *İş Kanunu*, s. 51, 768; Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 101.

koordinasyonunu sağlamaya yönelik olduğu görülmektedir⁵⁰⁴. Anılan hükümlerin ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesi neticesinde ise, alt işverenlik ilişkisinin tarafı olan her bir işverenin öncelikle kendi çalışanlarına karşı yeterli iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almak zorunda olduğu söylenebilecektir⁵⁰⁵. Bununla beraber, işverenlerin ortak alanda faaliyet gösterdiği, ortak alanı birlikte kullandığı durumlarda cezai sorumluluğun kesin ayrımlarla belirlenmesi kolay olmamaktadır⁵⁰⁶.

İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülüklerin alt işverenlik ilişkisinin taraflarınca alt işverenlik sözleşmesi ile belirlenmesi mümkündür⁵⁰⁷. Alt işverenlik sözleşmesinde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümler, daha çok iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülüklerin alt işveren tarafından yerine getirileceği⁵⁰⁸, iş kazası ve meslek hastalığından doğan hukuki, idari⁵⁰⁹ ve cezai⁵¹⁰ sorumluluğun alt işverene ait olacağı

⁵⁰⁴ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 115.

⁵⁰⁵ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 115.

⁵⁰⁶ Levent Akın, *İş Sağlığı Güvenliği ve Alt İşverenlik*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2013, s. 169.

⁵⁰⁷ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 115.

⁵⁰⁸ “Y. İnşaat A.Ş., G. İnşaat A.Ş., R. İnşaat A.Ş. ve B. İnş. Ltd. Şirketi'nden oluşan A.M. Ortaklığının, yüklenici firma olarak Taksim-Yenikapı metro inşaatının yapımını üstlendiği, Y. İnşaat Turizm San. ve Maden Tic. Ltd. Şirketi'nin ise tünel işini yüklenici A.M. Ortaklığından taşeron firma olarak aldığı, aralarında akdedilen sözleşmenin 15. maddesi uyarınca iş güvenliği ile ilgili tedbirleri alma konusundaki yükümlülüğün taşeron firmaya ait olduğu...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/15134, K. 2014/19292, 01.10.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁰⁹ “...işveren P. Cam San. A.Ş. ile müteahhit K. İnşaat ve Tic.Ltd.Şti. arasındaki 02.03.2011 tarihli sözleşmede, P. A.Ş. K. fabrikası yeni mamul ve ambalaj ambar binası inşaatı işinin müteahhit K. İnşaat Ltd. Şirketine verildiği, sözleşmenin 1/24. maddesi uyarınca müteahhidin iş yerinde iş emniyetini sağlayacağı ve yürürlükte bulunan talimat ve tüzüklere göre gerekli tedbirleri alacağı, bu hususun tamamen müteahhidin sorumluluğunda olduğu, mali[,] idari ve hukuki sorumlulukların müteahhide ait olduğu...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/235, K. 2015/19187, 11.12.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵¹⁰ “S. İnşaat ve M. adi ortaklığı ile A. İnşaat şirketi arasında imzalanan 10.01.2011 tarihli taşeron sözleşmesine göre, işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili her türlü güvenlik önlemlerini almakla ve meydana gelecek kazalardan doğan cezai sonuçlardan taşeron A. İnşaat şirketinin sorumlu olduğu...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/11309, K. 2015/4769, 13.03.2015, UYAP Bilişim Sistemi); “U. İnşaat Şirketi ile A. İnşaat Şirketi arasında imzalanan, 7 sayfadan oluşan, 15 maddelik, 15.06.2011 tarihli P.B. Projesi İnce Yapı İşleri Yapımı Sözleşmesinin 10. maddesinde; ‘Yüklenici, inşaat sırasında ve işin yapılması esnasında çıkabilecek kazalardan ve bu kazaların sebep olacağı maddi-

şeklinde olabilmektedir. Bunlara karşılık alt işverenlik sözleşmelerinde yer verilen sorumluluk kayıtlarının her halükarda asıl işvereni cezai sorumluluktan kurtaracağı söylenemeyecektir. Zira kamu düzenini ilgilendiren Sosyal Ceza Hukuku bakımından sözleşme hükümleri sınırlı uygulama kabiliyetine sahiptir⁵¹¹. Dolayısıyla asıl işveren kendi kusurlu hareketiyle sebebiyet verdiği iş kazasından sorumlu olacaktır⁵¹².

Yargıtay'ın sözleşme hükümlerine rağmen asıl işvereni meydana gelen iş kazası nedeniyle sorumlu tuttuğu kararları bulunmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma görevinin sözleşmeyle depo onarım işini yüklenen alt işverene yüklendiği ve alt işveren çalışanın iş sırasında yüksek gerilim hattından geçen elektrik akımına kapılarak hayatını kaybettiği bir uyuşmazlıkta, yerel mahkemece alt işveren asli, asıl işveren tali kusurlu görülerek her ikisinin de mahkûmiyetine karar verilmiştir⁵¹³. Kararın süresi içinde temyiz edilmesi üzerine dosyanın tevdi edildiği Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, asıl işverenle ölen arasında iş ilişkisi bulunmadığı, sözleşmeye göre onarım işiyle ilgili iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin alt işveren tarafından alınacağına kararlaştırıldığı, asıl işveren tarafından çalışanların iş güvenliği konularında uyarıldığı, dolayısıyla asıl işverenin meydana gelen iş kazasında kusurunun bulunmadığı gerekçeleriyle asıl işveren yönünden verilen kararın bozulmasını, alt işveren yönünden verilen kararın ise onanmasını talep etmiştir⁵¹⁴. Yargıtay özel dairesi bu şekilde önüne gelen uyuşmazlıkta, “*ceza sorumluluğunda şahsilik*

manevi tüm zararlardan ve cezalardan sorumludur. İşçi sağlığı ve iş güvenliği ve iş hukuku yönetmeliğinde belirtilmiş olan tüm önlemleri almak sorumluluğundadır.’ düzenlemesine yer verilmesi karşısında...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/18113, K. 2015/7657, 07.05.2015, UYAP Bilişim Sistemi); “...yüklenici A. Elektrik şirketi ile B. arasında yapılan 04.09.2008 tarihli arıza onarım ve bakım işlerine ilişkin sözleşmeye göre, işin yürütümü sırasında ihale konusu işlerde çalıştırılan personelin maruz kalacağı iş kazaları nedeniyle ortaya çıkacak cezai sorumluluğun yükleniciye ait olacağı...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/3062, K. 2016/3827, 10.03.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵¹¹ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 547; Narter, *İş Kazası*, s. 620.

⁵¹² Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 118.

⁵¹³ Kemalpaşa Asliye Ceza Mahkemesi, E. 2007/845, K. 2008/765, 30.10.2008 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵¹⁴ Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 2010/131628, 11.07.2011 (UYAP Bilişim Sistemi).

ilkesinin benimsenmesi ve elektrik kesme işlemi için gerekli müracaatı iş sahibi olarak sanığın yapması gerektiği” gerekçeleriyle tebliğname görüşüne iştirak edilmediğini kararında belirtmiş ve yerel mahkemenin mahkûmiyet kararını her iki işveren sanık yönünden onamıştır⁵¹⁵. Böylece, meydana gelen iş kazasından alt işveren asli, asıl işveren de tali kusurlu eylemiyle sorumlu tutulmuş olmaktadır. Yargıtay’ın ayrıca, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma yükümlülüğünün sözleşmeyle devredilemeyeceğine⁵¹⁶, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülükleri alt işverene devreden sözleşmenin asıl işverenin kontrol ve denetim yükümlülüğünü ortadan kaldıramayacağına⁵¹⁷ dair kararları da bulunmaktadır. Yüksek Mahkemenin mevcut kararlarında somut olayın koşullarını, yürütülmekte olan işi, kazanın oluş biçimini dikkate aldığı görülmektedir.

Alt işverenlik ilişkisinin taraflarına yüklenen yükümlülüklerin ne olduğu ve yerine getirilip getirilmediği hususlarının mevzuat ve sözleşme hükümlerinin somut olayın koşullarına uygulanmasıyla belirleneceği ifade edilebilir. İş kazasının hangi işverenin faaliyetinden⁵¹⁸ veya yükümlülük ihlalden⁵¹⁹ ileri geldiğinin tespiti halinde, nedensellik bağıyla neticeye sebebiyet veren kusurlu eylemin faili de belirlenmiş olacaktır⁵²⁰. Fail, alt

⁵¹⁵ 12. Ceza Dairesi, E. 2011/11033, K. 2012/10815, 25.04.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵¹⁶ “...işçi sağlığı ve iş güvenliği tedbirlerini alma görevi bulunan fabrika yönetiminin bu görevini sözleşme ile devredemeyeceğinin gözetilmemesi sonucu sanığın beraati yerine mahkûmiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/26311, K. 2013/26902, 26.11.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵¹⁷ “İş güvenliği önlemleri alma ve işte kullanılan malzemelerin ve araçların kontrol yükümlülüğünün sözleşme ile asıl işveren T. A.Ş. tarafından taşeron firma olan H. Limited Şirketine devredilmesinin asıl işverenin kontrol ve gözetim sorumluluğunu ortadan kaldırmayacağı...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/6819, K. 2013/1829, 22.01.2013, UYAP Bilişim Sistemi); “E.-E.-E. iş ortaklığı ile taşeron firma G. İnşaat Şirketi arasında akdedilen sözleşmenin 18. maddesi ile iş güvenliğini sağlama görevinin taşeron firmaya ait olduğu belirtilmişse de, dosya içindeki belgelerden asıl firma ile taşeron firma arasında yapılan aylık toplantılarda inşaattaki eksikliklerin birlikte saptandığı, işveren firmanın denetim görevinin sürdürüldüğü...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/410, K. 2015/19372, 17.12.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵¹⁸ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 115.

⁵¹⁹ Narter, *İş Kazası*, ss. 618-619; Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 101.

⁵²⁰ “[asıl işveren] F... Limited Şirketine ait iş yerinde çalışıldığı esnada, [alt işveren] M... Limited Şirketi işçisi olan katılan mağdur M.Y.'nin, 80 tonluk pres makinasına parmaklarını kaptırması sonucu orta (3) derece kemik kırığı oluşacak şekilde

işverenlik ilişkisinin taraflarından birisi olabileceği gibi ikisi birden de olabilir. Her bir işveren, meydana gelen iş kazasından kendi kusuru ölçüsünde sorumlu olacaktır⁵²¹.

Yargıtay'ın meydana gelen iş kazasından alt işvereni sorumlu tuttuğu kararlarında, genellikle alt işverenlik sözleşmesindeki⁵²² sorumluluk hükümlerini dikkate aldığı görülmektedir. Örneğin yakın tarihli bir kararda şu ifadelerle sözleşme hükümlerine atıf yapılarak meydana gelen iş kazasından yalnızca alt işveren sorumlu tutulmuş, asıl işverene kusur yüklenmemiştir:

Sanığın müdürü olduğu, K... Limited şirketinin Ankara İli Gölbaşı İlçesinde yürütülen dogalgaz boru hattı döşeme işini sanık A'nın müdürü olduğu taşeron firma A... Limited şirketine sözleşme ile verdiği, boru döşeme çalışmalarının devam ettiği olay tarihinde taşeron firma çalışanı sanık S.'nin çalışma alanı üzerinde duran fren sisteminin çalışmadığı bilinen taşeron firmaya ait kamyonetin yerini tanık İ.'nin yardımı ile A. Caddesi üzerinde bulunan market istikametine doğru rampa aşağı ters park ettiği, fren sistemi çalışmayan kamyonetin kendiliğinden harekete geçerek marketin otoparkında yürüyen dört kişilik aileye çarptığı...

yaralandığı olayda; sanıkların görev ve sorumlulukları ile yaralanma olayı arasında illiyet bulunup bulunmadığı, sanıklar ve mağdurun hangi kusurlu eylemlerinin olayın meydana gelmesine sebebiyet verdiği hususlarında açıklık içermeyen, soruşturma aşamasında makina mühendisi iş sağlığı ve iş güvenliği uzmanından alınan 18.05.2009 tarihli soyut ve yetersiz bilirkişi raporuna itibar edilemeyeceği ve olayın meydana gelmesinde sanıkların ve mağdurun kusurunun bulunup bulunmadığı, kusurlu iseler, kusur durumları, asli ya da tali kusurlu olup olmadıkları, yaralanma olayı ile sanık ya da sanıkların görev ve sorumlulukları arasında illiyet bulunup bulunmadığını somut gerekçelerle gösteren iş sağlığı ve iş güvenliği uzmanı makina mühendislerinden oluşturulacak bir bilirkişi heyetinden yeniden rapor alınması gerektiği gözetilmeden, eksik inceleme sonucu yazılı şekilde sanıkların mahkumiyetlerine karar verilmesi, Bozmayı gerektirmiş[tir]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2011/20455, K. 2012/13385, 29.05.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵²¹ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, ss. 118-119.

⁵²² Yargıtay, “...sözleşmenin adı geçen fabrika çalışanları ile ilgili olup, fabrikanın çatı aktarma işini almış bulunan ölen taşeron ve çalışanlarını kapsamamasına ve söz konusu sözleşmenin iş sağlığı ve güvenliği konularında yapılan bildirimlere uyulmadığında herhangi bir yaptırım içermemesine bin[a]jen fiili çalışma alanı ile ilgili görev ve sorumlulukları olmadığı anlaşılan sanıklara atfı kabil kusurun bulunmadığı gözetilmeyerek...” ifadeleriyle, asıl işverenle iş sağlığı ve güvenliği hizmeti aldığı firma arasında akdedilen sözleşme hükümlerinin içerik itibarıyla alt işverenlik faaliyeti sırasında meydana gelen ve alt işveren çalışanınin zarara uğradığı iş kazası bakımından uygulanamayacağına karar vermiştir (12. Ceza Dairesi, E. 2013/22004, K. 2014/13585, 03.06.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

olayda, dosya içerisinde mevcut, 08.09.10.2012 tarihli sözleşmenin 13. maddesi gereğince, iş güvenliği mevzuatı bakımından tüm önlemleri almakla sorumlu taşeron firmanın olduğunun belirtilmesi karşısında, asıl işveren sanığa bu olayda kusur yüklenemeyeceği ve beraatine karar verilmesi gerektiği gözetilmeksizin, sanık hakkında mahkûmiyet hükmü tesisi, Kanuna aykırı[dır]...⁵²³.

Anılan uyuşmazlıkta, alt işveren hakkındaki mahkûmiyet kararının onanmasına, kazada herhangi bir kusuru bulunmadığı sonucuna vardığı asıl işveren hakkındaki mahkûmiyet kararının ise bozulmasına hükmedilmiştir. Yargıtay'ın somut olayın koşullarına göre, alt işverenlik sözleşmesindeki sorumluluk paylaşımı maddelerinin yanı sıra alt işverenin yüklendiği işin niteliği, yürütülme şekli, asıl işverenle ortak alanda çalışma yapılıp yapılmadığı hususlarını dikkate aldığı uyuşmazlıklar da bulunmaktadır⁵²⁴.

Alt işverenlik sözleşmesinin hükümleri, asıl işverenin yanı sıra asıl işveren vekilini de cezai sorumluluktan kurtarabilmektedir⁵²⁵. İşveren

⁵²³ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/12144, K. 2015/7455, 05.05.2015 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2015/2331, K. 2015/18506, 30.11.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵²⁴ “P. A.Ş.'nin iştiğal alanının cam ürün üretimi olduğu, kazanın gerçekleştiği inşaat yapım işinin ise şirketin faaliyet konusu dışında olması sebebiyle, müteahhit firmaya sözleşme ile verildiği, P. A.Ş.'nin faaliyet alanı farklı olduğundan işin yapımına müdahale etmesinin söz konusu olmayacağı, dolayısıyla, inşaat faaliyeti sahasında iş güvenliği tedbirlerinin alınması ile bunlara uyulup uyulmadığının denetlenmesi hususunda, P. A.Ş.'nin müdahale imkanı ve bu suretle sorumluluğunun bulunduğu söz edilemeyeceği, sözleşme içeriğinde de iş güvenliği hususundaki düzenlemelere ayrıntılı olarak yer verilmek suretiyle iş güvenliği hususundaki tüm sorumluluğun müteahhit firmaya ait olduğu hususunda taraflar arasında anlaşma sağlandığı, kaldı ki, P. A.Ş. yetkilisi olan sanıkların, şirket yönetimi tarafından inşaat alanına P. [A.Ş.] K. Fabrikası personelinin girişinin yasaklandığını, fiziki olarak da tel örgü ile çevrildiğinden bu alanda faaliyet gösterilmediğini beyan ettikleri de göz önüne alındığında...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/235, K. 2015/19187, 11.12.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵²⁵ “Sanığın, A... Anonim şirketinde şantiye şefi olduğu, anılan şirketin K. park evleri şantiyesi içinde yer alan binaların asansörlerinin yapım işinin taşeron T... Anonim Şirketi'ne sözleşme ile verildiği, sözleşmenin 16. maddesi gereğince, iş güvenliği mevzuatı bakımından tüm önlemleri almakla taşeron firmanın sorumlu olduğunun belirtilmesi ve olayla ilgili alınan bilirkişi raporlarında, oluş ve dosya kapsamına uygun olarak sanığa kusur yüklenemeyeceğinin belirlenmesine rağmen isabetsiz gerekçe ile sanığın kusurlu olduğu kabul edilerek mahkûmiyetine karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/17012, K. 2015/8598, 20.05.2015, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2014/303, K. 2014/23911, 26.11.2014; E. 2014/18113, K. 2015/7657, 07.05.2015; E. 2014/19916, K. 2015/9114, 27.05.2015; E. 2015/3062, K. 2016/3827, 10.03.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

vekilinin iş kazasından sorumlu tutulmaması için elbette kendisinin atfi kabil bir kusurunun bulunmaması da gerekir.

Alt işverenin, alt işverenlik sözleşmesinin yükümlülük öngören hükümlerinden bağımsız olarak, kendi çalışanın uğradığı iş kazasından somut olayın koşullarına göre sorumlu tutulabilmesi mümkündür. Nitekim Yargıtay bir uyuşmazlıkta, olayın oluşu ile işin üstlenilme biçimini dikkate alarak iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma yükümlülüğünün alt işverene ait olduğuna, asıl işverene meydana gelen iş kazasında kusur yüklenemeyeceğine şu ifadelerle karar vermiştir:

Dosya kapsamına göre; sanık E.'nin yetkilisi olduğu firmaya ait kabası tamamlanmış 15 katlı inşaatın asansör yapımı işini üstlenen sanık S.'nin sahibi ve sorumlusu olduğu asansör firmasında ustabaşı olan sanık A. ile beraber çalışan 22 yaşındaki tecrübeli işçi H.'nin, söz konusu inşaata yapılan yeni çift asansörlerin (insan) halatlarında sorun olmasından dolayı 15. kata çıkıp, emniyet kemerini bağlama ipi ile uygun noktaya bağlamadan sorunun kaynağını tespit etmeye çalışırken, asansör kuyusunun beton zeminine düşmesi sonucu öldüğü olayda, olayın oluş şekline nazaran, gerekli iş sağlığı ve iş güvenliği tedbirlerinin sanık S. tarafından alınması gerektiği ve sanık E.'ye kusur izafe edilemeyeceği gözetilmeden, ... beraatine karar verilmesi gerekirken, ... mahkumiyet kararı verilmesi, ...Kanuna aykırı[dır]...⁵²⁶.

Yargıtay benzer yöndeki başka bir kararında da şu değerlendirmeleri yapmıştır:

Fabrika sahibi olan sanık A.Y.'nin fabrika arkasında bulunan deponun duvar örme ve iskele işini 1.500 TL karşılığında inşaat işi ile uğraşan diğer sanık Ş.A.'ya verdiği, bu kapsamda olay tarihinde sanık Ş.A.'nın yanında çalışan usta başı M.U.'nun diğer işçilerle birlikte duvar örme işinde çalıştığı sırada, üzerinde bulunduğu ve iskeleye çıkmak için kullanılan ahşap merdivenin zemine basan ayağının kayması ile yüksekte düşerek vefat ettiği olayda; deponun duvar örme ve bu amaçla iskele kurma işinin müteahhit sanık Ş.A. tarafından üstlenildiği, bu nedenle iş güvenliği ile ilgili tedbirleri alma ve denetlemeye ilişkin sorumluluğun

⁵²⁶ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/2091, K. 2016/269, 13.01.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

sanık Ş.'ye ait olacağı, meydana gelen olayda sanık A.Y.'ye kusur atfedilemeyeceği gözetilmeden, yetersiz bilirkişi heyeti raporuna dayanılarak adı geçen sanığın mahkumiyetine karar verilmesi, ...Kanuna aykırı[dır] ...⁵²⁷.

Alt işverenlik ilişkisinde alt işverenin çalışanın uğradığı kaza nedeniyle asıl işveren ve alt işverenin her birinin cezai yönden sorumlu olması da mümkündür. Yargıtay hem asıl hem de alt işvereni meydana gelen iş kazasında asli kusurlu bulduğu bir kararında şu ifadeleri kullanmıştır:

Oluşa ve dosya kapsamına göre, kalıp işçisi olan ve sanık D.'nin evinin inşaatında, sanık H.'nin işçisi olarak gerekli güvenlik önlemleri alınmadan çalışan mağdurun, 1. katta tavan kalıplarını çakarken bastığı tahtanın kayması sonucu 1. kattan belinin üzerine zemine düşerek yaralandığı olayda; işin sahibi olan sanık D.'nin, iş güvenliği ve işçi sağlığı önlemlerinin alınmaması nedeniyle asli kusurlu olduğunun kabul edilerek mahkumiyetine karar verilmesinde isabetsizlik görülmediğinden, tebliğnamedeki düşünceye iştirak edilmemiştir... Somut olayda, mağdur işçiyi istihdam eden, alt işveren konumundaki sanık H.'nin de, inşaattaki çalışma sırasında, iş güvenliği ve işçi sağlığı önlemlerinin alınmaması nedeniyle diğer sanık D. ile birlikte asli derecede kusurlu olduğu ve mahkumiyetine karar verilmesi gerektiği halde, yetersiz ve oluşa uygun düşmeyen bilirkişi raporlarına dayanılarak yazılı şekilde beraatine karar verilmesi, ...Kanuna aykırı[dır] ...⁵²⁸.

Yargıtay'ın iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma yükümlülüğünün alt işverenlik ilişkisinin her iki tarafına da ait olduğunu değerlendirdiği uyuşmazlıklarda, iş kazasından asıl işveren ile alt işvereni birlikte sorumlu tuttuğu görülmektedir⁵²⁹. Bu noktada, iş sağlığı ve güvenliği

⁵²⁷ 12. Ceza Dairesi, E. 2016/1426, K. 2017/5438, 20.06.2017 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde 12. Ceza Dairesi, E. 2014/8752, K. 2015/2724, 16.02.2015; E. 2014/8917, K. 2015/3166, 20.02.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵²⁸ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/9917, K. 2015/4271, 09.03.2015 (UYAP Bilişim Sistemi). Anılan karara konu uyuşmazlıkta, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, asıl işverenin sorumluluğu olmadığı yönündeki görüşünü yinelemiştir.

⁵²⁹ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/3797, K. 2016/4103, 15.03.2016 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2011/10831, K. 2012/8567, 28.03.2012; E. 2013/4682, K. 2013/27075, 27.11.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

yükümlülüğünün alt işverene tamamen devredilemeyeceği, asıl işverenin alt işverenin iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili önlemleri alıp almadığını denetlemesi gerektiğine işaret edilen kararlar bulunmaktadır⁵³⁰. Doktrinde de, asıl işverenin yapılacak iş için yeterli özelliklere sahip ehil bir alt işverene işi devretmesi gerektiği, aksi takdirde dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranarak meydana gelen zararlı neticeden cezai sorumluluğunun doğabileceği ileri sürülmektedir⁵³¹.

Yargıtay'ın iş kazası nedeniyle yalnızca asıl işvereni sorumlu tuttuğu kararları da bulunmaktadır. Nitekim bir bozma kararında asıl işverenin sorumluluğu şöyle gerekçelendirilmiştir:

*Sanığın sahibi ve müdürü olduğu şirket tarafından işletilen taşocağında taşeron olarak çalışan ölenin çekiç başlarını değiştirmek için girdiği makinede çalıştığı esnada, olay yeri yakınında çalışan iş makinasının sarsıntısı ile yerinden ayrılarak yuvarlanan kaya parçasının kumanda panosunda çalıştırma düğmesine temas etmesi ile çalışan makinada öldüğü, dosya içerisinde bulunan iş güvenliği uzmanlarından oluşan bilirkişi kurulunun raporuna göre sanığın İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü'nün 142, 143[,] 145[,] maddelerini ve tehlike halinde tahrik makinelerinin uzakta durdurulmasının sağlama yükümünün yerine getirilmemesi nedeniyle kusurlu olduğu ve bu değerlendirmenin olaya uygun bulunduğu...*⁵³².

⁵³⁰ "...sanığın alt işveren durumunda olan firmaların gerekli iş güvenliği önlemlerini alıp almadıklarını kontrol etmek ve bu firmalara iş güvenliği önlemlerini aldirmakla yükümlü olduğu, C1 bloкта kurulmuş siva iskelesini kontrol etmediği, iskele geçişlerinde platform olması gerektiği hususunda alt işveren yetkililerini uyarmadığı ve iş güvenliği sorumluluğunun taşeron şirkete tamamen devredilemeyeceği de gözetilerek, ... sanığın mahkumiyeti yerine yazılı şekilde beraat kararı [v]erilmesi, Kanuna aykırı[dır] ..." (12. Ceza Dairesi, E. 2012/9024, K. 2013/4016, 21.02.2013, UYAP Bilişim Sistemi); "O. uluslararası gemi taşımacılığı şirketinin kargo gemisinin çelik gövde inşaatındaki, marangozluk, boya ve raspa işleri, havalandırma ve izolasyon işleri, elektrik donanımı, makine ve montaj işleri ve boru işçiliğini bu konularda ehil olan taşeron firmalara vermesi, yüklenici bu firmalar ile sözleşmeler imzalaması ve gemi inşaatının sanik R.U. ya ait tersanede yapılması[nın], asıl işveren O. şirketi ile U. şirketi yetkilileri olan sanıkların kontrol, denetim görevini ortadan kaldırmadığı..." (12. Ceza Dairesi, E. 2015/14302, K. 2016/13330, 13.12.2016, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/7921, K. 2013/1365, 17.01.2013; E. 2012/26029, K. 2013/12162, 02.05.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵³¹ Özen ve Tozman, "Ceza Sorumluluğu", s. 225.

⁵³² 12. Ceza Dairesi, E. 2012/10044, K. 2013/3430, 18.02.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

Yüksek Mahkeme bir başka kararında alt işverenin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yerine getirmesi gereken bir yükümlülük bulunmadığı hallerde meydana gelen iş kazasından sorumlu tutulmaması gerektiğine dair şu ifadeleri kullanmıştır:

Sanığın yetkilisi olduğu İ. Ltd. Şti. işçisi olarak T. A.Ş. Fabrikasının palet yapım ve tamir atölyesinde çalışan A.H.M.'nin olay günü işe başlamadan önce havanın sıcak olması sebebi ile kim tarafından yapılp getirildiği bilinmeyen fakat uzun süredir olayın olduğu yerde kullanıldığı anlaşılan ve keşifte gözlemlendiği üzere, hurda malzeme ile işçilerce imal edilmiş olan ayaklı vantilatörü çalıştırıp, ortamı serinletmek için iş yerinin zeminini su serpiştirmek sureti ile ıslattığı sırada, elektrik kaçağı olan vantilatöre dokunması sonucu elektrik çarpması sonucu öldüğü olayda; T. A.Ş. Fabrikasındaki palet tamir-bakım-boyama faaliyetlerinin yerine getirilmesi için işçi temin ederek hizmet sunan şirketin sahibi olan sanığın fabrikanın çalışma şartları ve kuralları konusunda herhangi bir şekilde söz hakkı bulunmadığının, kazaya neden olan vantilatörün iş yerinde kullanılıp kullanılmayacağına dair belirlemenin tamamen fabrika yönetimine ait olduğunun, kaldı ki işçi sağlığı ve iş güvenliği tedbirlerini alma görevi bulunan fabrika yönetiminin bu görevini sözleşme ile devredemeyeceğinin gözetilmemesi sonucu sanığın beraati yerine mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...⁵³³.

Alt işverenlik ilişkisinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma yükümlülüğü bulunan tarafın, geçerli yetki devriyle birlikte alt işverenlik konusu işle ilgili yetkili kişi tayin etmesi halinde, yetki devri yapılan kişinin iş kazasından işveren vekili sıfatıyla sorumluluğu gündeme gelebilecektir⁵³⁴. Uygulamada asıl işveren vekilinin; alt işveren⁵³⁵, alt işveren vekili⁵³⁶ veya

⁵³³ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/26311, K. 2013/26902, 26.11.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵³⁴ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/33597, K. 2013/19203, 03.09.2013; E. 2014/19049, K. 2015/11841, 25.06.2015; E. 2014/15298, K. 2015/12210, 30.06.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵³⁵ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/26029, K. 2013/12162, 02.05.2013; E. 2014/20216, K. 2015/16815, 04.11.2015; E. 2016/81, K. 2017/3773, 10.05.2017 (UYAP Bilişim Sistemi). Asıl işverenin iş güvenliği uzmanıyla alt işverenin birlikte sorumluluğuna ilişkin olarak bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/23351, K. 2014/16496, 03.07.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

alt işveren ilişkisinin her iki işvereniyle⁵³⁷ birlikte, kendi kusurları nedeniyle sorumlu tutulabildiği görülmektedir. Bunlara karşılık alt işveren vekiliyle asıl işverenin birlikte sorumlu olmalarına uygulamada rastlanması pek kolay değildir. Zira iş hacmi, yetki devri ve olayın oluş şekli gereği alt işveren yerine alt işveren vekilinin sorumlu tutulduğu hallerde, alt işverenden çoğu kez daha büyük ölçekli bir mali güç ve organizasyona sahip olan asıl işverenin, işi yetkili vekil tayin etmeksizin bizzat yürütmesi beklenemeyecektir.

Alt işverenlik ilişkisinde işlerin bölünerek birden fazla alt işverene verilmesi mümkündür⁵³⁸. İşin bölünerek birden fazla alt işverenle yürütüldüğü ve bir alt işveren çalışanın kazaya uğradığı hallerde, çalışanın kendi işvereni veya asıl işveren dışında, diğer alt işverenin sorumluluğu da doğabilir. Nitekim Yargıtay'ın bir alt işveren çalışanın uğradığı kazada diğer bir alt işvereni kusurlu eylemi nedeniyle sorumlu tuttuğu kararları bulunmaktadır. Yüksek Mahkeme anılan kararlarını, diğer alt işverenin ortak çalışma alanında nedensellik bağıyla kazaya bağlanan ihmali hareketine⁵³⁹ ve iş güvenliği yükümlülüklerine aykırılığa⁵⁴⁰ dayandırmıştır.

⁵³⁶ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/20903, K. 2014/16713, 07.07.2014; E. 2015/225, K. 2015/15009, 09.10.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵³⁷ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/3711, K. 2016/1871, 11.02.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵³⁸ “Sanık H.E.’nin sahibi olduğu, sanık M.E.’nin ise işveren vekili sıfatıyla fiilen yürüttüğü bina inşaatında, sıva işlerinin yazılı bir sözleşme olmaksızın sanık E.K.’ye verildiği, kalıp işlerinin ise yine sözlü anlaşmaya bağlı olarak sanık F.Ö.’ye verildiği...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/81, K. 2017/3773, 10.05.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵³⁹ “Sanıklardan R.U.’nun yetkilisi olduğu U. yat ve gemi sanayi şirketine ait tersanede, sanıklar N.A., R.A. ve S.A.’nin yönetim kurulu üyesi oldukları O. uluslararası gemi taşımacılığı şirketine ait kargo gemisinin çelik gövde inşaatının yapıldığı, söz konusu gemi inşaatının elektrik işinin, sanıklar M.Y. ve M.’nin yetkilisi olduğu C. elektrik şirketine; geminin boya işinin ise sanık E.İ.A.’nin yetkilisi olduğu R. şirketine ‘teklif usulü’ ile verildiği, olay günü C. elektrik şirketinin işçisi ölen R.A. ve yaralanan diğer işçilerin, geminin 6 metre derinlikte ve 2 katlı güverte kısmına bağlı tankta, elektrik tesisatını döşedikleri sırada, olaydan 4 gün önce boya işini yapan R. firmasının, tankın dibine biriken boya ve tiner kalıntılarını temizlememesi ve bu konuda ikaz levhası koymaması nedeniyle, elektrikten çıkan kıvılcım ile boya kalıntılarının alev alması sonucu patlamanın meydana geldiği olayda; sanıkların asli kusurlu olduğunun mahkemece de kabul edildiği gözetilerek, ... alt sınırdan daha fazla uzaklaşmak suretiyle ceza tayini gerekirken...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/14302, K. 2016/13330, 13.12.2016, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2016/81, K. 2017/3773, 10.05.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁴⁰ “Sanık H.E.’nin sahibi olduğu, sanık M.E.’nin ise işveren vekili sıfatıyla fiilen yürüttüğü bina inşaatında, sıva işlerinin yazılı bir sözleşme olmaksızın sanık E.K.’ye verildiği,

Alt işverenlikle ilgili daha karmaşık hukuki ilişkiler de söz konusu olabilmektedir. Asıl işverenin (B.) sahibi olduğu hidroelektrik santral inşaatını, merkezi asıl işverenle aynı adreste bulunan bir firmanın (B.Y.) yüklediği somut bir olayda; inşaatın plastik türbin borularının üretimi ve elektrofüzyon kaynağı ile baş bağlama işi asıl işveren B. tarafından sözleşmeyle alt işveren konumundaki D. firmasına, plastik türbin borularının döşeneceği alanın kazılması, boruların kanala yerleştirilmesi ve kanal üzerinin kapatılması işleri ise, yüklenici B.Y. tarafından bir başka alt işveren konumundaki S. firmasına verilmiştir. D. firması çalışanı, S. firmasının açtığı kanal içine girerek yine S. firması tarafından kanala bırakılan plastik türbin borularının elektrofüzyon kaynağını yaparken kanal kenarındaki toprağın kayarak üzerine gelmesi sonucu hayatını kaybetmiştir. Yargıtay sözü edilen olaya ilişkin verdiği kararda, toprak çökme tehlikesi bulunan kanal içerisinde kaynak işi yapıldığı sırada, toprak çökmesini engelleyecek önlemlerin alınmaması, derin kazı destekleme sisteminin kurulmamasından dolayı ihmali hareketleriyle iş kazasına sebebiyet verdikleri sonucuna vardığı asıl ve yüklenici işverenlerin ortak işveren vekili⁵⁴¹, ölenin çalıştığı alt işveren (D.) vekili ve aynı sahada çalışan diğer alt işveren (S.) yetkilisinin⁵⁴² kusurlu oldukları sonucuna varmıştır⁵⁴³.

kalıp işlerinin ise yine sözlü anlaşmaya bağlı olarak sanık F.Ö.'ye verildiği, olay tarihinde E.K.'nin işçisi olarak çalışan siva işçisi K.Y.'nin harç karararak inşaatın dışında bulunan asansör ile üçüncü kata harç gönderdiği sırada, olay yeri inceleme raporu ve tanık beyanları ile sabit olduğu üzere inşaatta kullanılan 5x10 tabir edilen kalasın kafasına düşmesi neticesinde yaralandığı ve tedavisinin devam ettiği 05.05.2012 tarihinde öldüğü olayda... kalıp işlerini... alan ve gerekli güvenlik tedbirlerini almayan, malzeme düşmesini engelleyecek uygun yerler yapmayan, malzeme düşmesine karşı önlemler almayan, koruyucu ekipman kullanmayan, iş güvenliği konusunda çalışanlara bilgilendirme yapmayan ve gerekli denetim görevini yerine getirmeyen sanığın [F.Ö.] kusurlu olduğu ve mahkumiyetine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde hatalı ve yetersiz gerekçe ile beraatine karar verilmesi Kanuna aykırıdır..." (12. Ceza Dairesi, E. 2016/81, K. 2017/3773, 10.05.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁴¹ Yargıtay anılan işveren vekilinin sorumluluğunu; asıl işverenle D firması arasında yapılan alt işverenlik sözleşmesinin, asıl işvereni üretim sahasında bütün emniyet tedbirlerini almakla yükümlü kılan maddesine de dayandırmıştır.

⁵⁴² Yargıtay anılan işverenin sorumluluğunu; talimatlara aykırı olarak derin kazı destekleme ve toprak kaymasını engelleme önlemlerine başvurmamasına, şantiye yetkililerinin birçok kez yazılı ve sözlü uyarılarına rağmen çalışmalarda sürekli şekilde inşaat mühendisi teknik eleman bulundurmayıp çalışmalara nezaret etmemesine, yüklenici B firması tarafından yapılan ihtarda, şantiyelerde teknik personel ve ekipman olmadan çalışma yapılması nedeniyle, zeminde dalgalanma olduğu bildirilmesine rağmen gerekli önlemleri almamasına dayandırmıştır.

Alt işveren tarafından yüklenilen işin başka alt işverenlere gördürülmesi halinde de, iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüğünü ihlal ederek iş kazasına sebebiyet veren işveren veya vekilinin cezai sorumluluğu söz konusu olmaktadır. Nitekim Yargıtay, bir devlet üniversitesinin yurt ve tesis bina yapım işini yap-işlet-devret modeliyle üstlenen şirketin sözleşmeyle anılan işi sanığın genel müdürü olduğu A. şirketine devrettiği, bu şirketin de işin tesisat üretimini anahtar teslimli olarak diğer sanığın şantiye şefliğini yaptığı G. şirketine havale ettiği, sosyal tesis birinci kat zemin tabliyesi dökülürken kalıbın çökmesi sonucu tesisat üretim işi yapan şirket çalışanın hayatını kaybettiği olayda, devir zincirinin son halkasını oluşturan sözleşmede iş güvenliği ile ilgili tedbirleri alma konusundaki yükümlülüğün G. şirketine ait olduğu, anılan şirketin sözleşmeye konu işin yapılmasında ehil olduğu ve iş organizasyonunu sağlamak, çalışanlar üzerinde denetim ve gözetim görevini yerine getirmek üzere mimar olan sanığı şantiye şefi olarak atadığı, iş güvenliği önlemlerinin alınıp denetlenmesi hususunda sorumluluğun şantiye şefine ait olacağı, meydana gelen olayda A. şirketinin genel müdürü olan sanığa kusur yüklenemeyeceğine karar vermiştir⁵⁴⁴.

⁵⁴³ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/23091, K. 2015/16063, 21.10.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁴⁴ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/6670, K. 2015/5681, 02.04.2015 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/15314, K. 2014/11432, 12.05.2014. Bir Yargıtay kararının muhalefet şerhindeki şu ifadeler dikkat çekicidir: “*Dava konusu olayda sanık S.U.’nun şantiye sorumlusu olduğu S. Şirketi, ...Çelik Fabrikası Ek Yatırım ve Tadilatı İnşaatı işini almış ve bu işin bir bölümü olan çelik kon[s]trüksiyon işini sözleşme ile bu işin ehli olduğu anlaşılan ve sanık B.P.’nin sorumlusu olduğu O. Şirketine taşeron olarak devretmiştir. Taşeron firma çalışanı olan H.T. olay günü çatı işini yaparken düşüp ölmüştür. Mahkemece hem S. firması hem de O. firmasının sorumluları olan sanıklar S.U. ile B.P.’nin cezalandırılmasına karar verilmiştir. Hükümün dayanağını teşkil eden raporları düzenleyen iş güvenliği uzmanları cezai sorumluluğu da hukuki sorumluluk gibi mütalaa etmişlerdir. Oysa cezai sorumluluk ayrı değerlendirilmesi gereken bir konudur. Sanık ve sanıkların eylemleri ile olay arasında uygun illiyet bağının araştırılması gerekir. Somut olayda işin bir bölümünün, tümüyle kendi sorumluluğu ve mesleki becerisi altında yapılması koşulu ile sanık B.P.’nin sorumlusu olduğu O. firmasına devredilmiştir. Bu konuda dosyada mevcut 1.1.2003 tarihli sözleşme de çok detaylı olarak düzenlenmiş ve iş yerinde işçi sağlığı ve iş güvenliğinin gerektirdiği her türlü önlemin işin devredildiği O. firması tarafından alınacağı açık[ç]a belirtilmiştir... Hem işi devreden hem de devralan taşeron firmanın cezai sorumluluğu olamaz. Zira cezai sorumluluk şahsidir. Çelik kon[s]trüksiyon işinin tümüyle taşeron firmaya devri nedeniyle bu iş dalında gerekli önlemleri almak, taşeron firma olan O. firmasının sorumlusu sanık B.P.’ye aittir. Diğer firma sorumlusu sanık S.U.’nun sorumlu tutulması ceza hukuku ve subjektif sorumluluk açısından mümkün değildir...” (9. Ceza Dairesi, E. 2006/8445, K. 2007/2656, 29.03.2007, UYAP Bilişim Sistemi).*

Kademeli alt işverenlik ilişkisinin bulunduğu bir diğer uyumsuzlukta; sanık E.D.'nin fabrika müdürlüğünü, sanıklar M.M. ve T.M.'nin ortaklığını, sanık İ.B.'nin de şirket müdürlüğünü yaptığı N. şirketinin inşa edilen fabrika binasının dış cephe alüminyum, cam montaj ve bunlara bağlı tüm işlerinin yapımı, sözleşme ile sanıklar M.K. ve M.A.G.'nin ortak ve müdürü olduğu G. şirketine verilmiştir. Sözleşme konusu işlerin yapımı G. şirketi tarafından da başka bir sözleşme ile diğer sanıklar A.Y. ve A.G.'ye verilmiştir. Sanıklar A.Y ve A.G.'nin işçisi olarak dış cephe işinde çalışan maktul, olay günü çıkan fırtınanın da etkisiyle yerinden sökülen güneş panelleriyle birlikte savrulurken, çalıştığı binanın çatısından aşağıya düşerek hayatını kaybetmiştir. Yerel mahkemece; asıl işveren olan N. şirketinin işveren ve işveren vekili konumunda bulunan sanıklar E.D., M.M., T.M. ve İ.B.'nin olayda kusurları bulunmadığı gerekçesiyle beraatlerine, buna karşılık asıl işverenden işin yapımını sözleşmeyle devralan G. şirketi ortak ve müdürleri olan sanıklar M.K. ve M.A.G. ile ikinci kademe alt işverenleri olan A.Y. ve A.G.'nin ise asli kusurlu buldukları gerekçesiyle mahkûmiyetlerine karar verilmiştir⁵⁴⁵. Yerel mahkeme kararı mahkûm edilen sanık müdafileri ve katılanlar vekili tarafından temyiz edilmiştir. Yargıtay, katılanlar vekilinin beraat eden sanıkların meydana gelen olayda kusurlu bulduklarına ilişkin temyiz itirazını reddederek ilgili beraat hükümlerini onamıştır. Yüksek Mahkeme ayrıca, sanıklar müdafilerinin yetersiz bilirkişi raporuna itibar edildiğine, kazanın güneş panellerindeki hatalı montajdan kaynakladığına, olağanüstü hava koşulları ile ölenin kusurunun dikkate alınmadığına, N. şirketi yetkililerinin de sorumlulukları bulunduğu, ölenin G. şirketi çalışanı olmadığına, sanıklar A.Y. ve A.G.'nin yalnızca usta olup, alt işveren sıfatlarının bulunmadığına, kaza ve ölümden kusurlarının bulunmadığına ilişkin temyiz itirazlarının da reddine karar vermiştir. Mahkûmiyet hükmü isabetli bulunan sanıkların dikkat ve özen

⁵⁴⁵ İstanbul Anadolu 8. Asliye Ceza Mahkemesi, E. 2011/66, K. 2013/561, 25.12.2013 (UYAP Bilişim Sistemi). Söz konusu kararda ayrıca, güneş panellerinin montaj işini yapan B. Şirketi ortakları olan iki sanığın güneş panellerinin tekniğe uygun ve yeterli sağlamlıkta monte edilmesini sağlamadıkları ve kazanın meydana gelmesine tali kusurlarıyla neden oldukları da kabul edilmiştir. Ne var ki sözü edilen sanıklar hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği için temyiz incelemesi yapılamamıştır.

yükümlülüğüne aykırı hareketleri ise, şantiyede denetim ve gözetimden sorumlu bir personel görevlendirmemeleri, rüzgârlı bir günde çalışmaya devam edilmesine izin verdikleri veya çalışmadan habersiz olmaları, düşmeyi veya zararı önleyici koruma önlemlerini (emniyet kemeri, file, baret) almamaları ve alınıp alınmadığını denetlememeleri olarak sıralanmıştır⁵⁴⁶.

Yüksek Mahkeme, ikinci kademe alt işveren çalışanın hayatını kaybettiği başka bir uyuşmazlıkta da, ilk kademe alt işvereni olan asıl yükleniciyi, işyeri için atadığı iş güvenliği uzmanının çalışmasının yetersiz kalması nedeniyle ikinci kademe alt işveren vekiliyle birlikte sorumlu tutmuştur⁵⁴⁷.

Yargıtay'ın kademeli alt işverenlik uygulamalarının olduğu uyuşmazlıklarda, sorumluluk yüklediği işverenin işi ehil olan bir alt işverene devrettiğini vurguladığı görülmektedir. Zira işi ehil olmayan ikinci bir alt işverene devreden alt işveren veya vekilinin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlemleri alma yükümlülüğü devam edecek, son kademe çalışanı kendi çalışanı olarak kabul edilerek meydana gelen iş kazasından dolayı cezai sorumluluğu söz konusu olacaktır⁵⁴⁸.

⁵⁴⁶ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/1598, K. 2015/18918, 04.12.2015 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2014/11784, K. 2015/11843, 25.06.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁴⁷ “[Asıl yüklenici] D. İnşaat ile [alt işveren] E. Yapı arasındaki sözleşmeye göre şantiyede iş sağlığı güvenliği kontrol eğitim işlerini D. A.Ş.'nin iş güvenliği uzmanı Z.G.'nin yürüttüğü, ancak çalışmalara nezaret ve gözetiminin yetersiz olduğu bu nedenle [D. A.Ş. ortağı ve yetkilisi] sanık A.S.'nin denetim görevinin devam ettiği, [E. Yapı yetkilisi] Sanık E.A.'nın inşaat işiyle bizzat uğraşmadığı, kaza yerindeki şantiyede saha mühendisi olarak sanık C.D.'yi atadığı dikkate alındığında; bu oluş karşısında sanığa yüklenecek bir kusur bulunmadığı gözetilip, sanığın [E.A.] beraati yerine mahkûmiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/2775, K. 2015/2575, 12.02.2015, UYAP Bilişim Sistemi). Yüksek Mahkeme ayrıca, asıl yüklenici işveren sanık (A.S) ile alt işveren vekili sanık (C.D.) hakkında yerel mahkemece verilen mahkûmiyet kararlarının düzeltilerek onanmasına karar vermiştir.

⁵⁴⁸ “Sanık E.Ş.G.'nin...;Olayın meydana geldiği inşaatın asansör işlerinin yapılması işini üstlenen şirketin teknik işlerinden sorumlu yetkilisi olarak, ...uygun nitelikleri taşıdığına ispatlayamayan alt taşeron firmaya iş vermesi, alt taşeronun uygun nitelikte personel çalıştırmasını ve iş yerinde yapılan işle ilgili olarak gerekli iş güvenliği önlemlerinin alınmasını sağlamaması sebebiyle kusurlu olduğu, ... gözetilmeden, ... beraatine hükmedilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/26235, K. 2014/4680, 25.02.2014, UYAP Bilişim Sistemi); “...tarafklar arasında yapılan sözleşmeyle iş güvenliği ve işçi sağlığı ile ilgili yükümlülükler alt yükleniciye devredilmiş ise de; asıl

İşverenin işlerin bir bölümünü başka bir işverene gördürmesi şeklindeki uygulama sözleşme hürriyeti çerçevesinde değerlendirilmekte ise de, alt işverenliğin zaman zaman kötüye kullanıldığı görülmektedir. Özellikle işçi çalıştırmanın getirdiği yükümlülüklerden kurtulmak amacıyla işin başka bir işverene gördürüldüğü veya görünüşle farklı biçimde tek bir elden yürütüldüğü uygulamalara rastlanmaktadır⁵⁴⁹. Alt işverenlik ilişkisinin muvazaalı kabul edildiği bu gibi hallerde, İK m. 2/7 hükmü gereği alt işveren işçileri asıl işveren işçisi sayılacaktır. Şu halde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma yükümlülüğü bütünüyle asıl işverene geçmiş olsa da, doktrinde somut olayda iş kazasına kusuruyla sebebiyet veren işverenin sorumlu olması gerektiği ileri sürülmektedir⁵⁵⁰.

Yargıtay, yer altı kömür ocağında meydana gelen göçükle birlikte on dokuz çalışanın hayatını kaybettiği bir olayda, anılan kömür ocağı işletmesinin alt işverenlik sözleşmesiyle devredildiği kişinin uzun yıllar ocakta çalışmasını ve devreden şirketin şube müdürü olmasını, devreden şirketin yönetiminde sözleşme tarihi öncesi ve sonrasında yapılan değişiklikleri dikkate alarak alt işverenlik sözleşmesini muvazaalı kabul etmiş; ocağı devreden şirketin gerçekte fiilen işletmeye devam ettiği sonucuna vararak, devreden şirket sahibi sanık ile şeklen alt işveren gibi görünen sanığın cezalandırılmaları gerektiğine karar vermiştir⁵⁵¹.

işverenin işi ehil ve yeterli donanımına sahip yükleniciye devir etme yükümlülüğünün bulunduğu, aksi halde alt yüklenici emrinde çalışanların da asıl işverenin işçisi gibi değerlendirilmesinin gerektiği..." (12. Ceza Dairesi, E. 2013/26452, K. 2014/22392, 11.11.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁴⁹ Seracettin Göktaş, "Alt İşverenlik Uygulamasının Önemli Bazı Sorunları", *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 3, S. 12 (2008), s. 97.

⁵⁵⁰ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, ss. 116-117.

⁵⁵¹ Yüksek Mahkeme, kararında muvazaalı tespitini şu ifadelerle yapmıştır: "Maden mühendisi olan sanık N.E.'nin B... A.Ş. 'nin yönetim kurulu başkanı ve olayın meydana geldiği ocağın sahibi olduğu, O.L.E. ve K.K. 'nin yönetim kurulu üyeleri oldukları, sanık O.L.E.'nin ayrıca Başkan yardımcılığı görevini de yürüttüğü, F.Ş.'nin maden mühendisi ve 20.02.2007 tarihli sözleşme uyarınca ocağı taşeron olarak çalıştırdığı, H.Ç.'nin ise, maden mühendisi olup, daimi nezaretçi ve teknik nezaretçi olarak görev yaptığı ve aynı şirketin şube müdürlüğü görevini de yürüttüğü, sanık B.E.'nin ise ocak şefi olarak görev yaptığı, Kazanın meydana geldiği sahada maden ocağının 1994 yılına kadar sanık N.E. tarafından işletildiği, sanık F.Ş.'nin ise 1985 yılından itibaren bu maden ocağında maden mühendisi olarak çalıştığı, N.E.'nin kendi adına işletmeye son vermesi nedeniyle de 16.01.1995 tarihinden itibaren taşeron olarak ocağı işletmeye başladığı, dosya içindeki bir kısım evrakları işletme müdürü sıfatıyla imzaladığı, 20.02.2007 tarihli

Anahtar teslimi işlerde ise Yargıtay'ın, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma yükümlülüğünün işin yapımını anahtar teslimi olarak üstlenen işverene ait olduğunu, dolayısıyla iş kazası nedeniyle asıl iş sahibi işverenin sorumlu tutulamayacağını kabul ettiği⁵⁵² ve anahtar teslimi iş sözleşmelerindeki sorumluluk hükümlerini dikkate aldığı⁵⁵³ görülmektedir.

d. Geçici iş ilişkisinde sorumluluk

Geçici iş ilişkisinin⁵⁵⁴ kurulduğu haller, işverenin cezai sorumluluğu bakımından bazı özellikler göstermektedir.

Mevzuatta geçici iş ilişkisinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınması ve sorumluların belirlenmesi bakımından bazı düzenlemeler yapılmıştır. İK m. 7 ve İSGK m. 17/6 hükümleri ile geçici işveren, geçici işçiye talimat verme yetkisiyle donatılmış, ayrıca iş sağlığı ve güvenliği risklerine karşı çalışana gerekli eğitimin verilmesini sağlamak, iş sağlığı ve

taşeronluk sözleşme içeriğine göre de kömür üretiminin işletme-ruhsat sahibi B... A.Ş tarafından yapıldığı, 27.07.2007 tarihli yönetim kurulu kararıyla şirketin M. Şubesi Müdürü olan F.Ş.'nin azledilip yerine H.C.'nin şirket müdürü olarak atandığı, tüm bu tespitlerin taşeronluk sözleşmesinin muvazaalı olduğu izlenimini doğurduğu, gerçekte [ocağın,] taşeronluk sözleşmesine rağmen B... A.Ş. tarafından işletilmeye devam edildiğini gösterdiği..." (12. Ceza Dairesi, E. 2012/21104, K. 2013/25712, 14.11.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁵² "...inşaatın yapımının işçilik dahil anahtar teslimi şeklinde sözleşme ile sanık Z.K. tarafından üstlenildiği, iş güvenliği ile ilgili tedbirleri alma ve denetlemeye ilişkin sorumluluğun sanık Z.K. 'ye ait olacağı, bu sebeple meydana gelen olayda sanık S.B.'nin kusurunun bulunmadığı..." (12. Ceza Dairesi, E. 2015/10362, K. 2016/7211, 26.04.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁵³ "Sanığın sahibi ve müdürü bulunduğu S... Ltd. Şti. ile temyiz dışı sanık B.E. 'nin sahibi bulunduğu B... Ltd. Şti. arasında akdedilen 03.07.2007 tarihli taşeronluk sözleşmesi ile D. Burdur Şubesinin Alüminyum pencere doğrama ve camlarının malzeme ve işçilik (montaj), işletme için gerekli ekipman ve tesisat dahil olmak üzere anahtar teslimi suretiyle, mağdurun da hissedar olduğu alt yüklenici firmaya verildiği, olay günü saat 18:30 sıralarında montaj işi yapan mağdurun... yaralandığı olayda; sanık ile taşeron firma sahibi temyiz dışı sanık B.E. arasında akdedilen 03.07.2007 tarihli taşeron sözleşmesinin 3. maddesinde, işin, işletme için gerekli ekipman ve tesisat dahil olmak üzere anahtar teslimi suretiyle verildiği; 8. maddesinde, iş kazası, meslek hastalığı, kıdem-ihbar ve diğer tazminatlar yönünden sorumluluğun alt yükleniciye ait olduğunun, işçilerin iş güvenliği ile ilgili koruyucu tedbirler ve malzemelerin alt yüklenici tarafından sağlanacağı, temyiz dışı sanık B.E. 'nin, sözleşme uyarınca alması gerekli iş güvenliği tedbirlerine uymadığı ve kazanın meydana gelmesinde, temyiz dışı sanığın kusurlu eyleminin etken olduğu, kaza nedeniyle sanığa izafe edilebilecek bir kusur bulunmadığı anlaşıldığından, atılı suçtan beraatine karar verilmesi gerekirken, dosya kapsamına ve oluşa uygun düşmeyen gerekçelerle yazılı şekilde mahkumiyet hükmü tesisi... Kanuna aykırı[dır]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2013/26199, K. 2014/21526, 31.10.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁵⁴ Geçici iş ilişkisine ilişkin olarak bkz. Birinci Bölüm, başlık C., 3.

güvenliği açısından gereken önlemleri almakla da yükümlü kılınmış olmaktadır. Öte yandan geçici işverenin işçiyi gözetme borcundan, devreden işveren ile birlikte sorumlu olacağı da öngörülmüştür. Geçici veya Belirli Süreli İşlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliğinin m. 5 ve m. 10 hükümleri geçici işvereni, iş sağlığı ve güvenliğini içeren çalışma koşulları bakımından çalışanlar arasında ayırım yapmamak ve yapılacak iş ve işin içerdiği riskler konusunda devreden işvereni bilgilendirmekle yükümlü kılmıştır. Devreden işveren ise geçici işverenden aldığı bilgileri geçici çalışanlara aktaracaktır. Yönetmelik m. 11 hükmüyle de iş sağlığı ve güvenliği koşullarının sağlanmasından geçici işveren ile devreden işveren birlikte sorumlu tutulmuştur.

Doktrinde, geçici işverenin tehlikeli işler dışında iş sağlığı ve güvenliği eğitimini bizzat vermesinin şart olmadığı, sözü edilen yükümlülüğün çalışanın eğitim alıp almadığının denetlenmesini, eğitim almamış ise işe başlatılmamasını zorunlu kıldığı, iş sağlığı ve güvenliği eğitiminin geçici işveren tarafından verilebileceği gibi devreden işveren tarafından da verilebileceği ileri sürülmektedir⁵⁵⁵.

Geçici iş ilişkisinde cezai sorumluluk belirlenirken iş kazasının oluşumuna etki eden yükümlülük ihlalinin ve sorumlularının tespiti gerekecektir⁵⁵⁶. Yargıtay da geçici iş ilişkisinin bulunduğu bir uyumsuzlukta verdiği kararında cezai sorumluluğun tespiti bakımından yol göstermiştir. Söz konusu karara göre, somut olayda tarafların yüklendikleri iş, görev ve sorumluluklarının neler olduğu, devreden işverenin çalışan tedariki dışında iş kazasına konu işin yapımıyla ilgili herhangi bir görev ve sorumluluğunun bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır. Yüksek Mahkeme anılan kararında ayrıca, iş kazasına neden olan aparatın kurulumunun kim tarafından yapıldığının, bakımından kimin sorumlu olduğunun, aparatın kurulumundan sonra yapısında herhangi bir değişiklik yapıp yapılmadığının, hayatını kaybeden çalışan yönünden iş sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinin

⁵⁵⁵ Özdemir, *İş Güvenliği*, ss. 403-404; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 121.

⁵⁵⁶ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 121.

alınmasından kimin sorumlu olduğunun da belirlenmesi gerektiğine karar vermiştir⁵⁵⁷.

Geçici iş ilişkisinin alt işverenlik ilişkisiyle birlikte aynı somut olayda bulunması mümkündür. Nitekim üçüncü işveren tarafından alt işverene ödünç verilen çalışanın asıl işverene ait işyerinde uğradığı ölümlü iş kazasında, tarafların sözleşmelerle belirlenen hak ve yükümlülüklerini, zararlı neticeye neden olan etkenleri, zararlı neticeyi önlemekle sorumlu olanları, sanık işveren ve işveren vekillerinin yetki ve sorumluluklarını dikkate alan Yargıtay, alt işveren, proje müdürü asıl işveren vekili ve alt işveren iş güvenliği elemanının kusurlu eylemleriyle zararlı neticenin meydana gelmesine neden olduklarına, buna karşılık alt işveren vekillerinin kusurları bulunmadığına karar vermiştir⁵⁵⁸. Somut olayda alt işverenin aynı zamanda geçici işveren konumunda olduğu dikkat çekmektedir.

Geçici iş ilişkisinde çalışan, iş görme edimini geçici işverenin işyerinde yerine getirdiği için iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma yükümlülüğü kural olarak geçici işverene ait olacaktır⁵⁵⁹. Buna bağlı olarak geçici işçinin çalıştığı işyerinde uğradığı iş kazasının cezai sorumluluğunun da kural olarak geçici işverene ait olacağı söylenebilir⁵⁶⁰. Ancak devreden işverenin üzerine düşen yükümlülüklerine veya iyi niyet kurallarına aykırı davranması durumunda cezai sorumluluğuna gidilebilecektir⁵⁶¹. Hem geçici işverenin hem de devreden işverenin mevzuatla kendilerine yüklenen yükümlülüklerle aykırı davranarak iş kazasına sebebiyet vermeleri halinde her iki işverenin de cezai sorumluluğu gündeme gelecektir⁵⁶².

⁵⁵⁷ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/29373, K. 2014/20629, 22.10.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁵⁸ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/30038, K. 2015/1987, 04.02.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁵⁹ Süzek, *İş Hukuku*, s. 307.

⁵⁶⁰ İren, "Geçici İş", s. 302.

⁵⁶¹ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, ss. 121-122. Benzer gerekçeyle idari sorumluluğun da geçici işverene ait olması gerektiği hakkında bkz. Aydemir, *İşverenin Cezai Sorumluluğu*, ss. 205-206.

⁵⁶² Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, ss. 122-123.

2. İşveren Vekilinin Sorumluluğu

İşverenlerin iş kazaları nedeniyle doğan cezai sorumluluğu bakımından önemli bir konu da işveren vekillerinin⁵⁶³ sorumluluk halleridir. İSGK'ye göre, işveren adına hareket eden, işin ve işyerinin yönetiminde görev alan kişiler işveren vekili olup, kanunun uygulanması bakımından işveren sayılacaktır (İSGK m. 3/2).

Gerçek veya tüzel kişi işveren tarafından atanmış işveren vekilinin iş kazası nedeniyle cezai sorumluluğu söz konusu olabilir⁵⁶⁴. Bu bağlamda, kamu işveren vekili de iş kazası nedeniyle fail olabilecektir⁵⁶⁵.

İşveren vekilinin iş kazası nedeniyle cezai sorumluluğuna gidilebilmesi için, olayın iş kazası niteliğinde olması, failin işveren vekili niteliğinin bulunması, işveren vekilinin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareketiyle zararlı neticeye sebebiyet vermesi gerekecektir.

a. İşveren vekili sıfatı ve yetki devri

Bir kimsenin işveren vekili olabilmesi ve iş kazası nedeniyle cezai sorumluluğa tabi tutulabilmesi için gereken temel koşul, işveren tarafından kendisine geçerli yetki devri yapılmış olmasıdır⁵⁶⁶.

Yetki devriyle işveren vekilinin cezai sorumluluğuna gidilebilmesi için işveren vekilinin yönetim ve denetim yetkileriyle donatılmış olması gerekir. Zira yüklenen sorumluluğun verilen yetkiyle ölçülü olması gerekmektedir. Çalışanlara görev ve yetki alanıyla ilgili talimat verme, talimatlara uyulup uyulmamasını izleyerek gerekli disiplin önlemlerini alma yetkileri bulunmayan işveren vekilinin, meydana gelen iş kazasından cezai sorumluluğu da doğmayacaktır⁵⁶⁷.

Yargıtay da yönetim ve denetim yetkileri bulunmayan çalışanları işveren vekili olarak kabul etmemekte ve iş kazasından sorumlu

⁵⁶³ İşveren vekiline ilişkin olarak bkz. Birinci Bölüm, başlık D.

⁵⁶⁴ Özen ve Tozman, "Ceza Sorumluluğu", s. 230.

⁵⁶⁵ İnciroğlu, *Kamu İşvereninin Sorumluluğu*, s. 119.

⁵⁶⁶ Özdemir, *İş Güvenliği*, s. 622; Narter, *İş Kazası*, s. 626; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 123.

⁵⁶⁷ Süzek, *İş Hukuku*, s. 198; Narter, *İş Kazası*, s. 628.

tutmamaktadır. Nitekim bir uyuşmazlıkta, işveren adına iş güvenliği konusunda kontrol ve gözetimle görevlendirildiğine veya işveren vekili sıfatı taşıdığına ilişkin hakkında herhangi bir delil bulunmayan çalışanın meydana gelen iş kazasından sorumlu tutulamayacağına karar verilmiştir⁵⁶⁸. Başka bir uyuşmazlıkta da, yaşı ve çalışma deneyimi nedeniyle işveren tarafından işi gözetme talimatı verilen çalışan hakkında yapılan görevlendirme sözlü ve sembolik olarak nitelendirilerek, meydana gelen iş kazasında çalışan kusursuz bulmuştur⁵⁶⁹. Yargıtay yakın tarihli bir başka kararında da, işyerinde bulunan çalışanlar ve stajyerler üzerinde veya iş güvenliği ile ilgili herhangi bir yetki ve sorumluluğunun bulunmadığı anlaşılan işçinin stajyerin ölümüyle sonuçlanan bir iş kazasından sorumlu tutulamayacağını ifade etmiştir⁵⁷⁰. Yüksek Mahkeme başka bir uyuşmazlıkta ise, görev ve yetki hususunu nedensellik bağıyla

⁵⁶⁸ “... sanık C.B.'nin sigortalı işçisi olan ve işveren adına iş güvenliği konusunda kontrol ve gözetimle görevlendirildiğine veya işveren vekili sıfatı taşıdığına ilişkin herhangi bir bilgi ve belge bulunmayan sanık N.G. hakkında düzenlenen ve dosya kapsamı ile uyumlu olan 30.04.2012 tarihli bilirkişi raporunda da, olayın oluşumunda atfı kabil kusuru bulunmadığının açıkça belirtilmiş olduğu nazara alınarak; sanık N.G.'nin beraatine karar verilmesi gerekirken, dosya kapsamına ve oluşa uygun düşmeyen gerekçelerle yazılı şekilde mahkumiyetine hükmedilmesi, Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/24036, K. 2014/17357, 09.09.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/15044, K. 2014/6553, 17.03.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁶⁹ “...sanıklardan Ş.K.'nin diğer işçilerin yaş olarak büyüğü olması nedeniyle sembolik ve sözlü olarak ustabaşı olarak sanık S. tarafından görevlendirildiği, bu hususta yazılı bir görevlendirme ve sorumluluğunun hatırlatıldığına dair bir belgenin bulunmadığı, bu belirlemeler karşısında somut olayın meydana gelmesinde Ş.K.'nin herhangi bir kusurunun bulunmadığı, kusurun ölen ile işveren olan S.O.'ya ait olduğu gözetilmeden, işveren tarafından sözlü olarak görevlendirilen sanık Ş.K.'nin teknik bir vasfının bulunmaması, işveren ve işçilerin denetim ve gözetiminden sorumlu olmaması, işçi konumunda olması, diğer çalışanlarla aynı işleri yapması nedeniyle kusursuz olduğu yönündeki 31.12.2012 tarihli bilirkişi raporuna niçin itibar edilmeyerek 08.05.2012 tarihli bilirkişi raporunun hükme esas alındığı açıklanmadan ve hükme esas alınan bu raporda sanık S.O'nun asli ve sanık Ş.K.'nin tali kusurlu olduğu belirtilmesine rağmen her iki sanığın da tali kusurlu olduğu kabul edilerek, sanık Ş.K.'nin unsurları oluşmayan müsnet suçtan beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi ... Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/1673, K. 2015/17151, 06.11.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁷⁰ “[S]anık G.G.'nin suç tarihi itibarı ile anılan şirkette işçi sıfatı ile ve bilgisayar destekli tasarım teknikeri olarak çalıştığı, yapılacak iş ile ilgili proje çizdiği, işyerinde bulunan işçiler ve stajyerler üzerinde ya da iş güvenliği ile ilgili herhangi bir yetki ve sorumluluğunun bulunmadığı, bu nedenle [stajyer olarak çalışmak isteyen] E.S.'nin ölümü ile sonuçlanan olayda herhangi bir kusurunun olmadığı gözetilerek beraatine karar verilmesi gerekirken, ...cezalandırılmasına dair yazılı şekilde hüküm kurulması, ... Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/1750, K. 2017/7728, 19.10.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

irtibatlandırmış, failin görev ve yetkisiyle iş kazası arasında nedensellik bağı bulunmadığı sonucuna vararak cezai sorumluluğunun doğmayacağına karar vermiştir⁵⁷¹.

Somut olayın koşullarına göre yetki devriyle işveren vekilinin cezai sorumluluğuna gidilebilmesi için iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin harcama yetkisinin bulunması dikkate alınması gereken bir husus olabilir. Zira işveren vekiline yönetim ve denetim yetkileri devredilmiş olmakla birlikte iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlemleri gerektiği şekilde alabilmesi için gerekli harcama yetkisinin verilmemiş olması halinde, anılan önlemlerin alınmamasından ileri gelen iş kazası nedeniyle işveren vekilinin kusurundan bahsedilemeyecektir. Yargıtay da bir kararında, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine ilişkin harcama yetkisi bulunmayan çalışanı meydana gelen iş kazasından sorumlu tutmamıştır⁵⁷². Yüksek Mahkeme başka bir uyuşmazlıkta da, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma yükümlülüğüyle birlikte sözü edilen önlemlere ilişkin harcama yetkisinin daha alt kademe yöneticisinde bulunduğunu dikkate alarak, şirket genel müdürü işveren vekilinin meydana gelen iş kazasından sorumlu tutulamayacağına karar vermiştir⁵⁷³.

⁵⁷¹ “Sanık B.A.’nin kooperatife ait inşaatın şantiyesinde kooperatif adına 600 TL aylıkla işçi olarak çalıştığı, depo sorumlusu, muhasebe ve güvenlik işlerinden sorumlu olduğu, başkaca bir görevi bulunmadığı, işin yapılması ve işçilerin gözetimi ile ilgili bir sorumluluk ve yetkisinin olmadığı anlaşılmalı, sanığın görev ve sorumlulukları ile ölüm olayı arasında nedensellik bağı bulunmadığı ve sanığa kusur izafesinin mümkün bulunmadığı gözetilmeden, sanık B.A.’nin beraati yerine, yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/16002, K. 2014/15172, 19.06.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁷² “[S]anık S.K.’nin işçisi olan F.K.’nin işteki konumu ve yetkileri göz önüne alındığında iş güvenliği konusunda yetki ve görevinin olmadığı, iş güvenliği konusunda harcama yetkisinin bulunmadığı anlaşıldığından, sanığın beraatine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/4682, K. 2013/27075, 27.11.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁷³ “...genel sanat yönetmeni olarak iç işleypşte genel müdüre bağılı olarak çalışan Y.Ç.’nin K... Anonim Şirketi’ni temsile yetkili olduğunun, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerini almak, personele her türlü araç ve gereci sağlamak, bunları iş yerinde bulundurmak ve çalışanlara kullandırmak, bu konuda sürekli eğitim vermek, misafir veya başkaca nedenler ile iş yerinde bulunanların iş güvenliği kurallarına uymasını sağlamak, kendisine bağılı personelin iş güvenliği kurallarının uygulanmasından, kontrol ve denetiminden, eğitiminden ve bu konudaki harcamalardan sorumlu ...bulunduğunun anlaşılması karşısında, genel müdür sıfatı ile sanık N.B.’nin kusursuz olduğu kabul edilerek yapılan incelemede...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/15897, K. 2016/5355, 31.03.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

İşveren vekilinin iş kazası nedeniyle cezai sorumluluğuna gidilebilmesi için yönetim ve denetim yetkilerinin resmi olarak devredilmesi şart olmayıp, sözlü olarak devredilmesi de yeterlidir⁵⁷⁴. Bir başka ifadeyle, resmi kayıtlarda yetkili olmayan ancak fiilen yönetim ve denetim yetkilerini kullanan işveren vekili, meydana gelen iş kazasından dolayı cezai sorumluluğa tabi olabilir. Nitekim Yargıtay bir uyuşmazlıkta, resmi kayıtlarda görünmemekle birlikte fiilen işyeri sorumlusu olduğu anlaşılan sanığın iş güvenliği yükümlülüğünü yerine getirmeyerek iş kazasında kusurlu olduğuna karar vermiştir⁵⁷⁵. Yargıtay başka bir uyuşmazlıkta ise, yol yapım inşaat şirketinin resmi olarak şantiye şefi görevini üstlenen sanığın, fiilen inşaat alanında çalışmaması veya bulunmamasının kendisini cezai sorumluluktan kurtaramayacağını vurgulamıştır⁵⁷⁶. Yargıtay'ın anılan kararlarıyla (işverenlerle ilgili görüşüyle uyuşan biçimde) işveren vekilinin tespitinde fiili duruma öncelik tanımakla birlikte, kendi iradesiyle

⁵⁷⁴ Özdemir, *İş Güvenliği*, s. 625.

⁵⁷⁵ "...işçi olarak çalışan katılanın ... yaralandığı olayda; sanık E.Ö'nün kolluktaki savunmasında işyerinin sorumlusu olduğunu, olay meydana geldiğinde kendisini aradıklarını, yaralı işçiyi hastaneye götürmelerini söylediğini, keşif sırasında katılanı tecrübeli oldukları için işe aldıklarını beyan ettiği dikkate alındığında; sanığın olay tarihinde fiilen işyerinin sorumlusu olduğu anlaşılmalı; 04.10.2008 tarihli bilirkişi raporunda da belirtildiği şekilde, adı geçen sanığın iş güvenliği konusunda işçilerin bilgilendirilip denetlenmesi konusunda kusurunun olduğu gözetilmeksizin, sanığa, işyeri ile resmi bir bağının bulunmadığından bahisle kusur izafe etmeyen 08.02.2010 tarihli bilirkişi raporu hükme esas alınarak yazılı şekilde beraat kararı verilmesi ... Kanuna aykırı[dır]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2012/16219, K. 2013/7208, 25.03.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁷⁶ "İnşaat mühendisi olan sanığın şantiye şefi olarak 1.350 TL ücret karşılığında görev aldığı A. İnşaat Şirketi tarafından yapılmakta olan Gönen-Bandırma karayolu inşaatında çalışan M.K.'nin, 20.07.2010 tarihinde ...mevkiinde bulunan G... Sulama Birliği Başkanlığı tarafından işletilen üzeri açık sulama kanalının 1,10 metre yüksekliğindeki rögarının üstünde dinlenme sırasında otururken, dengesini kaybedip sulama kanalı rögarına düşmesi ve su kanalında 27.50 metre ileride bulunan rögar içindeki demir kapana kadar sürüklenmesi sonucu boğularak ölmesi şeklinde gerçekleşen olayda, sanık savunmasında '...anılan şirketin inşaat mühendisi diplomasına ihtiyacı olduğunu, iş yerine gelmeme ihtiyacı olmadığını, başka iş yapabileceğimi bildirmesi üzerine aylık 1.350 TL karşılığında şirketin diplomamı kullanmasına izin verdim. Ben bu şirkette fiilen çalışmadım. Olayı görmedim. Suçlamayı kabul etmiyorum. ... olayda kusurum yoktur; olay tarihinde ben şantiye şefi değildim, ben inşaat mühendisi olarak görev yapıyordum' şeklindeki savunmasının, sanığın anılan yol yapım inşaat şirketinin resmi olarak şantiye şefi görevini üstlenmesi nedeniyle, fiilen inşaat alanında çalışmaması veya bulunmamasının sanığı cezai sorumluluktan kurtarması söz konusu olmamakla birlikte, olayın meydana geliş şekli itibarıyla sanığa atfedilebilecek bir kusurun bulunmaması nedeniyle verilen kararda bir isabetsizlik görülmemiştir." (12. Ceza Dairesi, E. 2015/286, K. 2015/15626, 16.10.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

sorumluluk altına giren çalışanlardan yetkilerini fiilen kullanmasını beklediği ifade edilebilir. Ayrıca yetki devrinin içerdiği konuların herhangi bir kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta belirlenmiş olması da gereklidir. Doktrinde, yetki devrinin içeriği ve sınırlarının açık biçimde belirlenmemesi durumunda, işveren vekilinin görev alanının belirlenmediği ve hatta gerekli yetkiyle de donatılmadığı, dolayısıyla işverenin cezai sorumluluğunun devam edeceği ifade edilmektedir⁵⁷⁷. Yüksek Mahkemede bir kararında, meydana gelen iş kazasından işvereni sorumlu tutarken, işverenle şantiye şefi arasında yapılan iş sözleşmesinde iş güvenliğine ilişkin bir görevlendirme kaydı bulunmadığını dikkate almıştır⁵⁷⁸.

Yetki devriyle işveren vekilinin cezai sorumluluğunun doğabilmesi için öncelikle, vekil tayin edilen kişinin kendisine verilen görevi yerine getirebilecek teknik bilgi ve ehliyete sahip bulunması gerekir. İşveren, kendisini cezai sorumluluktan kurtarmak amacıyla bilerek veya gerekli özeni göstermeyerek, sözü edilen yeterliliğe sahip olmayan bir kişiyi işveren vekili tayin etmesi durumunda cezai sorumluluktan kurtulamayacaktır⁵⁷⁹. Yargıtay da yaralanmalı bir iş kazasında, iş sağlığı ve güvenliği kurulu toplantı tutanağında şantiye şefi ve kaba işler saha şefi olarak gösterilen kişilerin kişisel niteliklerinin anılan görevler için yeterli olup olmadığının araştırılması, kişisel niteliklerin yeterli olmadığının anlaşılması halinde işverenlerin cezai sorumluluklarının doğacağına karar vermiştir⁵⁸⁰. Yüksek

⁵⁷⁷ Bıyıklı, *Sosyal Ceza Hukuku*, ss. 240-241.

⁵⁷⁸ “...her ne kadar sanık S. sanık E.T.'yi şantiye şefi olarak atamış ise de, her iki sanık arasında imzalanan 05.12.2011 tarihli şantiye şefliği hizmet sözleşmesinde iş güvenliği ile ilgili bir görevlendirme bulunmadığı, yine Yapı Denetim Kuruluşu Yetkilisi tarafından yapılan denetimler sonucu düzenlenen yapı denetim defterlerine göre de, 2012 yılının eylül ayında yapılan denetimlerde tespit edilen eksiklikler konusunda müteahhitin uyarıldığının belirtildiği, bu suretle sanık S.S.'nin işveren sıfatı ile işin başında bulunmak suretiyle tespit edilen iş güvenliği eksikliklerini gidermek ve işçilerin iş güvenliği önlemlerine uygun davranıp davranmadıklarını kontrol etmekle yükümlü olduğu anlaşıldığından, kusurlu olduğu kabul edilen sanık S.S.'nin mahkumiyetine ilişkin mahkemenin kabul ve takdirinde bir isabetsizlik bulunmadığından...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/16411, K. 2017/2612, 30.03.2017, UYAP Bilişim Sistemi);

⁵⁷⁹ Süzek, *İş Hukuku*, s. 198., Narter, *İş Kazası*, s. 628.

⁵⁸⁰ “Dosyada mevcut 21.05.2010 tarihli imza sirkülerinde sanıklar H.D., H.G.'nin yönetim kurulu üyesi olduğunun belirtildiği, sanıkların da savunmalarında kusurlarının olmadığını, sadece şirket yönetiminde yer aldıklarını belirttikleri, 24.06.2010 tarihli E. İnşaat İş sağlığı ve güvenliği Kurulu Toplantı tutanağında E.Ü.'nün şantiye şefi,

Mahkeme bir başka kararında, ilkokul mezunu imalat şefi ustabaşının iş güvenliği konusunda işçilerin denetim görevini tamamen üstlenmekte ehil olmadığı sonucuna vararak, hakkında yerel mahkemece verilen mahkûmiyet kararını bozmuştur⁵⁸¹. Yargıtay yakın tarihli bir diğer kararında da, inşaat sahibi işverenin işin başında durması için görevlendirdiği ilköğretim mezunu inşaat kalfasını işveren vekili olarak kabul etmemiş ve yerel mahkemece işveren sanık yönünden verilen mahkûmiyet kararını onamıştır⁵⁸². Müdür sıfatı verilen çalışanların yargılandıkları bir

M.C.E.'nin kaba işler saha şefi olarak gösterildiği anlaşılma, adı geçenler hakkında araştırma yapıldıktan sonra ismi geçen şahısların mühendis olduğunun anlaşılması durumunda sanıkların yaralanma olayı nedeniyle sorumlu olmayacakları, mühendis olmamaları veya yapılan iş açısından yeterliliğe sahip olmadıklarının anlaşılması durumunda sanıkların sorumlu olacakları gözetilerek..." (12. Ceza Dairesi, E. 2014/11784, K. 2015/11843, 25.06.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁸¹ "Sanığın İ. Organize Sanayi Bölgesinde faaliyette olan K... Ltd. Şirketinde imalat şefi ve ustabaşı olarak çalıştığı, şirkete ait depoların boşaltılma işlemi sırasında, elle taşınacaklar, forkliftle taşınacaklar ve vinçle taşınacaklar tasnif edilmiş olup, aynı işyerinde demir kesici ve araç şoförü işçisi olarak çalışan D.S.'nin, vinçle kaldırılmasına karar verilen robot kaynak makinesi şasesini uyarılara rağmen forkliftle kaldırmaya çalışırken devrilen forkliftin altında kalarak öldüğü olayda; hükme esas alınan bilirkişi raporunda sanığa ölen üzerindeki denetim görevini yerine getirmemesi nedeniyle kusur atfedildiği, sanığın adı geçen firmada ilkokul mezunu imalat şefi işçi statüsünde ustabaşı olduğu, tanıklar F.A. ve M.B.'nin beyanlarında, öleni sanığın ve kendilerinin forkliftle söz konusu makinayı kaldırmaması yönünde uyardıklarını, buna rağmen işçinin kendisine karışmalarını söyleyerek işe devam ettiğini, ayrıca M.B.'nin keşif sırasındaki beyanında ölenin patronun yiğeni olduğu için kimsenin kendisine bir şey diyemediğini beyan ettiği dikkate alındığında; sanığın iş güvenliği konusunda işçilerin denetim görevini tamamen üstlenmekte ehil olmadığı anlaşılma; sanığın üzerinde iş güvenliğinden sorumlu ehil görevli mühendis olup olmadığının, ölenin forkliftte çalışması konusunda görevlendirilip görevlendirilmediğinin, eğitim verilip verilmediğinin ve yargılama konusu olayla ilgili iş güvenliği önlemleri konusunda işveren veya işveren vekilinin yükümlülüklerinin araştırılması, kusur durumuna ilişkin bir kez de konusunda uzman üçlü iş güvenliği uzmanı bilirkişilerden rapor alınması, sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerektiği gözetilmeksizin yazılı şekilde mahkûmiyet kararı verilmesi, Kanuna aykırıdır..." (12. Ceza Dairesi, E. 2012/18918, K. 2013/13270, 13.05.2013, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2014/13174, K. 2015/10077, 08.06.2015, (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁸² "[S]anık S.S. işin başında bulunamaması sebebiyle ilköğretim mezunu olan sanık Ü.B.'yi vekil olarak görevlendirmiş ise [de], sanık S.'nin kendi beyanında sanık Ü.'nün kendisine ait inşaat inşaat kalfası olarak görevli olduğunu belirtmesi karşısında, sanık Ü.'nün yetkili ve ehil bir işveren vekili olduğundan bahsedilemeyeceği..." (12. Ceza Dairesi, E. 2015/16411, K. 2017/2612, 30.03.2017, UYAP Bilişim Sistemi). Aynı uyuşmazlıkta, yerel mahkeme tarafından inşaat kalfası sanık yönünden mahkûmiyet hükmünün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği ve anılan karara karşı ancak itiraz kanun yoluna gidilebildiği için Yargıtay'da hükmün bu kısmının temyiz incelemesi yapılamamıştır (Gerze Asliye Ceza Mahkemesi, E. 2013/81, K. 2014/253, 19.11.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

uyuşmazlıkta ise, sanıkların eğitim düzeyleri ve aldıkları ücret dikkate alınarak iş kazasından sorumlu tutulamayacaklarına karar verilmiştir⁵⁸³.

Doktrinde, işveren vekilinin cezai sorumluluğuna gidilebilmesi için yetki devrinin en azından tayin edilen kişinin işyerini tanıyabilmesi, işyerinde kendi yönetim ve disiplin anlayışını geçerli kılabilmesi için gerekli asgari süreyi kapsamaması gerektiği, kısa süreli görevlendirmelerin işvereni cezai sorumluluktan kurtarmayacağı ileri sürülmektedir⁵⁸⁴. Yargıtay bir uyuşmazlıkta işe yeni başlayan ve ölüme neden olan elektrik arızasından haberleri bulunmayan elektrik dağıtım şirketi başmühendis ve koordinatör mühendisi yönünden verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararında isabetsizlik görmemiştir⁵⁸⁵. Buna karşılık başka bir kararda, işveren vekilinin işyerindeki sıfatı ve eğitim durumunu dikkate alarak, olay tarihinden iki ay önce işe başlamasını da gerekçe göstererek işveren vekiline kusur izafe etmeyen bilirkişi raporuna itibar edilmemiş, işveren vekili iş kazasından dolayı sorumlu tutulmuştur⁵⁸⁶. Dolayısıyla yetki devriyle iş kazası arasında geçen sürenin işveren vekilinin cezai sorumluluğu bakımından tek başına ve kesin belirleyici bir ölçüt olmadığı, somut olayın koşullarıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiği söylenebilecektir.

İş sağlığı ve güvenliği profesyonellerinin işveren vekili sıfatının doktrinde tartışmalı olduğuna bir önceki bölümde değinilmişti. Yargıtay bir uyuşmazlıkta, üretim müdürü unvanını da taşıyan iş güvenliği uzmanını işveren vekili olarak kabul eden bilirkişi raporunu hükme esas alarak, iş

⁵⁸³ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/10562, K. 2014/5032, 27.02.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁸⁴ Narter, *İş Kazası*, s. 629.

⁵⁸⁵ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/14734, K. 2016/39, 11.01.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁸⁶ “*Makine mühendisi bilirkişi tarafından düzenlenen 21.05.2007 tarihli bilirkişi raporunda işletme müdürü sanık M.B. ile ilgili olarak işletmede olaydan iki ay önce çalışmaya başladığı ve yeterli iş tecrübesine sahip olmadığı, makina ve diğer hususlarda sorumlu olmadığı belirtilerek kusur izafe edilmemiş ise de kimya mühendisi olan sanığın işletmedeki mesul müdür sıfatı ve tahsil durumu gözetildiğinde iş güvenliği müfettişlerinden oluşan 3 kişilik bilirkişi heyetince düzenlenen ve mahkemece hükme esas alınan bilirkişi raporunun oluşa uygun olduğu...*”. Yargıtay anılan kararda ayrıca, yerel mahkemece işveren olan diğer sanık hakkında, meydana gelen iş kazasında asli kusurlu olduğu gerekçesiyle verilen mahkûmiyet kararının onanmasına da karar vermiştir (12. Ceza Dairesi, E. 2012/1012, K. 2012/19874, 26.09.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

güvenliği uzmanı ve alt kademe yöneticiler atayan işverenin meydana gelen iş kazasından cezai sorumluluğunun bulunmadığına karar vermiştir⁵⁸⁷. Yüksek Mahkeme başka bir kararında da, sanık müdafinin işveren şirkette işveren vekili niteliğindeki iş güvenliği uzmanı görevlendirildiği yönündeki savunmasının doğruluğunun araştırılmamasını bozma nedeni saymıştır⁵⁸⁸.

b. İşveren vekilinin sorumluluğunun kapsamı

İşveren tarafından yetkilendirilen kişinin işveren vekili sıfatı taşıdığı tespit edildikten sonra işveren vekilinin iş kazasından doğan cezai sorumluluğunun kapsamı önem kazanacaktır.

Geçerli yetki devrinin yapıldığı hallerde, İK m. 2/5'te, kanunda işveren için öngörülen her çeşit sorumluluk ve zorunlulukların işveren vekilleri hakkında da uygulanacağına, İSGK m. 3/2'teki işveren vekillerinin kanunun uygulanması bakımından işveren sayılacağına ilişkin hükümler uygulama alanı bulabilecektir. İşveren vekilinin işveren adına yerine getirdiği yönetim faaliyeti çerçevesinde, iş mevzuatından doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi, işyerinde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlemleri alması ve alınan önlemlerin uygulanmasını denetlemesi gerekir⁵⁸⁹. Sözü edilen önlemlerin alınmaması veya uygulanmasının denetlenmemesi halinde, meydana gelen iş kazalarından kusur durumuna göre işveren vekilinin tek başına veya işverenle birlikte sorumlu tutulması mümkündür⁵⁹⁰.

Yargıtay da mevzuatla kendisi için öngörülen iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerini yerine getirmeyen işveren vekilinin dikkat ve özen

⁵⁸⁷ “Mahkemece hükme esas alınan 28.05.2012 tarihli bilirkişi raporunun sonuç kısmında sanık N.G.'nin kusurunun bulunup bulunmadığı açıkça belirtilmemiş ise de, raporun içeriğinde şirketin organizasyon şemasına göre olay tarihinde sanıklardan İ.Ç.'nin üretim müdürü ve iş güvenlik uzmanı olarak görevli olduğunun ve işveren vekili konumunda bulunduğu belirtildiği, her ne kadar sanık N.G genel müdür yardımcısı olarak görev yapıyor ise de; organizasyon şemasına ve dosya içeriğine göre alt kademe üretim müdürü, iş güvenliği uzmanı, vardiya amiri ve takım lideri ustabaşının da görevlendirilmiş olduğu dikkate alındığında sanığın kusurunun bulunmadığının kabulünde bir isabetsizlik bulunmadığından...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/31896, K. 2013/14793, 31.05.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁸⁸ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/22105, K. 2014/14353, 10.06.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁸⁹ Süzek, *İş Hukuku*, s. 197.

⁵⁹⁰ Bıyıklı, *Sosyal Ceza Hukuku*, ss. 235-236; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 126.

yükümlülüğüne aykırı davrandığını, sözü edilen aykırılıkla iş kazası arasında uygun nedensellik bağının bulunması halinde kusurlu olduğunu kabul etmektedir. Nitekim yaralamalı bir iş kazasında verilen bir kararda şu ifadeler kullanılmıştır:

[4857 Sayılı İK'nin suç tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 77. maddesi ve suç tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan, ancak suç tarihinden sonra 23.07.2014 tarih ve 29069 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan tüzükle yürürlükten kaldırılmış olan İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü'nün 3 ve 4. maddelerine] göre işverenin, işyerinde iş sağlığı ve güvenliği için gerekli önlemleri alma, bu önlemlere uyulup uyulmadığını denetleme, işçileri yapmakta oldukları işlerinde karşı karşıya buldukları mesleki riskler ile uyulması gerekli sağlık ve güvenlik tedbirleri hususunda eğitime tabi tutma, yasal hak ve sorumlulukları noktasında bilgilendirme konularında yükümlülükleri bulunmaktadır. İşverenin işyerinden sorumlu bir vekil görevlendirdiği durumda, işveren vekilinin bu yükümlülüklerden sorumlu olacağı izahtan varestedir. Nitekim suç tarihinden sonra 30.06.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun 3/2. maddesinde, işveren adına hareket eden, işin ve işyerinin yönetiminde görev alan işveren vekillerinin, işveren sayılacağı açıkça vurgulanmış; 'İşverenin Genel Yükümlülüğü' başlıklı 4. maddesinde de işveren veya vekillerinin yükümlülükleri, 4857 Sayılı İş Kanunu ile İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü'nün ilgili maddelerinde öngörülen yükümlülüklerle benzer şekilde düzenlenmiştir. Bu açıklamalar ışığında uyumsuzluk konusu değerlendirildiğinde;

Sanığın kablo imalathanesinin sorumlu müdürü olduğu, katılanın sanığın isteği üzerine pres makinasını çalıştıran tanık D.'nin yanına giderek, D.'nin uyarısına rağmen makinada oluşan plastik artıklarını temizlemek için elini uzattığı sırada D.'nin çalıştırma butonlarına basması üzerine elini makinaya sıkıştırıp, sağ el 3, 4 ve 5. parmaklarının koptuğu somut olayda; imalathane sorumlu müdürü olan sanığın, imalathanede işçi olarak çalışan katılana, öncelikle katılanın yaralanması sırasında kullandığı pres makinasının çalışma prensipleri ile riskleri konusu başta olmak üzere, iş sağlığı ve güvenliği konularında eğitim vermediği, çalışmalarında yeterli denetim ve gözetim görevini yerine getirmediği, optik sensörü bulunmayan pres makinasının bulunduğu yerde uyarıcı bir

levha da bulundurmadığı 25 yıldan beri kullanılan bu nedenle eskidiği için lif atan makinayı yenilemesi gerektiği de gözönüne alındığında, katılanın çalıştığı işyerinde sorumlu müdür olan sanığın, iş sağlığı ve güvenliğine yönelik kanuni düzenlemelere riayetsizlik suretiyle dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranarak katılanın yaralanmasında kusurlu olduğu, eylemleri ile katılanın yaralanması arasında nedensellik bağının kesilmeyip sonucun gerçekleşmesinde sanığın duyarsızlığından kaynaklanan kusurlu hareketlerinin etkili bulunduğu anlaşıldığından, sanığın da kusurundan dolayı sorumlu olduğu kabul edilmelidir⁵⁹¹.

Görüldüğü üzere Yargıtay kararında, işveren vekilinin iş kazasından doğan cezai sorumluluğunun kanuni dayanakları sıralanmış, işveren vekilinin kanuni zorunluluklara uymamak suretiyle dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davrandığı, sözü edilen aykırılıkla iş kazası arasında nedensellik bağının bulunduğu tespit edilerek işveren vekilinin kusurlu olduğu sonucuna varılmıştır.

Yargıtay'ın, işveren vekilinin iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerini ihlal ederek iş kazasına sebebiyet verdiğini kabul ettiği çok sayıda kararı bulunmaktadır⁵⁹². Bununla beraber bazı uyuşmazlıklarda, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılığın veya nedensellik bağının iş sağlığı ve güvenliği kavramından bağımsız olarak, somut biçimde ifade edildiği de görülmektedir⁵⁹³.

⁵⁹¹ Ceza Genel Kurulu, E. 2014/12-179, K. 2014/499, 18.11.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁹² 12. Ceza Dairesi, E. 2012/730, K. 2012/18595, 13.09.2012; E. 2012/1446, K. 2012/21188, 09.10.2012; E. 2012/14978, K. 2013/6179, 13.03.2013; E. 2012/15172, K. 2013/6993, 21.03.2013; E. 2013/30042, K. 2014/5750, 07.03.2014; E. 2013/10072, K. 2014/11382, 09.05.2014; E. 2013/15466, K. 2014/12676, 23.05.2014; E. 2014/10037, K. 2015/3752, 02.03.2015; E. 2014/10613, K. 2015/5010, 24.03.2015 (UYAP Bilişim Sistemi). Alt işveren vekilinin iş sağlığı ve güvenliği yükümlülükleriyle ilgili olarak ayrıca bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/15134, K. 2014/19292, 01.10.2014; E. 2015/10953, K. 2016/9391, 02.06.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁹³ “...*olay tarihinde ölenin [işveren vekili, ocak sorumlusu ve fenni nezaretçi maden mühendisi] sanık tarafından hem bekçi olarak hem de maden ocağı içinde bulunan su dalgıcının kontrolünde görevlendirildiği, olayın da ölenin kontrol amacıyla ocağın içine girmesi sonucu meydana geldiği, bu suretle ölüm olayı ile sanığın eylemi arasında illiyet bağının bulunduğu kabulü gerektiği ve bu oluşa göre kusur durumunda tereddüt bulunmaması nedeni ile dosya kapsamına uygun olan bilirkişi raporu esas alınarak sanığın mahkumiyetine karar verilmesi gerekirken, oluşa ve dosya kapsamına uygun olmayan gerekçeyle yazılı şekilde beraat kararı verilmesi, Kanuna aykırıdır*...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/11534, K. 2013/1517, 18.01.2013, UYAP Bilişim Sistemi);

İşveren vekili, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlemleri alma yükümlülüğünün bulunmaması halinde meydana gelen iş kazasından sorumlu tutulamayacaktır. Zira işveren vekilinin cezai sorumluluğu görev ve yetki alanıyla sınırlı olup⁵⁹⁴, görev ve yetki alanı dışında meydana gelen zararlı neticeden işveren veya varsa söz konusu alanda tayin edilen başka bir işveren vekili sorumlu tutulacaktır⁵⁹⁵. Bu kapsamda işyerinde yetki devri yapılan kişilerin görev tanımları oldukça önem kazanmaktadır⁵⁹⁶. Yargıtay, iş kazasının işveren vekilinin görevi kapsamına girip girmediği konusunda açıklık bulunmayan uyuşmazlıklarda, öncelikle anılan hususun araştırılması gerektiğine karar vermektedir⁵⁹⁷. Yargıtay başka bir kararında da, iş kazasını

“17 yaşında olan mağdur İ.'nin meslek lisesinde öğrenci olması nedeniyle haftanın 3 günü sanık K.'nin sorumlu müdür, diğer sanık A.'nin ise ustabaşı olarak çalıştığı K.G. adlı iş yerinde staj yaptığı, olay tarihinde de katılanın 200 tonluk hidrolik preste çalıştırıldığı sırada sol elini parça ile pres arasında sıkıştırmasıyla 2.,3. ve 4. parmaklarının dip kısmından, serçe parmağının da uç kısmından koptuğu ve katılanın şikayetçi olduğu olayda, mahkemece sanık A.'nin atılı suçu işlediğine ilişkin kesin, inandırıcı delil elde edilemediğinden bahisle beraatine karar verilmiş, sanık aşamalarda savunmasında atılı suçlamayı kabul etmemiş ise de, sanık K.'nin, stajyerin iş yerinde yapacağı işlerle ve çalışacağı makinelerle ilgili olarak sorumlu olan kişinin A.B. olduğuna ilişkin beyanı, katılanın pres makinesinde çalışması hususundaki yönlendirmeyi sanık A.'nin yaptığına ilişkin beyanı ile iş kazası sonrası tutulan tutanağın sanık A. tarafından ustabaşı sıfatıyla imzalanması ve tüm dosya kapsamı bir bütün olarak değerlendirildiğinde, sanık A.'nin İ.Y.'yi 200 tonluk hidrolik preste tek başına çalışması için görevlendirmek yerine başka bir operatörü görevlendirmesi gerekirken dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareketi ile tali kusurlu olduğu olayda mahkumiyetine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde [beraatine dair] hüküm tesisi Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/11180, K. 2015/4197, 05.03.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁹⁴ Eyrenci, Taşkent ve Ulucan, *Bireysel İş Hukuku*, ss. 43-44; Narmanlıoğlu, *İş Hukuku*, s. 113; Şakar, *İş Kanunu*, s. 54.

⁵⁹⁵ Özen ve Tozman, “Ceza Sorumluluğu”, s. 231; Narter, *İş Kazası*, s. 620.

⁵⁹⁶ Özdemir, *İş Güvenliği*, s. 627.

⁵⁹⁷ “Sanığın işyerindeki görevinin insan kaynaklarından sorumlu personel müdürü olduğunu savunması karşısında; işçiler, iş ekipmanları veya iş güvenliği ile ilgili sorumluluğunun bulunup bulunmadığı araştırıldıktan sonra hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekir...” (9. Ceza Dairesi, E. 2009/3161, K. 2011/859, 15.02.2011, UYAP Bilişim Sistemi); “[Yerel mahkemece,] M. A.Ş.'de ustabaşı olarak çalışan sanık O.K.'nin, forklift sürücüsünün yükleme yaptığı esnada çevre denetimini almaması ve yük boşaltma esnasında, ölenin olay yerinde bulunmamasını sağlamaması nedeniyle kusurlu olduğu belirtilmiş ise de, sanığın, depoya malzeme boşaltma sorumlusunun M.K. olduğunu ve olay sırasında yükleme bölümünde değil, işyerinin çatı bölümünde çalıştığını savunması, tanık M.K.'nin de kollukta alınan beyanında, olay anında yükleme bölümünde çalıştığını ifade etmesi karşısında, depoda malzeme boşaltma sorumlusu olarak çalışıp çalışmadığı malzeme boşaltma sorumlusu olarak tayin edilen bir kişinin bulunup bulunmadığı açıklığa kavuşturularak, sonucuna göre sanık O.K.'ye sorumluluk yüklenip, yüklenemeyeceğinin ve buna göre hukuki durumunun takdir ve tayini gerektiği gözetilmeksizin, bu husus araştırılmaksızın eksik incelemeye dayalı olarak

engelleyecek önlemi alma görevinin işveren vekilinin yetki alanında olmadığından kendisine kusur izafe edilemeyeceği sonucuna varmıştır⁵⁹⁸. Yargıtay, iş kazasına ilişkin herhangi bir öngörü, talimat veya bilgisi bulunmayan işveren vekilinin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlem alma yükümlülüğünün de bulunmadığına karar vermiştir⁵⁹⁹. Yüksek Mahkemenin başka bir kararında ise, işveren vekillerinin görev ve yetki alanları dışında meydana gelen iş kazasından sorumlu tutulamayacaklarına, anılan iş kazasından tüzel kişi yönetim organı üyesi işverenin sorumlu olduğuna işaret edilmiştir⁶⁰⁰. Bununla beraber, iş kazasının oluşumunda birden fazla

mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/19702, K. 2014/15741, 25.06.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁹⁸ *“Olay günü, ölenin, ... Tedaş'a ait elektrik trafosuna girdiği ve elinde bulunan, ... İngiliz anahtarı ile burada bulunan bakır telleri ve demir kroseleri sökmek istediği sırada, elektrik akımına kapılarak öldüğü olayda; mahkemece, Tedaş'ta Sistem İşletme Müdürü olan sanık hakkında, trafoyun tel kafes içerisine alınması konusunda, Tedaş İl Müdürlüğü'ne bildirimde bulunmaması nedeniyle kusurlu kabul edilerek, mahkumiyetine karar verilmiş ise de; dosya içerisinde mevcut bulunan fotoğraflardan, trafoyun demir kapıyla kilitli olduğu, ölen tarafından demir kapının kilidinin kırılarak girildiği, trafoda, 'tehlike' levhasının aslı bulunduğu, sanık ile temyize gelmeyen diğer sanıkların beyanlarına göre, arıza ekiplerinin, bile ancak kendi iş güvenliği elbiseleri ile trafoya girdikleri, söz konusu trafoyun, tel kafesle çevrilip daha güvenli hâle getirilmesi konusunda Tedaş İl Müdürlüğü'nün sorumlu olduğu ve sanığa kusur, izafe edilemeyeceği gözetilmeksizin, dosya kapsamına uygun düşmeyen gerekçeyle ve söz konusu trafoya tamamen hukuka aykırı bir amaçla giren ölenin davranışları değerlendirilmeksizin sanığın mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...”* (12. Ceza Dairesi, E. 2013/23313, K. 2014/15734, 25.06.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2015/9471, K. 2016/8596, 23.05.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁵⁹⁹ *“Sanık İ.G.'nin proje müdürü olarak görev yaptığı yapı ortaklığına ait okul inşaatında inşaata kamyonla getirilen taş paletinin vince halatla bağlanıp çekilmesi esnasında bu işi yapan inşaatta bekçi olarak görevli katılanın kamyonun desteksiz olarak bir ağaca yaslanan yan kapağına basarak düşmesi neticesinde ayağının kırıldığı olayda, katılanın da beyanına göre temyize gelmeyen diğer sanık A. tarafından görevi olmadığı halde kamyonla çıkararak taşların taşınması talimatının verildiği, sanık İ.G.'nin olay yerinde bulunmadığı gibi iş tanımında böyle bir vazifesi bulunmayan bekçi olarak çalışan katılanın söz konusu işi yerine getirmesine ilişkin öngörüsü, talimatı veya bilgisi bulunduğuna dair de dosya içerisinde herhangi bir delil bulunmadığı; dolayısıyla meydana gelen netice bakımından bilirkişi raporlarında belirtildiği üzere denetim ve iş güvenliği tedbirlerini yerine getirmediğinden bahisle kusuru bulunduğu kabulünün mümkün olmadığı...”* (12. Ceza Dairesi, E. 2016/2395, K. 2017/6129, 12.09.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁰⁰ *“Alınan bilirkişi heyeti raporunda her ne kadar olayın meydana geldiği inşaatın asansörlerinin yapılması işinden sorumlu olan T. A.Ş.'nin, iş verdiği taşeron firmadan yetkinliğini belgelendiren makine mühendisleri odası serbest mühendislik müşavirlik belgesini istememesi, uygun nitelikleri taşıdığını ispatlayamayan firmaya iş vermesi, alt taşeronun uygun nitelikte personel çalıştırmasını sağlamaması sebebiyle kusurlu olduğu belirtilmişse de; tüm dosya kapsamından şirketin teknik işlerinden yönetim kurulu başkan yardımcısı olan sanık E.Ş.G.'nin sorumlu olduğu, teknik işler kapsamındaki eksiklikler sebebiyle meydana gelen olay nedeniyle şirketin genel müdürü olan sanık*

işveren vekilinin kusurlu eylemi etkili olmuşsa, anılan işveren vekillerinin birlikte cezai sorumluluğu söz konusu olacaktır⁶⁰¹.

İş kazasının meydana geldiği işyerindeki işveren vekilleri arasında hiyerarşik bir ilişkinin bulunması mümkündür. Başka bir ifadeyle, aynı işyerinde bulunan birden fazla işveren vekili arasında astlık üstlük ilişkisi de bulunabilir. Anılan hallerde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlemlerini alma yükümlülüğü bulunan işveren vekili veya vekillerinin cezai sorumluluğuna gidilecektir. Doktrinde, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almakla yükümlü olan işveren vekili belirlenirken, incelemeye en alt kademe yöneticisinden (ustabaşı, amir, şef gibi) başlanarak, sözü geçen yöneticinin görev ve yetkileri kaza nedenlerini ortadan kaldırmaya yetmiyor ise bir üst dereceli yöneticiye doğru ilerlenmesi gerektiği, işveren vekili zincirinin görev ve sorumluluk bakımından dikkate alınması gerektiği ileri sürülmektedir⁶⁰².

Yargıtay, hiyerarşik iş organizasyonunda üst kademedede bulunan işveren vekilinin yetkilerinin bir kısmının daha alt kademe işveren vekiline

A.F.G. ile mali işlerden sorumlu olduğu anlaşılan genel müdür yardımcısı sanık Ü.C.Ö.'ye kusur izafe edilemeyeceği ...anlaşılmıştır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/26235, K. 2014/4680, 25.02.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁰¹ “*Olay tarihinde olayın meydana geldiği A... Anonim şirketine ait M.P. isimli aydınlatması yetersiz, shaft boşlukları düşmeleri önleyecek şekilde koruma önlemlerinin alınmadığı, çalışanların çeşitli defa uyarılmalarına rağmen kişisel güvenlik ekipmanlarını kullanmalarının sağlanmadığı işyerinde çalışmakta olan işçinin inşaatın 10. katındaki inşaat artıklarının temizlenmesi sırasında inşaat shaft boşluğundan aşağıya düşerek ölümü ile sonuçlanan olayda, sanık A.V.G.'nin mimar olup ince yapı müdürü olarak çalışmakta olduğu, olayın meydana geldiği alandaki çalışma metodunun seçiminde söz sahibi olmasına rağmen atıkların uygun biçimde tahliye edilmesi için gereken sistemi kurdurmadığı, yapılan korkulukların yerinden çıkarılmaması konusunda iş disiplini oluşturamadığı, yine mimar olup blok sorumlusu, bu projenin işveren vekili olarak çalışan, sanık A.C.P.'nin denetim ve gözetim yetkisine sahip olmasına rağmen yapılan korkulukların yerinden çıkarılmaması konusunda gereken iş disiplinini sağlamadığı ve gerekli önlemleri almadığı, sanıklardan D.M.'nin ise iş güvenliği inşaat teknikeri olarak çalıştığı ve olay günü nöbetçi olduğu işyerinde olayın meydana geldiği alandaki iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyulup uyulmadığı hususunda denetim görevini tam olarak yerine getirmediği, ölenin ise kişisel koruyucu malzemeleri uyarılmasına rağmen kullanmadığı anlaşılmalı, meydana gelen olayda tarafların eşit derecede kusurlu olduklarının kabulü gerektiği...*” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/30054, K. 2015/866, 21.01.2015, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2011/19286, K. 2012/13318, 28.05.2012; E. 2013/10471, K. 2014/6335, 13.03.2014; E. 2014/2670, K. 2015/8571, 20.05.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁰² Fuat Bayram, *Türk İş Hukukunda İş Sağlığı ve Güvenliği Denetimi (bundan sonra: İş Sağlığı)*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2008, s. 257.

devredildiği ve iş kazasının devredilen yetki alanında meydana geldiği hallerde, meydana gelen zararlı neticeden üst kademe işveren vekili yerine alt kademe işveren vekilini sorumlu tutmaktadır⁶⁰³. Yüksek Mahkeme, iş kazası nedeniyle kamu işveren vekillerinin yargılandığı bir uyuşmazlıkta da aynı yönde karar vermiştir⁶⁰⁴. Kamu işveren vekilleri arasında hiyerarşi bulunmakla birlikte iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmasının birden fazla işveren vekiline yüklenebildiği hallerde ise, anılan işveren vekilleri iş kazası nedeniyle sorumlu tutulmaktadır⁶⁰⁵.

Alt işverenlik ilişkisinin taraflarında görevli işveren vekillerinin durumu da özellik gösterebilmektedir. Yargıtay ölümlü bir iş kazasında, alt işverenlik ilişkisinde proje müdürü asıl işveren vekiliyle alt işveren mühendisini sorumlu tutan yerel mahkeme kararını, asıl işverende görevli şantiye sorumlusu ile iş güvenliği uzmanı bulunduğu, dolayısıyla işveren vekili olarak görev yapan sanığa kusur izafe edilemeyeceği, alt işverende mühendis olarak çalışan diğer sanığın da yönetici sıfatı bulunmadığını beyan etmesi karşısında, görev ve sorumluluğunun ne şekilde olduğu hususunda yeterli araştırma yapılmadan eksik inceleme ile hüküm

⁶⁰³ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/31896, K. 2013/14793, 31.05.2013; E. 2013/15993, K. 2014/7045, 20.03.2014; E. 2015/15897, K. 2016/5355, 31.03.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁰⁴ “Ölenin çalıştığı okulda müdür yardımcısı olan sanık Z.N.’nin, bilgisi dahilinde görevi ve işi yapmaya ehil olmadığı halde ölenin çatı oluşunu tamir etmesine izin vererek denetim ve gözetim yükümlülüğüne aykırı hareket ettiği gözetilmeden, sanığın D. Anadolu Lisesi öğretmeni olması nedeniyle kusursuz olduğunu belirten yetersiz bilirkişi raporuna itibar edilerek sanık Z.N. hakkında beraat kararı verilmesi, [mahkûmiyet kararı onanan] Sanık P.S.’nin anılan okulun müdür başyardımcı olarak personel ve hizmetlilerin çalışmalarından sorumlu olduğunu beyan etmesi karşısında; okul müdürü sanık A.H.T.’ye okulun temizlik işçisi olan B.Ç.’nin ölüm[ü]nden dolayı kusur izafe edilemeyeceği gözetilmeksizin, yazılı şekilde mahkûmiyetine hükmedilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/2338, K. 2015/19001, 07.12.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁰⁵ “Çay alım boşluğunda korkuluk yapılmasının sağlanması konusunda sanık [eksper] B.D.C.’nin sorumlu olduğu, bu itibarla sanık B.D.C.’nin kusurlu olduğu, [Çaykur Genel Müdürlüğüne bağlı] fabrika müdürü sanık F.D.’nin de davaya konu olan eksikliğin giderilmesini sağlamadan çay alımını başlatmak suretiyle kusurlu oldukları gözetilmeksizin, sanıklar B.D.C. ve F.D.’nin kusursuz olduklarının kabulü ile yazılı şekilde beraat kararı verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” .Yargıtay anılan kararında, çay alım yerinde korkuluk bulunmadığını iş kazasından önce fabrika müdürüne rapor eden kontrol ekibi üyeleri fabrika müdür yardımcısı, tarım kısım müdürü, bakım onarım müdürü ve diğer eksperleri meydana gelen zararlı neticeden sorumlu tutmamıştır (12. Ceza Dairesi, E. 2013/27742, K. 2014/20858, 24.10.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

kurulduğu gerekçeleriyle bozmuştur⁶⁰⁶. Yargıtay, alt işverenlik ilişkisinde sorumluluğun sözleşmeyle ehil alt işverene aktarıldığı hallerde de, asıl işveren vekilinin iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüğünün bulunmadığına, dolayısıyla meydana gelen zararlı neticeden sorumlu tutulamayacağına karar vermektedir⁶⁰⁷.

Doktrinde, işveren tarafından iş mevzuatına aykırı hareket etmeye zorlanan işveren vekilinin sorumluluktan kurtulamayacağı ileri sürülmektedir⁶⁰⁸. Diğer yandan işveren vekilinin aynı zamanda işverenin bağımlı çalışanı olduğu dikkate alındığında, kendisinden işverenin maddi çıkarlarına aykırı hareket ederek iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlemler almasının beklenemeyeceği, anılan nedenle işveren tarafından yetki devri yapılan kişinin işverene karşı özel olarak korunması gerektiği de ifade edilmektedir⁶⁰⁹. Kamu işveren vekilleri açısından ise, sözü edilen sorun *kanunsuz emir* başlıklı AY m. 137'de ele alınmıştır. Anılan hükme göre;

Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.

Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Askeri hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.

Belirtilen hükme göre mevzuata aykırı bir işlem yapılması istenen kamu işveren vekili, söz konusu işlemi yerine getirmemek ve emri veren üstüne durumu bildirmekle yükümlüdür. Emrin yazılı olarak yinelenmesi halinde

⁶⁰⁶ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/9959, K. 2016/6173, 12.04.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁰⁷ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/303, K. 2014/23911, 26.11.2014; E. 2014/18113, K. 2015/7657, 07.05.2015; E. 2014/17012, K. 2015/8598, 20.05.2015; E. 2014/19916, K. 2015/9114, 27.05.2015; E. 2015/3062, K. 2016/3827, 10.03.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁰⁸ Süzek, *İş Hukuku*, s. 198.

⁶⁰⁹ Narter, *İş Kazası*, s. 620.

yerine getirilmesinden ise kamu işveren vekili sorumlu olmayacaktır. Kamu işveren vekili, mevzuata aykırı bir emri üstünü uyarmaksızın uygulaması veya konusu suç teşkil eden emre uyarak işlem tesis etmesi halinde ise, meydana gelen iş kazasından sorumlu olacaktır.

Yetki devrinin yapıldığı hallerde, işveren ve işveren vekilinin iş kazasından doğan cezai sorumluluklarının birbirinden bağımsız olarak belirlenmesi mümkün değildir⁶¹⁰. İşveren ve işveren vekilinin kusur dağılımları ve cezai sorumlulukları belirlenirken, yetki devrinin geçerli olarak yapılıp yapılmadığının, ceza normunu ihlal etmemekle kimin yükümlü olduğunun ve ayrıca o kimsenin somut olayda kusurunun bulunup bulunmadığının araştırılması gerekecektir⁶¹¹.

3. Sorumluluğa Esas Suç Tipleri

a. Kasıtlı suçlar

1) Manevi unsur

a) Kast

İş kazası, esas itibarıyla gerekli önlemlerin alınmaması ve neticenin öngörülmemesi nedeniyle taksirle işlenen bir suç olmakla birlikte, bilinçli taksir, olası kast ve istisnaen kastla işlenebilecektir⁶¹².

İşverenin iş kazasından doğan cezai sorumluluğu kapsamında, eylemini kasten gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği konusunda tereddüt oluşabilir ise de, Türk Hukuku bakımından iş kazasına neden olan eylemin doğrudan kastla işlenebilmesi mümkündür⁶¹³. Nitekim SSGSSK m. 21/1 hükmüne göre;

İş kazası ve meslek hastalığı, işverenin kastı veya sigortaluların sağlığını koruma ve iş güvenliği mevzuatına aykırı bir hareketi sonucu meydana gelmişse, Kurumca sigortalıya veya hak sahiplerine bu Kanun gereğince

⁶¹⁰ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, ss. 126-127.

⁶¹¹ Süzek, *İş Hukuku*, s. 199; Narter, *İş Kazası*, s. 630.

⁶¹² Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 533; Aydın, *İş Sağlığı*, s. 463.

⁶¹³ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 533; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 207; Kaya, “İşverenin Sorumluluğu”, s. 351. İş kazalarının doğrudan kastla işlenemeyeceğine ilişkin olarak bkz. Özen, “Sorumluluk”, s. 235.

yapılan veya ileride yapılması gereken ödemeler ile bağlanan gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değeri toplamı, sigortalı veya hak sahiplerinin işverenden isteyebilecekleri tutarlarla sınırlı olmak üzere, Kurumca işverene ödettirilir.

Anılan hükümden iş kazasının kasten işlenebileceği anlaşılmaktadır. Çalışmamızın önceki bölümünde de açıklandığı üzere, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazasının varlığı için olay ile zarar arasında uygun nedensellik bağının bulunması yeterli olup, ayrıca yürütülmekte olan iş ile olay arasında uygun nedensellik bağının varlığı aranmamaktadır. Dolayısıyla, işverenin çalışanını kasten öldürmesi veya yaralaması ve anılan eylemin SSGSSK m. 13/1’de sayılan hallerden birisinin kapsamına girmesi durumunda işverenin iş kazasından kasıtlı sorumluluğu söz konusu olacaktır.

b) Olası kast

İşverenin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülüklerinin ihlali biçiminde ortaya çıkan ve iş kazasına neden olan eylemin olası kastla işlenebilmesi mümkündür⁶¹⁴. Bununla beraber doktrinde, olası kastın iş kazalarında uygulanma ölçütleri ve istisnai bir manevi unsur türü olup olmadığına ilişkin tartışma bulunmaktadır.

Akın’a göre, olası kastın iş sağlığı ve güvenliği alanında ortaya çıkma olasılığı çok düşüktür. Zira hiçbir işverenin, çalışanlarının maruz kalabileceği tehlikeleri öngördükten sonra bunlara kayıtsız kalacağı düşünülemez. Ancak somut olayda, iş kazasının gerçekleşmeyeceğine inanmış bir işveren veya vekilinin bilinçli taksir düzeyinde kalabilmesi, yetenek ve deneyim gibi bu inancı haklı gösterecek ortamı sağlamasını, gereken önlemleri almasını gerektirir. Belirtilen inancı haklı gösterecek koşullar yoksa olası kasttan söz edilebilir⁶¹⁵. Özdemir de benzer şekilde

⁶¹⁴ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 207; Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 540. Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 95; Kaya, “İşverenin Sorumluluğu”, s. 351. Olası kasta ilişkin olarak bkz. İkinci Bölüm, başlık A., 3., b., 4), a), iii).

⁶¹⁵ Levent Akın, “İş Kazası ve Meslek Hastalıklarından Doğan İşveren ve İşveren Vekillerinin Cezai Sorumluluğu (bundan sonra: İş Kazası)”, http://www.kayagrubu.com.tr/uploaded/safety_igy/LEVENT_AKIN.pdf (Erişim: 07.01.2018), s. 6.

olası kastı, iş kazaları bakımından son derece istisnai olarak uygulanabilecek bir manevi unsur türü olarak görmektedir⁶¹⁶.

Özkan'a göre ise, olası kastın varlığı için yalnızca iş kazasını önleyici tedbirlerin alınması yeterli olmayıp, zararlı neticenin gerçekleşebileceğini kabullenme söz konusu olmalıdır⁶¹⁷. Kabullenme ölçütünü kabul eden bir diğer yazar Yıldırım'a göre, işverenin hiçbir tereddüde yer verilmeyecek derecede alınması gereken önlemleri almaması halinde olası kastından dolayı sorumlu tutulması mümkün olacaktır⁶¹⁸. Özen ise, iş kazalarından doğan cezai sorumlulukta manevi unsur bakımından önceden kesin bir ölçüt koymanın isabetli olmayacağını, olası kast veya taksir türlerinden hangisinin bulunduğu somut olayın koşulları değerlendirilmek suretiyle karar verilmesi gerektiğini ileri sürmektedir⁶¹⁹.

Yargıtay iş kazasına neden olan eylemin olası kastla gerçekleştirilebileceğini kabul etmektedir. Nitekim işletmesiyle ilgili alt işverenlik sözleşmesinin muvazaalı olarak yapıldığı ve fiilen asıl işveren tarafından işletilmeye devam edildiği belirlenen yer altı kömür ocağında, on dokuz çalışanın grizu patlaması sonucunda hayatını kaybettiği bir uyuşmazlıkta şu ifadeler kullanılmıştır:

...dosya içeriği ve tüm bilirkişi raporlarındaki belirlemelere göre; bu iş kolunda deneyimli olan sanıkların 2006 yılından beri işletmede metan gazı olduğunu bilmelerine rağmen bunu gözardı ederek, defterlerde bile bu hususa yer vermeyerek önceki denetimlerde defalarca istenmiş olan ocak gaz ölçümünü otomatik olarak yapacak erken uyarı sistemini kurmayarak, yeterli sayıda gaz ölçüm cihazı bulundurmayıp düzenli olarak kullanılmasını sağlamayarak, hatta basit ve ucuz olan vakvak tabir edilen uyarı aletini dahi temin edip kullandırmayarak, işletmede Küldesak (havalandırma bakımından kör ve acil durumda kaçış imkanı bulunmayan) ayak çalıştırılarak, ocak üretim mahalline yeterli temiz hava akımını sağlayacak sistemi kurmayarak, ocak içindeki kirli ve temiz

⁶¹⁶ Özdemir, *İş Güvenliği*, s. 615.

⁶¹⁷ Özkan, "Kusur Tespiti", s. 540.

⁶¹⁸ Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 54. Benzer yönde bkz. Aydın, *İş Sağlığı*, s. 466.

⁶¹⁹ Özen, "Sorumluluk", ss. 238-239.

havanın karışmasını ve ısının yükselmesini göz ardı edip; 10-15 cm çapında hava borularıyla havalandırma yapılması dolayısıyla yeterli ve uygun düzeyde havalandırma sağlanamaması nedenleriyle grizu birikmesine neden oldukları, ocakta grizu olduğunu bilmelerine rağmen bunu gizledikleri bu nedenle idarenin denetimini de önledikleri gibi ocak içinde her vardiyada her atım öncesi ve sonrası gaz ölçümü yaptırıp kayıt altına aldılmayarak, ocak içinde kullanılan tesisat ve ekipmanların antigrizulu olarak tesis ettirmeyip ocak içine işçilerin sigara sokmasını ve içilmesini engellemeyerek, çalışan işçilere işe başlarken ve devamında tamamına iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verdirip belgelettirmeyerek, fiziki şartları kötü, üretim, nakliyat ve havalandırma bakımından emniyet tedbirlerine uyulmayan ocak işleterek meydana gelen sonuca kayıtsız kalıp kabullendikleri, böyle bir olayda öngörülmekle birlikte gerçekleşmeyeceği düşünülen ve istenmeyen bir neticeden bahsedilmeyeceği, defalarca yapılan tespitler ve uyarılara rağmen hatalı, eksik ve tehlikeli çalışma yöntemini sürdüren sanıkların kusurluluk düzeyinin taksir düzeyini aştığı, bu şekildeki çalışma ile grizu patlaması olabileceğini öngörmelerine rağmen, patlamayı gerçek anlamda engelleyici nitelikte bir çalışma yapmadıkları, aksine mevcut tehlikeli durumu gizlemek suretiyle, 'olursa olsun' düşüncesi ile hatalı ve hileli faaliyetlerine devam ettikleri; bu nedenle gerçekleşen bu neticeden olası kast hükümleri uyarınca sorumlu tutulmaları gerektiği ve olası kastla adam öldürme suçunun unsurlarının oluştuğu gözetilmeden, yazılı şekilde hüküm kurulması, Kanuna aykırı[dır] ...⁶²⁰.

Yüksek Mahkeme anılan kararında, olay tarihinden önce değişik tarihlerde yapılan resmi denetim raporlarını, gaz ölçüm değerlerini dikkate alarak işveren ve işveren vekillerinin mevcut çalışma yöntemiyle bir grizu patlaması olacağını öngördükleri sonucuna varmıştır. İşveren ve işveren vekili sanıkların neticeyi öngörmelerine rağmen iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almamak ve gerçek gaz ölçüm değerlerini resmi kayıtlara intikal ettirmemek, denetimden gizlemek suretiyle çalışmaya devam etmelerinin, meydana gelen neticeyi kabullendikleri anlamına geldiğine ve olası kastları nedeniyle sorumlu tutulmaları gerektiğine karar verilmiştir. Doktrinde sözü

⁶²⁰ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/21104, K. 2013/25712, 14.11.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

geçen karar, geçmişte aynı çalışma biçimine rağmen benzer bir olayın meydana gelmemesinin sanıklarda gelecekte de böyle bir olayın yaşanmayacağına (geçmiş deneyim ve şansa) ilişkin bir inanç oluşturmuş olabileceği, Yargıtay'ın bilinçli taksirle ilgili *şans unsuruna güvenme* ölçütü karşısında bilinçli taksir seçeneğinin de somut olayda tartışılacağı gerekçesiyle eleştirilmiştir⁶²¹.

2) Suç tipleri

a) Kasten öldürme

İşverenin iş kazasına sebebiyet veren kasıtlı eylemiyle oluşabilecek ilk suç tipi kasten öldürme suçudur.

Kasten öldürme suçunun düzenlendiği TCK m. 81 hükmüne göre, “*Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.*”.

Kasten öldürme suçunun ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına bağlanan nitelikli halleri ise TCK m. 82 hükmünde şu şekilde sayılmıştır:

(1) Kasten öldürme suçunun;

a) Tasarlayarak,

b) Canavarca hisle veya eziyet çektirerek,

c) Yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanmak suretiyle,

d) Üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı,

e) Çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,

f) Gebe olduğu bilinen kadına karşı,

g) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle,

h) Bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla,

i) Bir suçu işleyememekten dolayı duyduğu infialle,

j) Kan gütme saikiyle,

⁶²¹ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 171.

k) Töre saikiyle,

işlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.

İş kazalarına sebebiyet veren eylemin daha çok ihmali hareketle işlendiğine bir önceki bölümde değinilmişti. TCK içerisinde kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi olarak ifade edilen bir suç bulunmaktadır. Belirtilen suçu düzenleyen TCK m. 83 hükmüne göre;

(1) Kişinin yükümlü olduğu belli bir icrai davranışı gerçekleştirmemesi dolayısıyla meydana gelen ölüm neticesinden sorumlu tutulabilmesi için, bu neticenin oluşumuna sebebiyet veren yükümlülük ihmalinin icrai davranışa eşdeğer olması gerekir.

(2) İhmali ve icrai davranışın eşdeğer kabul edilebilmesi için, kişinin;

a) Belli bir icrai davranışta bulunmak hususunda kanuni düzenlemelerden veya sözleşmeden kaynaklanan bir yükümlülüğünün bulunması,

b) Önceden gerçekleştirdiği davranışın başkalarının hayatı ile ilgili olarak tehlikeli bir durum oluşturması,

gerekir.

(3) Belli bir yükümlülüğün ihmali ile ölüme neden olan kişi hakkında, temel ceza olarak, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine onbeş yıldan yirmi yıla kadar, diğer hallerde ise on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunabileceği gibi, cezada indirim de yapılmayabilir.

Kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi suçunun iş kazaları bakımından uygulanabilirliği ise doktrinde tartışmalıdır. Sözü edilen suçun iş kazaları bakımından uygulanamayacağını ileri süren Akın'a göre, 765 Sayılı TCK'de kasten öldürme suçunu oluşturan icrai ve ihmali hareketler, 5237 Sayılı TCK'de ayrı maddelere alınmış ve kasten öldürmenin ihmali hareketle işlenmesi halinde verilecek ceza, icrai hareketle işlenmesine göre daha düşük tutulmuştur. Yazar, kaza kavramıyla kastın birlikte bulunamayacağını, dolayısıyla 83. maddenin iş kazalarında uygulanabilme

olanağı bulunmadığını ileri sürmektedir⁶²². İş kazaları bakımından olası kastın uygulanabileceğinden hareket eden Özen'e göre ise, işverenin kanun veya sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmemesinde olası kast derecesinde kusuru bulunduğu durumlarda, kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi mümkün olacaktır⁶²³.

Yargıtay, TCK m. 83'te düzenlenen kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi suçunun iş kazaları bakımından uygulanmasının mümkün olmadığı görüşündedir⁶²⁴.

b) Kasten yaralama

İşverenin iş kazasına sebebiyet veren kasıtlı eylemiyle oluşabilecek bir diğer suç tipi kasten yaralama suçudur.

Kasten yaralama suçunun düzenlendiği TCK m. 86/1-2 hükmüne göre;

(1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbî müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması hâlinde, mağdurun şikâyeti üzerine, dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

⁶²² Akın, "İşverenin Cezai Sorumluluğu", s. 220; Akın, "İş Kazası", s. 7.

⁶²³ Özen, "Sorumluluk", s. 236. TCK m. 83 hükmünün iş kazalarında uygulanabileceği yönünde ayrıca bkz. Aydınli, *İş Sağlığı*, ss. 464-465.

⁶²⁴ "...kreşin ilk katında bulunan dolapların yarıyıl tatili sırasında üst kata çıkartıldığı, ancak herhangi bir şekilde duvara sabitlemesinin yapılmadığı, olay günü [kreşe devam eden] maktul küçüğün sınıfında bulunan duvara sabitlenmeyen dolaptan birşeyler almaya çalıştığı sırada dolabın üzerine düşmesi sonucu öldüğü olayda, [kreşin işverenleri ve öğretmeni olan] sanıkların eylemlerinin TCK'nın 85/1. maddesinde düzenlenen taksirle öldürme suçunu oluşturduğu gözetilmeksizin kararın gerekçesinde sanıkların eylemlerinin TCK'nın 83/1. maddesinde düzenlenen kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi suçunu oluşturduğu belirtildikten sonra hüküm fıkrasında taksirle öldürme suçundan mahkumiyet kararı verilmesi suretiyle gerekçe ile hüküm fıkrası arasında çelişkiye neden olunması, ... Kanuna aykırı[dır]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2013/12050, K. 2014/8460, 07.04.2014, UYAP Bilişim Sistemi). İş kazalarının TCK m. 83 kapsamında kaldırılma ilişkin temyiz istemlerinin reddine ilişkin olarak bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2014/4462, K. 2015/3456, 25.02.2015; E. 2014/17368, K. 2015/6609, 15.04.2015; E. 2014/22395, K. 2016/509, 18.01.2016; E. 2015/10173, K. 2016/6442, 14.04.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

Kasten yaralama suçunun cezasının yarı oranında artırılarak uygulanmasına ilişkin hükümler TCK m. 86/3 hükmünde şu şekilde düzenlenmiştir:

(3) Kasten yaralama suçunun;

a) Üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı,

b) Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,

c) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle,

d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

e) Silahla,

işlenmesi halinde, şikâyet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

İnşaat, madencilik gibi tehlikeli alanlarda faaliyet gösteren işyerlerinde meydana gelen iş kazalarında, yaralanmalar daha ciddi boyutlarda olabilmektedir⁶²⁵. Bu gibi neticeler bakımından TCK m. 87/1 hükmünde sayılan hallerde cezalar bir kat artırılarak uygulanacaktır:

Anılan maddeye göre;

Kasten yaralama fiili, mağdurun;

a) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,

b) Konuşmasında sürekli zorluğa,

c) Yüzünde sabit ize,

d) Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,

e) Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına,

⁶²⁵ Aydınlı, *İş Sağlığı*, s. 469.

neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, bir kat artırılır. Ancak, verilecek ceza, birinci fıkraya giren hallerde üç yıldan, üçüncü fıkraya giren hallerde beş yıldan az olamaz.

Kanunun m. 87/2 hükmünde ise kasten yaralama suçuna ilişkin olarak cezaların iki kat artırılması öngörülmüştür:

Kasten yaralama fiili, mağdurun;

a) İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine,

b) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine,

c) Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,

d) Yüzünün sürekli değişikliğine,

e) Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun düşmesine,

neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, iki kat artırılır. Ancak, verilecek ceza, birinci fıkraya giren hallerde beş yıldan, üçüncü fıkraya giren hallerde sekiz yıldan az olamaz.

Kasten yaralama suçuna ilişkin m. 87/3 hükmüne göre, “Kasten yaralamanın vücutta kemik kırılmasına veya çıkığına neden olması halinde, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, kırık veya çıkığın hayat fonksiyonlarındaki etkisine göre, yarısına kadar artırılır.”.

Kasten yaralama suçu sonucunda ölüm meydana gelmesi halinde ise, m. 87/4 hükmünde daha ağır ceza öngörülen bir düzenleme yapılmıştır. Anılan madde fıkrasına göre, “Kasten yaralama sonucunda ölüm meydana gelmişse, yukarıdaki maddenin birinci fıkrasına giren hallerde sekiz yıldan oniki yıla kadar, üçüncü fıkrasına giren hallerde ise oniki yıldan onaltı yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”.

Failin kasten yaralama eylemi neticesinde ortaya çıkan ağırlaşmış hallerden cezai sorumluluğunun doğabilmesi için, ağırlaşmış neticeden en azından taksiri nedeniyle sorumlu tutulabilmesi gerekmektedir (TCK m. 23).

Kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesini düzenleyen TCK m. 88 hükmüne göre ise, “*Kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte ikisine kadar indirilebilir. Bu hükmün uygulanmasında kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesine ilişkin koşullar göz önünde bulundurulur.*”

b. Taksirli suçlar

1) Manevi unsur

a) Taksir

İşverenin iş kazasına sebebiyet veren eyleminde en yaygın görülen manevi unsur türünün basit taksir olduğu söylenebilir⁶²⁶. Zira iş kazalarında objektif dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık içeren taksirli eylem⁶²⁷ kendini daha çok, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin gerektiği gibi alınmaması biçiminde göstermektedir⁶²⁸. Bir başka ifadeyle, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin olarak alınması gereken önlemlerin alınmaması sonucunda gerçekleşen iş kazası ve zararlı netice, gerekli tedbiri almakla yükümlü olanlar bakımından taksiri oluşturmaktadır⁶²⁹.

İş sağlığı ve güvenliği önlemleriyle iş kazasının engellenebileceğinin öngörülebileceği durumlarda taksirden söz edilebilecektir⁶³⁰. İş kazalarında, iş sağlığı ve iş güvenliği bakımından alınması gereken önlemlerin alınmaması durumunda doğabilecek neticelerin çoğu öngörülebilir olmaktadır⁶³¹. İşveren veya vekilinin iş kazasından basit taksiri nedeniyle sorumlu tutulabilmesi için, öngörülebilir neticeyi öngörmediği hallerin neler olabileceğinin belirlenmesi gerekir⁶³². Sözü edilen durumlarla ilgili doktrinde bazı örnekler verildiği görülmektedir. Erdoğan, işyerinde alınması

⁶²⁶ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 163.

⁶²⁷ Aydınli, *İş Sağlığı*, s. 465, 470. Yazar, iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerinin mevzuatla belirlenmesini dikkat ve özen yükümlülüğünü objektifleştirme olarak nitelendirmektedir.

⁶²⁸ Özen ve Tozman, “Ceza Sorumluluğu”, ss. 224-225.

⁶²⁹ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 209.

⁶³⁰ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 209.

⁶³¹ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 534.

⁶³² Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 159.

gereken standart iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmasına karşılık, daha ayrıntılı bazı risklerin öngörülmemesi ve söz konusu risklere karşı önlem alınmamasını basit taksire örnek olarak göstermektedir⁶³³. Aydınli ise, örnek olarak, gerekli eğitimi vermeden çalıştırdığı işçinin makineyi doğru kullanamaması sonucunda bedensel zarara uğradığı olayda işverenin taksirinin söz konusu olacağını ifade etmiştir⁶³⁴.

Yargıtay, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket edilerek iş kazasının öngörülemediği⁶³⁵ ve eylemin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılıktan ibaret bulunduğu⁶³⁶ hallerde suçun basit taksirle işlendiğini, dolayısıyla bilinçli taksir koşullarının gerçekleşmediğini kabul etmektedir. Ayrıca doktrinde, Yargıtay'ın bazı kararlarında işverenin basit taksirle hareket ettiğini kabul ederken çalışanın iş kazasındaki kusurunu da dikkate

⁶³³ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 159.

⁶³⁴ Aydınli, *İş Sağlığı*, s. 470.

⁶³⁵ "...[iş kazasında yaralanan] işçiye yeterince iş güvenliği eğitimi vermeyen, kazanın yaşandığı pres makinasına ikinci kontrol kolunu yaptırmayan sanıkların asli kusurlu oldukları, katılan işçinin de dikkatsiz ve tedbirsiz çalışarak sağlığını tehlikeye atması nedeni ile tali kusurlu olduğu anlaşılmıştır. Olaya kusurlu davranışları ile sebebiyet veren sanıkların, katılanın yaralanmasına taksirli davranışları ile neden oldukları anlaşılmıştır. Her ne kadar [yerel mahkemenin verdiği] hükümde sanıkların katılanın yaralanmasına bilinçli taksir ile neden oldukları kabul edilmiş ise de, olay öncesi sanıkların istemedikleri yaralanma neticesini dikkatsizlikleri ve özensizlikleri neticesi öngöremedikleri, dolayısıyla katılanın yaralanmasına bilinçsiz taksirleri ile neden oldukları anlaşılmıştır." (12. Ceza Dairesi, E. 2013/3923, K. 2013/25527, 13.11.2013, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2014/21606, K. 2015/19502, 23.12.2015; E. 2016/209, K. 2017/4074, 17.05.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁶³⁶ "Sanıkların yetkilisi oldukları inşaatta, dosyada birlikte yargılandıkları diğer sanıklar O.K. ve A.Y. ile ölen işçiler tarafından kurulan asma vinç iskelelerin yeterli ağırlıkla sabitlenmediği için düşmesiyle sonuçlanan olayda inşaat işlerinden anlayan ehil şantiye şefi atamadıkları, gerekli malzemeleri tam olarak temin etmedikleri ve iş güvenliği ile ilgili önlemleri almakta yetersiz kaldıkları bu suretle kusurlu oldukları anlaşılma ile birlikte, bilinçli taksirin şartlarının bulunmadığı gözetilmeden sanıklar hakkında temel cezanın [yerel mahkemece] TCK'nın 22/3 maddesi uyarınca artırılması, Kanuna aykırı[dır]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2013/22218, K. 2014/14462, 11.06.2014, UYAP Bilişim Sistemi); "[S]anığın müdürü olduğu taşeron R. şirketi altyapı inşaat şantiyesinde, demir işçisi olarak çalışan mağdurun iskelede beraber çalıştığı ve bir üstte bulunan işçinin kendisinden işte kullanmak için tel istemesi üzerine, beyanlara göre kendisinde emniyet kemeri olmadığından bir eliyle iskele demirinden tutup diğer eliyle de malzeme vermeye çalıştığı ve telin bir kısmını da kendisi kullanmak amacı ile kestiği esnada, telin boşta kalan ucunun esneyerek sol gözüne girmesi sonucu meydana gelen olayda; iş yerinde işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinin alınmasını sağlamayan sanığın olayın meydana gelmesinde asli kusurlu olduğu, ancak olayda bilinçli taksir koşullarının oluşmadığı anlaşıl[mıştır]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2014/22118, K. 2015/17187, 06.11.2015, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, 2013/14209, K. 2014/6234, 12.03.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

almış olabileceği ileri sürülmüş⁶³⁷ ise de, Yüksek Mahkeme kararlarında bu yönde açık bir değerlendirmeye rastlanmamaktadır.

b) Bilinçli taksir

İş kazasına neden olan eylemin bilinçli taksirle işlenebilmesi mümkündür⁶³⁸. Somut olayda, yükümlü olduğu iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almayan failin, istemediği neticeyi öngörmesi, başka bir ifadeyle neticenin gerçekleşmeyeceğine inanarak risk alması halinde bilinçli taksirden bahsedilebilecektir⁶³⁹.

İş kazalarının birçoğu birbirine benzeyen, öngörülebilir ve hatta bir bölümü de basit sayılabilecek tedbirlerle önlenilecek olaylardır. İşveren veya vekilleri zararlı neticeyi öngörmekte, ancak gereken önlemleri almamaktadır. Bu bağlamda iş kazası ve meslek hastalığına ilişkin olayların önemli bir bölümünün bilinçli taksirle gerçekleştiği söylenebilecektir⁶⁴⁰.

Doktrinde bilinçli taksirin iş kazalarında uygulanmasının mümkün olup olmadığı tartışmalıdır. Bir görüşe göre, iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerini yerine getirmeyen işveren veya vekili için zararlı netice öngörülebilir bir durum olup, suç niteliğindeki eylemin doğrudan bilinçli taksirle işlendiği kabul edilmelidir⁶⁴¹. Buna karşılık diğer görüş, işverenin çoğunlukla iş kazalarını önlemeye yönelik kurallara uymamak biçiminde görünen eyleminin basit taksirle işlenebileceğini ileri sürmektedir. Aynı görüşe göre işveren kurallara aykırı hareket ederek iş kazasının meydana gelebileceği öngörmüş, ancak yeteneğine güvenerek gerçekleşmeyeceğine inanmış ise bilinçli taksirin uygulanması pek mümkün değildir⁶⁴². Ayrıca bilinçli taksirin iş kazalarında istisnai olarak uygulanması ve

⁶³⁷ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, ss. 162-163.

⁶³⁸ Halûk Hâdi Sümer, *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017, 259; Akin, "İş Kazası", s. 5. Bilinçli taksire ilişkin olarak bkz. İkinci Bölüm, başlık A., 3., b., 4), b), iv).

⁶³⁹ Özkan, "Kusur Tespiti", s. 534; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 152.

⁶⁴⁰ Bayram, *İş Sağlığı*, s. 258; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 210.

⁶⁴¹ Mollamahmutoglu, Astarlı ve Baysal, *İş Hukuku*, s. 1421.

⁶⁴² Özen ve Tozman, "Ceza Sorumluluğu", s. 226. Aynı yönde bkz. Özkan, "Kusur Tespiti", s. 538.

öngörülebilirlik unsurunun özenle araştırılması gerektiği de ifade edilmektedir⁶⁴³. İkinci görüşe yakın bir başka görüşe göre de, iş kazalarının büyük bölümünün işveren tarafından öngörülebilecek düzeydeki basit iş kazalarıdır. Dolayısıyla işveren veya vekilinin ortaya çıkabilecek iş kazası sonucu yüksek cezayla karşı karşıya kalabileceği, bilinçli taksirin esas itibarıyla trafik kazaları için getirildiği dikkate alınarak kanuni düzenlemeyle bilinçli taksirin iş kazaları bakımından uygulanabilirliği engellenmelidir⁶⁴⁴. Belirtmek gerekir ki, uygulamada bilinçli taksirin iş kazaları bakımından uygulanmasını engelleyen kanuni bir düzenleme henüz yapılmamıştır. Buna karşılık doktrinde, sözü edilen kanun değişikliğinin, iş kazası biçiminde işlenen suçların manevi unsurunu peşinen basit taksir olarak belirlemek anlamına geleceği, bunun da iş kazalarıyla mücadelede zafiyet yaratabileceği ifade edilmiştir⁶⁴⁵.

İş kazalarının öngörülebilirlik değerlendirmesi; yükümlülük içeren normlar, iş sağlığı ve güvenliği profesyonellerinin önerileri, olayın oluş şekli, işverenin olay ve yükümlülükler hakkındaki genel ve olaya özgü bilgisi, kusur ve sorumluluğun yüklendiği kişiler, eylemin ihlal ettiği yükümlülüğün niteliği gibi birçok ölçüt birlikte ve bütünlük içinde değerlendirilerek yapılmalıdır⁶⁴⁶.

Bilinçli taksirin oluşabilmesi için neticenin yalnızca öngörülebilirliği yeterli olmayıp, öngörülebilir neticenin somut olayda öngörülmüş olması da gerekmektedir. Gerekli önlemleri almakla yükümlü kişi, iş kazası sonucu neticenin gerçekleşmesini istemese dahi, gerekli önlemleri almayarak somut olayda öngörülebilir neticeyi öngörerek hareket ettiğinde bilinçli taksirle sorumlu tutulabilecektir⁶⁴⁷. Yargıtay da işveren tarafından iş kazasının

⁶⁴³ Özdemir, *İş Güvenliği*, s. 611.

⁶⁴⁴ Akın, “İş Kazası”, s. 5.

⁶⁴⁵ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, ss. 158-159. Yazar ayrıca, önerilen kanun değişikliği sonucunda bilinçli taksirle işlenen eylemlerin, neticenin öngörülmesi nedeniyle bu defa olası kast bağlamında değerlendirilebileceğini, dolayısıyla manevi unsurun her bir somut olayın koşulları dikkate alınarak belirlenmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

⁶⁴⁶ Özdemir, *İş Güvenliği*, ss. 609-610.

⁶⁴⁷ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 535.

öngörülmediği sonucuna vardığı bir uyuşmazlıkta, bilinçli taksir koşullarının oluşmadığına karar vermiştir⁶⁴⁸.

Ceza sorumluluğunun kapsamını genişleten ve basit taksire göre ağırlaştırılmış ceza öngören bilinçli taksirin iş kazalarında uygulanması bakımından, önceden kesin kalıplar belirlemek ve belli tür olayları sınıflandırarak doğrudan bilinçli taksirle sorumluluğa gidilmesi yaklaşımı isabetli olmayacaktır⁶⁴⁹. Bunun yerine her bir somut olayda öngörülebilirlik değerlendirmesi yapılarak işverenin dikkat ve özen yükümlülüğü dikkate alınmalıdır⁶⁵⁰. İş kazasında manevi unsurun taksirin hangi türüne uyduğu hususunda tereddüt yaşanması durumunda ise, *şüpheden sanık yararlanır* ilkesi gereği eylemin basit taksirle işlendiği kabul edilmelidir⁶⁵¹.

İş kazalarında bilinçli taksir uygulaması bakımından önceden kesin kategoriler oluşturmak isabetli değil ise de, uygulamada ortaya çıkan bazı durumların bilinçli taksir koşullarının değerlendirilmesi bakımından önemli olduğu söylenebilir. Belirtilen hallerin başında iş kazalarını önleyebilecek temel ve belirgin tedbirlerin alınmaması gelmektedir⁶⁵². Nitekim Yargıtay, yürütülmekte olan işle ilgili belirtilen nitelikteki önlemlerin alınmadığı hallerde, işveren veya vekilinin iş kazasını öngörmüş olduğunu kabul ederek, faili bilinçli taksirinden dolayı sorumlu tutmaktadır. Yüksek Mahkeme önüne gelen bir uyuşmazlıkta; açık biçimde arızalı olduğu bilinen

⁶⁴⁸ “Sanığa ait süt üretim tesisinde çalışmakta olan katılan işçi M.T.’nin işyerine ait yem karma makinesinde yem hazırlamak için çalıştığı sırada, makine içine atmış olduğu saman balyalarının daha iyi karışması için, ayağıyla samanların üzerine bastığı esnada makinenin helezon dişlilerine her iki ayağını kaptırarak kopması şeklinde gelişen olayda; sanığın yanında çalışmakta olan işçiye iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri ve kişisel koruyucu malzemeler vermediği, makine kullanım, bakım ve güvenlik talimatının iş yerinde yer almadığı, işçinin yalnız bırakılarak kontrol, denetim ve gözetim görevini yerine getirmemesi nedeni ile asli kusurlu olarak taksirle yaralama suçunu işlemekten ibaret eyleminde, sanığın her an kaza olabileceğini öngörmemesi karşısında, bilinçli taksir koşullarının oluşmadığı gözetilmeden, eylemin bilinçli taksirle işlendiğinin kabulü ile sanık hakkında 5237 Sayılı TCK’nın 22/3 maddesi uygulanmak suretiyle fazla ceza tayini, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/209, K. 2017/4074, 17.05.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁴⁹ Özdemir, *İş Güvenliği*, s. 608.

⁶⁵⁰ Özdemir, *İş Güvenliği*, s. 608; Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 536; Özen, “Sorumluluk”, ss. 238-239.

⁶⁵¹ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 538.

⁶⁵² Akın, “İşverenin Cezai Sorumluluğu”, s. 218; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 210.

lunapark ünitesinin bu durumu bilinerek ve arızası giderilmeden işyerinde kullanılmasını bilinçli taksirli eylem kabul etmiştir⁶⁵³.

Bilinçli taksirin koşullarının varlığı bakımından, iş kazalarını önleyecek temel ve belirgin tedbirlerin tespitinde yürütülmekte olan işin niteliğinin dikkate alınması gerekecektir. Sözgelimi işyerinde sadece iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmaması tehlike derecesi düşük işler bakımından daha çok basit taksirli sorumluluğu gerektirmekte ise de, tehlike derecesi yüksek işlerde bilinçli taksirli sorumluluğa neden olabilecektir. Öte yandan, tehlikeli işlerde çalıştırılabilecek kişilerin niteliklerine ve tehlikeli iş yürütülecek işyerinin faaliyete geçirilmesine yönelik kısıtlayıcı mevzuat hükümlerine aykırılık hallerinde de işveren veya vekilinin bilinçli taksirle hareket ettikleri sonucuna varılabilecektir. Yargıtay kararlarında da yürütülen işin niteliği, yürütülüş biçimi ve tehlikelilik derecesinin bilinçli taksir koşullarının varlığı bakımından önemli birer değerlendirme ölçütü olarak kabul edildiği görülmektedir. Nitekim Yüksek Mahkeme kararlarında; maden ocaklarına özgü iş güvenliği önlemlerinin alınmaması⁶⁵⁴, niteliği itibarıyla ağır ve tehlikeli işte yaşı küçük mağdurun

⁶⁵³ “...bilirkişi raporlarına göre hatalı tasarımı yapılan [lunaparktaki] ünitenin kendilerine teslim edilerek montajı sonrası sanıklar tarafından ünitenin yetkili mühendisler tarafından giriş kalite kontrolü yapıldıktan sonra kullanıma açılması gerektiği dikkate alınmadan maddi kaygılarla gerekli denetimler yapılmadan kullanıma açıldığı, ünite hakkında risk analizlerinin belirlenmediği, fenni muayene raporlarının düzenlenmediği, cihazın bakım talimatları ve formlarının bulunmadığı, ünite çevresinde uyarı levhaları düzenlenmediği, acil eylem planlarının yapılmadığı, işçi sağlığı ve iş güvenliği alanında çalışma yapılmadığının anlaşıldığı, ayrıca tanıklar S.T. ve Z.T.'nin beyanlarından anlaşılacağı üzere ölen ile birlikte üniteye oturduktan sonra sanık M.K.'nin gelerek jeton topladığını ancak ünitenin tek güvenlik tertibatı olan kafes yelekleri kontrol etmediğini, kafes yelekleri kendi becerileri ile indirdiklerini beyan ettikleri anlaşılacakla, gözle görülür şekilde hatalı üretilen ve montajlanan ünitenin gerekli teknik ve güvenlik kontrollerini yaptırmadan kullanıma açan lunapark sahibi F.K. ile sorumlu müdürü M.A. ile üniteye ait mekanik ve emniyet sistemlerinin bakımını yapan ve kontrolünü sağlayan sanık M.K.'nin eyleminde bilinçli taksirin koşullarının oluştuğu nazara alınmadan yazılı şekilde hüküm kurulması, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/15872, K. 2017/2044, 15.03.2017, UYAP Bilişim Sistemi). Yargıtay kararında işveren ve vekilleri dışında ayrıca, iş kazasının meydana geldiği eğlence ünitesinin üretim ve montajını yapan sanığın bilinçli taksirle hareket edip etmediğinin yerel mahkeme kararında tartışılmamasını bozma nedeni saymıştır.

⁶⁵⁴ “Sanık A.K.'nin sahibi, maden mühendisi olan sanık H.C.'nin fenni nezaretçi olduğu kömür madeni ocağında, ölenin işçi olarak çalıştığı, olaydan 1 ay önce, kömürlerin kendiliğinden kızması sonucu yangın çıktığı ve bu yangınları önlemek için, olay tarihinde ocağın ve panoların giriş ve çıkış yollarında bekleme barajları yapmak üzere 29 işçi ile birlikte ölenin ocağa indiği ve sızan karbonmonoksit gazı nedeni ile zehirlenerek öldüğü olayda; ... Maden ve Taşocakları İşletmelerinde ve Tünel

gerekli iş güvenliği önlemleri alınmadan çalıştırılması⁶⁵⁵, çok tehlikeli işler sınıfına giren işyerinde yaşı küçük ölenin çalıştırılması⁶⁵⁶, izinsiz faaliyet gösteren işyerinde yaşı küçük ölenin herhangi bir iş güvenliği önlemi almaksızın çalıştırılması⁶⁵⁷, izinsiz faaliyet gösteren işyerinin ilkel

Yapımında Alınacak İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Önlemlerine İlişkin Tüzük hükümlerine göre, zehirlenme olaylarının önlenmesi için, ocak içinde gaz ölçümünün devamlı olarak yapılması ve gaz oranının yükselmesi durumunda, işçilere karbonmonoksit maskesi takılarak en kısa sürede tahliye edilmeleri gerektiği, söz konusu ölçümün yapılmadığı, karbonmonoksit maskesi adedinin yetersiz olması nedeni ile işçilere verilmediği, yangın söndürme düzeni ve yangın ekibinin bulunmadığı, fenni nezaretçi sanık H. tarafından gerekli denetimlerin yapılmadığı, eksikliklerin işverene bildirilmediği hususlarının tespit edilmesi karşısında; iş yerinde uygun ortam sağlamadan ve gerekli güvenlik önlemlerini almadan çalışma yaptıran sanıkların eylemlerinde bilinçli taksirin koşullarının oluştuğunun gözetilmemesi, aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/3063, K. 2016/1383, 04.02.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁵⁵ “Sanıkların yetki ve sorumluluğunda bulunan ambalaj imalathanesinde, niteliği itibarıyla ağır ve tehlikeli iş statüsündeki ambalajlama makinesinde çalıştırılmakta olan tecrübesiz ve on üç yaşındaki mağdurun, gerekli iş güvenliği önlemlerinin alınmaması sebebiyle, elini makineye kaptırarak yaralanması şeklinde gerçekleşen olayda bilinçli taksirin şartlarının gerçekleştiğinin gözetilmemesi aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/15140, K. 2012/26943, 11.12.2012, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/5525, K. 2012/27930, 19.12.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁵⁶ “Sanık S.Y.'nin müdürlüğünü, sanık A.Ö.'nin ise teknik nezaretçiliğini, sanık Y.Y.'nin de H. marka Ekskavator kepçenin operatörlüğünü yaptığı kum ocağında, iş makinesinin yağlama işini yapan 1995 doğumlu ölen C.Ş.'nin, olay günü kepçenin kova kısmına çıkıp yağlama yaptığı esnada, sanık Y.Y.'nin öleni fark etmeyerek, bir anda kepçenin kova kısmını kaldırması sonucu, öleni sıkıştırıp, akabinde kova kısmını yere indirdiği esnada, ölenin sıkıştığı yerden kurtularak, yüksekte düşüp öldüğü olayda, 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca 26 Aralık 2012 tarihli Resmi Gazete'de İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği ekinde yayımlanan Tebliğler listesinde çok tehlikeli işler sınıfına giren kum ocağında 18 yaşından küçük olan ölenin çalıştırılmaması gerekirken çalıştırılması nedeniyle bilinçli taksirin koşullarının oluştuğu...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/1780, K. 2015/18678, 01.12.2015, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/32712, K. 2013/7911, 28.03.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁵⁷ “Sanığın ... kaçak bir kömür ocağı işlettiği ve mevzuata göre ağır işler kapsamında kalan ve 18 yaşından küçük olanların kesinlikle çalıştırılmayacağı bir iş kolu olmasına rağmen 17 yaşındaki işçi A.B.'yi de, ruhsatsız (kaçak) olarak işletilen ve çalışanların ocak şartlarında karşılaştıkları tehlikeler konusunda bilgilendirilmediği, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili hiçbir tedbirin alınmadığı anlaşılan ocak içinde işçi olarak çalıştırdığı, 27.08.2011 günü saat 10:00 sırasında A.B. ile tanık işçiler ...ocakta kömür çıkarmak için çalışırken, ... A.B.'nin ocak içinde ölümüyle sonuçlanan olayda; ... Kaçak olduğunu bilerek ve hiçbir iş güvenliği tedbiri almadan işlettiği kömür ocağında her an ölümlü bir kaza meydana gelebileceğini öngörebilecek durumda olduğu halde ve yaşı itibarıyla Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği'nin 4. maddesi uyarınca çalıştırması yasak olan öleni çalıştırmaya devam eden sanığın eyleminde bilinçli taksirin uygulama koşulları oluştuğu halde delillerin takdirinde hataya düşülerek ‘Unsurları oluşmadığından’ şeklindeki dosya içeriğiyle uyumsuz gerekçeyle bilinçli taksirin arttırımının yapılmaması, ... Aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/22704, K. 2014/16558, 03.07.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

yöntemlerle hiçbir iş güvenliği önlemi alınmadan çalıştırılması⁶⁵⁸, gece çalışamaz raporu bulunan ve kazaya uğrayan kişinin gece vakti çalıştırılması⁶⁵⁹ gibi hallerde bilinçli taksir koşullarının gerçekleştiği kabul edilmiştir. Sözü edilen temyiz incelemelerine konu edilen yerel mahkeme kararlarında ise, faillerin daha çok basit taksirle hareket ettiği kabul edilerek hüküm kurulması dikkat çekmektedir. Yargıtay ise, uyuşmazlık konusu eylemlerin bilinçli taksirle işlendiğini kabul etse dahi, sanık aleyhine temyiz talebinde bulunulmadığından söz konusu hataları bozma nedeni yapmamış, yalnızca yerel mahkemeye yol gösterici eleştiride bulunmakla yetinmiştir.

İşyerinde birbirine benzer nitelikte birden çok iş kazası meydana gelmesi de bilinçli taksir bakımından önemli bir değerlendirme ölçütü olabilmektedir⁶⁶⁰. Yargıtay bir uyuşmazlıkta, iş kazasının meydana geldiği işyerinde daha önce benzer nitelikte başka iş kazasının meydana gelmiş olmasının ve kazanın nedenlerinin, önlenme şekillerinin rapor edilmesinin bilinçli taksir değerlendirmesinde dikkate alınması gerektiğine karar vermiştir⁶⁶¹. Başka bir uyuşmazlıkta ise yerel mahkeme, iş kazasına

⁶⁵⁸ “[S]anığın herhangi bir izin ve ruhsat almaksızın iptidai usullerle insan hayatı için tehlikeli olan işyerini açıp ruhsatsız olarak ve çalıştırdığı işçilere iş güvenliği konusunda eğitim almadan, işyerinde hiçbir işçi sağlığı ve iş güvenliği yönünden tedbir almadan, bu işyerini çalıştırması sebebiyle olay günü işçinin kolunu kauçuk kesme ve parçalama makinesine kaptırarak ölmesi şeklinde gerçekleşen olayda bilinçli taksirin şartlarının gerçekleştiğinin gözetilmemesi aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/11671, K. 2013/4466, 26.02.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁵⁹ “...[iş kazasında yaralanan] katılanın gece çalışamaz raporu olmasına ve bu raporu iş yerine sunmasına rağmen, [ustabaşı] sanık S.B.’nin talimatı ile gece çalıştırıldığı sabit olmasına rağmen, sanık S.B. hakkında bilinçli taksir koşullarının oluştuğu gözetilmeksizin hükmedilen cezada TCK’nın 22/3. maddesinin uyarınca artırım yapılmaması, aleyhe temyiz olmadığından bozma sebebi yapılmamıştır.” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/13091, K. 2016/10814, 23.06.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁶⁰ Akın, “İşverenin Cezai Sorumluluğu”, s. 218; Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 210.

⁶⁶¹ “Dosya içinde mevcut iş müfettişi tarafından düzenlenen ve işyerine ait geçmiş teftişlere yapılan atfa göre, 2010 yılında aynı iş yerinde meydana gelen iş kazası sonrasında 06.10.2010 tarihinde yapılan teftiş nedeniyle düzenlenen raporda; işyerine ait döner fırın II tabir edilen 4x4 metre ebatlarında ve 80 metre uzunluğundaki tünelin iç kısımlarındaki reflakter tuğlalarının sökülmesi ve yerine yenilerinin döşenmesi işi yapılmakta iken işçilerin çalışmakta oldukları iskelenin üzerine yukarıdan beton parçalarının düşerek 2 işçinin öldüğü 1 işçinin yaralanması ile sonuçlanan olayın gerçekleştiğinin bildirilmesine göre; sözü edilen iş yerine ait iş teftiş dosyası getirtilip, yukarıda anlatılan ve sanıklarca benimsenen metodun eleştirilip terk edilmesi gerektiği ve alınması gerekli önlemlere ilişkin uyarıları içerip içermediği açıklığa kavuşturulup sanıkların önceki olay tarihinde de aynı fabrikada görevli olup olmadıkları belirlenip,

sebebiyet veren makinenin daha güvenli çalışmasını temin etmeyerek bilinçli taksirle hareket ettikleri sonucuna vardığı sanıkların mahkûmiyetine karar verirken işyerinde daha önce de benzer nitelikte kazalar olmasına dikkat çeken bilirkişi raporunu⁶⁶² hükme esas almıştır. Yargıtay yerel mahkeme kararının, somut olayda bilinçli taksirin koşullarının bulunmadığı gerekçesiyle de bozulmasına karar vermiştir⁶⁶³. Anılan Yüksek Mahkeme kararlarının, bilinçli taksir açısından somut olayın koşullarını dikkate almayan bir ön sınıflandırmanın isabetli olmayacağını, işyerinde daha önce benzer nitelikte iş kazası olup olmadığının her halükarda bilinçli taksirin tespiti için yeterli olmayabileceğini gösterdiği söylenebilecektir. Hatta Yargıtay'ın daha önce işyerinde benzer nitelikte iş kazası olmasa dahi işin uzun süredir yürütülmesini ve işletme ölçüğünü dikkate alarak iş kazasına neden olan eylemin bilinçli taksirle işlendiğini kabul ettiği bir kararı bulunmaktadır⁶⁶⁴.

aynı uyarıların yapıldığının belirlenmesi halinde olayda bilinçli taksirin koşullarının oluşup oluşmadığı karar yerinde tartışılıp sonucuna göre sanıkların hukuki durumunun tayin ve takdiri gerektiği gözetilmeden eksik araştırma ile yazılı şekilde karar verilmesi Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/4462, K. 2015/3456, 25.02.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁶² “...ani olmayan benzer öngörülebilir müessif olayların daha önce işyerinde benzer şekilde gerçekleşmiş olması gerçeği karşısında olaya etken baskın kusurlu eylemleri ile hala devam eden anılan işverenlik, şirket-fabrika-vardiya suç tarihi yetkilileri sanıkların olayda tam kusurlu eylemleri, olayın öngörülebilir ve anılan önlemlere riayetle önlenemez özellikle bilinçli taksir niteliğinde olduğu...” (İskenderun 5. Asliye Ceza Mahkemesi, E. 2005/650 E, 2008/502 K, 28.11.2008 tarih sayılı gerekçeli kararından bilirkişi raporu içeriği, UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁶³ “...ekzantrik preste açık kalıpla ve ayak pedalıyla pres operatörü olarak çalışan 25 yaşındaki S.K.'nin, şekillendirilecek filtre parçalarının pres koçu altına konulduğu sırada, elini çekmeden, ayağı ile pedala basması ve pres koçunun sol el parmakları üzerine inmesi sonucu duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına neden olacak şekilde yaralandığı olayda, bilinçli taksir koşullarının bulunmadığı gözetilmeden, gerekçeden yoksun şekilde, sanıklara hükmolunan cezalarda 5237 Sayılı TCK'nın 22/3. maddesi uyarınca arttırım yapılarak sanıklara fazla ceza tayini, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2011/15238, K. 2012/23771, 13.11.2012, UYAP Bilişim Sistemi). Yargıtay'ın kararında mağdur çalışanın kusurunu ve olayın oluş şeklini de dikkate aldığı anlaşılmaktadır.

⁶⁶⁴ “E. Gaz AŞ tarafından E. Firması ile yapılan sözleşme kapsamında mavi renkli olması sebebiyle oksijen tüpü oldukları anlaşılan tüplere CNG gazı doldurulması akabinde talep yoğunluğundan veya tüp sayısının azlığından dolayı oksijen gazı doldurularak müşterilere gönderildiği, bu tüplere oksijen gazı doldurulmadan önce CNG gazı boşaltılmış olsa dahi bilirkişi tarafından da belirtildiği üzere uzun süredir sanayi ve tıbbi gazların dolun ve dağıtımını yapan böylesine kapsamlı bir firma tarafından doğal gaz ile oksijenin aynı tüp içerisinde bir arada bulunması halinde patlayıcı bir karışım oluşturacağının öngörüldüğü, ancak neticenin gerçekleşmeyeceği düşünülerek objektif

İşverenin iş kazasına neden olan eyleminin bilinçli taksirle işlenip işlenmediğinin değerlendirilmesi bakımından, iş sağlığı ve güvenliği mevzuatında öngörülen risklerle mücadele yükümlülüğü de önem taşımaktadır. İşverenin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin risk değerlendirmesi yapmak veya yaptırmak biçimindeki yükümlülüğünü yerine getirmemesi durumunda, mevcut riskleri üstlendiği, zararlı neticeyi öngördüğü sonucuna varılabilir. Dolayısıyla risk değerlendirmesi yapılmamasının bilinçli taksir kapsamında değerlendirilmesi mümkün olmaktadır⁶⁶⁵. Ancak bunun için risk değerlendirmesinin yapılmamış olmasının, somut olayda iş kazasının işveren tarafından öngörülebilir olmasına ve iş kazasına sebebiyet vermiş olması gerekecektir. İşverenin önemsiz gördüğü ve iş kazasına sebebiyet vereceğine ihtimal vermediği bir risk değerlendirmesini yaptırmaması halinde zararlı neticeyi öngördüğünden ve dolayısıyla bilinçli taksirle hareket ettiğinden bahsedilemeyecektir⁶⁶⁶.

Yargıtay'ın bilinçli taksirin oluşumu bakımından risk değerlendirmesi yapılmamasını dikkate aldığı kararları bulunmaktadır. Anılan kararlarda yalnızca risk değerlendirmesi yapılmamasıyla yetinilmediği, bilinçli taksir yargısının ayrıca diğer iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerine aykırı davranılması, işyerinin tehlikelilik derecesi, çalışanların niteliklerinin işyerinin tehlikelilik sınıfına uygun olmaması, işyerinin ruhsatsız olması gibi ölçütlere de dayandırıldığı görülmektedir⁶⁶⁷. Yüksek Mahkeme bir

özen yükümlülüğüne aykırı davranılmak suretiyle her iki [patlama] olayın[ın] meydana gelmesine bilinçli taksirle sebebiyet verildiği anlaşılmaktadır.” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/7841, K. 2017/261, 12.01.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁶⁵ Teoman Akpınar ve Baki Yiğit Çakmakkaya, “İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından İşverenlerin Risk Değerlendirme Yükümlülüğü”, *Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, Y. 11, S. 40 (2014), s. 298; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 155.

⁶⁶⁶ Özkan, “Kusur Tespiti”, ss. 539-540.

⁶⁶⁷ “...farklı kimyasal maddeler üzerindetehlikeli çalışmayı yürüten sanığın yürütülen faaliyet kapsamında herhangi bir izin ve faaliyete konu işyeri için çalışma ruhsatı almayarak, gerekli iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini sağlamayarak, çalışma alanında uzman bir kimya mühendisi görevlendirmeden işçileri kendi insiyatiflerine bırakarak, işyerinin patlamadan korunma dökümanı ve aynı zamanda risk analizi yaptırmayarak bu şekilde bilinçli taksirle hareket ettiğinin anlaşılması hakkında tayin olunan temel cezada TCK'nın 22/3. maddesi gereğince artırım yapılması gerektiğinin gözetilmemesi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/9460, K. 2015/12306, 01.07.2015, UYAP Bilişim Sistemi); “...bilirkişi raporunda ‘iş yeri sorumlusu sanık S.B.’nin yanında çalıştırdığı katılana ve iş yerine yönelik gerekli güvenlik tedbirlerini almadığı,

uyuşmazlıkta ise daha önce işyerinde benzer bir iş kazası meydana gelmesine rağmen risk değerlendirmesi yaptırmayan işverenin somut olayda bilinçli taksirle hareket ettiği sonucuna varmıştır⁶⁶⁸.

Bilinçli taksirin neticeyi öngörme unsuru bakımından dikkat edilmesi gereken bir başka durum, iş sağlığı ve güvenliği profesyonellerinin somut uyarılarına⁶⁶⁹ veya iş sağlığı ve güvenliği kurulunun mevzuata uygun

iş yerinin tehlikeli sınıfta yer almasına rağmen, iş yeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı çalıştırmadığı, risk değerlendirmesinin yapılmadığı, katılana ait tehlikeli işte çalışabileceğine ilişkin sağlık raporunun aldırılmadığı, tehlikeli ve çok tehlikeli iş sınıfında yer alan işlerde yapacağı işle ilgili mesleki eğitim aldığını belgeleyemeyenlerin çalıştırılmayacağına ilişkin şarta uyulmadığı, katılana iş güvenliği ile ilgili eğitimlerin verilmemesi, [olaya sebebiyet veren] yatar testere makinesinin iş yerinde olduğu ve eğitimsiz kullanılmayacak bir endüstriyel makine olduğu, iş yerinde olası risklere karşı kullanılmak üzere hazır bulundurulması gereken kişisel koruyucu donanım olmadığı ve bu hususlarda katılanın bilinçlendirmediğinin['] belirtilmesi dikkate alınarak, sanığın bilinçli taksirle hareket ederek katılanın yaralanmasına asli kusuru ile sebebiyet verdiği...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/12686, K. 2017/105, 10.01.2017, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2015/15872, K. 2017/2044, 15.03.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁶⁸ “...patlamamın gerçekleştiği bölümde çalışan ve genelde ilkokul mezunu olan işçilere gerekli ve yeterli iş güvenliği eğitiminin verilmemesi, zaman zaman verilen eğitimin ise yeterli eğitici eğitiminden geçmemiş olan ve A sınıfı iş güvenliği uzmanlık belgesi bulunmayan mühendisler tarafından verildiği, çalışılan alanda statik elektrik oluşturan ve oluşan elektrik yükünü tutan plastik çalışma masasında ve çalışanların arkalarında yer alan kutular içinde hammadde ve mamul olarak gereğinden fazla patlayıcı maddenin bulunduğu, çalışılan bölümde acil çıkış kapısı bulunmadığı, var olan tek çıkış kapısı önünde de acil çıkışı zorlaştıracak şekilde paketlemede kullanılan kolilerin yığıldığı, işçilere daha hızlı çalışmaları ve daha fazla imalat gerçekleştirmeleri hususunda işveren vekilleri tarafından baskı yapıldığı, 16.06.2004 tarih ve 225494 Sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliğinin ek çizelgesi gereği çok tehlikeli işler sınıfında yer alan bu işyerinde çalışmaması gerektiği halde kadın işçilerin çalıştırıldığı, yeterli denetim ve gözetim mekanizmasının oluşturulmadığı bu işyerinde Sosyal Güvenlik Kurumu kayıtları ile tanık ve mağdur anlatımlarına göre iki yıl önce benzer patlama neticesi 2 işçinin ölümü ve 47 işçinin de yaralanmasına rağmen yeterli risk değerlendirme çalışmalarının yapılmadığı, imalatı gerçekleştirilen kız kaçırıcı isimli patlayıcı eğilimindeki malzeme ile ilgili üretim aşamalarının (kapsül doldurma-kalıp hazırlama-presleme-kalıptan çıkartma...) hemen hemen tamamının aynı ortamda bir arada gerçekleştirildiği, çalışılan bölümdeki elektrik ve aydınlatma tesisatı ile buralarda kullanılacak elektrikli cihazların alev geçirmez tipte olmasının sağlanmadığı, statik elektriğe karşı önlem alınmadığı, sayılan bu eksikliklere ve iki yıl önce benzer patlamaya rağmen çok tehlikeli işler sınıfında yer alan faaliyetin sürdürülmesine göz yumun ve yeterli denetim ve kontrol mekanizması oluşturmayan sanıkların eylemlerinde bilinçli taksirin koşullarının oluştuğu ve tayin olunan cezalarının TCK'nın 22/3. maddesi uyarınca arttırılması gerektiğinin gözetilmemesi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/18035, K. 2015/12308, 01.07.2015, UYAP Bilişim Sistemi). Yargıtay kararında işyerinde daha önce benzer iş kazası oluşumuyla risk değerlendirmesi gerekliliği arasında irtibat kurulduğu görülmektedir. Bununla birlikte işyerindeki diğer eksik ve hatalı uygulamalara da değinilmiştir.

⁶⁶⁹ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 535.

kararlarına⁶⁷⁰ rağmen işverenin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket ederek iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini gerektiği gibi almamış olmasıdır⁶⁷¹.

Yargıtay, işverenin iş güvenliğiyle ilgili uyarıları dikkate almadığı olaylarda bilinçli taksirle hareket ettiği sonucuna varmaktadır. Nitekim bir uyuşmazlıkta sanıkların eylemlerini bilinçli taksirle gerçekleştirdikleri yargısı, iş güvenliği uzmanının iş kazasına sebebiyet veren eksiklikleri kaza tarihinden önce tespit ederek onaylı işyeri defterine yazmış olmasına da dayandırılmıştır⁶⁷². Bir başka kararda ise, işveren sanığın iş kazasına neden olan asansörle ilgili olarak bakım firması ve çalışan gıda mühendisi tarafından yapılan iş güvenliği uyarılarına rağmen gerekli önlemleri almadığı gerekçesiyle bilinçli taksirin koşullarının oluştuğu sonucuna varılmıştır⁶⁷³. Yüksek Mahkeme, teknik nezaretçi⁶⁷⁴ ve işi yürüten

⁶⁷⁰ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, ss. 154-155.

⁶⁷¹ Doktrinde sözü edilen uyarıların onaylı deftere işlenmiş olması gerektiği ileri sürülmüştür (Özdemir, 2014: 609-610). Buna karşılık bir diğer görüşe göre öngörmenin gerçekleşmesi için yazılı belge bulunması şart olmayıp, uyarıların sözlü olarak yapıldığı hallerde de öngörme koşulu sağlanabilir (Özkan, 2016: 535; Erdoğan, 2016: 155).

⁶⁷² “İş güvenliği uzmanı tarafından, [çalışanın dikiş makinasındaki kaçak elektrik akımına kapılarak öldüğü] olay tarihinden önce, olaya konu eksikliklerin tespit edilerek onaylı işyeri defterine yazıldığı ve yönetmelik gereğince onaylı deftere yazılan önerilerin işverene tebliğ edilmiş sayılması ile tanık beyanlarından, olaya konu makinenin uzun zamandır arızalı olduğunun, bakım ve onarımının yapılmadan kullanılmasına devam edildiğinin anlaşılması karşısında; [işveren vekili] sanıklar K.B ve A.G hakkında bilinçli taksir koşullarının oluştuğu gözetilmeksizin hatalı değerlendirme sonucu bilinçli taksir nedeniyle cezada artırım yapılmaması, ... Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/2717, K. 2016/489, 18.01.2016, UYAP Bilişim Sistemi). Yargıtay’ın bilinçli taksir yargısını dayandırdığı diğer argüman (makinenin bakım ve onarımı yapılmaksızın uzun süredir arızalı olarak çalıştırılması) ise, işyerinde alınması gereken temel ve belirgin bir önlemin alınmaması olarak değerlendirilebilir.

⁶⁷³ “T... Limited Şirket’inde aşçı yardımcısı olarak çalışan ölenin, 1.katta bulunan yemekhane bölümünden alt kata inmek için asansörü kullanmak istediği esnada asansörün katta olmaması nedeniyle asansör boşluğuna düşerek öldüğü olayda; kazanın meydana geldiği asansörün Y. Asansör bakım şirketi tarafından düzenlenen 11.05.2011-23.08.2011-14.09.2011-18.10.2011-20.11.2011 tarihli bakım ve arıza formlarında asansör kapılarının çürüdüğü, kilitlerin şönlü olarak çalıştırıldığı, bu durumun tehlikeli olduğunun, doğabilecek herhangi bir kazada firmalarının sorumluluğunun bulunmayacağı belirtiltiği, anılan şirkette gıda mühendisi olarak çalışan E.G.’nin 19.07.2011 ve 15.09.2011 tarihli[,] yukarıda bahsedilen arıza ve bakım formları[na] konu edilen yazıları ile, iş güvenliği konusunda gerekli işlemlerin yapılması için sanığın bilgilendirildiği, aşamalarda beyanları ile anılan şirketin idari ve teknik sorumlusu olduğunu beyan [eden] sanığın sorgudaki beyanında, asansör bakımını yapanların sadece parça değiştirilmesi gerektiğini söylediklerini, arızanın tehlike arz ettiğini belirtmediklerini, olaydan 2- 2.5 ay önce asansörün üzerine tehlikeli olduğuna dair uyarı yazısı astıklarını beyan etmesi karşısında; sanığın eyleminde

çalışanların⁶⁷⁵ uyarılarına rağmen iş güvenliği önlemlerini gerektiği gibi almayan işverenlerin de bilinçli taksirle hareket ettiğini kabul etmiştir. Belirtilen kararlara konu olan olaylarda, işverene iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin uyarı ve önerileri yapan kişi veya kurumların farklı olduğu dikkat çekicidir. Dolayısıyla Yüksek Mahkemenin işverenin bilinçli taksirle hareket edip etmediğini değerlendirirken, yapılan uyarı ve önerilerin kim tarafından ve ne şekilde yapıldığından çok ne için yapıldığına öncelik verdiğini belirtmek mümkündür.

Bilinçli taksirin daha farklı görünüm biçimleri de olabilir. Nitekim doktrinde, çalışanlara yapılması gereken uyarıların yapılmamasının, uyarıların ve alınmayan önlemlerin niteliğiyle birlikte bir bütün olarak değerlendirilmesi neticesinde işveren veya vekilinin bilinçli taksirle hareket ettikleri sonucuna varılabileceği ifade edilmektedir⁶⁷⁶.

bilinçli taksirin koşullarının oluştuğu gözetilmeksizin tayin olunan cezasının TCK'nın 22/3. maddesi uyarınca arttırılmaması, ... Kanuna aykırı[dır]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2014/20438, K. 2015/13325, 14.09.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁷⁴ "...ölenin sayalama makinesini kurduktan sonra kesim şeklini kontrol etmek için mermer blokların üzerine çıkmak istediği sırada mermer bloğun çürük yerinden koparak ölene çarptığı, çarpmanın etkisi ile ölenin yere düşen mermer bloğun üzerine düşmesi sonucunda öldüğü olayda, mermer ocağında teknik nezaretçi tarafından 2008 yılından olay tarihine kadar yapılan denetimlerde 'Sayalamada kesilen kapak taşlarının bir çivi vasıtası ile düşürülmesi, kesilen kapak taşlarının serbest olarak düşmesinin engellenmesi ve askıda kalan kapak taşlarının hemen düşürülmesi, basamak yükseklikleri (mermer ocağındaki işletme kademeleri) güvenlik açısından yeterli seviyelere indirilmesi, işçilerin talimatlara uymalarının sağlanması' konusunda tespit edilen eksiklik ve aksaklıklar belirtilerek gerekli uyarılar yapılmasına karşın işverenlerce gerekli güvenlik önlemleri alınmadan faaliyetlere devam edildiği, işçilere iş sağlığı ve güvenliği eğitimi vermeyip, yaptıkları işlerle ilgili iş ve çalışma talimatı hazırlamadıklarından dolayı meydana gelen olayda sanıklar hakkında bilinçli taksirin koşulları oluşmasına rağmen TCK'nın 22/3. maddesinin uygulanmaması suretiyle eksik ceza tayini aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır." (12. Ceza Dairesi, E. 2013/10613, K. 2014/12608, 22.05.2012, UYAP Bilişim Sistemi). Yüksek Mahkemenin bilinçli taksir yargısına varırken, çalışanlara iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verilmemesi, iş ve çalışma talimatı hazırlanmaması gibi eksiklikleri de dikkate aldığı görülmektedir.

⁶⁷⁵ "Ölen işçi ve arkadaşlarının, iskele üzerinde boyama işi yaparlarken daha önceden sanığa iskelenin 60 cm ilerisinden geçen enerji nakil hattının enerjisinin kesilmesi gerektiğini söylemelerine rağmen sanığın bu gerekliliği yerine getirmediği anlaşıldığından olayda bilinçli taksir koşullarının oluştuğunun gözetilmemesi aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır." (12. Ceza Dairesi, E. 2011/15399, K. 2012/13473, 29.05.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁷⁶ Özkan, "Kusur Tespiti", s. 535.

Son olarak Yargıtay'ın oy çokluğuyla vermiş olduğu bir karar, uygulamadaki bilinçli taksire ilişkin farklı bakış açılarını yansıtması bakımından önemli olabilir: Sanıklar hakkında, sahibi buldukları şirkete bağlı ve ruhsatsız olarak işlettikleri imalathanedeki buhar kazanının patlaması sonucu işyerinin yan duvarları parçalanmak suretiyle, yol kenarında parke taşı döşeme işi ile uğraşan müteveffanın taş parçaları ile yaralanması sonucu ölmesi ve işyeri çevresinde oynayan mağdurların da basit tıbbi müdahale ile giderilemeyecek şekilde yaralanması nedeniyle kamu davası açılmıştır. Yerel mahkeme sanıkların olaya neden olan buhar kazanının ehliyetli kişilerce kullanımını sağlamamak, periyodik kontrollerle basınç testlerini yaptırmamak gibi önemli emniyet kurallarını ihlal ederek atılı suçu bilinçli taksirle işledikleri gerekçesiyle mahkûmiyetlerine karar vermiştir⁶⁷⁷. Kararın temyiz incelemesini yapan Yargıtay ise, iş kazasının mevzuat gereğince alınması gereken önlemlerin alınmaması ile işyerinin kurallara uygun düzenlenerek işletilmemesi sonucunda meydana geldiğini değerlendirmiş, bilinçli taksir şartlarının oluşmadığına karar vermiştir⁶⁷⁸. Yüksek Mahkemenin anılan kararda, yerel mahkemenin hükmüne gerekçe kıldığı iş güvenliği kurallarına aykırılığın bilinçli taksirin varlığı için yeterli olmadığı sonucuna vardığı söylenebilecektir. Bununla beraber karardaki azınlık oyuna ilişkin muhalefet şerhinde, işverenin buhar kazanının seçimi, işyerine getirilmesi, montajı, kullanımı ve bakımında zincirleme kusurlu hareketleri nedeniyle bilinçli taksir koşullarının gerçekleştiği ileri sürülmüştür⁶⁷⁹.

⁶⁷⁷ Ordu Ağır Ceza Mahkemesi, E. 2007/5, K. 2007/126, 14.09.2007 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁷⁸ 12. Ceza Dairesi, E. 2011/4750, K. 2012/145, 17.01.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁷⁹ Söz konusu kararın başkan ve bir üye tarafından yazılan muhalefet şerhinde şu ifadeler yer verilmiştir: “...İşyeriyle ilgisi olmayan ve işyerine bu mesafede çalışan kişilerin ölümle neti[ce]lenecek şekilde zarar görmeleri, buhar kazanlarının ne ölçüde potansiyel tehlike taşıdığına da göstergesidir. Bu büyüklükte risk taşıyan bir kazanı işletmesinde bulunduran sanığın bu olayın meydana gelmesindeki kusur silsilesi olayın bilinçli taksir veya taksir düzeyinde olup olmadığı hususunda bize kanaat verecektir. Sanık makina mühendisi olmamasına rağmen tamamen el yordamı ile suça konu kazanı bir başka işletmeden hibe yoluyla alıp işyerine monte etmiştir. Kazanı elden çıkaran işyerinin kazanın yetersiz kalması nedeniyle elden çıkardığını söyleyen sanık, her kazanın her işyerinde kullanılmayacağını öngörmektedir. İhmal zincirinin birinci halkası budur. Çünkü İş Sağlığı ve Güvenliği Tüzüğü'nün 202. maddesinde 'her çeşit

Bilinçli taksirde fail, iş kazasının meydana gelebileceğini öngörmekle beraber meydana gelmeyeceğini kabul ederek hareket etmektedir⁶⁸⁰. Bununla birlikte manevi unsurun olası kasta dönüşmemesi için iş kazasının gerçekleşmeyeceğine inanan işveren veya vekilinin yetenek ve deneyim gibi bu inancı haklı gösterecek koşullara sahip olması gerekir. Söz konusu inancı haklı gösterecek koşullar mevcut değilse olası kasttan söz edilebilir. Başka bir ifadeyle, iş kazasının gerçekleşmeyeceğini öngören işveren veya vekilinin, bu öngörünün haklı görülmesini sağlayacak ortamı sağlamadıkça ve gereken önlemleri almadıkça, yalnızca düşüncesinden dolayı bilinçli taksirle hareket ettiği kabul edilmeyip, olası kastından sorumlu tutulabilecektir⁶⁸¹. Sözü edilen inanç unsurunun iş kazalarında nasıl

buhar ve sıcak su kazanları ile bunların malzeme ve teçhizatı, fennin ve tekniğin ve kullanılacağı işin gereklerine uygun bir şekilde yapılmış olacaktır...' denilmektedir. Sanık bir başka işyeri şartlarına göre imal edilip montajı yapılmış bir kazanı gerekli teknik araştırmayı yapmadan işyerine getirmiştir ...kazanın montajını yapmış ve işletmeye başlamıştır.['] Kullanılacak suyun sertliğinin dahi önem arzettiği bir kazanda kireçli su k[u]ullanılmış olması halinde fazla buhar basıncını atacak olan subapların kireçlenmesi büyük bir olasılıktır. Nitekim sanık da patlamanın sebebiyle ilgili olarak 'buhar sirkülasyonunun olduğu kısımda tıkanma meydana gelmiş ve bu şekilde sıkışan buhar ile kazan patlamıştır' şeklinde beyanda bulunmaktadır. Bu beyan da sanığın bu olasılığı bildiğini ortaya koymaktadır. Tüzükte yer alan ve bu tip kazanların patlayacağı peşinen kabul edilip patlamaması için alınması gerekli tedbirler olarak ortaya konan tüm bu hususlara rağmen sanık kendi ifadesiyle 'kendi imkanlarıyla, kendi bilgi ve yetenekleriyle' kazanı işyerine monte etmiştir. Sanığın monte ettiği bu kazanı da yine uzman bir ateşleyici gözetiminde kullanması gerekirken yine kendi bilgi ve becerisine güvenerek bizzat çalıştırmıştır. Ayrıca yukarıda sayılan teknik şartların sağlanıp sağlanmadığı, sağlanmış ise devam edip etmediği yıllık periyotlarla saptanacağı öngörülmesine rağmen suça konu kazanı 1.5 yıldır işleten sanık bu kontrolleri de yaptırmamıştır. Tüm bu verilerin ışığında sanığın eyleminin bilinçli taksir olduğu kanaatini taşımaktayız. Çünkü sanık aslında kendi bilgi ve becerisine dayanarak kurduğu kazanın patlayacağını öngörmektedir. Nitekim olayla ilgili ilk rapor açıklanmadan önce mahkeme huzurunda verdiği ifade de patlamanın sebebini ortaya koymuştur. Ayrıca sık sık gösterge kontrolü yapması da tehlikenin büyüklüğünün farkında olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak 06/06/2006 tarihli bilirkişi raporuna göre sağlamlığında bir sorun görülmeyen kazanın patlayarak böylesine bir netice vermesinde tek etken kazanın sanığın kendi bilgi ve becerisine dayalı olarak monte edilmesi ve işletilmesidir. Yapılan bu eylemin sonuçlarının farkında olan sanığın neticenin gerçekleşmemesi adına tek güvencesi kendi bilgi ve becerisidir. Tek bir kusurun ötesinde kusurlar zincirinin varlığı, olayda bilinçli taksirin kabulünü zorunlu kılmaktadır.”.

⁶⁸⁰ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 535.

⁶⁸¹ Akın, “İş Kazası”, s. 6.

gerçekleştiğine Yargıtay kararlarında yer verilmemesi, doktrinde eleştiri konusu yapılmıştır⁶⁸².

İş kazasına neden olan eylemin bilinçli taksirle gerçekleştirilmesi, ceza yargılaması ve miktarı bakımından önemlidir. Zira bilinçli taksirin varlığı halinde, yaralanmanın derecesine göre, basit taksir için gerekli olan şikâyet koşulu aranmayacak, resen soruşturma ve kovuşturma yapılacaktır. Bilinçli taksirin varlığı halinde ayrıca verilecek ceza miktarı da basit taksire göre daha fazla olacaktır. Bu konuya çalışmamızın üçüncü bölümünde ayrıca değinilecektir.

2) Suç tipleri

a) Taksirle öldürme

İşveren veya işveren vekilinin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin gerekli önlemleri almaması halinde taksirle öldürme suçu oluşabilir⁶⁸³.

Taksirle öldürme suçunu düzenleyen TCK m. 85/1'e göre, "*Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*". Suçun ağırlaşmış halini düzenleyen m. 85/2'ye göre ise, "*Fiil, birden fazla insanın ölümüne ya da bir veya birden fazla kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmuş ise, kişi iki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*".

Maddenin ilk fıkrasında taksirle bir kişinin ölümüne sebebiyet verilmesi suç olarak tanımlanmıştır. Buna karşılık ikinci fıkrada birinci fıkrada tanımlanan taksirle öldürmeyi içeren, ancak onun boyutlarını aşan iki temel suç tipine yer verilmiş ve cezanın üst sınırı birinci fıkradaki suçun temel şekline göre oldukça yüksek tutulmuştur. İkinci fıkrada düzenlenen suç tiplerinden ilki taksirli eylemin birden çok kişinin ölümüne neden olmasıdır. Fıkrada tanımlanan ikinci suç tipi ise taksirli eylem sonucunda ölüm ve yaralanma neticelerinin birlikte gerçekleşmesi olarak ifade edilebilir. Ölüm

⁶⁸² Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 158. Yazar ayrıca, Yargıtay'ın bilinçli taksir değerlendirmesinde, neticenin öngörülmesinin inanç unsuruna göre öncelendiğini ileri sürmektedir.

⁶⁸³ Süzek, *İş Hukuku*, s. 970; Akın, "İşverenin Cezai Sorumluluğu", s. 213; Demir, *İş Hukuku*, s. 229; Şakar, *İş Kanunu*, s. 768.

ve yaralanma neticelerinin farklı zamanlarda ve farklı ihmali hareketlere bağlı olarak meydana gelmesi halinde ise söz konusu fıkra uygulanamayacak, taksirle öldürme ve taksirle yaralama suçlarının ayrı ayrı olduğu kabul edilecektir⁶⁸⁴. İkinci suç tipinde ölüm veya yaralanma neticesinin bir veya birden fazla kişi bakımından gerçekleşmesi mümkündür. Eylemin fıkra tanımlanan hangi tipe girdiği, taksirle öldürme suçunun oluşması bakımından önemli olmayıp, kanunda belirtilen ceza miktarının alt ve üst sınırları arasındaki temel cezanın belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır⁶⁸⁵.

b) Taksirle yaralama

İşveren veya işveren vekilinin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin gerekli önlemleri almaması halinde taksirle yaralama suçu oluşabilir⁶⁸⁶.

Taksirle öldürme suçunu düzenleyen TCK m. 89/1'e göre, "*Taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*".

Suçun m. 89/2'de düzenlenen hallerinde ceza miktarının yarı oranında artırılacağı öngörülmüştür:

Taksirle yaralama fiili, mağdurun;

a) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,

⁶⁸⁴ "S.E.'nin ve mağdur A.B.'nin V. Mühendislik şirketinde işçi olarak çalıştıkları, olay tarihinde K. elekt[r]ik şebekesi işini yaptıkları sırada mağdur A.B.'nin elektrik çarpması sonucu direktten düşerek yaralandığı, şantiye şefi sanık B.Ş. ve işçi S.E. tarafından hastaneye götürüldüğü, sanık B.Ş.'nin şantiyeye dönüp iş güvenliği ve işçi sağlığı açısından gerekli tedbirleri alması gerekirken hastahanedeki kaldığı, S.E.'nin hastaneden döndükten sonra şantiyede çalışmak için diğer bir elektrik direğine çıktığı ve elektrik akımına kapılarak direktten düşerek öldüğü olayda; sanığın ilk olayda ihlal ettiği dikkat ve özen yükümlülüğü ile şantiyeye dönmeyerek hastanede kalması nedeniyle ölüm olayında ihlal ettiği özen ve yükümlülüğün farklı olduğu, ayrıca yaralanma ve ölüm olayı arasında geçen süre dikkate alındığında, sanıkların ayrı ayrı taksirle yaralama ve taksirle öldürme suçlarından sorumlu oldukları gözetilmeksizin, sanıklar hakkında 5237 Sayılı TCK'nın 85/2 maddesi gereğince hüküm kurulması, ... Kanuna aykırı[dır] ..." (12. Ceza Dairesi, E. 2012/9087, K. 2013/4838, 28.02.2012 (UYAP Bilişim Sistemi)).

⁶⁸⁵ Temel cezanın belirlenmesine ilişkin olarak bkz. Üçüncü Bölüm, başlık B., 2., a.

⁶⁸⁶ Süzek, *İş Hukuku*, s. 970; Akın, "İşverenin Cezai Sorumluluğu", s. 221; Demir, *İş Hukuku*, s. 229; Şakar, *İş Kanunu*, s. 768.

- b) *Vücutunda kemik kırılmasına,*
- c) *Konuşmasında sürekli zorluğa,*
- d) *Yüzünde sabit ize,*
- e) *Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,*
- f) *Gebe bir kadının çocuğunun vaktinden önce doğmasına,*
neden olmuşsa, birinci fıkraya göre belirlenen ceza, yarısı oranında artırılır.

Suçun m. 89/3'te düzenlenen hallerinde ceza miktarının bir kat oranında artırılacağı düzenlenmiştir:

Taksirle yaralama fiili, mağdurun;

- a) *İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine,*
- b) *Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine,*
- c) *Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,*
- d) *Yüzünün sürekli değişikliğine,*
- e) *Gebe bir kadının çocuğunun düşmesine,*
neden olmuşsa, birinci fıkraya göre belirlenen ceza, bir kat artırılır.

Birden fazla kişinin yaralanması halini düzenleyen m. 89/4 hükmüne göre ise, “*Fiilin birden fazla kişinin yaralanmasına neden olması halinde, altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.*”. Maddenin beşinci fıkrası ise şikâyet koşuluyla ilgili bir düzenleme içermektedir; “*Taksirle yaralama suçunun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır. Ancak, birinci fıkra kapsamına giren yaralama hariç, suçun bilinçli taksirle işlenmesi halinde şikâyet aranmaz.*”.

Maddenin birinci fıkrası bakımından mağdurun fiziki yaralanması şart olmayıp, sağlığının veya algılama yeteneğinin bozulması halinde de suç oluşmaktadır. Dolayısıyla ruhsal yapıda meydana gelen bozukluklar (şok, bunalım vb.) fıkra kapsamına girmektedir⁶⁸⁷. Maddenin ikinci ve üçüncü

⁶⁸⁷ Narter, *İş Kazası*, s. 650.

fıkralarında öngörülen neticeler ise, mağdurun fiziki yapısında meydana gelen ağırlaşmış yaralanmalardır. Buna karşılık doktrinde, kemik kırılmasının daha ağır neticelerle birlikte aynı fıkra içinde düzenlenmesi, iş kazalarında ceza adaletinin sağlanması bakımından eşitsizlik yaratabileceği gerekçesiyle eleştirilmiştir⁶⁸⁸.

⁶⁸⁸ Akın, “İş Kazası”, s. 9.

3. BÖLÜM

YARGILAMA USULÜ

A. Yargılama Aşamaları

Ceza yargılaması, *soruşturma* ve *kovuşturma* olmak üzere iki aşamadan oluşmakta olup⁶⁸⁹, esas itibarıyla Ceza Muhakemesi Kanununda (CMK)⁶⁹⁰ düzenlenmiştir. Yargılama aşamaları, çalışmamızın konusu olan işverenin iş kazasından doğan cezai sorumluluğu kapsamında özellik gösteren yönleriyle incelenecektir.

1. Soruşturma Aşaması

a. Soruşturma koşulları

Ceza yargılamasının ilk adımını soruşturma aşaması⁶⁹¹ oluşturmaktadır. Ceza soruşturmasının yapılması, mevzuatla bazı ön koşulların gerçekleşmesine bağlı kılınmış olabilir. Anılan koşulların gerçekleşmemesi halinde fail hakkında ceza soruşturması yapılamayacak, kendisine cezai yaptırım uygulanamayacaktır. Çalışmamızda, işverenler hakkında iş kazası nedeniyle ceza soruşturması yapılabilmesi için gerekli olan ön koşullardan şikâyet ve soruşturma iznine değinilecektir.

1) Şikâyet

İş kazaları bakımından en yaygın soruşturma şartı şikâyet⁶⁹² olup, belirtilen koşul aynı zamanda soruşturma merciinin suçu öğrenme şekillerinden birisidir.

⁶⁸⁹ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Savaş Yayınevi, 2012, s. 261.

⁶⁹⁰ “Ceza Muhakemesi Kanunu (5271 Sayılı Kanun)” Resmi Gazete, 25673 (17.12.2004).

⁶⁹¹ Soruşturma aşaması, 5271 Sayılı CMK’den önce yürürlükte bulunan mülga 04.04.1929 tarih ve 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda (RG. 20.04.1929/1172)*hazırlık soruşturması (tahkikatı)* olarak ifade edilmekteydi.

⁶⁹² Şikâyet sözcüğü TDK Güncel Türkçe Sözlükte, “*Hoşnutsuzluk belirten söz veya yazı, sızlanma, sızıltı, yakınma, yakıntı*”, Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğünde, “*yakınma, yakını etmek, yakınmak*” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2018). Ceza Yargılaması Hukuku bakımından şikâyet ise, kanunda takibi şikâyete bağlı kılınmış eylemin suçtan zarar gören kişi veya kişiler tarafından yetkili makamlara bildirilmesi olarak tanımlanabilir (Ercan, 2017: 294).

Şikâyet hakkı, dava zamanaşımı süresini geçmemek kaydıyla, suçtan zarar gören kişi tarafından eylemi ve faili öğrenme tarihinden itibaren altı ay içinde kullanılmalıdır (TCK m. 73). Şikâyet beyanı Cumhuriyet Başsavcılığı veya kolluk makamlarına, yazılı veya tutanağa bağlanmak üzere sözlü olarak yapılabilir. Diğer makamlara yapılacak şikâyetler ise ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilecektir (CMK m. 158). Şikâyet hakkının süresinde kullanılmadığının anlaşılması halinde ise Cumhuriyet Başsavcılığınca kovuşturmaya yer olmadığına (CMK m. 172/1), mahkemece de kamu davasının düşmesine karar verilecektir (TCK 73/4, CMK m. 223/8).

Yargıtay'ın şikâyet süresinin kanundaki hak düşürücü süre içinde kullanılması gerektiğine ilişkin kararları bulunmaktadır⁶⁹³. Ayrıca şikâyet usulüyle ilgili olarak, uygulamaya yönelik yol gösterici bazı kararlar da bulunmaktadır. Örneğin Yüksek Mahkeme bir kararında, suçtan zarar görenlerin iş mahkemesinde devam eden yargılamada veya iş müfettişi denetiminde şikâyetçi olduklarını beyan etmelerini ceza soruşturmasındaki şikâyet hakkının kullanılması için yeterli kabul etmiştir⁶⁹⁴.

İş kazalarında yaygın uygulama alanı bulan taksirle yaralama suçunun soruşturulması şikâyete bağlıdır (TCK m. 89/5). Suçun bilinçli taksirle işlenmesi halinde ise meydana gelen yaralanmanın derecesi önem kazanmaktadır. Yaralanmanın neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama kapsamına girmesi halinde suç resen soruşturulacak, bunun dışındaki

⁶⁹³ “Sanığa isnat edilen taksirle yaralama suçunun 5237 Sayılı TCK'nın 89/5. maddesi uyarınca soruşturma ve kovuşturmasının şikâyete tabi olduğu, 26/07/2011 tarihinde gerçekleşen iş kazası nedeni ile katılanın herhangi bir engeli bulunmadığı halde 6 aylık yasal şikâyet süresi geçtikten sonra, 14.03.2012 tarihinde şikâyet hakkını kullandığı anlaşılmalı, şikâyetin süresinde yapılmaması sebebiyle TCK'nın 73/1-2-3 ve 223/8. maddeleri uyarınca verilen düşme kararında bir isabetsizlik bulunmadığından, katılan vekilinin yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddine ...karar verildi.” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/20007, K. 2014/11977, 15.05.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/12085, K. 2012/25912, 03.12.2012; E. 2013/1629, K. 2013/19158, 03.09.2013; E. 2015/3188, K. 2016/500, 18.01.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁹⁴ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/11120, K. 2016/7869, 04.05.2016 (UYAP Bilişim Sistemi). Sözü edilen kararda ayrıca, malûliyet oranının şikâyet hakkının bizzat kullanılmasına engel teşkil edip etmediği, suçtan zarar görene vasi atanıp atanmadığı hususlarının yerel mahkemece araştırılması da istenmiştir.

yaralanmalarda ise, suçun takibi için şikâyet aranacaktır⁶⁹⁵. İş kazaları bakımından uygulanması mümkün olan kasten yaralama suçunun basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde yaralanmaya neden olması halinde de soruşturulması şikâyete bağlı tutulmuştur (TCK m. 86/2). Dolayısıyla suçun manevi unsurunun belirlenmesi, yalnızca maddi bir Ceza Hukuku işlemi değil, aynı zamanda ceza yargılama usulünü de etkileyen önemli bir değerlendirme işlemi olmaktadır⁶⁹⁶.

CMK içerisinde şikâyet koşuluyla ilgili farklı bir hüküm bulunmaktadır. Sözü edilen hükme göre; soruşturma sonucunda kovuşturma evresine geçildikten sonra suçun takibinin şikâyete bağlı olduğunun anlaşılması halinde, mağdur açıkça şikâyetten vazgeçmediği takdirde, yargılamaya devam olunur (CMK m. 158/7). Suçtan zarar görenin hangi hallerde belirtilen maddeden yararlanabileceği uygulamada tereddütlere neden olabilir. Yargıtay verdiği bir kararda anılan kanun hükmünün; kovuşturma aşamasında yapılan hukuki nitelendirme sonucunda, eylemin takibi şikâyete bağlı olan suç kapsamına girdiğinin anlaşılması halinde uygulanabileceğini, soruşturma aşamasından itibaren şikâyete bağlı bir suç oluşturduğu açıkça anlaşılan eylemlerle ilgili olarak uygulanamayacağını belirtmiştir⁶⁹⁷.

⁶⁹⁵ Taksirle yaralama suçunda şikâyet hakkının kapsamının geniş tutulması doktrinde, iş kazasına uğrayan çalışanın işverene ekonomik ve kişisel bağımlılığının şikâyet hakkının etkin kullanımını engelleyeceği gerekçesiyle eleştirilmiştir (Özen ve Tozman, 2008: 233-234).

⁶⁹⁶ “...Her ne kadar [yerel mahkemenin verdiği] hükümde sanıkların katılanın yaralanmasına bilinçli taksir ile neden oldukları kabul edilmiş ise de, ... katılanın yaralanmasına bilinçsiz taksirleri ile neden oldukları anlaşılmıştır. 5237 Sayılı TCK'nın 89/5. maddesi gereğince bilinçli taksirle işlenen taksirle yaralama suçları hariç, taksirle yaralama suçlarının şikâyete ve şikâyetin TCK'nın 73/1.maddesi gereğince 6 aylık hak düşürücü süreye tabii olduğu, bu sürenin fiil ve failin kim olduğunun bilinmesi veya öğrenilmesinden itibaren başlayacağı, Mayıs 2007 tarihinde meydana gelen kazada yaralanan katılanın 17/02/2009 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığına müracaat ederek şikâyetçi olması karşısında, TCK' nın 73/1-2. maddesinde öngörülen sürenin geçtiği ve soruşturma koşulunun gerçekleşmediği gözetilmeden ... [mahkûmiyete dair] hüküm tesisi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/3923, K. 2013/25527, 13.11.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁹⁷ “...öngörülen hüküm gereğince, yürütülen soruşturmaya konu eylemin takibi şikâyete bağlı olmayan bir suçu oluşturduğu düşüncesiyle hareket eden Cumhuriyet savcısının dava açması üzerine kovuşturma evresine geçildikten sonra eylemin gerçekte takibi şikâyete tâbi olan başka bir suçu oluşturduğunun anlaşılması halinde mağdur açıkça şikâyetten vazgeçmediği takdirde yargılamaya devam edilecektir. Soruşturma aşamasından itibaren takibi şikâyete bağlı bir suçu oluşturduğu açıkça anlaşılan eylemler bakımından hak sahibi tarafından süresinde yapılmış bir şikâyet bulunmadığı

Dolayısıyla iş kazasına sebebiyet veren eylemin takibi şikâyete bağlı bulunan, örneğin taksirle yaralama suçunu oluşturduğunun soruşturmanın başlangıcından itibaren açıkça anlaşıldığı hallerde şikâyetin kanuni süre içerisinde yapılmış olması gerekecektir.

2) Soruşturma izni

İş kazaları bakımından önem taşıyan bir diğer soruşturma şartı ise yetkili makamın iznidir. Kamu çalışanları hakkında işledikleri suçlardan ötürü ceza soruşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari merciin iznine bağlıdır (AY m.129/6). Sözü edilen kanun ise, Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanundur (MYHK)⁶⁹⁸.

MYHK m. 2 hükmüne göre;

Bu Kanun, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürüttükleri kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri ifa eden memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlar hakkında uygulanır.

Görevleri ve sıfatları sebebiyle özel soruşturma ve kovuşturma usullerine tabi olanlara ilişkin kanun hükümleri ile suçun niteliği yönünden kanunlarda gösterilen soruşturma ve kovuşturma usullerine ilişkin hükümler saklıdır.

Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali genel hükümlere tabidir.

halde bu husus dikkate alınmaksızın kamu davası açılarak kovuşturma evresine geçilmiş olması, şikâyetin süresinde yapılmadığı gerçeğini değiştirmeyecektir. Zira burada eylemin takibi şikâyete bağlı bir suç oluşturduğunun kovuşturma aşamasında anlaşılmasından bahsetmek mümkün olmayacaktır...29.09.2006 tarihinde, gece bekçisi olarak çalıştığı inşaatın birinci katından aşağı düşerek yaralanan katılanın olaydan yaklaşık bir yıl sonra 12.09.2007 tarihinde S. C. Başsavcılığı aracılığıyla şikâyette bulunması üzerine başlatılan soruşturma sonucunda sanık hakkında TCK'nun 89/1 ve 89/2-b-son maddeleri uyarınca cezalandırılması talebiyle kamu davası açıldığı, bilinçli taksirle hareket etmediği anlaşılan sanığın eyleminin sevk maddelerine uygun şekilde takibi şikâyete bağlı taksirle yaralama suçunu oluşturduğu, katılanın altı aylık yasal süre içerisinde şikâyette bulunmadığı, süresinden sonra yaptığı şikâyetin hukuki sonuç doğurmayacağı anlaşıldığından yerel mahkemece sanık hakkındaki kamu davasının düşmesine karar verilmesinde bir isabetsizlik bulunmamaktadır.” (Ceza Genel Kurulu, E. 2012/12-1529, K. 2014/283, 27.05.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁶⁹⁸ “Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun (4483 Sayılı Kanun)” Resmi Gazete, 23896 (04.12.1999).

Disiplin hükümleri saklıdır.

Dolayısıyla iş kazaları bakımından cezai sorumluluğu söz konusu olan kamu işvereni veya kamu işveren vekili niteliğindeki failerin soruşturulması ve kovuşturulması, kural olarak MYHK'de gösterilen izin prosedürü izlenerek yapılacaktır⁶⁹⁹.

İş kazasını soruşturan ve şüphelinin kamu görevlisi olduğunu belirleyen Cumhuriyet Savcısının kişinin suç tarihindeki görevini dikkate alarak MYHK'nin ilgili maddesinde gösterilen soruşturma izni için yetkili makama başvurması gerekir⁷⁰⁰. Cumhuriyet Savcısı soruşturma izni için yetkili makama başvururken kaybolması muhtemel ve gerekli delilleri toplayabilecektir (MYHK m. 4). Yetkili makamın soruşturma izni verilmesine veya verilmemesine karşı idari yargı yoluna itiraz edilebilir (MYHK m. 9). Soruşturma izninin alınamaması ve anılan durumun kesinleşmesi halinde Cumhuriyet Başsavcılığınca kovuşturmayaya yer olmadığına (CMK m. 172/1), mahkemece de kamu davasının düşmesine karar verilecektir (CMK m. 223/8).

İş kazalarından kaynaklanan soruşturma ve kovuşturmalarda zaman zaman kamu görevlileri için gerekli izin prosedürü gözden kaçırılmaktadır. Yargıtay'ın şüpheli veya sanığın kamu görevlisi olma ihtimali olan hallerde, failin resmi görev ve sıfatının usulüne uygun olarak araştırılması⁷⁰¹, MYHK kapsamına giren kamu görevlisi olduğunun tespiti halinde yetkili makamdaki soruşturma izni istenmesi⁷⁰² gerektiğine ilişkin

⁶⁹⁹ Özdemir, *İş Güvenliği*, s. 630.

⁷⁰⁰ Anılan durumun mahkeme tarafından belirlenmesi halinde ise durma kararı verilerek yetkili makama soruşturma izni için başvurulacaktır (CMK m. 223/8).

⁷⁰¹ "TCDD Genel Müdürlüğü Demiryolu Yapım Dairesi Başkanlığı'nda çalıştıkları anlaşılan sanıklar[ın], sıfatlarının ve 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun kapsamında kalıp kalmadıklarının tereddüde mahal bırakılmayacak şekilde belirlenmesinden sonra tüm sanıkların hukuki durumunun takdir ve tayini gerektiği gözetilmeksizin, eksik soruşturma ve yetersiz değerlendirme ile yazılı şekilde sanıkların beraatlerine karar verilmesi; Kanuna aykırı[dır]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2015/16142, K. 2017/3596, 27.04.2017, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/3421, K. 2012/24621, 20.11.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁰² "...öncelikle; A. Belediyesi Fen İşleri müdürü, Temizlik İşleri müdürü ve Makine İkmal Şube müdürü olan sanıklar hakkında 4483 Sayılı Kanun gereğince soruşturma izni alınmak üzere gereğinin yapılmasına ve soruşturma izninin verilmesine müteakip

birçok kararı bulunmaktadır.

b. Soruşturmanın icrası

1) Genel olarak

CMK m. 2/1-e hükmüne göre soruşturma; “*Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi*” ifade etmektedir. Kanunun açık ifadesinden de anlaşılacağı üzere soruşturmanın başlangıcını oluşturan husus, yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesidir.

Suç şüphesinin öğrenilmesi, *ihbar (suç duyurusu)*⁷⁰³, *şikâyet* gibi yollarla olabileceği gibi yetkili makamların doğrudan haberdar olması biçiminde de olabilir⁷⁰⁴. CMK m. 158’e göre, suça ilişkin ihbar veya şikâyet, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına, yazılı veya tutanağa bağlanmak üzere sözlü olarak yapılabilir. Başka makamlara yapılacak ihbar veya şikâyetler ise ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilecektir. İhbar ve şikâyet konusu eylemin suç teşkil etmediğinin herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması halinde soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilecektir.

Soruşturma aşamasının yetkili ve sorumlu makamı Cumhuriyet

...raporlar arasındaki çelişkinin giderilmesi, ... gerekirken, eksik soruşturma sonucu ... sanıkların beraatına karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2011/22778, K. 2012/15912, 25.06.2012, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2015/3432, K. 2016/143, 12.01.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁰³ İhbar sözcüğü TDK Güncel Türkçe Sözlükte, “*Bildirme, bildirim, haber verme; suçlu saydığı birini veya suç saydığı bir olayı yetkili makama gizlice bildirme, ele verme*”, Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğünde, “*bildirim etmek, bildirmek*” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2018). Ceza Yargılaması Hukuku bakımından ihbar ise; takibi şikâyete bağlı olmayan, yani resen soruşturulan ve suç şüphesi oluşturan eylemin, eylemin işlendiğinden haberdar olan kişi veya kişiler tarafından yetkili makamlara bildirilmesi olarak tanımlanabilir (Ercan, 2017: 293).

⁷⁰⁴ Bahri Öztürk ve öte., *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku (bundan sonra: Nazari ve Uygulamalı)*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 582; Erdener Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2018, ss. 425-426; İsmail Ercan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2017, ss. 293-294; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi*, ss. 261-264.

Başsavcılığıdır⁷⁰⁵. Cumhuriyet Başsavcılığı yetki alanı içerisinde suç şüphesi oluşturan bir iş kazasının meydana geldiğini öğrendiği anda soruşturmayı başlatmak zorundadır⁷⁰⁶. Cumhuriyet Başsavcılığı suç şüphesi oluşturan eylemi öğrendikten sonra gerekli araştırma işlemlerini bizzat yapabileceği gibi kolluk marifetiyle de yürütebilir (CMK m. 160-161).

Yapılan araştırma neticesinde Cumhuriyet Savcısı, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması durumunda kovuşturmaya yer olmadığına karar verir (CMK m. 172). Soruşturma evresinde toplanan delillerin, suçun işlendiğine ilişkin yeterli şüphe oluşturması durumunda ise, bir iddianame düzenlenerek kamu davası açılacaktır (CMK m. 170). Kanun koyucu belli koşulların gerçekleşmesi halinde Cumhuriyet Savcısına dava açmak yerine kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verebilme yetkisi tanımış ise de (CMK m. 171), uygulamada bu yola pek fazla gidilmediği, şüphelinin suç oluşturan eylemi işlediğine dair yeterli şüphenin bulunduğu sonucuna varılan hallerde, daha çok iddianame düzenlenerek uyuşmazlıkla ilgili nihai inisiyatifin mahkemelere bırakıldığı söylenebilir.

2) İş kazasının soruşturulması

İş kazasının soruşturulması CMK, TCK ve ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde yapılmaktadır. Bununla beraber ceza soruşturmasının iş kazası bakımından önemli olabilecek yönlerine değinmek gerekir.

İş kazasından kaynaklanan ceza soruşturması, yetkili makamların doğrudan öğrenmesinin yanı sıra suçtan zarar görenin şikâyeti veya ihbarla

⁷⁰⁵ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi*, s. 264; Yurtcan, *Ceza Yargılaması*, ss. 427-431; Özen ve Tozman, "Ceza Sorumluluğu", s. 232. Cumhuriyet Başsavcılıklarının görev ve yetki sınırları için ayrıca bkz. Osman Yaşar, *Yeni İçtihatlarla Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu C. II (bundan sonra: Ceza Muhakemesi)*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 1857 vd.

⁷⁰⁶ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 191. "CMK'nın 160. maddesi uyarınca, Cumhuriyet savcısının, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlaması gerek[ir]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2016/3054, K. 2016/10835, 23.06.2016, UYAP Bilişim Sistemi). Aynı yönde ifadeler için bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesi, E. 2011/5011, K. 2011/3346, 19.10.2011; E. 2015/11307, K. 2015/14204, 30.09.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

başlayabilir. Suç ihbarı; suçtan zarar gören⁷⁰⁷, işveren⁷⁰⁸, üçüncü kişiler veya iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin denetimleri yapmakla görevli kurum ve kuruluşlar⁷⁰⁹ tarafından yapılabilir. Uygulamada iş kazasından ileri gelen suç kovuşturmasını yürüten ceza mahkemesinin, yargılamada ortaya çıkan delil durumuna göre dava dışı failer hakkında suç ihbarında bulunduğu da görülebilmektedir⁷¹⁰.

İş kazasından kaynaklanan soruşturmayı yetkili Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı Cumhuriyet Savcısı yürütecektir. Her ne kadar mevzuatta Cumhuriyet Savcısının soruşturma işlemlerini kolluk marifetiyle yapabileme imkânı düzenlenmiş ise de doktrinde, ölüm veya yaralamayla neticelenen iş kazalarının soruşturma işlemlerini esas itibarıyla bizzat Cumhuriyet Savcısının yürütmesi gerektiği ifade edilmektedir. Zira iş kazası nedeniyle yapılacak teknik soruşturmanın genel kolluk marifetiyle yürütülmesi, olayın takibinin gereken düzeyde yapılamamasına yol açabilecektir⁷¹¹.

İş kazalarının kendine özgü niteliği gereği delillerin kaybolmadan eksiksiz toplanması ve yeterli niteliklere sahip teknik uzmanların da yardımıyla doğru biçimde değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır⁷¹². Özellikle olaya ilk müdahale eden adli kolluk birimleri tarafından hazırlanan tutanaklar, olay yeri inceleme raporu ve olay yerini gösteren fotoğraflar yargılamanın seyri bakımından çok önemlidir. Zira ilk aşamada tespit edilecek objektif koşulların aynısının birebir daha sonra tekrar edilmesi

⁷⁰⁷ Resen soruşturulan, yani takibi şikâyete bağlı olmayan suçlar (örneğin taksirle öldürme) bakımından suçtan zarar görenin yetkili makamlara başvurusu, teknik anlamda suç ihbarı olarak ifade edilmelidir.

⁷⁰⁸ SSGSSK m. 13 hükmü ile işverene, sigortalı çalışanın geçirdiği iş kazasını o yer yetkili kolluk kuvvetlerine derhal ve Sosyal Güvenlik Kurumuna da en geç kazadan sonraki üç işgünü içinde bildirme yükümlülüğü getirilmiştir.

⁷⁰⁹ Bıyıklı, s. 354; Bayram, *İş Sağlığı*, s. 256; Narter, *İş Kazası*, s. 673.

⁷¹⁰ Sözü edilen durumun ayrık haller dışında etkin soruşturma yapılmamasından (soruşturma aşamasında delillerin eksik toplanması, fail değerlendirmesinin eksik veya hatalı yapılması, fail değerlendirmesindeki eksikliğin iddianamenin iadesi nedenleri arasında kabul edilmemesi vb.) ileri geldiği söylenebilir.

⁷¹¹ Özen ve Tozman, "Ceza Sorumluluğu", ss. 232-233.

⁷¹² Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 191.

mümkün değildir. Dolayısıyla iş kazası meydana geldikten sonra, ilk aşamada tespit edilen maddi deliller ve bunların aktarıldığı yazılı, görsel veya işitsel dokümanların delil değeri oldukça fazla olmaktadır. Bununla beraber doktrinde, iş kazasının gerçekleştiği işyerinde kötü niyetli işveren tarafından kanuni ihbar süresi içerisinde delillerin karartılabileceği, iş müfettişi denetimlerinin yetersiz olması da dikkate alındığında iş kazasının oluş şekli ve nedenlerinin ceza soruşturmasında doğru ve yeterli biçimde aydınlatılmasının her zaman mümkün olmayabileceği ifade edilmektedir⁷¹³.

İş kazaları bakımından tanıklık yapabilecek kişiler daha çok kazanın meydana geldiği işyerindeki çalışanlar olmaktadır. Kazanın meydana getirdiği psikolojik etki ve işveren tarafından işten çıkarılma algısı gibi nedenler ise sağlıklı ifade vermeye engel olabilir. Doktrinde, anılan sakıncalar Cumhuriyet Savcıları tarafından dikkate alınarak, özellikle olayın üzerinden henüz fazla süre geçmeden ve olası dış müdahaleler gelmeden, uygun ortam sağlanarak tanıkların ifadelerinin tespit edilmesi gerektiği ileri sürülmektedir⁷¹⁴.

Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcısı, gerekli hallerde kusur durumunun tespiti veya teknik bilgisinden yararlanmak için bilirkişi incelemesi yaptırabilir⁷¹⁵. Soruşturma aşamasında toplanan delillerin teknik bilirkişinin de yardımıyla değerlendirilmesi, yargılamanın ikinci aşaması olan kovuşturma aşamasını önemli ölçüde etkileyecek, hatta onun hukuki çerçevesini çizecektir. Soruşturmanın etkin ve eksiksiz yapılması, yargılamanın ikinci evresi olan kovuşturmanın daha çabuk ve daha sağlıklı biçimde sonuçlandırılmasını sağlayacaktır⁷¹⁶.

Yargıtay'ın iş kazasının soruşturma seyriyle ilgili yol gösterici nitelikte kararları bulunmaktadır. Yüksek Mahkeme kararlarının daha çok Cumhuriyet Başsavcılıkları tarafından verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararlarının isabetli olup olmadığına ilişkin değerlendirmeler içerdiği

⁷¹³ Özen ve Tozman, "Ceza Sorumluluğu", ss. 232-233.

⁷¹⁴ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 192.

⁷¹⁵ Özen ve Tozman, "Ceza Sorumluluğu", s. 232; Müngen, "Yaptırımlar", s. 22.

⁷¹⁶ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, ss. 193-194.

görülmektedir. Özellikle eksik soruşturma yapılarak kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilen hallerde, karara yapılan itiraz üzerine Sulh Ceza Hâkimliklerince verilen itirazın reddi kararları kanun yararına bozulmaktadır. Anılan kararlarda yer verilen eksikliklere ilişkin olarak; iş kazasında suç ve sanık (şüpheli) bulunmadığı sonucuna varılması⁷¹⁷, iş kazasına sebebiyet veren işveren ve diğer sorumluların tespit edilmemesi⁷¹⁸, işverenin cezai sorumluluğunu etkileyecek olan iş güvenliği uzmanının kişisel yeterliliğinin araştırılmaması⁷¹⁹, kusur durumunun tespiti için keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmaması⁷²⁰, trafik kazası gibi görünen olaya etki edebilecek araç yükleme miktarının araştırılmaması ve bilirkişi incelemesi yaptırılmaması⁷²¹ gibi haller örnek verilebilir.

⁷¹⁷ 9. Ceza Dairesi, E. 2005/7696, K. 2006/930, 20.02.2006 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷¹⁸ “...yasal gerekler karşısında, incelenen dosyada C. Savcısının yakınının ifadesini alma ve iki tanığın ifadesini alma dışında CMK'nın kendisine yüklediği soruşturma görevini hukuki açıdan tam olarak yerine getirmediği, ortada yasaya uygun bir soruşturmanın bulunmadığı, olayın iş kazası olması itibariyle mağdurların ilerde doğabilecek tüm hakları açısından muhatabı olabilecek konumdaki işveren ve diğer sorumluların net olarak tespitini dahi yapmadan kovuşturmaya yer olmadığına karar vermesi nedeniyle CMK'nın 173/3. maddesi koşulları oluşmadığından, itirazı inceleyen merciin, C. Savcısının CMK'nın 160 vd. maddeleri uyarınca soruşturma yapmasını sağlamak amacıyla itirazın kabulü ile kovuşturmaya yer olmadığı kararının kaldırılmasına karar vermesi gerekmektedir.” (12. Ceza Dairesi, E. 2011/5011, K. 2011/3346, 19.10.2011, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷¹⁹ “...işyerinde iş güvenliği uzmanı olarak görev yapan sanık Hasan Ç. 'nin beyanlarından üniversite mezunu olduğu, ancak işinde ehil olup olmadığı ve şantiye sahasında yeterli iş güvenliği önlemlerinin alınıp alınmadığının tespit edilmesi, iş güvenliği uzmanı olarak atanmış sanığın işinde ehil ve uzman olmadığı belirlenmesi halinde bu durumdaki sorumlu olduğu anlaşılan şirket yetkilisi şüpheli Hüseyin Ç. hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı yapılan itirazın kabulüne karar verilmesi yerine, yazılı şekilde itirazın reddine karar verilmesinde isabet görülme[miştir]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/3054, K. 2016/10835, 23.06.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷²⁰ “... meydana gelen kaza nedeniyle, ruhsata aykırı yapıldığı anlaşılan söz konusu binanın hangi tarihte yapıldığı, tarafından bu binaya hangi tarihte elektrik bağlandığı, müşteki ve komşularının elektrik hattının değiştirilmesi için talepte bulunup bulunmadıkları, maktulün ölümüne neden olan elektrik tellerinin mevzuata uygun olup olmadığı hususlarının ... araştırıldıktan sonra, maddi gerçeğin kuşkuyla yer vermeyecek şekilde belirlenmesi ve olay nedeniyle kusuru belirlemek amacıyla mahallinde keşif yapılarak ...bilirkişi heyetinden rapor aldırılmaksızın verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı yapılan itirazın kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde itirazın reddine karar verilmesinde isabet görülme[miştir]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/13323, K. 2013/16950, 20.06.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷²¹ “...her ne kadar trafik kazası tespit tutanağında ve Adli Tıp Kurumu Trafik İhtisas Dairesince düzenlenen kusur raporlarında, dikkatini yola vermediğinden ve mahal şartlarına göre kontrolsüz seyrederek hızını tedbir alabilecek düzeye düşürmediğinden

Yargıtay'ın iş kazasından kaynaklanan ceza soruşturmalarında iddia makamının gerekli delilleri usulüne uygun biçimde toplayarak isabetli hukuki değerlendirmeye kovuşturmayaya yer olmadığına karar verebileceğine dair kararları da bulunmaktadır. Nitekim Yüksek Mahkeme kanun yararına bozma istemiyle önüne gelen ölümlü bir iş kazası uyuşmazlığında, tüzel kişi yönetim kurulu üyesi işverenler hakkında verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararını, yetkili işveren vekilleri hakkında dava açılmış olması ve tüzel kişi yönetim organı üyesi işverenlere sorumluluk yüklenemeyeceği gerekçesiyle yerinde bulmuştur⁷²². Bir başka kararda, iş kazasının oluşumunda etkili kusurlu eylemi bulunmayan araç bakım sorumlusu hakkında verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararında isabetsizlik görülmemiştir⁷²³. Yüksek Mahkeme, işe yeni başlayan ve ölümlü kazaya neden olan elektrik arızasından haberdar olmayan işveren vekilleri hakkında verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararını da isabetli bulmuştur⁷²⁴.

Burada belirtmek gerekir ki, kovuşturmayaya yer olmadığına karar verildikten ve karar kesinleştikten sonra kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturan yeni delil elde edilmesi halinde Sulh Ceza Hâkimliği

bahisle tüm kusur ölene verilmişse de, formen ve toprak işleri yetkilisi hakkında verilen ve soruşturma evresini sonlandıran kovuşturmayaya yer olmadığına dair 30.01.2014 tarihli karara, şikayetçi vekili tarafından süresi içinde yapılan itirazda ölenin idaresindeki kamyonu haddinden fazla kum yüklendiği, buna dair kantar fişlerinde sonradan değişiklik yapıldığının ileri sürüldüğü ve itiraz dilekçesinde bu fişlere ait suretlerin eklendiğinin anlaşılması karşısında, yapılan yükleme kapsamında kantar fişlerinde değişiklik yapıp yapılmadığı ve olay anında taşınan yük miktarının gerçek miktarının tespiti yapıp, mahallin fotoğrafları, olay sonrası düzenlenen kroki ve takograf kayıtları da incelenerek aracın olay anındaki yük ve hız durumu ile bu doğrultuda kusurun tespiti için aralarında bir makine mühendisi ve bir inşaat mühendisinin de bulunduğu iş güvenliği uzmanlarından oluşan bilirkişi heyetinden rapor aldırılmaksızın verilen kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara karşı yapılan itirazın kabulüne karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde itirazın reddine karar verilmesi, İsabetsiz[dir]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/11307, K. 2015/14204, 30.09.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷²² 12. Ceza Dairesi, E. 2012/16857, K. 2012/11782, 10.05.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷²³ “...şüpheli R.M. 'nin işyerinde araçların bakımcısı olarak çalıştığı, olayın aracın teknik arızasından kaynaklanmadığının 29.06.2015 tarihli bilirkişi raporunda belirtilmesi karşısında, şüpheli R. yönünden kusuru bulunmadığından kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara karşı yapılan itirazın reddine ilişkin mercii kararında isabetsizlik bulunmamakta[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/3054, K. 2016/10835, 23.06.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷²⁴ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/14734, K. 2016/39, 11.01.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

kararıyla⁷²⁵ aynı eylem hakkında dava açılabilir (CMK m. 172/2). Yargıtay, şüphelilerden birisi hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilen ve diğer şüpheliler hakkında kamu davası açılan bir uyuşmazlıkta, açılan davada aldırılan bilirkişi raporundaki kusur tespitine istinaden kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilen şüpheli hakkında da kamu davası açılabileceğine karar vermiştir⁷²⁶.

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından gerek doğrudan, gerekse kovuşturmaya yer olmadığı kararının kaldırılması suretiyle iddianame düzenlenerek kamu davası açılması ve iddianamenin ilgili mahkemece kabulüyle birlikte soruşturma aşaması sona ermiş olacaktır.

İddianame kovuşturmanın maddi çerçevesini belirleyen ve şüpheliler hakkında kamu davasını açan bir belgedir. Doktrinde, iş kazası soruşturmaları neticesinde hazırlanan iddianamelerde, iş kazasıyla ilgili her işveren ve vekiline otomatik olarak şüpheli sıfatıyla yer verilmemesi, iş kazasıyla hangi yetkilinin eylemi arasında nedensellik bağı bulunduğunun dikkate alınması gerektiği ileri sürülmektedir⁷²⁷.

2. Kovuşturma Aşaması

a. Genel olarak

Ceza yargılamasının ikinci bölümünü kovuşturma aşaması oluşturur. CMK m. 2/1-f hükmüne göre kovuşturma; “İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi” ifade etmektedir. Ayrıca, “İddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar.” (CMK m. 175/1). Kanundaki açık ifadeden de anlaşılacağı üzere kovuşturma aşaması, mahkemece iddianamenin kabulüyle birlikte başlamakta olup, aynı zamanda kamu davasının açılmasını da ifade etmektedir⁷²⁸. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından düzenlenen iddianamenin

⁷²⁵ Yeniden dava açılabilmesi, 02.01.2017 tarih ve 680 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (RG. 06.01.2017/29940) m. 10 hükmü ile Sulh Ceza Hâkimliğinin vereceği karara bağlanmıştır.

⁷²⁶ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/16386, K. 2017/4347, 25.05.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷²⁷ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 522.

⁷²⁸ Yaşar, *Ceza Muhakemesi*, s. 2036; Müngen, “Yaptırımlar”, s. 23.

mahkemece CMK m. 174 hükmü kapsamında iade edilmesi ve iade kararının kesinleşmesi durumunda ise soruşturma aşaması devam edecek, henüz bir kamu davasının açıldığından bahsedilemeyecektir. Yargılamada kovuşturma aşamasına geçilmesiyle birlikte yargılanan kişi şüpheli statüsünden sanık statüsüne geçmiş olacaktır⁷²⁹.

Kovuşturma aşamasının, duruşma hazırlığı (tensip aşaması), duruşma, hüküm ve kanun yolları safhalarından geçerek sona erdiği söylenebilir⁷³⁰. Yargılamanın sözü edilen aşamasının yetkili ve görevli makamı mahkemelerdir⁷³¹.

Kovuşturma aşaması, esas itibarıyla soruşturma aşamasında toplanan delillerin değerlendirildiği ve kusur tespitinin yapıldığı bir evredir⁷³². Mahkemece soruşturma aşamasında toplanması gereken delillerin sağlıklı ve eksiksiz biçimde toplanıp toplanmadığı değerlendirilecek, belirtilen hususlarda eksiklik görülmesi halinde maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için talep üzerine veya resen delil toplama işlemi yapılabilecektir⁷³³. Soruşturma sonrasında ortaya çıkan deliller⁷³⁴ ise doğal olarak yalnızca mahkemelerce tespit edilebilecektir.

Kovuşturma aşamasının kapsamı çok geniş olduğundan yalnızca çalışmamızın kapsamı bakımından özellik arz eden hususlara değinilecektir.

⁷²⁹ Yaşar, *Ceza Muhakemesi*, s. 2036; Ercan, *Ceza Muhakemesi*, s. 323.

⁷³⁰ Ercan, *Ceza Muhakemesi*, s. 323. Yurtcan'a göre sözü edilen safhalar, duruşma hazırlığı ve duruşmadan ibaret olup, duruşma safhası da kendi içinde yargılama ve hüküm devrelerine ayrılır (Yurtcan, 2018: 461). Yaşar'a göre ise, duruşma hazırlığı dönemi soruşturma ve kovuşturma evreleri arasında ortak aşamadır (Yaşar, 2017: 2036).

⁷³¹ Görev ve yetki konusuna, çalışmamızın kapsamını aşacak olması nedeniyle daha fazla değinilmemiştir.

⁷³² Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 193.

⁷³³ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 194.

⁷³⁴ Sözü edilen delillere; yaralamalı bir iş kazasında, yaralamanın seyrinin gelişen bir durum ifade ettiği ve uzun sayılabilecek bir zaman aralığından sonra düzenlenebilen kesin (kati) adli muayene raporları, sonradan bildirilen veya tespit edilen tanık ifadeleri örnek verilebilir.

b. İş kazasının kovuşturulması

1) Maddi delil tespiti

İş kazası yargılamasında kazayı oluşturan somut eylemin belirlenmesi, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından büyük önem arz eder. Zira olayın nasıl meydana geldiği bilinmeden kusur tespiti yapılamayacaktır⁷³⁵. Somut eylem ise, maddi delillerin hukuka uygun olarak toplanmasıyla açıklığa kavuşturulacaktır.

İş kazasını aydınlayabilecek maddi deliller soruşturma aşamasında toplanabileceği gibi mahkemece kovuşturma aşamasında da toplanabilecektir. Uygulamada zaman zaman yeterli suç şüphesinin olduğu gerekçesiyle, soruşturma aşamasında toplanması gereken maddi delillerin önemli bir bölümü toplanmaksızın, görev ve sorumluluk tespiti ile kusur tespiti yapılmaksızın mahkemelere kamu davası açıldığı görülmektedir. İş kazası soruşturmalarının eksik yürütülmesinin kovuşturma aşamasına yansıyan bazı olumsuz sonuçlarına değinmek gerekir.

Eksik soruşturmanın ilk ortaya çıkan ve en belirgin olan sonucu, toplanması mümkün olmakla birlikte toplanmayan delillerin mahkemelerce kovuşturma aşamasında toplanmaya çalışılmasıdır. Buna karşılık olayın üzerinden belli bir zaman dilimi geçmesi nedeniyle bazı deliller (kaza yerinin değiştirilmesi, bazı delil ve izlerin kaybolması, tanıkların yönlendirilmesi veya olayın ayrıntılarını unutması gibi nedenlerle) gerektiği gibi tespit edilememektedir. Bir başka ifadeyle, soruşturma aşamasında, olayın hemen sonrasında daha sağlıklı biçimde tespit edilebilecek delillerin toplanmaması, zamanla ortaya çıkan nedenlerle delillerin gerektiği şekilde tespit edilememesine yol açabilmektedir.

Eksik iş kazası soruşturması nedeniyle delillerin mahkemece toplanmaya çalışılması, duruşmanın ve dolayısıyla makul sürede bitirilmesi gereken kovuşturma aşamasının uzamasına neden olmaktadır⁷³⁶. Böylelikle

⁷³⁵ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 520.

⁷³⁶ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 520.

hem adaletin tecellisi gecikmekte, hem de yargılama sonunda isabetli hüküm verilmesi güçleşmektedir.

Kovuşturma aşamasında ortaya çıkarılan delillerin değerlendirilmesi neticesinde kusur durumu değişebilmekte, sanık kusursuz bulunabildiği gibi dava dışı kişilerle birlikte de kusurlu bulunabilmektedir. Anılan hallerde, mahkemece dava dışı kişiler hakkında Cumhuriyet Başsavcılığına suç ihbarında bulunulmakta, suç ihbarına istinaden yapılacak soruşturmanın sonuçlanmasına kadar yargılama geri bırakılmakta, soruşturma neticesinde dava açılması halinde davaların birleştirilmesi yoluna gidilmekte ve kovuşturmanın duruşma hazırlığı, duruşma gibi evreleri genişletilerek tekrar edilmektedir. Yerel mahkemece belirtilen süreç izlenmeksizin derdest davayla ilgili esastan karar verilmesi ise, Yargıtay tarafından eksik inceleme olarak değerlendirilerek bozma nedeni yapılmaktadır⁷³⁷.

İş kazasından kaynaklanan yargılamada toplanabilecek başlıca maddi deliller; kazaya ilişkin belgeler (adli kolluk tutanakları, olay yeri inceleme raporu, fotoğraflar vb.), olay yerindeki delil ve izler (kamera görüntüsü, parmak izi, kan lekesi vb.), otopsi ve adli muayene raporları, çalışan kayıt ve belgeleri, iş sözleşmeleri⁷³⁸, işyeri defterleri, alt işverenlik sözleşmeleri, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin sertifikalar, idari müfettiş raporlarıdır⁷³⁹. Elbette bunların yanı sıra, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için gerekli diğer deliller de toplanabilecektir. Söz konusu delillerden soruşturma aşamasında gerektiği gibi toplanmayanlar, mahkeme tarafından usulüne uygun olarak tespit edilecektir.

İş kazasının maddi delillerinin gerektiği şekilde tespit edilmemesi halinde olayın aydınlatılması, nedensellik bağı ve kusur tespitinin yapılması mümkün olmayacak, ayrıca sağlıklı ve doğru bir hukuki değerlendirme de yapılamayacaktır.

⁷³⁷ Belirtilen prosedüre ve ilgili Yargıtay kararlarına ilişkin olarak bkz. Üçüncü Bölüm, başlık A., 2., b., 3), b).

⁷³⁸ Bayram, *İş Sağlığı*, s. 257; Kaymaz ve Gökcan, *Taksirle Öldürme*, s. 350.

⁷³⁹ Özkan, "Kusur Tespiti", s. 520.

Adli muayene raporları, işverenin iş kazasından doğan cezai sorumluluğu kapsamında işlenebilen kasten ve taksirle yaralama suçlarının niteliği gereği, toplanması gereken delillerin başında gelmektedir. Zira yaralanmalı iş kazalarında, mağdurda meydana gelen zararın derecesi ve ceza miktarı adli muayene raporuna göre belirlenmektedir⁷⁴⁰. Tıbbi bilgi ve bulguların değerlendirildiği raporlar ayrıca, iş kazasına neden olan etken konusunda mütalaa bildirilmesi şeklinde de olabilmektedir⁷⁴¹.

Yargılama aşamasında aldırılacak muayene raporlarına ilişkin bazı hususlar önem arz etmektedir. Hükme esas alınabilecek adli muayene raporu öncelikle, kesin (kati) rapor şeklinde⁷⁴² ve kanuni tariflere uygun olarak⁷⁴³ düzenlenmelidir. Adli muayene raporundaki tespitler,

⁷⁴⁰ “Olayda katılanın sağ el 2. parmağının tırnak yatağından 3, 4 ve 5. parmağının dip kısmından ampute olduğu anlaşılmalı katılanın yaralanmasının uzuv tatili niteliğinde bulunup bulunmadığı hususunda Adli Tıp Kurumundan rapor alınarak sanığın hukuki durumunun buna göre tayini gerekirken eksik inceleme ile hüküm kurulması, ... Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2011/20395, K. 2012/12638, 21.05.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁴¹ “...müşterek hayat tecrübelerine göre, olay tarihinde sanığın iş yerinde patlama meydana gelmesinin beklenebilir olmasına göre; ... katılana ait tüm tıbbi bulgu ve belgeler Adli Tıp Kurumu ilgili İhtisas Dairesine gönderilerek katılana meydana gelen yaralanmanın patlama sonucu oluşup oluşmayacağına dair tıbbi mütalaa alınıp, olayın oluş şekli kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde belirlendikten ve tarafların kusur durumu tereddütsüz şekilde saptandıktan sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken, katılana ait yaralanmanın sebebine dair açıklama içermeyen doktor raporlarına ... itibarla eksik inceleme sonucu yazılı şekilde sanığın beraatine karar verilmesi, Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/857, K. 2012/7682, 20.03.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁴² “Özel U. Hastanesi tarafından düzenlenen 10.05.2010 tarihli adli vaka raporuna göre, katılanın olay nedeniyle, sağ el işaret, orta, yüzük ve küçük parmağının ampute edildiğinin, yaralanma nedeniyle hayati tehlike geçirmediğinin, kesin raporunun adli tabiplikçe verileceğinin belirtilmesi karşısında, katılanın yaralanmasının vücudunda kemik kırılmasına, duyuşlarından veya organlarından birinin işlevinin zayıflamasına veya yitirilmesine neden olup olmadığı yönünden kesin adli raporunun aldırılması gerektiğinin gözetilmemesi aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/2097, K. 2013/22794, 07.10.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁴³ “Özel M... Hastanesi Ortopedi uzmanı tarafından düzenlenen raporda, katılanın yaralanmasının iyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa neden olduğunun belirtilmiş olması karşısında Adli Tıp Kurumundan katılanın yaralanmasının niteliğine ilişkin detaylı bir rapor alınarak sonucuna göre hüküm kurulması gerektiği gözetilmeden eksik soruşturma ile yazılı şekilde hüküm kurulması aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/31896, K. 2013/14793, 31.05.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

yaralanmanın derecesiyle ilgili herhangi bir tereddüde yer vermeyecek⁷⁴⁴ ve dosya kapsamıyla uyumlu olacak⁷⁴⁵ şekilde belirtilmelidir. Yargılamanın önceki aşamalarında, meydana gelen zararın derecesinin ileride belirleneceğine ilişkin bir öngöründe bulunulması halinde ise, mahkemece yaralanmanın gelişimini tamamlaması beklenerek, son durumu tespit edilmeli ve neticesine göre hüküm kurulmalıdır⁷⁴⁶. Yargıtay ayrıca, adli muayene raporlarının onaysız suretlerinin hükme esas alınamayacağına karar vermiştir⁷⁴⁷.

Yargıtay'ın verdiği kararlarda adli muayene raporu dışındaki maddi delillerin yeterinde toplanmamasını da bozma nedeni yapabildiği

⁷⁴⁴ “Katılanın E... Hastanesi Baştabibliğince düzenlenen 26.10.2009 tarihli raporunda, ‘sağ el 5.parmak distalinterfalangeal eklemde ampute olmuş olan hastanın yarası iyileşmiş olduğu, sağ el 5.parmak distalfalankstan uzvunu yitirdiği, mevcut arızasının, duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına ya da yitirilmesine neden olduğu’ belirtilerek çelişki oluşturulması karşısında, kaza nedeniyle yaralanmanın uzuv zaafı, tatili oluşturup oluşturmadığı hususunda Adli Tıp Kurumundan rapor alındıktan sonra sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken, eksik kovuşturma ile yazılı şekilde hüküm tesisi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/12585, K. 2014/5194, 03.03.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁴⁵ “Katılanın meydana gelen kaza neticesinde sağ el 3. ve 4. parmaklarının koparak yaralanmış ve yapılan müdahaleler sonucunda dikilememiş olduğu, bu duruma ilişkin M. Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalı Başkanlığı'nca tanzim edilen 18/02/2015 tarihli rapordaki ‘katılanın kavrama gücünde kayıp olduğunun tespiti ile meydana gelen yaralanmanın duyu veya organlardan birinin işlevinin sürekli zayıflaması veya yitirmesi niteliğinde olmadığı’ yönündeki tespiti ile yetinilerek, mahkemece katılanın yeniden en yakın Adli Tıp Kurumu'na sevk edilerek kaza sonucu meydana gelen durumun duyu veya organlarda sürekli işlev kaybı oluşturup oluşturmadığına ilişkin rapor tanzim ettirmeden eksik inceleme ile hüküm kurulması, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2017/4006, K. 2017/7581, 17.10.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁴⁶ “Katılan hakkında E... Devlet Hastanesi Adli Tıp Uzmanı tarafından düzenlenen 23.01.2009 tarihli adli rapor içeriğinde, mevcut yaralanmanın kişinin yaşamını tehlikeye sokmadığı, basit tıbbi müdahale ile giderilemeyeceğinin ve hayat fonksiyonlarına etkisi ağır 4 derecede kemik kırığı oluşturduğunun belirtildiği, duyu ve organlardan birinin işlevinin sürekli zayıflaması ve yitilmesi yönünden değerlendirmenin olay tarihinden 6 ay sonra yapılacak muayene ile değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmesine karşın; Adli Tıp Kurumundan taksirle yaralama fiilinin mağdurun duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına ve yitirilmesine neden olup olmadığı hususunda rapor aldırılıp sonuca göre sanığın hukuki durumunun tayini gerektiği gözetilmeden eksik inceleme ve araştırmaya dayanılarak yazılı şekilde karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/5500, K. 2014/675, 16.01.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/16380, K. 2013/8262, 01.04.2013(UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁴⁷ “Mağdurun yaralanması ile ilgili raporların bulunduğu Keşan Sulh Ceza Mahkemesinin 2007/242 Esas sayılı dosya aslı yerine, tasdiksiz suretleri üzerinden karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/20980, K. 2013/11138, 24.04.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

görülmektedir. Nitekim Yüksek Mahkeme yaralamalı bir iş kazasında; katılanın iş sözleşmesi, iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerinin yerine getirildiğine ilişkin belgeler, kazada kullanılan makinenin kullanım sertifikası, iş müfettişlerince soruşturma yapılmışsa hazırlanan tahkikat raporunun getirilmemesini eksik inceleme olarak kabul etmiş ve yerel mahkeme kararını bozmuştur. Aynı kararda tarafların ve tanıkların da olay mahallinde hazır edilmesi suretiyle, uzman bilirkişiler marifetiyle keşif yapılması gerektiği de belirtilmiştir⁷⁴⁸. Yargıtay'ın ayrıca somut olayın koşullarına göre; iş ilişkisinin⁷⁴⁹, inşaatın ruhsat ve projesinin araştırılması⁷⁵⁰; alt işverenlik sözleşmesi⁷⁵¹, yüklenici firmanın ticari defter, sicil kaydı ve imza sirküleri⁷⁵², şirket organizasyon şeması⁷⁵³, yürütülen işle ilgili resmi proje⁷⁵⁴, sanığın benzer eylemle yargılandığı dava dosyası⁷⁵⁵ gibi belgelerin temin edilmesi gerektiğine ilişkin kararları bulunmaktadır.

⁷⁴⁸ “Olay günü, sanıkların yetkili temsilcisi olduğu ve tarım aletleri üretimi yapan işyerinde yaklaşık bir aydır kaynak işçisi olarak çalışan katılanın, üretim aşamasında bulunan tırmık malzemesini vinç yardımı ile kaldırıp başka bir bölüme götürerek istiflediği sırada, sol el 2. parmağını iki malzeme arasına sıkıştırarak kemik kırığı oluşacak şekilde yaralanması şeklinde gerçekleşen olayda; katılana ait iş sözleşmesi getirilmeden, katılana kişisel koruyucu donanımların teslim edilip edilmediği ve iş sağlığı ve güvenliği konusunda eğitim verilip verilmediği yeterince araştırılmadan ve buna dair belgeler temin edilmeden, olaya konu tavan vincin kullanılması için gerekli eğitim ve sertifika verilip verilmediği araştırılmadan, olay mahallinde tanıkların ve tarafların da hazır edilerek bir makine mühendisi ve bir iş sağlığı ve güvenliği uzmanı bilirkişi marifeti ile kullanılan aracın niteliği, uzmanlık gerektirip gerektirmediği gibi hususlarda keşif yapılmadan, iş müfettişlerince soruşturma yapılmışsa buna dair tahkikat raporu getirilmeden eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/18819, K. 2014/10923, 06.05.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2014/657, K. 2014/24709, 04.12.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁴⁹ 12. Ceza Dairesi, E.2012/32707, K. 2013/19664, 11.09.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁵⁰ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/11887, K. 2013/2130, 24.01.2013; E. 2013/3348, K. 2014/698, 16.01.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁵¹ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/4363, K. 2013/27822, 04.12.2013; E. 2014/2215, K. 2015/1338, 27.01.2015; E. 2014/3914, K. 2015/3731, 27.02.2015; E. 2015/16217, K. 2017/2502, 28.03.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁵² 12. Ceza Dairesi, E. 2013/22140, K. 2014/13817, 04.06.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁵³ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/808, K. 2013/21356, 25.09.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁵⁴ “...[sanıkların her ne kadar] balıkçı gemilerinde yapılan çalışmalarda sağlık ve güvenlik önlemlerini sağlayamadıkları ve iş güvenliğine dikkat etmedikleri gerekçeleri ile sorumlu oldukları belirtilmiş ise de, anılan gemide hareketli sistemlerde balık yetiştiriciliğine ilişkin projenin Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan istenip, projenin dosyaya celbi sağlandıktan sonra ölen ve diğer görevlendirilenlerin mühendis olmaları da değerlendirilmek suretiyle sanıkların projeye uygun hareket edip

Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için yazılı, görsel ve işitsel deliller dışında, iş kazası hakkında bilgi ve görgü sahibi tanıkların ifadelerinin de mutlaka tespit edilmesi gerekir. Tanık ifadelerinin doğru ve olayı aydınlatıcı nitelikte alınması, kusur ve sorumluluğun belirlenmesi bakımından büyük önem taşımaktadır⁷⁵⁶. Yargıtay da iş kazasının oluş şekli ve nedenlerinin belirlenmesi için olay sırasında işyerinde bulunan kişilerin tanık olarak dinlenmesi gerektiğine karar vermektedir⁷⁵⁷. Özellikle toplanan maddi delillerin nedensellik bağı ve kusur tespiti bakımından yeterli olmadığı hallerde tanık ifadeleri ayrı bir önem kazanabilmektedir⁷⁵⁸. Yargıtay, tanık ifadesinin alınmasını olayın doğrudan aydınlatılmasının dışında, iş

etmedikleri ile anılan faaliyet alanındaki görev ve sorumluluklarının tespiti konusunda yeniden bilirkişi raporu aldırıldıktan sonra sanıkların hukuki durumu hakkında karar verilmesi gerektiği gözetilmeksizin, yazılı şekilde hüküm tesisi, ... Bozmayı gerektirmiş[tir]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2015/9138, K. 2016/7644, 02.05.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁵⁵ "...mahkemece kararın gerekçe kısmında söz edilen Çayırılı Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2006/76 esas sayılı dava dosyasının onaylı örneği temin edilip, bu dosyada yer alan tespitlerden de faydalanarak, ... olayın oluş şekli kuşkuya yer bırakmayacak biçimde belirlendikten ve tarafların kusur durumu tereddütsüz şekilde saptandıktan sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini [gerekir]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2012/857, K. : 2012/7682, 20.03.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁵⁶ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 192.

⁷⁵⁷ "Maddi gerçeğin kuşkuya yer bırakmayacak şekilde belirlenmesi bakımından sanığın 28.08.2005 tarihinde Emniyette alınan ifadesinde adı geçen ve olay anında işyerinde bulunduğu anlaşılan T. adlı kişi tanık olarak dinlenip, gerektiğinde iş güvenliği uzmanlarından oluşacak bir bilirkişi heyetinden raporda alındıktan sonra sanığın hukuki durumunun takdir ve tayinin gerektiği gözetilmeden eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi, Kanuna aykırı[dır]..." (9. Ceza Dairesi, E. 2009/12603, K. 2009/10206, 15.10.2009, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/30246, K. 2014/26110, 19.12.2014 (UYAP Bilişim Sistemi). Katılanın dinlenilmesini talep ettiği tanıkların dinlenmesi gerektiğine ilişkin olarak bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/8191, K. 2013/1144, 16.01.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁵⁸ Nitekim Yargıtay, dosyadaki maddi delillere (otopsi raporu, bilirkişi raporu vb.) ve sanık savunmasına göre, nedensellik bağı tespitinin net olarak yapılamadığı bir iş kazası uyuşmazlığında, tanık ifadelerine başvurulmasının zorunlu olduğunu şöyle ifade etmiştir: "Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından olay tarihinde ve saatinde maktülle aynı işyerinde çalışan işçilerin tamamının tanık olarak dinlenmesi, ölenin bu kadar ağır yaralanmasının iş güvenliğinin ihmal edilmesinden kaynaklanıp kaynaklanmadığının gerekirse tanıklarla olay yerinde yeniden keşif yapılarak araştırılması, belirtilen makinelerin bu şekilde yaralanma meydana getirip getirmeyeceğinin uzman bilirkişiye sorulması, sonucuna göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken eksik inceleme ve araştırma ile yazılı şekilde karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2012/12041, K. 2012/11273, 07.05.2012, UYAP Bilişim Sistemi). Yüksek Mahkeme kararında ayrıca, tanıkların gerekirse keşif sırasında hazır bulundurulması ve neticesine göre nedensellik bağına ilişkin bilirkişi mütalaasına başvurulması gerektiği de belirtilmiştir.

ilişkisinin varlığı⁷⁵⁹, iş güvenliği önlemlerinin alınıp alınmadığı ve yazılı belgenin doğrulanması⁷⁶⁰, iş kazasına konu olan aparat arızasının bildirim⁷⁶¹ gibi farklı hususlarda da gerekli görebilmektedir. Buna karşılık, uyuşmazlığın çözümü için toplanması gerekli maddi deliller tespit edilmeden yalnızca tanık ifadesine dayanılarak hüküm kurulması halinde eksik inceleme yapılmış olacaktır⁷⁶².

2) Görev ve sorumluluk tespiti

İş kazası yargılamasında cezai sorumluluğun belirlenmesi açısından görev ve sorumluluk tespiti büyük önem taşımaktadır. Zira iş kazasının oluşumunda kusuru bulunan kişilerin tespiti için iş organizasyonu içerisinde yer alan kişilerin görev, yetki, sorumluluk ve çalışma talimatlarının belirlenmesi gerekecektir⁷⁶³. Özellikle büyük çaplı işletme veya işlerde, işveren ve vekilleri bakımından görev ve sorumluluk alanlarının sınırlarının belirlenmesi, işletmenin ve işin gerektiği gibi yürütülebilmesi için zorunluluk arz etmektedir. Dolayısıyla söz konusu işletmelerde veya işlerin yürütümünde meydana gelen iş kazalarına sebebiyet veren kusurlu eylemin ve failin belirlenmesi, öncelikle görev ve sorumluluk alanlarının yargılama aşamalarında doğru biçimde belirlenmesine bağlı olacaktır.

⁷⁵⁹ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/97, K. 2014/26545, 24.12.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁶⁰ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/166, K. 2014/23862, 26.11.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁶¹ “Maddi gerçeğin kuşkuyla yer vermeyecek biçimde ortaya çıkarılıp olayın etraflıca aydınlanması bakımından sanıkların asansör arızasını bildirdiklerini iddia ettikleri kişilerin tanık olarak dinlenilmesinden ve iş güvenliği müfettişlerinden oluşturulacak üç kişilik bilirkişi kurulundan kusur durumlarına ilişkin rapor alınmasından sonra hukuki durumlarının tayin ve takdiri gerekirken, eksik soruşturma ile yazılı şekilde hüküm tesisi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (9. Ceza Dairesi, E. 2006/7096, K. 2007/3602, 30.04.2007, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁶² “Sanık müdafinin temyiz dilekçesi ekinde sunduğu inşaat yapım işine ilişkin sözleşme, sözleşme eki olduğu bildirilen şantiyedeki diğer sorumlu kişilerin listesi, taşeron sözleşmesi, iş güvenliği uzmanlığını üstlenen şirketle yapılan sözleşme göz önüne alındığında, A.Y. ve M.Y. ile temyiz dilekçesinde bahsi geçen diğer yetkililer hakkında Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunularak, haklarında dava açılması halinde bu davalarla dosyanın birleştirilip sanık müdafinin dilekçesi ekindeki belgeler de değerlendirilerek, tüm sorumluların hukuki durumunun değerlendirilip, gerektiğinde yeniden bilirkişi incelemesi yapılması gerekirken, sanık ve bir kısım tanık beyanı ile yetinilerek şirket çalışanlarının sorumluluğunu tespiti yarayacak sözleşme, vb. delil toplanmadan eksik inceleme ile hüküm kurulması, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/2728, K. 2017/7604, 17.10.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁶³ Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 112.

Yargıtay kararlarında, yerel mahkemelerce sanıkların veya iş kazasına sebebiyet verebilecek kişilerin görev ve yetki alanlarının, yüklendikleri sorumlulukların gerektiği şekilde belirlenmemesinin sıkça bozma nedeni yapıldığı görülmektedir. Nitekim Yüksek Mahkeme; sanıkların iş kazası meydana gelen işyerindeki görev ve sorumluluklarının⁷⁶⁴, alt işverenlik ilişkisinin bulunduğu hallerde asıl işveren ve alt işveren yetkilisi sanıkların görev, sıfat ve sorumluluklarının⁷⁶⁵, büyük ölçekli işletmelerde ayrıntılı görevlendirmeler yapılması karşısında iş kazasında sorumluluğu bulunanların⁷⁶⁶, tüzel kişi işverende görevli, ehil ve sorumlu işveren vekili bulunup bulunmadığının⁷⁶⁷, suç tarihi itibarıyla tüzel kişi işverenin yönetiminden kimin sorumlu olduğunun⁷⁶⁸, çalışanı iş kazasında hayatını kaybeden yüklenici firmanın yetkililerinin kim olduklarının ve sanığın yüklenici firmadaki görevinin⁷⁶⁹, iş kazasının meydana geldiği işyerinde sanıklar dışında iş güvenliğinden sorumlu kişiler bulunup bulunmadığının⁷⁷⁰ araştırılmadığı yerel mahkeme kararlarının anılan eksikliklerin giderilmesi gerektiği gerekçesiyle bozulmasına karar vermiştir.

Görev ve sorumluluk tespitinde öncelikle ilgili mevzuat hükümleri dikkate alınacaktır. Ayrıca sözleşme (iş sözleşmesi, toplu iş sözleşmesi, alt

⁷⁶⁴ “Hükme esas alınan bilirkişi raporunda sanığa, iş yerinde tehlike arz eden malzemeleri toplamadığı gerekçesiyle tali kusur verilmiş ise de, sanığın G. İnşaat limited şirketindeki görevinin ne olduğunun, ihalenin alındığı E. Belediyesine sözleşme gereği sunulan listede, şirketin projede görevlendirdiği teknik personel listesinde sanığın olup olmadığı, sanığın olayın meydana geldiği şantiyede iş güvenliği önlemleri alma konusunda görevinin olup olmadığı araştırılıp, sanığın hukuki durumunun tayini gerekirken, eksik soruşturma sonucu karar verilmesi, İsabetsiz[dir]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/8590, K. 2014/5172, 03.03.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. Ceza Genel Kurulu, E. 2008/9-37, K. 2008/55, 18.03.2008; 12. Ceza Dairesi, E. 2012/6795, K. 2013/2548, 11.02.2013; E. 2013/862, K. 2013/21807, 27.09.2013; E. 2013/5882, K. 2013/28808, 11.12.2013; E. 2013/23800, K. 2014/17142, 03.09.2014; E. 2014/3914, K. 2015/3731, 27.02.2015; E. 2016/1309, K. 2017/5294, 16.06.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁶⁵ 12. Ceza Dairesi, E. 2016/3262, K. 2017/10311, 14.12.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁶⁶ 12. Ceza Dairesi, E. 2011/22352, K. 2012/6990, 14.03.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁶⁷ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/22105, K. 2014/14353, 10.06.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁶⁸ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/22020, K. 2014/14440, 11.06.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁶⁹ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/16251, K. 2013/8165, 01.04.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁷⁰ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/5882, K. 2013/28808, 11.12.2013; E. 2013/6955, K. 2014/1124, 22.01.2014; E. 2013/21553, K. 2014/15960, 27.06.2014; E. 2013/30246, K. 2014/26110, 19.12.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

işverenlik sözleşmesi⁷⁷¹ gibi), ticaret sicil kaydı⁷⁷², işyeri çalışma talimatları ve organizasyon şeması⁷⁷³ gibi maddi delillere ve tanık ifadelerine göre görev ve sorumluluklar belirlenebilecektir⁷⁷⁴. Görev ve sorumluluk tespitiyle birlikte cezai sorumluluk yüklenebilecek kişiler de belirlenmiş olacaktır⁷⁷⁵.

3) Kusur tespiti

Yargılama aşamalarında iş kazasıyla ilgili bütün maddi deliller toplandıktan ve ilgili kişilerin görev ve sorumlulukları belirlendikten sonra mahkemece kusur tespiti yapılacaktır. Zira iş kazası nedeniyle cezai

⁷⁷¹ “...öncelikle B.F. Alışveriş merkezi ile I... Ltd Şirketi arasında imzalanan sözleşmenin dosya arasına celp edilerek taşeron şirketin görev ve yetkilerinin kapsamı belirlendikten sonra sanığın şirketteki pozisyonu, görev ve sorumlulukları ile bahse konu şirkette iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alma konusunda kim ya da kimlerin yetkili olduğu tespit edilip ...hüküm kurulması gerekir...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/1414, K. 2017/6778, 28.09.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁷² “[işveren] A... Limited Şirketi’ni, temsil ve ilzama yetkilisini gösterir şekilde ticaret sicil kaydının getirtilerek, iş yerinde iş emniyetinin sağlanması, çalışma organizasyonunun düzenlenmesi, talimat verme ve gerekli tedbirleri alma hususlarında yetki ve sorumluluğu bulunan kişiler hakkında suç duyurusunda bulunulup, dava açılması sağlanıp açılan davanın incelemeye konu dosya ile birleştirilip sanıkların kusur durumlarına ilişkin teknik bilirkişiden rapor alındırdıktan sonra sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken eksik soruşturma ile yazılı şekilde karar verilmesi, Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/16685, K. 2017/4813, 07.06.2017, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2015/1329, K. 2015/17351, 10.11.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁷³ Bayram, *İş Sağlığı*, s. 257; Kaymaz ve Gökcan, *Taksirle Öldürme*, s. 350.

⁷⁷⁴ “Olayla ilgili sorumluluklarının belirlenmesi amacıyla T... Ltd. Şti., M... A.Ş., E... A.Ş., İSG (İşçi Sağlığı ve Güvenliği) birimi arasında akdedilen sözleşmelerin temininden sonra, asıl işveren ve taşeron firmaların yapacakları iş, görev ve sorumluluklarının tespiti, T... Ltd. Şti.’nin işçi tedariki dışında kazaya konu işin yapımıyla ilgili herhangi bir görev ve sorumluluğunun bulunup bulunmadığının, taşıma işinin hangi firma tarafından ve kimin sorumluluğu altında yapıldığının, kazaya neden olan iskelenin kurulumunun kim tarafından yapıldığı, bakımından kimin sorumlu olduğunun, iskelenin kurulumundan sonra yapısında herhangi bir değişiklik, tadilat vs. yapıp yapılmadığının, iskeleye monte edilen ızgaranın kim ya da kimler tarafından monte edildiğinin, ölen işçi yönünden iş sağlığı ve iş güvenliği tedbirlerinin alınmasından kim veya kimlerin sorumlu olduğunun belirlenmesi, bu konuda adı geçen firma yetkililerinin beyanlarının alınması ve ilgili belgelerin dosya arasına konmasından sonra, teknik üniversitelerin konu ile ilgili kürsülerinden seçilecek öğretim üyelerinden oluşacak bilirkişi heyetinden alınacak rapor sonucuna göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken, eksik soruşturma ile yazılı şekilde hüküm tesisi, ... Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/29373, K. 2014/20629, 22.10.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/12947, K. 2015/2781, 17.02.2015; E. 2014/13674, K. 2015/7420, 05.05.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁷⁵ Özkan, “Kusur Tespiti”, ss. 520-521.

sorumluluğun doğabilmesi için kusurun varlığı şarttır⁷⁷⁶. Fail ise ancak kusurlu eylemin tespiti sonucunda belirlenebildiğinden, iş kazalarında kusur tespiti ile failin belirlenmesi çoğu zaman iç içe geçmektedir⁷⁷⁷.

a) Bilirkişi incelemesi

İş kazasında kusur tespiti mahkeme tarafından yapılacak, eylemin içerdiği manevi unsur türü, kusurun ağırlık derecesi gibi hususlar bizzat hâkim tarafından belirlenecektir⁷⁷⁸. Zira kusur tespiti, kusurlu eylemi gerçekleştiren kişiler hakkında yapılan normatif bir değerlendirmedir⁷⁷⁹. Nitekim Yargıtay'ın da iş kazası uyuşmazlıklarında, kusur tespitinin bizzat hâkim tarafından yapılacağına dikkat çektiği kararları bulunmaktadır⁷⁸⁰. Birbiriyle uyumlu bulunan, soruşturma aşamasında alınan bilirkişi raporu, İş Mahkemesinde görülmekte olan davada alınan bilirkişi raporu ve iş

⁷⁷⁶ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 518.

⁷⁷⁷ Yıldırım, *İş Sağlığı*, ss. 148-152.

⁷⁷⁸ Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 293; Aydın, *İş Sağlığı*, s. 467; Yiğit, *Taksirli Suçlar*, ss. 194-195; Narter, *İş Kazası*, ss. 645-646.

⁷⁷⁹ Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 293. TCK m. 22 gerekçesinde söz konusu kural, “Taksirle işlenen suçlardan dolayı kusurluluk, bir değerlendirmeye ancak olay hâkimi tarafından yapılabilir. Bu nedenle, taksirden dolayı kusurluluğun matematiksel olarak ifadesi mümkün değildir. Ancak, normatif değerlendirmeye hâkim tarafından belirlenen kusurluluk göz önünde bulundurulmak suretiyle, suçun cezasında belli bir oranda indirim yapılabilir.” şeklinde ifade edilmiştir.

⁷⁸⁰ “Sanığın yetkilisi ve temsilcisi bulunduğu şirkette olaydan 3 gün kadar önce işçi olarak çalışmaya başlayan ve herhangi bir eğitime tabi tutulmadan teknik bilgi, beceri ve deneyim gerektiren elektrik tesisatı işinde görevlendirilen, iş için gerekli eldiven, ayakkabı gibi malzemeler sağlanmayan ve iş güvenliği ile ilgili tedbirlere riayet edilmeden çalıştırılan katılanın olay günü elektrik panosuna kablo çekerken elektrik akımına kapılarak yaşamsal tehlike oluşturacak, basit tıbbi müdahale ile giderilemeyecek, yüzünde sabit iz meydana gelecek şekilde şekilde yaralanmasına neden olduğu olayda, kusur tespitinin bizzat hakim tarafından yapılması nedeniyle tebliğnamede, kusurlu hareketiyle kazanın meydana gelmesine sebebiyet veren sanığın sorumluluğu konusunda bilirkişi raporu alınması yönündeki görüşe iştirak edilmemiş[tir]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/2184, K. 2013/22031, 30.09.2013 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/9097, K. 2013/3184, 14.02.2013; E. 2013/7893, K. 2014/2019, 29.01.2014; E. 2013/19750, K. 2014/13728, 04.06.2014; E. 2013/28731, K. 2014/21169, 28.10.2014 (UYAP Bilişim Sistemi). Söz konusu kararların verildiği uyuşmazlıklarda, iş kazasına sebebiyet veren kusurlu eylem ve failinin tespitinin diğer iş kazası uyuşmazlıklarına göre nispeten daha kolay yapılabildiği söylenebilir. Hâkimin farklı değerlendirmeler içeren bilirkişi raporları arasında maddi gerçeğe uygun bulunanı hükme esas alabilmesini, kusur tespitini yapma yetkisine dayandıran bir karar için bkz. Ceza Genel Kurulu, E. 2015/12-1149, K. 2016/182, 05.04.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

müfettişi raporunu hükme esas alan yerel mahkeme kararının temyiz incelemesinde de aynı gerekçeye yer verildiği görülmektedir⁷⁸¹.

Mahkeme, kusur tespitini yaparken iş kazasının uzmanlık ve teknik bilgiyi gerektiren özellikleri nedeniyle bilirkişi raporlarından yararlanabilir⁷⁸². Nitekim CMK m. 63/1 hükmüne göre;

Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına re'sen, Cumhuriyet savcısının, katılanın, vekilinin, şüphelinin veya sanığın, müdafinin veya kanunî temsilcinin istemi üzerine karar verilebilir. Ancak, genel bilgi veya tecrübeyle ya da hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukukî bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında, bilirkişi incelemesine ilişkin olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

[S]ahip bulunduğu uzmanlık bilgisiyse mahkemeye bir ispat sorununda yardımcı olup, raporu delil değil, delil değerlendirmesi aracı olan bilirkişiye başvurmanın amacı, 'çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hallerde görüş alınmasıdır'. Bununla birlikte ceza yargılamasında bilirkişi kendiliğinden bir rol üstlenemeyecektir. Bir sorunun ne zaman uzmanlığı ya da özel veya teknik bir bilgiyi gerektirip gerektirmediğine, bilirkişi görevlendirmekle yetkili olan Cumhuriyet savcısı veya hâkim karar verecektir...hâkim, çözümü ancak özel veya teknik bir bilgi gerektiren hallerde bilirkişi dinleyebilecek veya rapor isteyebilecektir. Hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bir bilgi

⁷⁸¹ "...her ne kadar mahkemece sanıkların kusur durumlarının tespiti açısından bilirkişi incelemesi yaptırılmamış ise de; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı iş müfettişi tarafından düzenlenen rapor ile soruşturma aşamasında iş güvenliği uzmanı bilirkişiler tarafından tanzim edilen bilirkişi raporundaki, yine İş Mahkemesi'nde devam eden yargılama sırasında iş güvenliği uzmanı tarafından düzenlenen alınan bilirkişi raporundaki kusur oranlarına ilişkin belirlemelerin birbiri ile uyumlu olduğu, kaldı ki, kusur oranlarının belirlenmesinin mahkemenin takdirinde bulunduğu..." (12. Ceza Dairesi, E. 2013/12033, K. 2014/17706, 12.09.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁸² Özkan, "Kusur Tespiti", s. 551; Yiğit, *Taksirli Suçlar*, ss. 194-195; Narter, *İş Kazası*, s. 645-646. TCK m. 22 gerekçesinde bilirkişi incelemesiyle ilgili şu ifadeler yer almaktadır: "Taksir dolayısıyla kusurun belirlenmesi normatif bir değerlendirmeyle mümkün olmakla birlikte, somut olayda dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlâl edilmediğinin belirlenmesi açısından bilirkişi incelemesi yaptırılabilir." CMK m. 63/3 hükmü uyarınca Cumhuriyet Savcısı da soruşturma aşamasında bilirkişi incelemesi yaptırabilecektir.

ile çözümünü mümkün bulunan konularda ise bilirkişiye başvurmayacaktır. Kanun koyucunun uzmanlığa, özel veya teknik bir bilgiye ihtiyacı bulunduğunu baştan kabul ettiği akıl hastalığı, parada sahtecilik, moleküler genetik inceleme gibi hususlar dışında hâkimin bilirkişi raporu alması zorunluluğu bulunma[maktadır] ...⁷⁸³.

Yargıtay özel dairesi ise bir kararında, çözümün uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektirdiği gerekçesiyle bilirkişi incelemesi yaptırılmamasını bozma nedeni yapmıştır⁷⁸⁴. Yüksek Mahkeme aynı yöndeki bir başka kararında da, uzmanlık gerektiren bir konuda mahkemece resen kusur tespiti yapılamayacağını belirtmiştir⁷⁸⁵. Kanunun yazım şeklinden çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişi incelemesi yaptırılıp yaptırılmamasına karar verilmesinin takdire bağlı kılındığı⁷⁸⁶ sonucuna varılabilir ise de, Yargıtay özel dairesinin belirtilen alanlarla ilgili olarak yerel mahkemenin takdir yetkisini sınırlandırdığı, bilirkişi incelemesi yapılmasını zorunlu bir usul işlemi olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır.

⁷⁸³ Ceza Genel Kurulu, E. 2015/12-1149, K. 2016/182, 05.04.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁸⁴ “CMK 63/1. maddesi uyarınca çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişi görüşünün alınması gerektiğinden, sanığın çatı katı yaptırmak için tanık İ.C ile anlaştığı ve işte çalışmak üzere bir işçinin getirilmesini talep ettiği, tanık İ'nin de katılanı bulduğu ve birlikte çalışmaya başladıkları, çalışma esnasında katılanın merdiven boşluğuna konulan kalas üzerine basarak ölçü alacağı sırada kalasın kayması ile yere düşerek nitelikli yaralanması ile sonuçlanan olayla ilgili olarak, inşaat mühendisi, iş güvenliği uzmanı bilirkişilerden oluşturulacak heyetten, olayda sanığın bir kusuru olup olmadığı yönünde rapor aldırılması ve sonucuna göre de sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekirken, dosya kapsamı ile örtüşmeyecek şekilde yapılan değerlendirme ve eksik inceleme sonucu sanık hakkında yazılı şekilde beraat kararı verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2011/23621, K. 2012/16921, 04.07.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁸⁵ “Dosya içeriğine göre; sanığın sahibi olduğu odun kömür deposunda günlük yevmiye karşılığı çalışan 30 yaşlarındaki K.A.'nın, sanığın talimatı ve ısrarı üzerine, ilk defa kullandığı motorlu testere ile kereste kestiği esnada, sol el 2. parmağının orta (2) derecede kemik kırığı oluşacak şekilde yaralandığı iddiasına konu olayda; olayın meydana geliş şekli, tarafların kusur durumu ve derecesinin kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde belirlenmesi amacıyla, iş sağlığı ve iş güvenliği uzmanı bilirkişiden rapor alınarak, sonucuna göre, sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken; uzmanlık gerektiren konuda re'sen kusur tayini yapılarak, sanığın kusursuz olduğundan bahisle, eksik incelemeyle yazılı şekilde hüküm kurulması, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/5099, K. 2012/28445, 25.12.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁸⁶ Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 144.

Bilirkişilik alanında yakın tarihlerde, 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu (BK)⁷⁸⁷ ile kanuna dayalı Bilirkişilik Yönetmeliği⁷⁸⁸ yürürlüğe girmiştir. Sözü edilen kanun; yargısal alandaki bilirkişi faaliyetlerini düzenlemekte olup, bilirkişilerin nitelikleri, eğitimi, seçimi ve denetimine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi ile bilirkişilik için etkin ve verimli bir kurumsal yapı oluşturulmasını amaçlamaktadır (BK m. 1). Yönetmeliğin amacı ise; bilirkişiliğe başvuru ve kabul şartları, bilirkişilerin nitelikleri, eğitimi, sicil ve listeye kaydı, görevlendirilmesi, uymaları gereken temel ve etik ilkeler, çalışma esasları, denetimi, sicil ve listeden çıkarılması ile Bilirkişilik Danışma Kurulu, Bilirkişilik Daire Başkanlığı ve bilirkişilik bölge kurullarının çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir (Yönt. m. 1).

Doktrinde bilirkişi incelemesinin çoğu kez teknik ayrıntıları irdeleyen ve mahkemeye yardımcı olan fonksiyonunu aşarak kusur değerlendirmesini de içermesi eleştiri konusu yapılmaktadır⁷⁸⁹. Bilirkişinin yapacağı inceleme, işin teknik kısmıyla ilgili olmalı, hâkimin yetkisinde olan kusur değerlendirmesini içermemelidir⁷⁹⁰. BK içerisinde ise bilirkişi incelemesinin sınırları kesin ve açık biçimde çizilmiştir. Anılan kanuna göre bilirkişi, çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren konular dışında açıklama yapamayacak, hukuki nitelendirme ve değerlendirmelerde bulunamayacaktır (BK m. 3/2). Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren husus açıkça belirtilmeden ve inceleme yaptırılacak konunun kapsamı ile sınırları açıkça gösterilmeden bilirkişi görevlendirmesi yapılamayacaktır (BK m.3/6).

Bilirkişilik kurumunu düzenleyen yeni kanun ve yönetmelik sonrasında, iş kazası uyuşmazlıklarında bilirkişilerden kusur tespiti yapmaları artık beklenmemektedir. Bilirkişilerin bundan böyle, iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerini teknik yönleri de içerecek biçimde irdeleyerek, uyuşmazlığın çözümünde hâkime yardımcı olmaları beklenmektedir. Bu

⁷⁸⁷ “Bilirkişilik Kanunu (6754 Sayılı Kanun)” Resmi Gazete, 29898 (24.11.2016).

⁷⁸⁸ “Bilirkişilik Yönetmeliği” Resmi Gazete, 30143 (03.08.2017).

⁷⁸⁹ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 551.

⁷⁹⁰ Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 293; Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 197.

anlamda, kanun hükümlerinin doktrin eleştirilerini büyük ölçüde karşıladığı söylenebilir. Bununla beraber bize göre, anılan çarpıklığın yerleşmesinde yargılamanın adil ve sağlıklı olarak yürütümünü sağlayacak objektif koşullardaki (fiziki ve teknik imkânlar, makul iş yükü vb.) eksikliklerin de önemli bir etken olduğu gözden kaçırılmamalıdır⁷⁹¹. Adil ve sağlıklı yargılama için gerekli objektif koşulların gerektiği gibi oluşturulmaması ise, bilirkişi incelemeleri için mevzuatla belirlenen sınırların (daha önceki uygulamalarda olduğu gibi) dolaylı yollarla aşılmasına yol açabilecektir. BK ve yönetmeliğin uygulama başarısı, yürürlük tarihinden itibaren ancak belli bir süre geçtikten sonra anlaşılabilir. Yeni uygulamaya ilişkin veriler henüz bilimsel değerlendirme yapabilecek sayı ve olgunluğa erişmediğinden, çalışmamızda Yargıtay'ın büyük ölçüde BK öncesinde verdiği kararlar ile doktrin görüşleri analiz edilebilmiştir.

İş kazasından doğan cezai sorumluluk bakımından bilirkişi incelemesi bazı özellikler göstermektedir. Öncelikle, işyerinde alınması gereken iş sağlığı ve güvenliği önlemleri ile iş kazasına neden olan etkenlerin belirlenmesinin genel olarak, uzmanlık ve teknik bilgiyi gerektirdiği söylenebilir⁷⁹². Dolayısıyla bilirkişi incelemesine; iş kazasının oluş şekli⁷⁹³,

⁷⁹¹ Aynı yönde Narter, *İş Sağlığı*, s. 646.

⁷⁹² Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 182.

⁷⁹³ “Sanık S.G.'nin kamyon şoförü olduğu ve M.İ.K. isimli şahsın sahibi olduğu K... Limited Şirketinin faaliyet gösterdiği işyerine ahşap palet yüklemek için gittiği, forkliftle ahşap paletlerin bir kısmı yüklendikten sonra, sanık S. idaresindeki kamyonun yön değiştirmek üzere hareket ettiği, kasadaki paletlerin bu sırada arkadan geçmekte olan katılanın üzerine devrilmesi sonucu, katılanın vücudunda birden fazla kırık oluşacak şekilde yaralandığı olayda; iş güvenliği uzmanlarından oluşan 10/03/2011 tarihli bilirkişi raporunda olayın dengede bağlanmamış paletlerin meyilli zeminde park edilmiş aracın hareket etmesiyle gerçekleştiği belirtilmiş olup, söz konusu paletlerin araca dengede bağlanmasından kimin sorumlu olduğunun, sanığa manevra yapması konusunda kimin talimat verdiğinin tespit edilmesinden sonra, sanığın ve olayda kusuru bulunabilecek diğer sorumluların kusur durumuna ilişkin konusunda uzman üçlü bilirkişi heyetinden rapor alınması, sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdir edilmesi gerektiği gözetilmeksizin, yazılı şekilde eksik inceleme ile karar verilmesi, Kanuna aykırıdır[...].” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/2248, K. 2013/23255, 10.09.2013 (UYAP Bilişim Sistemi). Yüksek Mahkemenin belirtilen kararında, yerel mahkemenin bilirkişi heyeti raporunun iş kazasının oluş şekline ilişkin belirlemesi çerçevesinde önce görev ve sorumluluk araştırması yapması, ondan sonra ise kusur tespiti için ikinci bir bilirkişi incelemesi yaptırması gerektiği ifade edilmiştir.

alınması gereken iş sağlığı ve güvenliği önlemleri⁷⁹⁴, dikkat ve özen yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediği⁷⁹⁵, iş kazasına neden olan etkenler⁷⁹⁶, karmaşık iş ilişkilerinde görev ve sorumlulukların belirlenmesi⁷⁹⁷, kusur tespiti⁷⁹⁸ gibi hususlar için başvurulabilir. Anılan hallerde bilirkişi incelemesi yaptırılmaması Yargıtay tarafından bozma nedeni yapılabilecektir.

Kusur tespitine ilişkin bilirkişi incelemelerinin maddi deliller tamamen tespit edildikten sonra yapılması, sağlıklı kusur değerlendirmesi ve isabetli hüküm kurulması açısından önem arz edecektir. Nitekim Yargıtay kararlarında da genellikle bilirkişi incelemesi yaptırılmadan önce mahkemece yapılması gereken araştırma işlemlerine işaret edilmektedir⁷⁹⁹.

Somut olayın koşullarına göre bilirkişi incelemesinin, iş kazasının meydana geldiği yerde mahkemece⁸⁰⁰ icra edilecek keşif işlemiyle birlikte

⁷⁹⁴ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 194. “*Katılanın, sanığa ait beyaz eşya dükkanında malları istif etmek ve satılan beyaz eşyayı araca yükleyip teslim etmekle görevli işçi olduğunun anlaşılması karşısında; sanık işverenin olay yerinde alması gerekli önlem ve yapması gereken uyarılar yönünden sorumluluğu bulunup bulunmadığının iş güvenliği uzmanlarından oluşturulacak bilirkişi heyetince incelenmesi, varsa kusur oranının tespiti gerektiği gözetilmeden polis memuru bilirkişi raporu ile yetinilerek eksik soruşturma ile yazılı şekilde hüküm tesisi, Kanuna aykırı[dır]...*” (9. Ceza Dairesi, E. 2006/3671, K. 2006/4875, 2.10.2006 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁷⁹⁵ Gerçekler, *Türk Ceza Kanunu*, s. 293.

⁷⁹⁶ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 194; Yıldırım, *İş Sağlığı*, ss. 151-152.

⁷⁹⁷ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 182. Yazar, iş kazası şeklinde ortaya çıkan ölümlü veya yaralamalı suçlara ilişkin yargılamalarda, bilirkişiye başvurulmasının zorunlu olduğunu ileri sürmektedir.

⁷⁹⁸ “*Meydana gelen iş kazası nedeniyle sanığın kusuru bulunup bulunmadığının uzman iş güvenliği heyetinden rapor alınıp sonucuna göre tespiti gerektiği gözetilmeden eksik araştırma ile hüküm kurulması, Kanuna aykırı[dır]...*” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/19421, K. 2013/10721, 22.04.2013 (UYAP Bilişim Sistemi). Daha önce de ifade edildiği üzere, kusur tespitiyle ilgili bilirkişi raporlarının BK ile birlikte değişim göstermesi, hatta kusur tespitiyle ilgili hiçbir derece değerlendirmesi içermemesi beklenmektedir. Bu konudaki yargı uygulamasının temel çerçevesi ise Yargıtay kararlarıyla belirlenecektir.

⁷⁹⁹ “*Sanıkların işyerindeki görev ve yetkilerine ilişkin tüm evrakların temin edilerek, dosyanın bir bütün halinde ... bilirkişi heyetine tevdi edilerek meydana gelen olayda hangi sanığın neden ötürü kusurunun olduğunu tespit edip açıklayan bir rapor düzenlettirilip sonucuna göre sanıkların hukuki durumlarının takdir ve tayini gerekirken, eksik soruşturma ile yazılı şekilde hüküm tesisi, Kanuna aykırı[dır]...*” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/10629, K. 2012/22724, 02.11.2012 (UYAP Bilişim Sistemi). Yargıtay’ın benzer nitelikte çok sayıda kararı bulunmaktadır.

⁸⁰⁰ CMK m. 83/1 hükmüne göre, “*Keşif, hâkim veya mahkeme veya naip hâkim ya da istinabe olunan hâkim veya mahkeme ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde*

yapılması gerekebilir. Olay yerinin bilirkişi tarafından hâkim ve ilgili diğer sùjelerle birlikte görülüp değerlendirilmesi sonucunda düzenlenecek raporda, dosya üzerinden yapılacak incelemeye istinaden hazırlanacak rapora göre daha sağlıklı ve isabetli tespitler yapılabilir. Dolayısıyla bilirkişilerin yapılan keşfe götürülmesi ve aktif katılımlarının sağlanması gerekir⁸⁰¹. Bununla beraber keşif kural olarak ihtiyari bir usul işleminin olduğu için, iş kazası uyuşmazlıkları bakımından uygulanması da zorunlu değildir. Yargıtay'ın somut olayın koşullarını dikkate alarak keşif yapılmasını mahkemenin takdirine bıraktığı kararları bulunmaktadır⁸⁰². Bununla birlikte, bilirkişi incelemesi öncesinde keşif yapılmasının gerekli görüldüğü hallerde keşif yapılmaması, eksik soruşturma kabul edilerek bozma nedeni yapılmaktadır⁸⁰³.

İş kazası uyuşmazlıklarında görüşüne başvurulacak bilirkişinin niteliği, sıfatı ve niceliği de somut olayın koşullarına göre önemli olabilmektedir. İş kazalarına ilişkin uyuşmazlıkların çözümü, çoğu kez teknik bilgi gerektirdiği için bilirkişilerin görevlerini gerektiği gibi yerine getirebilecek

Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır.”. Dolayısıyla soruşturma aşamasında da (Sulh Ceza Hâkimi veya gecikmesinde sakınca bulunması durumunda Cumhuriyet Savcısı tarafından) keşif yapılması mümkündür.

⁸⁰¹ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 520.

⁸⁰² “Gerekirse, kazanın meydana geldiği yerde keşif de yapılarak, İş Güvenliği Uzmanlarından oluşan bir bilirkişi heyetinden rapor alındıktan sonra karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, eksik soruşturma ile hüküm tesisi, Kanuna aykırı[dır]...” (9. Ceza Dairesi, E. 2006/906, K. 2006/2235, 13.04.2006, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁰³ “Oluşu ve dosya içeriğine göre; katılanın, olay tarihinde, sanığa ait evin giriş kapısının üzerinde yer alan kiremitleri değiştirmek için çıktığı çatıdan düşerek ağır 4. derecede kemik kırığı oluşacak şekilde yaralandığı olayda, her iki tarafın da komşusu oldukları anlaşılan tanıklar F.S. ve A.A.'nın, katılanın 1 yıldır sanığın evinde çalıştığına ilişkin beyanlarına, sanığın hazırlık aşamasında verdiği ve katılanın bahçesi ve evi ile ilgili işlerle ilgili olarak kendisine yardım ettiği şeklindeki ifadesine göre, katılanın sanığın bilgisi dahilinde sanığın evinde çalıştığı sabit olduğu halde, olay yerinde keşif yapıp iş sağlığı ve iş güvenliği uzmanı mühendislerden oluşturulacak bir bilirkişi heyetine inceleme yaptırılıp, olayın meydana gelmesinde tarafların kusurlarının niteliği tespit edilmesinden sonra, sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken, hazırlık aşamasında dinlenilmeyen tanık beyanlarına dayanılarak ve hükümün gerekçesinde, yargılama aşamasında hiç dinlenilmediği halde, sanığın oğlunun katılanı çatıya çıkmaması konusunda uyardığı şeklindeki dosya kapsamı ile örtüşmeyen hatalı gerekçelerle ve eksik soruşturma ile yazılı şekilde hüküm tesisi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/9197, K. 2013/2148, 24.01.2013, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 3. Ceza Dairesi, E. 2012/4813, K. 2013/10449, 14.03.2013; 12. Ceza Dairesi, E. 2012/26122, K. 2013/12161, 02.05.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

ölçüde uzmanlığa ve deneyime sahip olması gerekir⁸⁰⁴. Yargıtay'ında iş kazası uyuşmazlığında kusur tespitinde yararlanılması gereken bilirkişilerin nitelik, sıfat ve niceliklerini açıkça belirttiği birçok kararı bulunmaktadır. Anılan kararlarda bilirkişi incelemesinin genellikle iş sağlığı ve güvenliği uzmanları veya teknik üniversitelerin ilgili bölümlerinden seçilecek kişilerden oluşturulacak bir heyete yaptırılması gerektiği ifade edilmektedir⁸⁰⁵. Buna karşılık Yüksek Mahkemenin, iş güvenliği uzmanı olan tek bilirkişi tarafından hazırlanan raporun oluşa uygun bulunduğu ve isabetli değerlendirme yaptığı sonucuna vardığı bazı uyuşmazlıklarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının, kusur tespitinin heyet raporuyla yaptırılmasına ilişkin tebliğname görüşlerine katılmamıştır⁸⁰⁶.

Bazı Yargıtay kararlarında, somut olayın koşullarına göre bilirkişi heyetine dâhil edilmesi gereken kişilerin özel sıfatlarına da yer verilmektedir⁸⁰⁷. Öte yandan bilirkişi incelemesinin kimlerle

⁸⁰⁴ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, ss. 191-192, s. 194; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 183.

⁸⁰⁵ “Olay tarihinde mağdurun sanığa ait evin dış boyasını yaptığı sırada iskeleden düşerek yaralandığı olay nedeniyle; soruşturma aşamasında inşaat mühendisi bilirkişiden alınan 16/03/2009 tarihli bilirkişi raporu ile bir iş kazası olan ve katılanın yaralanmasıyla sonuçlanan olayın meydana gelmesinde, katılan Ö.G.'nin 3/8, sanıkla anlaşılabilir işi alan ve aşamalarda tanık sıfatıyla dinlenilmiş olan Ö.G.'nin 3/8 ve sanık T.K.'nin ise 2/8 oranında kusurlu olduğu belirtilmiş olmasına karşın, mahkemece, kusur durumunun kuşkuyla yer vermeyecek biçimde saptanması için dosyanın işçi sağlığı ve iş güvenliği uzmanlarından oluşturulacak bilirkişi heyeti veya Teknik Üniversitelerin ilgili bölümlerinden oluşturulacak bilirkişi heyetine tevdi ile alınacak rapora göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken, dosyada mevcut bilirkişi raporuna da aykırı olarak sanığın atılı suçu işlediği yönünde somut, geçerli ve yeterli kanıt olmadığı belirtilerek yetersiz ve dosya kapsamına uygun düşmeyen gerekçe ve eksik inceleme ile sanığın beraatine karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/2248, K. 2013/23255, 10.09.2013, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 9. Ceza Dairesi, E. 2007/9193, K. 2008/13196, 03.12.2008; E. 2008/6931, K. 2009/12927, 23.12.2009; 12. Ceza Dairesi, E. 2011/19212, K. 2012/13267, 28.05.2012; E. 2011/20419, K. 2012/16054, 26.06.2012; E. 2012/18227, K. 2013/10734, 22.04.2013; E. 2012/28329, K. 2013/17280, 25.06.2013; E. 2013/3055, K. 2013/28510, 10.12.2013; E. 2013/23244, K. 2014/16347, 02.07.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁰⁶ 12. Ceza Dairesi, E. 2011/16503, K. 2012/13561, 30.05.2012; E. 2012/32958, K. 2013/19381, 09.09.2013; E. 2014/20590, K. 2015/9979, 05.06.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁰⁷ “Sanık Ö.N.'nin işletme müdürü olduğu iş merkezi bina camlarının alt profillerinin esnemesinden dolayı camların sökülmesi ve profillerin yenilenmesi amacıyla sökümlerinin işinin ölenlerin sahibi bulunduğu şirkete verildiği, sanık E.C.'nin ise makine mühendisi olup olayda kullanılan dış cephe asansörünün bakım ve tamir işini sözleşme ile yürüttüğü, olay günü iş merkezinin dış cephe kaplamalarının bakım ve onarım işleri için cephe asansörü üzerinde 5. kat hizasında çalışırken asansörün halatlarının koparak, emniyet fren tertibatının çalışmaması sonucu sepetin aşağıya düşerek içindeki

yapılabileceğine ilişkin olarak verilen kararlar, olayın işyerinde meydana gelmesi⁸⁰⁸, iş kazası niteliğinde olması⁸⁰⁹ gibi belli olgulara da dayandırabilmektedir. Doktrinde, bilirkişilik görevini üstlenme konusunda iş güvenliği uzmanlarına öncelik veren yaklaşım, kusurlu failerin tespiti açısından yararlı görülmele birlikte, normatif bir değerlendirme olan kusur tespiti için yetersiz kaldığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Sözü edilen görüşe göre, yalnızca iş güvenliği uzmanları veya iş müfettişleri tarafından hazırlanan raporlarda ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine ve oluşa aykırı mütalaalar bulunabilmektedir⁸¹⁰. Anılan olumsuzluğu engellemek için, soruşturma ve kovuşturma aşamalarında oluşturulan bilirkişi heyetlerine iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarının yanı sıra Ceza Hukuku alanında uzman kişilerin de dâhil edilmesi önerilmiştir⁸¹¹. Doktrinde ileri sürülen bu görüşlerin ise, BK m. 10/4'te yer alan ve CMK m. 63/1'e de eklenen *hukuk alanı dışında ayrı bir uzmanlığı bulunmayan hukuk öğrenimi görmüş kişilere bilirkişilik yolunu kapatan* hükümler karşısında uygulanabilmesi pek mümkün görünmemektedir.

şahısların ölmesi şeklinde gerçekleşen olayda hükme esas alınan bilirkişi raporunu hazırlayan bilirkişilerden en az birinin, konusunda uzman makine mühendisi olması gerekirken inşaat mühendisi ve iş güvenliği uzmanı olan kişilerin düzenlediği rapora itibar edilerek sanıklar hakkında hüküm tesisi, ... Kanuna aykırı[dır]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2012/5722, K. 2012/28768, 27.12.2012 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2011/20299, K. 2012/13327, 28.05.2012; E. 2012/5456, K. 2012/23671, 12.11.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁰⁸ "*Olayın sanığın işyeri olarak kullandığı dükkanda meydana geldiğinin anlaşılması karşısında, iş güvenliği konusunda uzman bilirkişiden rapor alındıktan sonra, sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerektiği düşünülmeden, komiser yardımcısı bilirkişininin düzenlediği rapora dayanılarak yazılı şekilde hüküm kurulması, Kanuna aykırı[dır]...*" (12. Ceza Dairesi, E. 2011/2194, K. 2011/2613, 10.10.2011 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁰⁹ "*...olayın, iş kazası niteliğinde bulunduğu anlaşılması karşısında, iş güvenliği uzmanlarından oluşturulacak bilirkişi kurulundan kusurunun bulunup bulunmadığı hususunda rapor alındıktan sonra, sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerektiği düşünülmeden, yazılı şekilde hüküm kurulması, ... Kanuna aykırı[dır]...*" (12. Ceza Dairesi, E. 2012/5164, K. 2012/7477, 19.03.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸¹⁰ Özkan, "Kusur Tespiti", ss. 518-519; Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 113.

⁸¹¹ Bayram, *İş Sağlığı*, s. 256; Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 113. İş Mahkemeleri tarafından alınan veya kolluk tarafından hazırlanan raporlarla yetinilmeyerek Ceza Hukuku özellikleri çerçevesinde uzman bilirkişi raporu alınması gerektiği yönünde ise bkz. Özen ve Tozman, "Ceza Sorumluluğu", s. 233.

İş kazası yargılamasında bilirkişi, uyuşmazlığın taraflarına eşit mesafede, bir başka ifadeyle tarafsız olmalıdır⁸¹².Bilirkişi, görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız, tarafsız ve objektif olarak yerine getirmelidir (BK m. 3/1). Belirtilen kuralın ihlali durumunda bilirkişinin reddi mümkündür (CMK m. 69).

Bilirkişinin yargılamanın farklı evrelerinde farklı yönde mütalaalar vermemesi, ortaya yeni delil çıkmadıkça kendi görüşlerinde çelişkiye düşmemesi de dikkat edilmesi gereken bir husustur. Nitekim Yargıtay, bilirkişi incelemelerindeki kusur tespitlerinin farklı yapıldığı bir uyuşmazlıkta, aynı bilirkişinin yargılamanın kanun yolu bozmasından önce ve sonra görevlendirilmesinin doğru olmadığını belirtmiştir⁸¹³. Başka bir kararda ise, verilen mütalaaların çelişkili olmaması ve oluşa uygun bulunması koşuluyla, yargılamanın farklı aşamalarında aynı bilirkişinin görüşüne başvurulabileceği ifade edilmiştir⁸¹⁴.

Bilirkişi raporları yapılacak görevlendirmeye uygun yeterlilikte olmalıdır. Mahkemece bilirkişi raporunun uyuşmazlığın çözümü için yeterli görülmediği hallerde, aynı bilirkişilerden ek rapor düzenlenmesi istenebileceği gibi başka uzmanlara yeni bir bilirkişi incelemesi de yaptırılabilir⁸¹⁵.

⁸¹² Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 183.

⁸¹³ “Her ne kadar bozma öncesi sanığı tamamen kusurlu gösteren 20/03/2009 tarihli rapor ile bozma sonrası düzenlenen 15/03/2013 tarihli sanık ile ölenin eşit kusurlu olduğunu bildiren raporda aynı bilirkişi olarak C.T. yer almış ise de; bozma sonrası aldırılan 15/03/2013 tarihli raporda C.T. dışında bilirkişiler ...olması, raporun müştereken düzenlenmesi ve oluşa uygun bulunması karşısında, bu husus sonuca etkili görülmediğinden bozma nedeni yapılmamıştır.” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/6740, K. 2014/10863, 05.05.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸¹⁴ “Cumhuriyet Savcılığınca bilirkişi olarak seçilen C.T.’nin kusur raporuna istinaden sanık hakkında kamu davası açılmış, aynı bilirkişinin mahkemece oluşturulan bilirkişi heyetinde yer alması hukuka aykırı görülmemiş, her iki raporda belirtilen hususlar, iş güvenliği ve işçi sağlığına ilişkin tespit edilen eksiklikler, izafe edilen kusur durumları isabetli ve olayın oluş şekli ile uyumlu olduğu anlaşılacakla tebliğnamedeki bozma görüşüne iştirak edilmemiştir.” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/3925, K. 2012/25718, 29.11.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸¹⁵ Müngen, “Yaptırımlar”, s. 23; Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 153.

Yargıtay'ın iş kazası uyuşmazlıklarında; kusur tespiti ve dağılımını kesin olarak yapmayarak tereddüde neden olan⁸¹⁶, sanıkların kurum içindeki görev ve sorumluluklarını dikkate almayan⁸¹⁷, ölenlerin hangi nedenle kusurlu olduklarını irdelemeyen⁸¹⁸, ölenin kusurunu değerlendirmeyen⁸¹⁹, sanıkların hangi görevini, ne şekilde ihlal ettiğini göstermeyen⁸²⁰ bilirkişi raporlarının hükme esas alınamayacağına dair kararları bulunmaktadır. Buna karşılık oluşa uygun, kusur değerlendirmesini isabetli olarak yapan, dosyadaki diğer delil ve raporlarla uyumlu bilirkişi raporları, iş kazası uyuşmazlığının çözümünde yeterli kabul edilmekte ve bu yöndeki bozma talepleri geri çevrilmektedir⁸²¹.

İş kazası uyuşmazlıklarında yapılan bilirkişi incelemeleri neticesinde verilen mütalaalar arasında⁸²² kusur değerlendirmesi yönünden çelişki bulunabilmektedir. Mahkemece söz konusu çelişki giderilmeden karar verilmesi ise, Yargıtay tarafından genellikle bozma nedeni yapılmaktadır. Örneğin bir iş kazası davasında sanıkların, iki bilirkişi raporunda kusurlu, bir bilirkişi raporunda ise kusursuz oldukları belirtilmiştir. Mahkemece

⁸¹⁶ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/8873, K. 2013/12038, 02.05.2013; E. 2012/28329, K. 2013/17280, 25.06.2013; E. 2013/7107, K. 2014/6537, 17.03.2014 (UYAP Bilişim Sistemi). Yüksek Mahkemenin BK yürürlüğe girdikten sonra aynı gerekçeyi bozma nedeni kabul edip etmeyeceği zamanla anlaşılacaktır.

⁸¹⁷ 9. Ceza Dairesi, E. 2007/5177, K. 2007/5738, 28.06.2007 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸¹⁸ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/27936, K. 2012/26696, 10.12.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸¹⁹ 12. Ceza Dairesi, E. 2011/18662, K. 2012/10702, 24.04.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸²⁰ 12. Ceza Dairesi, E. 2011/17031, K. 2012/1541, 31.01.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸²¹ “Olay ile ilgili olarak Sosyal Güvenlik Kurumu Teftiş Başkanlığı'nın 01.04.2008 tarihli rapor içeriği ile olay yeri keşfi sonrası İş Güvenliği ve Sağlığı Uzmanından aldırılan bilirkişi raporunun içeriğinin uyumlu olduğu, bilirkişi raporunda olayın oluş şekli ve kusur belirlemesinin yerinde ve yeterli olduğu, dosya kapsamından sanığın iş yerinde bulunan sobanın tiner, boya artığı gibi yanıcı maddelerle yakıldığını bilmesi, yapacağı denetimlerle çalışma yerinin güvenliği tehdit eden bu uygulamayı engellemesi gereken iş yeri sorumlusu sanığın asli kusurlu olduğu anlaşıldığından, tebliğnamede ... [bilirkişi heyetinden başka bir rapor alınması yönündeki] bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir.” (12. Ceza Dairesi, E. 2011/16503, K. 2012/13561, 30.05.2012 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/32958, K. 2013/19381, 09.09.2013; E. 2014/20590, K. 2015/9979, 05.06.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸²² Çelişki bulunan bilirkişi raporları, soruşturma veya kovuşturma aşamasında alınan raporlar olabilir. Ayrıca yargılama aşamalarında aldırılan raporlarla iş kazasıyla ilgili idari tahkikat raporundaki tespitler arasında da uyumsuzluk olabilmektedir. Anılan bu sonuncu durumun bozma nedeni yapıldığı bir karar için bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/11988, K. 2012/24363, 19.11.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

sanıkların kusursuz oldukları yönünde görüş bildiren rapora itibar edilerek beraatlerine karar verilmesi, Yüksek Mahkeme tarafından raporlar arasındaki çelişkinin giderilmediği gerekçesiyle bozma nedeni sayılmıştır⁸²³. Bilirkişi raporları arasındaki çelişkinin kusur derecesine ilişkin olması halinde de söz konusu uyumsuzluğun giderilmesi gerektiğine karar verilmektedir⁸²⁴. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun yakın tarihli bir kararında ise, çelişkinin giderilmesinin gerekliliği bakımından dikkate alınması gereken kıstasın maddi gerçeğin ortaya çıkarılması olduğu ifade edilmiştir. İş kazasının oluşunun ve taksirli eylemlerin yeterli düzeyde aydınlatılması halinde, çelişkili gibi görünen raporlardan dosya kapsamına uygun olan hükme esas alınabilecektir⁸²⁵.

Bilirkişi raporları arasındaki çelişki, sözü edilen uyumsuzlukları giderecek nitelik ve sayıdaki bilirkişilerden oluşturulacak bir heyet tarafından hazırlanacak raporla giderilmelidir⁸²⁶. Elbette son hazırlanan

⁸²³ “Hükme esas alınan ve sanıkların kusursuz olduğunu belirleyen 27.10.2008 tarihli bilirkişi raporunun aksine, olay tarihinde aynı kapalı ortam içinde hem yanıcı madde olan solventin, hem de kaynak makinasının kullanılmasına göz yuman sanıkların kusurlu olduklarını belirleyen 05.03.2007 ve 23.01.2009 tarihli bilirkişi raporları arasında çelişki bulunması nedeniyle, iş güvenliği uzmanlarından oluşan bir bilirkişi heyetinden çelişkiyi giderecek şekilde yeni bir kusur raporu alındıktan sonra, sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde sanıkların beraatine karar verilmesi, Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/19896, K. 2012/25525, 28.11.2012 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 9. Ceza Dairesi, E. 2006/7777, K. 2007/3784, 03.05.2007; E. 2008/550, K. 2009/10641, 26.10.2009; 12. Ceza Dairesi, E. 2011/4915, K. 2011/8301, 14.12.2011; E. 2011/22881, K. 2012/15578, 20.06.2012; E. 2012/13808, K. 2012/25228, 26.11.2012; E. 2012/14585, 2013/6686, 19.03.2013; E. 2015/13540, K. 2017/2611, 30.03.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸²⁴ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/5157, K. 2013/27884, 04.12.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸²⁵ “Dosyada mevcut birden çok rapor arasında bariz çelişki bulunması durumunda bu çelişkinin giderilmesi gerekir. Ancak, her çelişkinin giderilmesi için yeni bir bilirkişi incelemesi yapılması zorunlu değildir. Buradaki kıstas maddi gerçeğin hiçbir şüpheye yer verilmeyecek biçimde ortaya çıkarılmasıdır. Bilirkişiye başvurulma nedeni olan çözümlü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hususlar yeterince açıklığa kavuşturduğu ahvalde, artık yeni bir bilirkişi incelemesi yapılmasına gerek yoktur.. Dosyada bulunan bilirkişi raporları arasında olayın gerçekleşme şekli ve tarafların taksirli davranışlarının neler olduğu hususlarında bir çelişki bulunmadığından, takdir hakime ait olan kusur durumu ile ilgili raporlardaki farklılıklar nedeniyle yeni bir bilirkişi incelemesi yapılması gerekmemektedir. Bu nedenle mahkemece olayın meydana geliş şekline ve sanığın kusurlu davranışına ilişkin aralarında çelişki bulunmayan raporlardan üç kişilik bilirkişi heyetince hazırlanan rapora itibar edilerek hükme esas alınmasında isabetsizlik bulunmamaktadır.” (Ceza Genel Kurulu, E. 2015/12-1149, K. 2016/182, 05.04.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸²⁶ “... olayda ölenlerin ve sulama birliği encümen üyeleri ile teknik işler müdürü sanık Ö.K., operatör amiri sanık A.T., operatör O.Ç., ölen O.Y.'nin işvereni olan sanık

raporda mevcut deliller, önceki raporlar da dikkate alınarak değerlendirilecek ve çelişkinin kaynağı tespit edilerek nasıl çözüme kavuşturulduğu açıklanacaktır. Buna karşılık bilirkişi mütalaaları arasında çelişki bulunan her durum bozma nedeni olmayabilir. Nitekim Yargıtay, yerel mahkemenin alanında ehil olan bilirkişilerin hazırladığı raporu hükme esas olarak oluşa uygun ve isabetli değerlendirmede bulunması halinde, bilirkişi raporları arasındaki çelişkinin giderilmesi yönündeki talepleri geri çevirmektedir⁸²⁷.

Hâkim kural olarak, bilirkişi raporu ile bağlı değildir⁸²⁸. Zira bilirkişi raporu da yargılamada toplanan deliller gibi tarafların tartışmasına açılacak, soruşturma ve kovuşturma makamı tarafından değerlendirilecektir⁸²⁹. Yargıtay, ölenin tam kusurlu olduğu bir iş kazasında, oluşa aykırı bilirkişi

A.V.Y.'nin asli kusurlu olduğunun, kovuşturma aşamasında alınan iş güvenliği bilirkişi heyeti tarafından hazırlanan 17.04.2008 tarihli raporda, sulama birliği başkanı sanık Z.S. ile encümen üyeleri sanıklar N.A., A.R.A., M.E., E.Y., R.U. ve H.İ.B.'nin asli kusurlu, teknik işler müdürü sanık Ö.K.'nin tali kusurlu olduklarının, sanıklar A.T., O.Ç. ve A.V.Y.'nin ise kusurlarının bulunmadığının, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku öğretim görevlisi bilirkişi heyeti tarafından hazırlanan 22.12.2009 tarihli raporda ise, sanıklar Ö.K., O.Ç. ve A.T.'nin kusurlu oldukları, encümen kurulu üyelerinin ise kusurlarının bulunmadığının belirtilmesi karşısında, kusur konusunda oluşan tereddüt ve raporlar arasındaki çelişkinin giderilmesi, sanıkların olay nedeniyle kusur ve sorumluluğunun bulunup bulunmadığının kesin olarak tespiti için iş güvenliği uzmanı, iş hukuku konusunda uzman hukukçu ve inşaat mühendisinden oluşturulacak üç kişilik bilirkişi heyetinden sanıkların sıfat ve konumları ile illiyet bağı da gözetilerek önceki raporlar da değerlendirilip tartışılarak ayrıntılı ve gerekçeli rapor alınması, sonucuna göre de tüm sanıkların hukuki durumlarının tayin ve takdiri gerekirken, eksik incelemeye dayalı olarak yazılı şekilde karar verilmesi, ... Kanuna aykırıdır[ır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/21311, K. 2013/14173, 27.05.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸²⁷ “...katılanın T... rafinerisinde taşeron şirket pozisyonunda olan ve sanık M.A.'nın teknik emniyetçi olarak görev yaptığı P.D. şirketinde çalıştığı ve olay günü de tank içinde kaynak yapılacak yerleri spiral makinasına bağlı tel fırça ile temizlediği sırada makineden fırlayan telin gözüne batması nedeniyle basit tıbbi müdahale ile giderilemez nitelikte yaralanması şeklinde meydana gelen olayda, katılanın olay sırasında gözünde şirket tarafından verilen gözlük bulunduğunu beyan ettiği ve katılana olaydan 10 gün önce 11.03.2009 tarihinde T... A.Ş. tarafından iş güvenliği eğitimi verildiği de dikkate alındığında sanık M.A. hakkında beraat kararı verilmesinde isabetsizlik bulunmadığı anlaşıldığından tebliğnamedeki [soruşturma ve kovuşturma aşamalarında alınan bilirkişi raporlarındaki çelişkinin giderilmesi için üçüncü bir bilirkişi raporu alınmasına yönelik] bozma öneren görüşe iştirak edilmemiştir.” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/2022, K. 2013/23475, 11.10.2013 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/1012, K. 2012/19874, 26.09.2012; E. 2013/2307, K. 2013/22611, 04.10.2013; E. 2013/7228, K. 2013/28664, 11.12.2013; E. 2013/5842, K. 2014/1217, 22.01.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸²⁸ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 196.

⁸²⁹ Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 144.

raporunu hükme esas alarak sanıkların mahkûmiyetine ilişkin olarak verilen yerel mahkeme kararını bozduğu bir kararında, bilirkişi raporunun bağlayıcılık ölçüsünü şöyle ifade etmiştir:

CMK'nın 62, 63 ve 67. maddelerinde bilirkişi atanması, bilirkişi raporu ve uzman mütalaası alınmasına ilişkin düzenlemelere yer verilerek çözümü uzmanlığı özel veya teknik bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişi görüşüne başvurulacağı ancak, bilirkişi raporlarının mahkemeyi bağlayıcı değil delilleri değerlendirme vasıtalarından biri olduğu, mahkemelerin gerekçelerini açıklamaları suretiyle bilirkişi raporuna itibar edip etmeme hususunda takdir ve değerlendirme hakkını haiz bulunduğu, bilirkişi tarafından münhasıran hakim in yetkisinde bulunan kusurluluk konusunda, herhangi bir değerlendirme yapılmaması gerekmekte birlikte bu yöndeki bir değerlendirmenin de hakimi bağlayıcı bir yönünün bulunmadığının belirtilmesine rağmen, oluşa uygun düşmeyen bilirkişi raporuna itibarla sanıkların beraatleri yerine yazılı şekilde mahkumiyetlerine karar verilmesi; Kanuna aykırı[dır]...⁸³⁰.

Buna karşılık oluşa uygun bulunan bilirkişi raporlarına (yargılamada alınan diğer raporlarla çelişse dahi) yerel mahkemece itibar edilmesi gerekecektir⁸³¹. Yargıtay'ın genel itibarıyla, ehil kişiler tarafından hazırlanan, iş kazasının oluşu, kazaya yol açan etkenler ve kusur tespiti yönünden isabetli değerlendirmeler yapan bilirkişi raporlarının hükme esas

⁸³⁰ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/6256, K. 2014/2619, 04.02.2014 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. Ceza Genel Kurulu, E. 2009/9-62, K. 2009/191, 07.07.2009; E. 2015/12-1149, K. 2016/182, 05.04.2016; 12. Ceza Dairesi, E. 2014/10548, K. 2014/13555, 03.06.2014; E. 2013/23608, K. 2014/16586, 04.07.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸³¹ “Tatil yaptığı otelin plajında yüzerken boğularak ölen şahsın, hareketsiz vaziyette suda olduğunu otelde kalan şahısların barda çalışan görevliye bildirmesi üzerine tespit edildiği, cankurtaran samğın olay sırasında gözetleme kulesinde olmadığı ve otelin gözetleme kulesinin tüm sahile hakim olmayan bir yerde olup olay yerini görüş imkanının kısıtlı olduğu dikkate alındığında; iş güvenliği uzmanlarınca düzenlenen 17.01.2008 ve 15.05.2009 tarihli bilirkişi raporlarında sanıkların kusurlu oldukları belirtildiği halde, sanıkların olayda kusurlarının bulunmadığı şeklindeki oluşa uygun olmayan gerekçe ile yazılı şekilde beraat kararı verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/9840, K. 2013/891, 14.01.2013 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/15009, K. 2012/24607, 20.11.2012; E. 2013/1629, K. 2013/19158, 03.09.2013; E. 2013/3286, K. 2013/22589, 03.10.2013; E. 2013/7182, K. 2014/1337, 23.01.2014 (UYAP Bilişim Sistemi). Çelişen bilirkişi raporlarından oluşa uygun olanın hükme esas alınması gerektiğine dair ise bkz. 9. Ceza Dairesi, E. 2008/7120, K. 2010/3578, 29.03.2010; E. 2008/14846, K. 2010/5332, 13.05.2010; 12. Ceza Dairesi, E. 2012/9780, K. 2012/22781, 02.11.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

alınması, buna karşılık belirtilen koşulları sağlamayan raporlara itibar edilmemesi gerektiğini ifade ettiği söylenebilir.

b) Kusur dağılımı

Mahkeme tarafından failer arasında yapılacak kusur dağılımı, cezai sorumluluk bakımından son derece önemli bir yargılama faaliyeti olduğu gibi özellikle taksirli suçlar bakımından önem arz eden bir husustur. Zira failin alacağı ceza miktarı kusuru ölçüsünde olacaktır⁸³². Nitekim TCK m. 22/4 hükmüne göre, “*Taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek ceza failin kusuruna göre belirlenir.*”. TCK m. 22/5 hükmüne göre de, “*Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.*”.

Taksirli suçlarda kusur dağılımı, 765 Sayılı TCK yürürlükte olduğu dönemde matematiksel olarak yapılmaktaydı. Anılan yöntemde tam kusur oranı 8 birim kabul edilerek, sözgelimi iş kazasında kusuru bulunanlara toplamı 8 birimi geçmeyecek şekilde dağıtılmaktaydı⁸³³. 5237 Sayılı TCK m. 22/4-5 hükmü ile birlikte anılan yöntem terk edilmiştir⁸³⁴. Bunun yerine iş kazasının oluşumunda kusuru daha yoğun olan failin *asli (birinci derece) kusurlu*, daha az yoğun olan failin ise *tali (ikinci derece) kusurlu* olarak ifade edildiği görülmektedir⁸³⁵.

⁸³² Özen, “Sorumluluk”, s. 239; Yıldırım, *İş Sağlığı*, ss. 150-151.

⁸³³ Müngen, “Yaptırımlar”, s. 23. Yargıtay, 765 Sayılı Türk Ceza Kanununun yürürlükte olduğu dönemde meydana gelen bir iş kazası uyuşmazlığında, anılan yöntemde şu ifadelerle işaret etmiştir: “*Hükme dayanak alınan bilirkişi heyeti raporu, gerek kusur oranlarının (8) sekiz üzerinden tayin ve tesbiti yerine (% yüz) üzerinden hesaplanması, gerekse oluş ve dosya kapsamı itibarıyla kanuna uygun ve yeterli görülmediğinden; konu ile ilgili iş güvenliği uzmanlarından oluşan bir bilirkişi heyetinden, her samğin olaydaki konumu ve görevleri dikkate alınarak kusurlu bulunup bulunmadıklarını detaylı şekilde açıklayan rapor alındıktan sonra hukuki durumlarının tayin ve takdiri gerekirken, eksik kovuşturma ile hüküm tesisi, ... Kanuna aykırı[dır]...*” (9. Ceza Dairesi, E. 2007/1877, K. 2007/3244, 11.04.2007, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸³⁴ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 520.

⁸³⁵ Özen, “Sorumluluk”, s. 239; Müngen, “Yaptırımlar”, s. 23. Yargıtay’ın bir kararında belirtilen kurala şöyle değinilmiştir: “*5237 Sayılı TCK’nın 22/4-5. fıkralarına göre taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek cezanın failin kusuruna göre belirleneceği ve birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkesin kendi kusurundan dolayı sorumlu olacağı ve cezalarının da kusura göre ayrı ayrı belirleneceği hükmü nazara alınmaksızın, asli kusurlu olan sanıklar ile tali kusurlu sanıklar hakkında aynı miktarda cezaya hükmedilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...*” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/21311, K. 2013/14173, 27.05.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

Asli-tali kusur tanımlaması bakımından sınırları açık ve net bir ayırım yapmak ve bunu, belirli eylem listeleriyle ifade etmek mümkün değildir. Öte yandan manevi unsur türleriyle (basit-bilinçli taksir gibi) asli-tali kusur ayırımı arasında doğrudan bir ilişki de söz konusu değildir. Doktrinde ise, taksirli suçlarda kusur derecesinin belirlenmesinde failin kişisel bilgi, deneyim ve içinde bulunduğu koşulların belirleyici olduğu belirtilmiştir⁸³⁶. Ayrıca yargısal içtihatlardan yararlanılarak bazı eylem türleriyle ilgili değerlendirmeler yapılabilecektir. Yargıtay yaralamalı bir iş kazası uyuşmazlığında; “iş yerinde işçilerin sağlığını ve iş güvenliğini sağlamak için gerekli olanı yapmak ve bu hususta şartları sağlamak ve araçları eksiksiz bulundurma yükümlülüğünü ihlal eden işverenin 1. derecede (asli), çalışma esnasında güvenli ortamın sağlanmasında ihmali bulunan şantiye şefi ile çalışma ortamı şartları güvenli hale getirilmeden mesai haricinde gece karanlığında işçi çalıştıran ustabaşının ise 2. derecede (tali) kusurlu olduğu” şeklindeki bilirkişi raporunun dosya kapsamı ile uyumlu olduğunu ifade etmiştir. Aynı kararda, katılanın gece çalışamaz raporu olmasına ve raporu işyerine sunmasına rağmen, talimat vererek kendisini gece çalıştıran ustabaşı sanık yönünden bilinçli taksir koşullarının oluştuğu da belirtilmiştir. Yüksek Mahkeme anılan kararıyla bilinçli taksirle tali kusurun bir arada bulunabileceğini kabul etmiş görünmektedir⁸³⁷.

Yargıtay alt işveren çalışanın öldüğü bir iş kazası uyuşmazlığında ise, “çalışanın düştüğü merdiven boşluklarında herhangi bir güvenlik tertibatı, korkuluk ve uyarıcı levha bulundurmamak sureti ile iş kazalarını önleyici tedbirlerin alınmasını sağlamayan şantiye şefinin asli, iş güvenliği tedbirlerinin yeterli şekilde alınıp alınmadığını denetlemeyen inşaat sahibi müteahhit ile işçisinin iş güvenliği tedbirlerinden yoksun çalışmasını önlemeyen alt işverenin tali kusurlu olduğu” yönündeki bilirkişi raporunun

⁸³⁶ Aydın, *İş Sağlığı*, s. 467. Yazar, uzun süre bir işyerinde çalışan iş sağlığı ve güvenliği profesyoneliyle henüz belgesini almış bulunan kişinin kusur ağırlığının farklı olacağını, deneyimi daha fazla olan failin kusur derecesinin diğerine göre daha çok olacağını ileri sürmektedir.

⁸³⁷ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/13091, K. 2016/10814, 23.06.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

dosya oluş ve kapsamına uygun olduğunu belirtmiştir⁸³⁸. Yargıtay ayrıca iş kazasına baskın kusurlu eylemiyle sebebiyet veren işvereni asli kusurlu⁸³⁹, ikinci derece kusurlu eylemiyle sebebiyet veren işvereni ise tali kusurlu⁸⁴⁰ kabul etmiştir.

Taksirli suçun birden fazla kişinin eylemi neticesinde meydana gelmesi halinde her failin kusuru diğer faillerden bağımsız olarak belirlenecektir⁸⁴¹. İş kazasının oluşumunda da birden fazla kişinin kusurlu olması mümkündür. Hatta bir iş kazasının meydana gelmesinde birden fazla kişi asli kusurlu ve/veya tali kusurlu olabilir. Bu gibi durumlarda, TCK m. 22/4-5 hükmü gereğince her fail meydana gelen neticeden kusuru oranında sorumlu olacak ve ona göre cezalandırılacaktır. Kazaya uğrayan çalışanın tam kusurlu olması, bir başka ifadeyle işveren veya vekiline atfedilebilecek herhangi bir kusur bulunmaması halinde ise cezai sorumluluk doğmayacaktır. Nitekim Yargıtay da ölenin tam kusurlu olduğu iş kazasından işveren veya vekilinin sorumlu tutulamayacağına karar vermiştir⁸⁴². İş kazasına uğrayan çalışan,

⁸³⁸ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/3711, K. 2016/1871, 11.02.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸³⁹ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/18152, K. 2013/10059, 16.04.2013 (UYAP Bilişim Sistemi). Sözü edilen kararda; olaya konu yer altı kömür ocağında güvenli kömür üretim, istihsal yönetimini belirleyici tahkimat yönergesi hazırlamak, yönerge çerçevesinde dava konusu iş kazasına sebebiyet verilmemesi bakımından ocaklarda çalışanlar için var olan risk ve tehlikeleri önceden belirleyerek bu tehlikeleri izale edecek önlemleri almak, işyerinde iş kazalarını önlemek için her vardiya, bölüm ve birimde özellikle de gece vardiyalarında etkin iş güvenliği örgütü kurup, etkin denetimi sağlayarak tahkimatın yeterliliğini her vardiyada asgari iki kez denetleyip, ağır ve tehlikeli, riskli işlerden yer altı maden istihsal ve üretim işlerinde etkin denetim ve iş güvenliği ile inisiyatifli çalışanlara bırakmamak gereklerine uymayan işverenin iş kazasına baskın kusurlu eylemiyle sebebiyet verdiği, dolayısıyla asli kusurlu olduğu belirtilmiştir.

⁸⁴⁰ “Sanığın yayla evi olarak kullandığı F. ilçesi Ş. köyünde bulunan eve olay günü geldiğinde elektriklerinin kesik olduğunu gördüğü, arızayı giderebilecek birisini aradığı ve elektrik işi ile amatörce uğraşan ölen B.Y.’yi bulduğu, 25 TL para karşılığı arızayı gidermesi konusunda ölen ile anlaşılan sanığın ölen B.’yi yayla evine getirdiği, ilgili elektrik kurumuna başvurularak elektrik akımı kestirilmediği halde ölenin emniyet kemeri, kauçuk eldiven v.s. güvenlik tertibatı da olmadan elektrik direğine çıktığı ve elektrik akımına kapılarak hayatını kaybettiği, gerek savcılık keşfi sonrası alınan 20.06.2007 tarihli bilirkişi raporunda, gerekse de 15.12.2007 tarihli iş güvenliği uzmanlarından alınan bilirkişi heyeti raporunda belirtildiği üzere, sanığın olayın meydana gelmesine tali kusuru ile neden olduğu anlaşıldığından, mahkumiyeti yerine yerinde olmayan gerekçe ile beraatine karar verilmesi, Yasaya aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/4109, K. 2012/26295, 05.12.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁴¹ Aydınlı, *İş Sağlığı*, s. 467; Yıldırım, *İş Sağlığı*, s. 150.

⁸⁴² “Sanığın B. Ltd. Şti’ nin sahibi olduğu, Ş.P. isimli firma ile yaptıkları anlaşma gereğince, sanığın sahibi olduğu şirketin işçilerinin F.P. isimli şahsın tavuk çiftliğinde ilaçlama yapmak üzere çiftliğe gittikleri, ölen işçinin ilaçlamayı bitirip ilaçlama

işveren veya vekilinin kusurunu ortadan kaldırmayan ölçüde kusurlu da olabilir. Anılan durumlarda çalışan asli kusurlu, işveren veya vekili ise tali kusurlu olabilecektir⁸⁴³. Bir başka olasılık ise, kazaya uğrayan çalışanın tali, işveren veya vekilinin asli kusurlu olması halidir⁸⁴⁴.

Mevzuat hükümleri ve Yargıtay kararları birlikte değerlendirildiğinde, her bir iş kazası bakımından kusur dağılımı için önceden kesin sınırlar

makinasının kablosunu fişten çekmeden toplamaya çalıştığı sırada elektrik akımına kapılarak öldüğü olayda; olay yerinde yapılan incelemede ölenin ayağında kösele ayakkabılar ve zeminin nemli olduğunun, B. isimli şirkete ait uzatma kablosunda 6-7 cm lik yurtık ve bu kablonun içindeki dört kablodan birinde deformasyon olduğunun tespit edildiği, ancak; Sedaş yetkililerinin kablo üzerindeki incelemesinde, deforme olan kabloda elektrik akımı olmayıp kablonun nötr olduğunun saptandığı yine dosyada ölenin ilaçlama operatörü sertifikası ile eğitim aldığına ve kendisine koruyucu malzemelerin teslim edildiğine dair tutanaklar bulunduğu, tanık M.K.'nin ifadesinde de, ilaçlama şirketinin işçilerinin aracında koruyucu malzemelerin bulunduğunu ancak ölenin koruyucu malzemeleri kullanmadığı yönündeki anlatım ve ilaçlama makinası üzerinde elektrik kaçacağı olduğuna dair teknik bir tespitin yapılmadığı hususları birlikte değerlendirildiğinde; sanığa yüklenebilecek kusur bulunmadığı dikkate alınarak. sanığın beraati yerine, varsayıma dayalı olarak ilaçlama makinasında kaçak bulunduğu ve iş güvenliği hususunda yeterli tedbirlerin alınmadığı nedeni ile sanığın kusurlu olduğunu belirten bilirkişi raporlarına itibarla yazılı şekilde mahkumiyet kararı verilmesi, Kanuna aykırıdır[...]" (12. Ceza Dairesi, E. 2013/23608, K. 2014/16586, 04.07.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2015/143, K. 2015/19347, 17.12.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁴³ “Olay tarihinde mermer fabrikasında, ustabaşı olarak çalışan ve tecrübe sahibi olan ölenin vinç ile mermer taşırken her seferinde bir tane taşınması gerektiğini bildiği halde, kapma aparatına birden fazla mermer plakası takarak vinçle kaldırmaya çalıştığı ve bu işlem sırasında yükten uzak da durmayarak plakaların üstüne devrilmesi sonucunda öldüğü olayda; sanıkların iş güvenliği hususunda gerekli eğitim ve gözetim sorumluluğunu yerine getirmemiş olmalarından dolayı tali kusurlu oldukları, nitekim 28.11.2007 tarihli genel teftiş raporunda da işçilerin iş güvenliği hususunda yeterince eğitilmemeleri hususunun eleştirildiği anlaşılmakla, dosya içeriğine ve oluşturma uygun bulunan bilirkişi raporları ile ölenin asli, sanıkların tali kusurlu oldukları belirlenmiş olmasına karşın, yetersiz gerekçelerle [firma ortağı ve fabrika müdürü] sanıkların asli kusurlu olarak kabulü ile temel cezaların tayini sırasında haklarında teşdid uygulanmış olması, Kanuna aykırıdır[...]" (12. Ceza Dairesi, E. 2013/23762, K. 2014/20427, 21.10.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁴⁴ “...[iş kazasında yaralanan] katılanın dalgınlıkla yanlış elektrik direğine tırmanmasının olayın oluşumuna katkısı bulunmakta ise de, işveren olan sanığın gerekli iş organizasyonunu yapmayarak katılanın elektriği kesilmemiş direğe çıkmasını önlememesi, iş düzeni ve disiplinini oluşturamaması, direklere çıkılmadan önce gerilim kontrolü yaptırmaması, topraklama ve kısa devre tedbirlerini aldırması, iş güvenliği malzemelerinin kullanılmasını ve işin teknik personel gözetiminde yapılmasını sağlamaması ile işçilerini kendi inisiyatiflerine terk etmesi nedenleriyle olayın oluşumuna asli kusurlu davranışları ile sebebiyet verdiği [anlaşılmıştır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/3926, K. 2013/26271, 20.11.2013, UYAP Bilişim Sistemi). Yüksek Mahkeme anılan kararında her ne kadar iş kazasına uğrayan çalışanın tali kusurlu olduğunu açıkça ifade etmese de, elektrik direğine tırmanmasının olayda etkisi bulunduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla somut olayda çalışanın tali kusurlu olduğu söylenebilecektir.

belirlenmesinin isabetli bir yaklaşım olmayacağı, somut olayın koşullarının her bir uyuşmazlıkta ayrı ayrı dikkate alınarak değerlendirme yapılması gerektiği söylenebilecektir⁸⁴⁵.

İş kazasının oluşumunda ceza davasında yargılanan sanıklar dışında başka kişilerin de kusurlu eylemleriyle etken olmaları mümkündür. Elbette anılan durum, yargılama aşamalarında isabetli kusur tespitinin yapılmadığı anlamına gelmektedir. Yargılamayı yürüten mahkeme tarafından, iş kazasında dava dışı kişilerin de kusurlu olduğunun tespit edilmesi halinde, kusurlu bulunduğu belirlenen ilgililer hakkında öncelikle yetkili Cumhuriyet Başsavcılığına suç ihbarında bulunularak soruşturma yapılması sağlanmalıdır. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülecek yeni soruşturma sonucunda açılacak kamu davası ise derdest dava ile birleştirilerek tüm sanıkların hukuki durumları birlikte değerlendirilmelidir⁸⁴⁶. Aynı iş kazası nedeniyle iki ayrı dava açılması durumunda da söz konusu davaların birleştirilmesi gerekir⁸⁴⁷. Zira iş

⁸⁴⁵ Yiğit, *Taksirli Suçlar*, s. 191.

⁸⁴⁶ “Sanık müdafinin temyiz dilekçesi ekinde sunduğu inşaat yapım işine ilişkin sözleşme, sözleşme eki olduğu bildirilen şantiyedeki diğer sorumlu kişilerin listesi, taşeron sözleşmesi, iş güvenliği uzmanlığını üstlenen şirketle yapılan sözleşme göz önüne alındığında, A.Y. ve M.Y. ile temyiz dilekçesinde bahsi geçen diğer yetkililer hakkında Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunularak, haklarında dava açılması halinde bu davalarla dosyanın birleştirilip sanık müdafinin dilekçesi ekindeki belgeler de değerlendirilerek, tüm sorumluların hukuki durumunun değerlendirilip, gerektiğinde yeniden bilirkişi incelemesi yapılması gerekirken, sanık ve bir kısım tanık beyanı ile yetinilerek şirket çalışanlarının sorumluluğunu tespiti yarayacak sözleşme, vb. delil toplanmadan eksik inceleme ile hüküm kurulması, Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/2728, K. 2017/7604, 17.10.2017, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/21919, K. 2012/23109, 06.11.2012; E. 2012/32965, K. 2013/21040, 23.09.2013; E. 2013/29522, K. 2014/20647, 22.10.2014; E. 2013/25881, K. 2014/21819, 04.11.2014; E. 2013/24957, K. 2014/24038, 27.11.2014; E. 2014/7798, K. 2015/1339, 27.01.2015; E. 2015/1329, K. 2015/17351, 10.11.2015; E. 2015/15449, K. 2016/13150, 30.11.2016; E. 2017/3141, K. 2017/5745, 30.06.2017 (UYAP Bilişim Sistemi). Sonradan ortaya çıkarılan faillerin kusur durumlarının, sanıklarla birlikte değerlendirilmesine gerek görülmeyen bir karar için bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/22020, K. 2014/14440, 11.06.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁴⁷ “Dairemizin 12.09.2012 tarih ve 2011/24275 E. 2012/18428 K. sayılı ilamı ile bozulmasına karar verilen aynı olayla ilgili mahkemenin 2007/300 E. sayılı dosya ile irtibatlı olup, ilgili dosyanın getirilip bu dosya ile birleştirilmesi, birleştirme mümkün olmadığı takdirde dosyanın tasdikli örneği dosyaya getirilip konusunda uzman bilirkişi heyetinden yeniden rapor alınarak sanığın hukuki durumunun tespit ve tayini yerine eksik inceleme ile beraatine karar verilmesi, Bozmayı gerektirmiş[tir]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/6522, K. 2013/831, 14.01.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

kazasının oluşumunda kusuru bulunabilecek kişilerin kusur dağılımları ve hukuki durumlarının birlikte değerlendirilmesi halinde, mahkemece daha sağlıklı bir sonuca varılacak ve daha isabetli bir hüküm kurulabilecektir.

4) *Kamu davasına katılma*

İş kazalarından ileri gelen ceza kovuşturmalarında kamu davasına katılma; suçtan zarar göreni ifade etmesi, kanun yollarına başvurulması gibi hususlar bakımından önem taşımaktadır.

Kamu davasına katılmayı düzenleyen CMK m. 237 hükmüne göre,

(1) *Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler.*

(2) *Kanun yolu muhakemesinde davaya katılma isteğinde bulunulamaz. Ancak, ilk derece mahkemesinde ileri sürülüp reddolunan veya karara bağlanmayan katılma istekleri, kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilmişse incelenip karara bağlanır⁸⁴⁸.*

Yargıtay ölümlü bir iş kazası uyuşmazlığında, ölen çalışanın babasının soruşturma aşamasında şikâyetçi olmamasının duruşmada şikâyetçi olup kamu davasına katılmasına engel teşkil etmediğine, ölen çalışanın babasının suçtan zarar gören sıfatıyla kamu davasına katılma hakkı bulunduğu ve duruşmada katılma talebi reddedilen sıfatıyla hükmü temyiz etme hakkı bulunduğu karar vermiştir⁸⁴⁹.

⁸⁴⁸ “Katılma isteminde bulunmasına rağmen, bu konuda herhangi bir karar verilmeyen şikâyetçi V.P.’nin, 5271 Sayılı CMK’nın 260. maddesi uyarınca katılma istemi hakkında karar verilmeyenler sıfatıyla hükmü temyiz hakkının bulunduğu, babası İ.U.’nun ölmesi nedeniyle suçtan doğrudan zarar gördüğü anlaşılan ve vekili aracılığıyla hükmü temyiz etmek suretiyle katılma iradesini ortaya koyan şikâyetçinin 5271 Sayılı CMK’nın 237/2. maddesi uyarınca davaya katılmasına karar verilerek yapılan incelemede; ...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/32958, K. 2013/19381, 09.09.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁴⁹ “Ölenlerden R.S.’nin babası şikâyetçi A.S.’nin soruşturma evresinde şikâyetçi olmadığını beyan etmesinin, CMK’nın 237/1. maddesi gereğince davaya katılmaya engel teşkil etmeyeceği gözetilmeden, kovuşturma evresindeki 24.03.2011 tarihli duruşmada şikâyetçi olduğunu, davaya katılmak istediğini beyan etmesine rağmen bu talebi 09.06.2011 tarihli duruşmada reddedilen şikâyetçinin CMK’nın 260. maddesi uyarınca katılma talebi reddedilen sıfatıyla hükmü temyiz hakkının bulunduğu, olay nedeniyle oğlu R.S.’nin ölümü nedeniyle suçtan doğrudan zarar gördüğü anlaşıldığından ve hükmü temyiz etmek suretiyle katılma iradesini yinelediğinden

Kamu davasına katılmanın temel koşulu suçtan zarar görmektir. Yaralamayla sonuçlanan iş kazası bakımından yaralanan çalışan, doğrudan suçtan zarar gören (mağdur) sıfatıyla kamu davasına katılma hakkına sahiptir⁸⁵⁰. Öldürme şeklinde meydana gelen iş kazası bakımından belirtilen hak ölenin suçtan zarar gören yakınlarına ait olacaktır⁸⁵¹. Suçtan zarar görmeyen gerçek veya tüzel kişilerin kamu davasına katılabilmesi ise mümkün değildir. Yargıtay, iş kazası uyuşmazlıklarında, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile sivil toplum derneği⁸⁵², Sosyal Güvenlik Kurumu⁸⁵³ ve Spor Genel Müdürlüğü'nün⁸⁵⁴ suçtan zarar görmedikleri,

mahkemece verilen katılma talebinin reddine ilişkin 09.06.2011 tarihli ara kararın kaldırılmasına ve CMK'nın 237/2. maddesi uyarınca davaya katılmasına karar verilerek yapılan incelemede..." (12. Ceza Dairesi, E. 2014/2778, K. 2014/24524, 03.12.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2011/22881, K. 2012/15578, 20.06.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁵⁰ "Yaralanması nedeniyle suçtan doğrudan zarar gördüğü anlaşılan ve Dairemizin 20.12.2012 tarihli tevdi kararı üzerine kendisine CMK'nın 234/2. maddesi gereğince atanan vekili aracılığıyla süresi içinde hükmü temyiz etmek suretiyle katılma iradesini ortaya koyan şikayetçinin, 5271 Sayılı CMK'nın 237/2. maddesi uyarınca davaya katılmasına karar verilerek yapılan incelemede..." (12. Ceza Dairesi, E. 2013/13266, K. 2014/5410, 04.03.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁵¹ "Ölen D.K. 'nin eşi S.K., annesi F.Ş. ve kardeşi N.Ş. 'nin vekili olarak 11.12.2009 havale tarihli Devrek Asliye Ceza Mahkemesi kanalı ile gönderdiği dilekçe ve usulüne uygun düzenlenmiş vekaletname ile katılma talebinde bulunan şikayetçiler vekilinin, 5271 Sayılı CMK'nın 260. maddesi uyarınca katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar gören vekili sıfatıyla temyiz hakkının bulunduğu kabul edilerek yapılan incelemede..." (12. Ceza Dairesi, E. 2013/22252, K. 2014/13960, 05.06.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/29995, K. 2013/18149, 03.07.2013; E. 2012/30965, K. 2013/19007, 11.07.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁵² "Kayden 01.08.2000 doğumlu olup, geçirdiği iş kazasından dolayı 12 yaşında ölen A.Y.'nin kanuni temsilcilerinin duruşmada samığa yönelik şikayetlerinden vazgeçtikleri ve katılan sıfatlarının hükümsüz kaldığı, ölen hakkında verilmiş bir koruma kararı bulunmadığı gibi, hükmü temyiz edenlerin; suçu takip etme görevi, ölenle kişisel ilişkileri ya da akrabalık bağlarının da olmadığı, şikayetçi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nun hatalı olarak suçtan zarar gördüğünün kabulü ile davaya katılmasına karar verilmiş olmasının da hükmü temyiz yetkisi vermeyeceği anlaşılacakla, suçtan dolayı doğrudan zarar görmeyen ve yanlışlı değerlendirme sonunda katılan sıfatını alan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı adına vekilinin, suçtan dolayı doğrudan zarar görmediklerinin kabulüyle katılma istemi reddedilen şikayetçi G. Çocuk Derneği adına vekili ile şikayetçi A.T.D.'nin temyiz istemlerinin, 5320 Sayılı Kanunun 8. maddesi gereğince yollamasıyla halen yürürlükte bulunan 1412 Sayılı CMUK'un 317. maddesi gereğince kısmen isteme uygun olarak reddine, ... karar verildi." (12. Ceza Dairesi, E. 2014/17398, K. 2015/6786, 27.04.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁵³ "Ölen A.D.'nin iş kazası sonucu elektrik çarpmasına bağlı olarak öldüğü olayda, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun suçtan doğrudan doğruya zarar görmediği ve kurum vekilinin katılma talebinin kabulü ile Sosyal Güvenlik Kurumu'nun davaya katılmasına karar verilmesinin hukuki değerden yoksun olup, hükmü temyiz etme hak ve yetkisi vermeyeceği anlaşılacakla, katılan Sosyal Güvenlik Kurumu vekilinin temyiz isteminin 1412 Sayılı CMUK'un 317. maddesi uyarınca isteme aykırı olarak reddine, ... karar

dolayısıyla kamu davasına katılmalarının mümkün olmadığı yönünde kararlar vermiştir. Yüksek Mahkemenin suçtan zarar gören kavramını daraltıcı yorumlamasına karşılık doktrinde, iş kazalarının çalışanın yakınlarının gördüğü zararın ötesinde daha genel bir sorunun parçası olduğu, anılan nedenle İSGK'de yapılacak bir düzenlemeyle suçtan zarar gören kavramının kapsamının genişletilebileceği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile sendika ve derneklere kamu davasına katılma hakkı verilmesi gerektiği ileri sürülmektedir⁸⁵⁵.

Katılma usulünü düzenleyen CMK m. 238 hükmüne göre;

(1) Katılma, kamu davasının açılmasından sonra mahkemeye dilekçe verilmesi veya katılma istemini içeren sözlü başvurunun duruşma tutanağına geçirilmesi suretiyle olur.

verildi.” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/19675, K. 2014/12422, 21.05.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından, iş kazası nedeniyle sigortalıya veya sigortalının ölümü halinde geride kalan hak sahiplerine yapılan yardımların, Yargıtay tarafından *suçtan doğrudan zarar görme* kapsamında değerlendirilmediği anlaşılmaktadır.

⁸⁵⁴ “*Spor Genel Müdürlüğü'nün hizmet binasının yapımı işinin, İdare ile yüklenici firma arasında imzalanan taşeronluk sözleşmesi ile sanık İ.'nin işveren vekili olduğu A. şirketine, bu şirket tarafından da alt taşeronluk sözleşmesi ile yine sanık İ.A.'nin yetkili ve sorumlu bulunduğu AL. firmasına verildiği, hizmet binasının avlu içindeki 900 kg ağırlığındaki paslanmaz çelikten yapı, tekerlekli ve raylı, otomatik kapının montajının B. alüminyum firması tarafından, bu kapının otomatik çalıştırma sisteminin motor montajının ise sanık B.P.'nin sahibi ve yetkilisi olduğu P. şirketi tarafından yapıldığı, kapının takıldığı zeminin % 10 eğimli olduğu, eğim nedeni ile motor montajını bizzat yapan sanık B.'nin kapının her iki kanadının senkronize çalışmasını sağlamak için çelik halatla bağladığı, bu şekilde kapının geçici kabulünün 28.02.2012 tarihinde Spor Genel Müdürlüğü geçici kabul heyeti tarafından yapıldığı, kapının dört aydır otomatik olarak kullanıldığı, 12.06.2012 tarihinde arızalandığı ve durumun sanık B.'nin yetkilisi olduğu P. Şirketine bildirildiği, sanık B.'nin kapının motor dişlisinin kırılmasının garanti kapsamında olmadığını Spor Genel Müdürlüğü güvenlik amiri H.S.'ye bildirdiği, olay tarihine kadar kapının manuel olarak kullanıldığı, otomatik olarak kullanılmaması hususunda güvenlik amirinin çalışanları uyardığı, olay tarihinde reklam panosu asmak için başka şirketten işçilerin geldiği, güvenlik şirketi görevlisi olan U.Y.'ye panoyu asabilmek için kapının kapatılması gerektiğini söyledikleri ve ölenin reklam şirketi işçilerinin tanık olarak alınan ifadelerine göre, kapıyı otomatik kumanda düğmesine basarak kapamak istediği sırada, zeminin eğiminden dolayı kapının hızını artırarak raydan çıktığı ve ölenin üzerine düştüğü olayda; ... Sanıklara atılı taksirle öldürme suçundan dolayı doğrudan zarara görmeyen Spor Genel Müdürlüğü'nün davaya katılması mümkün bulunmadığı halde, adı geçen kurumun katılan olarak kabulü ile yararına vekalet ücretine hükmolunması, Kanuna aykırıdır[du] ...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/3457, K. 2016/1397, 04.02.2016, UYAP Bilişim Sistemi).*

⁸⁵⁵ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 181. Suçtan zarar gören tüzel kişilerin kamu davasına katılabileceği yönünde bkz. Müngen, “Yaptırımlar”, s. 23.

(2) Duruşma sırasında şikâyeti belirten ifade üzerine, suçtan zarar görenden davaya katılmak isteyip istemediği sorulur.

(3) Cumhuriyet savcısının, sanık ve varsa müdafinin dinlenmesinden sonra davaya katılma isteminin uygun olup olmadığına karar verilir.

İş kazaları bakımından mağdur veya suçtan zarar görenin kamu davasına katılmasının en önemli neticesi, mahkemenin duruşma sonunda vereceği hükme karşı kanun yoluna (itiraz, istinaf, temyiz gibi) gidebilme hakkını kazanmasıdır. Katılanın kanun yoluna başvurması başlıklı CMK m. 242/1'e göre, "Katılan, Cumhuriyet savcısına bağlı olmaksızın kanun yollarına başvurabilir.". CMK m. 260 hükmüne göre de, "Hâkim ve mahkeme kararlarına karşı Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar için kanun yolları açıktır.". Kanunun açık düzenlemeleri karşısında, mahkemece katılma hakkı kendisine hatırlatılmasına rağmen sözü geçen hakkını kullanmak istemeyen mağdurun hükme karşı kanun yoluna gitmesi mümkün olmayacaktır⁸⁵⁶. Şikâyetçi olan mağdur veya suçtan zarar gören kişiye duruşma gününün bildirilmemesi⁸⁵⁷ veya katılma hakkının hatırlatılmaması⁸⁵⁸ durumunda ise kanun yoluna gidilebilecektir.

⁸⁵⁶ "17.01.2008 tarihli duruşmada 5271 Sayılı CMK'nın 234 ve 237. maddeleri gereğince yasal hakları açıklanarak davaya katılmak isteyip istemediği sorulan müştekinin, yasal haklarını anladığını, haklarını kullanmak istemediğini, şikâyetçi olduğunu beyan etmesi karşısında, usulüne uygun şekilde katılma talebinde bulunmadığı için katılan sıfatı kazanmayan müştekinin sanıklar hakkındaki hükümleri temyize yetkisi bulunmadığı anlaşıldığından temyiz isteminin 5320 Sayılı Kanununun 8/1. maddesi gereğince uygulanması gereken 1412 Sayılı CMUK'un 317. maddesi uyarınca reddine, ... karar verildi." (12. Ceza Dairesi, E. 2012/5456, K. 2012/23671, 12.11.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁵⁷ "Şikâyetçiye duruşma günü bildirimine dair tebligatın, adreste tanınmadığından iade edilmesi üzerine yeni bir adres araştırması yapılmadığı ve şikâyetçinin duruşma gününden haberdar edilmediği anlaşıldığından, 5271 Sayılı CMK'nın 260. maddesi uyarınca katılan sıfatını alabilecek surette suçta zarar gören sıfatıyla temyiz hakkının bulunduğu kabul edilerek ve tebliğnamede, katılan sıfatı bulunmaması sebebiyle temyiz yetkisi bulunmadığı yönündeki görüşe iştirak edilmeyerek, yaralanması nedeniyle suçtan doğrudan zarar gördüğü anlaşılan ve hükmü temyiz etmek suretiyle katılma iradesini ortaya koyan şikâyetçinin 5271 Sayılı CMK'nın 237/2. maddesi uyarınca davaya katılmasına karar verilerek yapılan incelemede..." (12. Ceza Dairesi, E. 2013/1382, K. 2013/12760, 08.05.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁵⁸ "Şikâyetçi olduğunu beyan etmesine rağmen katılma hakkı kendisine hatırlatılmayan şikâyetçinin, 5271 Sayılı CMK'nın 260. maddesi uyarınca katılan sıfatını alabilecek

Ayrıca kamu davasına katılanın kendisini vekille temsil ettirmesi halinde lehine vekâlet ücretine hükmedilmesi gerekecektir. Katılma talebinde bulunmayan mağdur veya suçtan zarar gören lehine vekâlet ücretine hükmedilemeyecektir⁸⁵⁹.

B. Hüküm ve Cezanın Bireyselleştirilmesi

1. Hüküm Kavramı

Yargılama makamının, önüne gelen uyuşmazlığı çözen son kararına *hüküm* denir⁸⁶⁰. Mahkemenin delillerin tartışılmasından sonra vereceği hüküm, iddianame kapsamında gösterilen eylem ve faille sınırlıdır (CMK m. 225). Bir başka ifadeyle, mahkeme ancak hakkında kamu davası açılmış bulunan bir kişiyle ve ancak iddianamede gösterilen eylemle ilgili hüküm verebilecek, iddianame kapsamı dışına çıkamayacaktır⁸⁶¹. Buna karşılık, iddianamede unsurları gösterilen eylemin hukuki nitelendirmesinde mahkeme, iddia ve savunmayla bağlı olmayacaktır⁸⁶². Hukuki değerlendirme sonucunda suçun niteliğinin değişmesi veya sanığın cezası bakımından ağırlatıcı nedenlerin ortaya çıkması durumunda, sözü edilen nitelik ve nedenlerin hükme dâhil edilmesi ise, sanığa ek savunma hakkı tanınmasına bağlıdır (CMK m. 226).

CMK m. 223/1 hükmüne göre, “*Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir. Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet,*

surette suçtan zarar gören sıfatıyla temyiz hakkının bulunduğu kabul edilerek, oğlu E.E.'nin ölümü nedeniyle suçtan doğrudan zarar gördüğü anlaşılan ve hükmü temyiz etmek suretiyle katılma iradesini ortaya koyan şikayetçinin, 5271 Sayılı CMK'nın 237/2. maddesi uyarınca davaya katılmasına karar verilerek yapılan incelemede...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/21849, K. 2014/16349, 02.07.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/14992, K. 2013/7573, 27.03.2013; E. 2014/4539, K. 2014/7435, 25.03.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁵⁹ “*Şikayetçi A.G.'nin ve vekilinin davaya katılma talepleri olmadığı ve mahkemece de katılma kararı verilmediği gözetilmeden, katılan olarak kabulü ile lehine vekalet ücreti takdir edilmesi, Kanuna aykırı olduğundan...*” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/12167, K. 2012/9909, 12.04.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁶⁰ Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi*, s. 304; Ercan, *Ceza Muhakemesi*, s. 338. Hüküm, doktrinde *son (nihai) karar* olarak da ifade edilmektedir. Hüküm konusunda ayrıntılı bilgi ve karşılaştırma için ayrıca bkz. Yaşar, *Ceza Muhakemesi*, s. 2553 vd.

⁸⁶¹ Öztürk ve öte., *Nazari ve Uygulamalı*, ss. 624-625; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi*, s. 304; Yurtcan, *Ceza Yargılaması*, s. 489.

⁸⁶² Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi*, s. 304; Yurtcan, *Ceza Yargılaması*, ss. 489-490; Ercan, *Ceza Muhakemesi*, s. 338.

güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı, hükümdür.” Yapılan yargılama sonunda sanığın üzerine atılı bulunan suçu işlemediği, işlediğinin sabit olmadığı, suça ilişkin cezalandırılabilir kusurunun bulunmadığı, üzerine atılı eylemin suç teşkil etmediği veya olayda bir hukuka uygunluk nedeni bulunduğu anlaşılması halinde beraat kararı verilecektir (CMK m. 223/2)⁸⁶³.

Sanığın üzerine atılı suça ilişkin olarak; yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması, hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi, meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması, kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi hallerinde, kusurun bulunmaması dolayısıyla sanık hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir (CMK m. 223/3). İşlenen fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesine rağmen; etkin pişmanlık, kişisel cezasızlık nedenleri, karşılıklı hakaret, işlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı nedeniyle de ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilecektir (CMK m. 223/4).

İddianamede sanığın gerçekleştirdiği ileri sürülen eylem nedeniyle, aynı kişi hakkında önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava bulunması durumunda ise davanın reddine karar verilir (CMK m. 223/7).

TCK’de öngörülen davanın düşme nedenlerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması durumunda, davanın düşmesine karar verilir. Ancak, soruşturma veya kovuşturmanın yapılması şarta bağlı tutulmuş olup, şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa, gerçekleşmesini beklemek üzere durma kararı verilir (CMK m. 223/8).

Derhal beraat kararı verilebilecek hallerde durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı şeklinde karar verilemez (CMK m. 223/9). Adli

⁸⁶³ İş kazasından ileri gelen ceza davaları daha çok taksirli suçlara ilişkin olduğundan, beraat kararları da genellikle CMK m. 223/2-c gereği sanıkların kusurunun (taksirinin) bulunmaması nedenine dayandırılmaktadır.

yargı dışındaki bir yargı merciine ilişkin görevsizlik kararı da kanun yolu bakımından hüküm sayılacaktır (CMK m. 223/10).

Burada önemle belirtelim ki, mahkeme tarafından yargılama sonunda verilen hükmün mutlaka gerekçeli olması gerekir (CMK m. 34/1, 230). Nitekim Yargıtay bir iş kazası uyuşmazlığında anılan zorunluluğu şöyle ifade etmiştir:

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/1, Anayasanın 141/3, 5271 sayılı CMK'nın 34/1, 230/1-c, 5320 sayılı Kanun'un 8/1. maddesi uyarınca halen yürürlükte bulunan 1412 Sayılı CMUK'un 308/7. maddeleri uyarınca mahkeme kararlarının, sanıkları, mağdurları, Cumhuriyet savcısını ve de herkesi inandıracak ve Yargıtay denetimine olanak verecek biçimde olması, Yargıtay'ın gerekçelerde tutarlılık denetimini yapması ve bu açıdan gerekçelerde disiplin işlemini yerine getirmesi için kararın dayandığı tüm verilerin, bu veriler konusunda mahkemece ulaşılan sonuçların iddia, savunma ve tanık anlatımlarına ilişkin değerlendirmelerin açık olarak gerekçeye yansıtılması, bu suretle dava konusu eylemin olup oluşmadığı, oluşmuş ise suç olarak tanımlanıp tanımlanmayacağı konusundaki mahkeme kabulünün, duraksamaya yol açmayacak biçimde kararda gösterilmesi gerekirken, bu ilkelere uyulmadan, gerekçeden yoksun karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır] ...⁸⁶⁴.

2. Cezanın Belirlenmesi

Sanığın kendisine yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde, hakkında mahkûmiyet kararı verilecektir (CMK m. 223/5). İş kazası uyuşmazlığında, mahkemece meydana gelen kazaya kusurlu eylemiyle sebebiyet verdiği sabit görüldüğü takdirde, sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilecektir. Mahkûmiyet kararıyla birlikte, kanunda soyut olarak belirlenmiş olan cezanın somutlaştırılması ve bireyselleştirilmesi söz konusu olmaktadır⁸⁶⁵.

⁸⁶⁴ 12. Ceza Dairesi, E. 2015/9786, K. 2016/6131, 12.04.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁶⁵ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 858; Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 183.

a. Temel cezanın belirlenmesi

Yapılan yargılama sonunda mahkûmiyet kararının verilebilmesi için öncelikle temel cezanın belirlenmesi gerekir. Temel cezanın belirlenmesi, yargılamanın sona erdiğinin bildirilmesinden sonra suçun sübuta erdiğinin açıklanması ile birlikte yapılan ilk işlemdir⁸⁶⁶.

Temel ceza, mahkemece işlendiği sabit görülen suçun kanunda öngörülen cezasının alt ve üst sınırı arasında yapılacak bir tercihle tespit edilecektir. Bunun için de TCK m. 61 hükmü ile öngörülen; “*Suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesinde kullanılan araçlar, suçun işlendiği zaman ve yer, suçun konusunun önem ve değeri, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı, failin güttüğü amaç ve saik*” ölçütleri dikkate alınacaktır. Taksirli suçlar için ayrıca TCK m. 22/4-5’te yer alan *failin cezasının kendi kusuruna göre belirleneceği* hükmü de önem taşımaktadır.

Doktrinde, iş kazası uyuşmazlıklarında, TCK m. 61’de belirtilen meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı, kast veya taksire dayalı kusurun ağırlığı, failin güttüğü amaç ve saik ölçütlerinin uygulanabilir olduğu ifade edilmektedir⁸⁶⁷. Yüksek Mahkeme kararlarında ise, taksirli suçlar bakımından failin güttüğü amaç ve saik ölçütünün uygulanamayacağı ifade edilmektedir⁸⁶⁸.

Yargıtay kararlarında, iş kazası biçiminde ortaya çıkan taksirli suçların temel ceza belirlenmesinde, failin kusurunun ağırlığına en belirgin ölçüt olarak yer verildiği dikkat çekmektedir. Nitekim Yüksek Mahkemenin, kazanın oluşumunda asli kusurlu olduğu belirlenen sanığa suçun kanuni tanımında yer verilen cezanın alt sınırından belli ölçüde uzaklaştırarak

⁸⁶⁶ Gökhan Taneri, “Temel Cezanın Belirlenmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 74, S. 3 (2016), s. 130. Cezanın belirlenmesi hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2016, s. 570 vd; Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 862.

⁸⁶⁷ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, ss. 183-184. Yazar iş kazaları bakımından failin, kazanç hırsı, açgözlülük gibi bencil saiklerle hareket etmesinin cezanın belirlenmesinde aleyhine etki edebileceğini ileri sürmektedir.

⁸⁶⁸ Ceza Genel Kurulu, E. 2009/9-62, K. 2009/191, 07.07.2009; 12. Ceza Dairesi, E. 2013/19596, K. 2014/13633, 03.06.2014; E. 2013/23495, K. 2014/23292, 19.11.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

cezalandırma yapılması gerektiğine ilişkin çok sayıda kararı bulunmaktadır⁸⁶⁹. Buna karşılık failin tali kusurlu olduğunun tespiti halinde temel cezanın alt sınırdan uygulanması gerekecektir⁸⁷⁰. Yüksek Mahkemenin söz konusu kararlarında, temel cezanın belirlenmesinde kusurun ağırlığının yanı sıra, suçun işleniş biçimi, meydana gelen zarar, suçun işlendiği yer ve zaman ölçütlerinden de yararlanılabileceği ifade edilmiştir⁸⁷¹. Elbette taksirli suç biçiminde ortaya çıkan iş kazası uyuşmazlıkları için verilen hükümde *kastın* ağırlığı, temel ceza tayininde ölçü alınamayacaktır⁸⁷².

⁸⁶⁹ Yüksek Mahkeme, asli kusurlu failer için temel ceza tayininde alt sınırdan uzaklaşma ölçüsünü genellikle *hak ve nesafet* olarak ifade etmekte, sözü edilen ölçüyü aşan oranda yapılan ceza tayinlerini isabetsiz bulmaktadır: “...*Dairemiz'in 2013/30063-2014/26722 sayılı ve 25.12.2014 tarihli bozma kararında, iş güvenliği önlemlerini almayan ve asli kusurlu olan sanıklar hakkında alt sınır aşarak hak ve nesafete uygun bir ceza tayini gerektiği belirtildiği ve her iki sanık hakkında alt sınırdan hak ve nesafet ölçülerine göre bir miktar uzaklaşarak hüküm kurulması gerektiği gözetilmeden, alt sınırın çok üzerinde temel ceza tayin edilerek her iki sanık hakkında fazla ceza tayini; Kanuna aykırı[dır]...*” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/14466, K. 2017/673, 02.02.2017, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2015/9904, K. 2016/5679, 05.04.2016 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁷⁰ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/22742, K. 2013/13046, 09.05.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁷¹ “...*izah edilen oluş karşısında; bilirkişi raporuna göre kazaya sebebiyet veren 1. derecede asli kusurlu sanık hakkında, iki sınır arasında temel ceza belirlenirken suçun işleniş biçimi, failin taksire dayalı kusurunun yoğunluğu, maddede öngörülen cezanın üst sınırı nazara alınmak suretiyle, adalet ve hakkaniyet kurallarına uygun şekilde asgari haddten uzaklaşmak suretiyle ceza tayini gerektiğinin gözetilmemesi, Kanuna aykırı[dır]...*” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/22437, K. 2015/15140, 12.10.2015, UYAP Bilişim Sistemi). “*Taksirli suçlar açısından temel cezanın belirlenmesinde TCK'nın 61/1 ve 22/4. madde ve fıkralarında yer alan ölçütlerden olan failin kusuru, meydana gelen zararın ağırlığı, suçun işleniş biçimi ile suçun işlendiği yer ve zaman nazara alınmak suretiyle TCK'nın 3/1. maddesi uyarınca işlenen failin ağırlığıyla orantılı olacak şekilde maddede öngörülen cezanın alt ve üst sınırları arasında hakkaniyete uygun bir cezaya hükmolunması gerekirken; asli kusurlu olarak bir kişinin ölümüne sebebiyet veren sanık hakkında, taksirin yoğunluğu ve meydana gelen zararın ağırlığı gözetilerek, alt sınırdan daha fazla uzaklaşıp, hak ve nesafete uygun bir ceza tayini yerine, teşdidin derecesinde yanılıya düşülerek eksik ceza tayini, aleyhe temyiz bulunmadığından bozma sebebi yapılmamıştır.*” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/81, K. 2017/3773, 10.05.2017, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/26044, K. 2013/15676, 10.06.2013; E. 2013/29582, K. 2014/22125, 06.11.2014; E. 2014/19673, K. 2015/11956, 25.06.2015; E. 2015/14958, K. 2017/203, 11.01.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁷² “*Taksirli suçlar açısından TCK'nın 61/1. maddesinin (f) bendinde yer alan 'failin kastının ağırlığı' kıstası uygulanamayacağı gözetilmeden, temel cezanın belirlenmesinde gerekçe gösterilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...*” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/10060, K. 2015/5407, 30.03.2015, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/23495, K. 2014/23292, 19.11.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, taksirle iki kişinin ölümüne sebebiyet verilen bir uyuşmazlıkta, temel cezanın nasıl belirleneceği konusunda şu ifadeleri kullanmıştır:

...01.06.2005 tarihinden sonra işlenmiş olan herhangi bir suç nedeniyle alt ve üst sınır arasında bir ceza belirlenmesi gerektiğinde; göz önünde bulundurulması gereken tek kıstas 5237 SayılıTCY'nın 61. maddenin 1. fıkrasında düzenlenmiştir. Ancak taksirle işlenen suçlar açısından yasa koyucu aynı Yasanın 22. maddenin 4. fıkrasına bir kıstas daha eklemiştir. Bu durumda, alt ve üst sınır arasında belirlenmesi gereken cezanın taksirli bir suça ait olması durumunda bunun Yasanın 61/1 ve 22/4. madde ve fıkralarında yer alan ölçütlere göre yapılması gerekmektedir.

Öte yandan, 61/1. maddedeki kıstaslar genel nitelikli olup; bunların her biri, her suça uymayabileceğinden, her suç için tüm kıstasların değil, sadece ilgili suça uyan kısımların nazara alınması gerekir. Sözgelimi, taksirli suçlar açısından 61/1. maddenin (g) bendinde yer alan 'failin güttüğü amaç ve saik' kıstası uygulanamayacaktır...

Tüm bu yasal düzenlemelere göre, birden fazla kişinin öldüğü ya da yaralandığı taksirli suçlar açısından temel cezanın belirlenmesinde; failin kusuru ile ölü-yaralı sayısının ve yaralanma derecesinin birlikte değerlendirilmesinin zorunlu olduğu sonucuna varılmaktadır. Bununla birlikte, suçun işleniş biçimi ile suçun işlendiği zaman ve yerin, kusurun belirlenmesi sırasında suçun konusunun önem ve değeri ile meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığının da ölü-yaralı sayısı ve yaralanma derecesinin saptanması kapsamında dikkate alınacağına ise kuşku bulunmamaktadır.

Her ne kadar, yasa koyucu taksirli suçlar açısından 765 Sayılı TCY'nda yer alan ve matematiksel kusur hesabına dayalı cezalandırma sisteminden vazgeçmiş ise de, 5237 Sayılı TCY'sı uygulamasında da alt ve üst sınır arasındaki cezanın meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı ile suç konusunun değeri de gözetilerek fakat ağırlıklı olarak kusura göre belirlenmesi hakkaniyete ve yasaya uygun olacaktır. Bunun dışında, cezanın yasada yer alan objektif ölçütler terk edilerek, tamamen sübjektif olan hak ve nasafet gereğince tayin edilebileceğinin kabul edilmesi

halinde ise, kişilere göre değişkenlik gösterecek olan hak ve nasafet ölçütlerinden kaynaklanan adaletsiz uygulamalar ortaya çıkacaktır...⁸⁷³.

Yargıtay'ın belirtilen kararıyla, taksirli suçlar bakımından temel ceza tayininde kusurun ağırlığına diğer ölçütlere göre değerlendirmede öncelik tanıdığı anlaşılmaktadır. Kararda ayrıca, taksirle sebebiyet verilen ölü ve yaralı sayısının meydana gelen zarar ölçütüyle ilişkilendirildiği de görülmektedir.

Taksirle işlenen suçlardan olan trafik kazasıyla iş kazası arasında temel ceza tayini açısından bazı farklılıklar olabilir. Nitekim Yargıtay bir uyuşmazlıkta, eylemin iş kazası olduğu ve trafik düzeniyle ilgili herhangi bir ihlal söz konusu olmadığı halde, yerel mahkemece temel cezanın belirlenmesi sırasında, sanığın alkollü iken araba kullanmayı alışkanlık haline getirmiş olmasının gerekçe olarak gösterilmesini yerinde bulmamıştır⁸⁷⁴.

b. Cezada artırım nedenleri

Ceza davasını sona erdiren hüküm oluşturulurken temel ceza belirlendikten sonra, önce cezada artırım nedenlerini içeren kanun maddeleri uygulanacaktır (TCK m. 61/4).

İş kazası uyuşmazlıkları bakımından uygulanacak en tipik ceza artırım nedeni suçun bilinçli taksirle işlenmesi halidir. Suçun bilinçli taksirle işlenmesi halinde taksirli suça ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır (TCK m. 22/3). Cezada artırım ise, taksirli suç kapsamında belirlenen temel ceza üzerinden yapılacaktır (TCK m. 61/2).

İş kazasının taksirle yaralama suçunu oluşturduğu durumlarda da temel cezada artırım yoluna gidilebilir. Zira iş kazası neticesinde, mağdurun TCK m. 89/2-3 hükmünde açıkça gösterildiği gibi, neticesi sebebiyle ağırlaşmış şekilde yaralanması halinde, TCK m. 89/1 hükmü kapsamında belirlenecek

⁸⁷³ Ceza Genel Kurulu, E. 2009/9-62, K. 2009/191, 07.07.2009 (UYAP Bilişim Sistemi). Ceza Genel Kurulu sözü edilen kararında, iki kişinin öldüğü ve bir kişinin hayati tehlike geçirecek şekilde yaralandığı trafik kazasına ilişkin olarak mahkemece sanığa verilen dokuz yıl hapis cezasını isabetli bulmuştur.

⁸⁷⁴ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/23738, K. 2014/19300, 01.10.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

temel ceza miktarında, meydana gelen yaralanmanın derecesine göre belli ölçüde artırım yapılacaktır. Taksirle yaralama eylemi; mağdurun duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına, vücudunda kemik kırılmasına, konuşmasında sürekli zorluğa, yüzünde sabit ize, yaşamını tehlikeye sokan bir duruma, gebe bir kadının çocuğunun vaktinden önce doğmasına, neden olmuşsa, TCK m. 89/1'e göre belirlenen ceza, yarısı oranında artırılır (TCK m. 89/2). Şayet eylem; mağdurun iyileşme olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine, duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine, konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına, yüzünün sürekli değişikliğine, gebe kadın ise çocuğunun düşmesine, neden olmuşsa, m. 89/1 uyarınca belirlenen ceza, bir kat artırılır (TCK m. 89/3). Her iki fıkrada düzenlenen ağırlaşmış yaralama nedenleri birbirinden farklı olup, kanun koyucu bunlar arasında bir sınıflandırma yapmış ve daha ağır olduğunu değerlendirdiği neticeleri diğerlerinden daha ağır yaptırıma bağlamıştır. Yargıtay farklı kategorilere giren yaralama nedenleri arasında hatalı uygulama yapılmasını ise bozma nedeni yapmaktadır⁸⁷⁵.

TCK m. 89'da belirtilen cezada artırım nedenlerinden birden fazlasının aynı iş kazası neticesinde gerçekleşmesi mümkündür. Belirtilen hallerde gerçekleşen ağırlaşmış yaralama şekillerinin düzenlendiği fıkra önem kazanacaktır. Zira meydana gelen aynı fıkrada düzenlenen ağırlaşmış yaralama hallerinin her biri için ayrı ayrı ceza artırımı yapılamayacak, anılan durum temel ceza artırımında dikkate alınabilecektir. Böylece belirlenen temel cezada ise, ağırlaşmış yaralama nedenine dayanılarak yalnızca tek bir ceza artırımı yapılabilecektir.

Meydana gelen ağırlaşmış yaralama hallerinin farklı fıkralarda düzenlenmiş olması durumunda temel ceza artırımı ise, daha ağır neticenin düzenlendiği fıkra hükmüne göre yapılabilecektir. Sözü edilen hallerde,

⁸⁷⁵ “Taksirli eylem neticesinde mağdurun bir gözünün işlevinin tamamen yitirilmesi şeklinde yaralanması karşısında, TCK'nun 89/1. maddesine göre tayin edilen cezanın aynı Kanununun 89/3-b. maddesi uyarınca bir katı oranında artırılması gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde TCK'nun 89/2-d. maddesi ile uygulama yapılmak suretiyle eksik ceza tayini, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/10548, K. 2014/13555, 03.06.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

meydana gelen daha hafif ağırlaştırılmış yaralama nedeni ancak temel ceza tayininde dikkate alınabilecektir. Yargıtay da iş kazası uyuşmazlıklarında, temel ceza artırımında, ayrı ayrı fıkralar kapsamına giren ağırlaştırılmış yaralama hallerinden daha ağır olanın dikkate alınması gerektiğine karar vermiştir⁸⁷⁶.

Ceza artırım nedenlerinden birisi olan zincirleme suç hükmüne de iş kazaları bakımından değinmek yerinde olacaktır. TCK m. 43 hükmüne göre;

(1) Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır. Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır.

(2) Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fülle işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır.

(3) Kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçlarında bu madde hükümleri uygulanmaz.

Söz konusu madde hükmünün kasten öldürme ve kasten yaralama suçları bakımından uygulanamayacağı zaten madde içinde açıkça ifade edilmiştir. Taksirle işlenebilen iş kazaları bakımından ise TCK m. 85/2 ve m. 89/4'te özel içtima kuralları belirlenmiştir. Sözü edilen maddelerle, iş kazası neticesinde birden fazla kişinin ölmesi veya yaralanması yahut her ikisinin birlikte gerçekleşmesi halinde faile verilebilecek ceza miktarı belirlenmiştir. Ayrıca taksirle işlenen suçlarda, kast olmadığından aynı suç işleme kararının varlığı da söz konusu olamayacaktır. Dolayısıyla, taksirle işlenen iş kazalarında TCK m. 43'te düzenlenen zincirleme suç hükmüne

⁸⁷⁶ “Katılanın, iş kazası neticesinde kemik kırığı oluşacak ve kemik kırıklarının hayat fonksiyonlarını ağır (5) derecede etkileyip, organlardan birinin işlevinin yitirilmesine neden olacak şekilde yaralandığı olay nedeniyle, sanık hakkında TCK'nın 89/1. maddesi ile belirlenen temel cezanın işlev yitirilmesi nedeniyle TCK'nın 89/3-b maddesi uyarınca artırılması ile yetinilmesi gerekirken, temel cezanın önce TCK'nın 89/2-b maddesi ile bu cezanın da TCK'nın 89/3-b maddesi ile artırılması suretiyle sanığa fazla ceza tayin edilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/21661, K. 2015/19607, 25.12.2015 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/10707, K. 2013/4199, 25.02.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

göre ceza artırımının yapılması mümkün değildir. Nitekim Yargıtay da, tüp patlaması sonucunda birden fazla kişinin öldüğü ve yaralandığı bir uyuşmazlıkta, TCK m. 43'te düzenlenen zincirleme suç hükmünün uygulanamayacağını, TCK m. 85/2'deki özel içtima hükmü nedeniyle, ölen ve yaralananlardan dolayı tek suç oluşacağını belirtmiştir⁸⁷⁷. Dolayısıyla, birden fazla kişinin öldüğü veya yaralandığı iş kazası nedeniyle failin cezası, zararlı neticenin içeriğine göre TCK m. 85/2 veya 89/4 hükmü kapsamında belirlenecek olup, belirtilen şekilde tespit edilen cezaya ayrıca TCK m. 43 hükmü kapsamında bir artırım uygulanmayacaktır.

c. Cezada indirim nedenleri

Ceza davasını sona erdiren hüküm oluşturulurken suçun temel şekline nazaran daha ağır veya daha az cezayı gerektiren birden fazla nitelikli hallerin gerçekleşmesi durumunda; temel cezada önce artırma sonra indirim yapılır (TCK m. 61/4). Daha sonra, belirlenen ceza üzerinden sırasıyla teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi nedenlere ilişkin hükümler ile takdiri indirim nedenleri uygulanarak sonuç ceza belirlenir (TCK m. 61/5).

İş kazaları bakımından uygulanabilecek en tipik indirim nedeninin olası kast olduğu söylenebilir. Zira olası kast, kanunda bir indirim nedeni olarak düzenlenmiştir. Somut olayda olası kastın varlığının kabulü halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda müebbet hapis cezasına, müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıldan yirmi beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur; diğer suçlarda ise temel ceza üçte birden yarısına kadar indirilir (TCK m. 21/2). Cezada olası kast indirimi yapılmadan önce ise, iş kazası biçiminde ortaya çıkan öldürme veya yaralama eylemlerinin kasten işlendiği hallerin kanundaki karşılığı olan ceza miktarı uygulanacaktır.

Cezada indirim nedenlerinden birisi olan haksız tahriki düzenleyen TCK m. 29'a göre, "*Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli*

⁸⁷⁷ 12. Ceza Dairesi, E. 2016/7841, K. 2017/261, 12.01.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

elemi etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onsekiz yıldan yirmidört yıla ve müebbet hapis cezası yerine oniki yıldan onsekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.” Haksız tahrik hükmünün kasten öldürme ve kasten yaralama suçları bakımından uygulanabilmesi mümkündür. Sözgelimi, çalışanın kendisine hakaret etmesine kızarak ona koruyucu donanım vermeyen ve kazanın meydana geleceğini öngören, kaza sonucunu da kabul eden işveren, ölüm veya yaralama biçiminde ortaya çıkan iş kazasından olası kastı nedeniyle sorumlu olabilecektir. Somut olayda çalışanın işverene hakareti nedeniyle haksız tahrik hükmünün uygulanıp uygulanmayacağı tartışılmalıdır. Buna karşılık, iş kazaları çoğunlukla taksirli suç biçiminde gerçekleşmektedir. Taksirli suçlar bakımından ise haksız tahrik hükmünün uygulanması mümkün değildir. Dolayısıyla, iş kazalarından doğan ceza yargılamalarında verilen cezalardan haksız tahrik nedeniyle ceza indirimine yapılma olasılığı oldukça düşüktür⁸⁷⁸.

İş kazasına sebebiyet veren işveren veya vekilinin cezasının yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik gibi kusur yeteneğini etkileyen nedenlerle (TCK m. 31, 32 ve 33 hükümleri uyarınca) indirilebilmesi veya tamamen ortadan kaldırılması teorik olarak mümkündür. Bununla birlikte, anılan durumdaki bir kişinin işveren veya vekili sıfatıyla bir işyerinde görevli ve yetkili yönetici konumunda olması, uygulamada pek rastlanabilecek türden bir durum değildir. Öte yandan kişinin kusur yeteneğinin bulunmadığı veya azaldığı hallerde, somut işveren⁸⁷⁹ niteliği taşıdığından söz edilemeyecek, meydana gelen iş kazası nedeniyle kendisine kusur yüklenemeyen işveren veya vekilinin iş kazasından cezai sorumluluğu da söz konusu olamayacaktır.

Kanun koyucu, iş kazaları bakımından da uygulanabilecek bir kişisel cezasızlık nedeni öngörmüştür. TCK m. 22/6 hükmüne göre, “*Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel ve ailevi*

⁸⁷⁸ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 178.

⁸⁷⁹ Somut işveren kavramına ilişkin olarak bkz. Birinci Bölüm, başlık C., 1.

durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez; bilinçli taksir halinde verilecek ceza yarısından altıda bire kadar indirilebilir.”. Belirtilen fıkranın uygulanabilmesi için, öncelikle taksirle işlenen bir suçun varlığı şart olup, kasıtlı suçlar uygulama kapsamı dışında kalmaktadır. Bir diğer koşul ise taksirli hareket sonucu neden olunan neticenin, münhasıran failin kişisel ve ailevi durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmış olmasıdır. İki koşulun da varlığı halinde basit taksirle işlenen suçlarda, diğer koşullar da gerçekleşmişse fail hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilecek, bilinçli taksir halinde ise, hükmedilen cezadan indirim yapılacaktır⁸⁸⁰. Sözgelimi, işverenin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareketi nedeniyle meydana gelen iş kazası neticesinde işyerinde çalışan oğlunun hayatını kaybetmesi halinde işveren yönünden sözü edilen kanun hükmü uygulanabilecektir. Buna karşılık failin oğluyla birlikte aynı kazada herhangi bir aile ilişkisi bulunmayan bir çalışanın daha ölmesi veya kazada yalnızca işverenin çok yakın olduğu bir arkadaşının ölmesi halinde kanun hükmü uygulama alanı bulamayacaktır. Dolayısıyla taksirli suçlar bakımından söz konusu cezasızlık veya cezada indirim nedeninin uygulanması, failin *münhasıran kişisel ve ailevi durumu bakımından mağdur duruma düşmesine bağlı olacaktır*⁸⁸¹. Doktrinde, aile kavramının en geniş anlamıyla kabul edilerek, eş ve çocukların yanı sıra aynı çatı altında kan veya sözleşme bağı ile oturan kişilerin (kayımpeder, kayınvalide, bahçıvan, hizmetçi vb.) de madde kapsamında kabul edilmesi, hâkime somut olayın koşulları çerçevesinde değerlendirme yapma yetkisi tanınması gerektiği ileri sürülmektedir⁸⁸².

⁸⁸⁰ Gürsel Yalvaç, “Yargı Kararları Işığında Kusurluluk Şekilleri (Kast-Olası Kast-Taksir-Bilinçli Taksir) (bundan sonra: Kusurluluk Şekilleri)”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 7, S. 26 (2012), s. 163; Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, ss. 386-387.

⁸⁸¹ Yalvaç, “Kusurluluk Şekilleri”, s. 164.

⁸⁸² Gerçeker, *Türk Ceza Kanunu*, s. 300. Benzer yönde görüş için bkz. Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 479.

Yargıtay'ın TCK m. 22/6 hükmünün iş kazası uyuşmazlıklarında uygulanabileceğine dair kararları bulunmaktadır. Nitekim bir iş kazası uyuşmazlığında, ölenle kardeş olduğu gerekçesiyle işveren sanık hakkında söz konusu madde gereğince verilen hüküm onanmıştır⁸⁸³. Benzer bir başka kararda da, ölenle kardeş olan işveren sanıklar hakkında TCK m. 22/6 hükmünün uygulanmaması bozma nedeni yapılmıştır⁸⁸⁴. Buna karşılık Yüksek Mahkeme başka bir iş kazası uyuşmazlığında, mahkemece kusur tespiti için yeterli soruşturma yapmadan TCK m. 22/6 hükmü uyarınca verilen ceza verilmesine yer olmadığına kararını, eksik soruşturma yapıldığı gerekçesiyle bozmuştur⁸⁸⁵. Zira sanığın kazanın oluşumunda kusurlu bulunup bulunmadığı, kusurlu ise manevi unsur türünün ne olduğu usulüne uygun soruşturma işlemleriyle belirlenmeden, eylemi taksirle işlediğinin kabulü isabetli olmayacaktır.

Cezada indirim nedenleri içinde son olarak, takdiri indirim uygulanabilecektir. TCK m. 62 hükmüne göre;

(1) Fail yararına cezayı hafifletecek takdiri nedenlerin varlığı halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine, müebbet hapis; müebbet hapis cezası yerine, yirmibeş yıl hapis cezası verilir. Diğer cezaların altıda birine kadarı indirilir.

(2) Takdiri indirim nedeni olarak, failin geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri gibi hususlar göz önünde bulundurulabilir. Takdiri indirim nedenleri kararda gösterilir.

Takdiri indirim nedenleri kanunda sınırlı olarak sayılmamış ve hâkimin bu konudaki takdir yetkisine herhangi bir sınırlama getirilmemiştir⁸⁸⁶. Buna karşılık Yargıtay kararlarında takdiri indirim yetkisinin kullanımına ilişkin bazı sınırlamalar getirildiği görülmektedir. Nitekim Yargıtay Ceza Genel

⁸⁸³ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/33423, K. 2013/21197, 24.09.2013 (UYAP Bilişim Sistemi). Yargıtay belirtilen kararında, hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilen sanığa yargılama giderlerinin yükletilemeyeceğine de karar vermiştir.

⁸⁸⁴ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/32707, K. 2013/19664, 11.09.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁸⁵ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/28329, K. 2013/17280, 25.06.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁸⁶ Taneri, "Temel Cezanın Belirlenmesi", ss. 153-154.

Kurulu bir kararında, TCK m. 62 hükmü uyarınca cezadan indirim yapılmasının hâkimin serbest takdirine bağlı olduğu, bununla beraber indirim yapılmasına veya yapılmamasına esas alınan nedenlerin temyiz merciince denetlenebileceğini ifade etmiştir. Kurul, aynı kararla birlikte yerel mahkemenin, takdiri indirim uygulamama yönündeki direnme kararını, *TCK m. 62 hükmünün uygulanmama nedenlerinin gösterilmemiş olması* gerekçesiyle bozmuştur⁸⁸⁷. Yargıtay özel dairesinin de, iş kazası uyuşmazlıklarında yerel mahkemenin takdiri indirim uygulama yetkisine zaman zaman müdahalede bulunduğu görülmektedir. Nitekim çelişkili ve saptırmalı savunmalarda bulunan, tanıkları gerçeğe aykırı ifade vermeye zorlayan ve suçtan doğan zararı giderme konusunda hiçbir çaba göstermeyen⁸⁸⁸, duruşma düzenini bozan ve sonraki celselere de katılmayan⁸⁸⁹ işveren sanıklar hakkında, yerel mahkemece yapılan takdiri indirimler isabetsiz bulunmuştur.

3. Yaptırım Türleri

TCK'de suç karşılığı olarak uygulanabilecek yaptırımlar, ceza ve güvenlik tedbirleri olarak belirlenmiştir. Güvenlik tedbirlerine tüzel kişi işverenin sorumluluğu bahsinde değinildiği için burada ayrıca tekrar edilmeyecektir. Ceza türleri ise kanunda, hapis ve adli para cezası olarak düzenlenmiştir (TCK m. 45).

⁸⁸⁷ Ceza Genel Kurulu, E. 2009/9-62, K. 2009/191, 07.07.2009 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁸⁸ “Başlangıçta ocağın kendine ait olduğunu dahi kabul etmeyen, tanık işçileri bu yönde beyanda bulunmaya zorlayan, sonrasında da ölenin ocakta çalıştığını bilmediğini ve ölenin tanık S.S. tarafından kasten öldürüldüğünü düşündüğünü savunarak olayı saptırmaya çalışan ve ölenin yakınlarının zararlarını giderme yolunda da herhangi bir çabası bulunmayan, bu haliyle hakkında takdiri indirim uygulanmasını hak etmeyen sanık hakkında, tayin olunan temel cezada “Sanığın yargılama sürecindeki olumlu davranışları, lehine takdiri indirim sebebi kabul edilerek” şeklindeki dosya içeriğiyle uyumsuz gerekçeyle TCK'nın 62. maddesi uygulanarak indirim yapılması, Aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/1305, K. 2015/18634, 01.12.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁸⁹ “...somut olayda; sanığın 10.09.2012 tarihli oturumda duruşma inzibatını bozucu yönde hareket etmesi neticesi duruşma salonundan çıkarıldığı ve daha sonraki oturumlara iştirak etmemesi karşısında; sanığın yargılama sürecindeki iyi halli davranışının lehine takdiri indirim sebebi olarak gösterilmesi; Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/23118, K. 2014/14983, 17.06.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

a. Hapis cezası

Suçun cezalandırılmasına ilişkin olarak uygulanan yaptırımların başında hapis cezası gelmektedir. Kanun koyucu hapis cezalarını, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, müebbet hapis cezası ve süreli hapis cezası olmak üzere üç şekilde düzenlemiştir (TCK m. 46). Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, hükümlünün hayatı boyunca devam eder, mevzuatla belirlenen sıkı güvenlik rejimine göre çektirilir (TCK m. 47). Müebbet hapis cezası da hükümlünün hayatı boyunca devam eder (TCK m. 48). Süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmedikçe bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz. Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası ise, kısa süreli hapis cezası olarak kabul edilmektedir (TCK m. 49).

İşveren veya vekilinin iş kazasından doğan cezai sorumluluk kapsamında hapis cezasıyla karşılaşmaları mümkündür. Zira iş kazası biçiminde ortaya çıkan kasten öldürme, kasten yaralama, taksirle öldürme ve taksirle yaralama suçlarını düzenleyen kanun maddeleri, suçların karşılığı olarak değişen oranlarda hapis cezaları öngörmektedir. Anılan suçlardan kasten öldürme suçunun cezası müebbet hapis cezası olarak düzenlenmiş olup, nitelikli hallerde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası uygulanacaktır (TCK m. 81, 82). Taksirle öldürme (TCK m. 85), kasten yaralama (TCK m. 86, 87) ve taksirle yaralama (TCK m. 89) suçları için ise süreli hapis cezaları tatbik edilebilecektir⁸⁹⁰.

Kanun koyucu söz konusu suçların hafif sonuçlar içeren basit halleri için hapis cezasını adli para cezasıyla birlikte seçenekli olarak düzenlemiştir. Nitekim iş kazası neticesinde meydana gelen kasten yaralamanın mağdur üzerindeki etkisinin basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması hali (TCK m. 86/2) ile taksirle bir kişiyi yaralama suçu (TCK m. 89/1) bakımından hâkime, hapis veya adli para cezası arasında bir seçim yapabilme yetkisi tanınmıştır. Bununla beraber hâkimin sözü edilen yetkisi sınırsız değildir. Özellikle hapis cezasının

⁸⁹⁰ Suç tipleri ve düzenlendiği maddeler için bkz. İkinci Bölüm, başlık B., 3.

seçilmesi, sanık yönünden daha aleyhe kabul edildiğinden mutlaka gerekçeye bağlanmalıdır⁸⁹¹.

b. Adli para cezası

Cezai sorumluluk halinde uygulanabilecek bir başka yaptırım türü de adli para cezası olup, sözü edilen husus TCK m. 52 hükmünde aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

(1) Adli para cezası, beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde yediyüzotuz günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir.

(2) En az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olan bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsi halleri göz önünde bulundurularak takdir edilir.

(3) Kararda, adli para cezasının belirlenmesinde esas alınan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ayrı ayrı gösterilir.

(4) Hakim, ekonomik ve şahsi hallerini göz önünde bulundurarak, kişiye adli para cezasını ödemesi için hükmün kesinleşme tarihinden itibaren bir yıldan fazla olmamak üzere mehil verebileceği gibi, bu cezanın belirli taksitler halinde ödenmesine de karar verebilir. Taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten az olamaz. Kararda, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi halinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği belirtilir.

İş kazasından doğabilecek suçlar bakımından adli para cezasının uygulanabileceği suçlar, kasten yaralamanın basit hali (TCK m. 86/2) ile taksirle bir kişinin yaralanması halidir (TCK m. 89/1). Sözü edilen suç tipleri için kanun koyucu, adli para cezasını hapis cezasına seçenek olarak

⁸⁹¹ “5237 Sayılı TCK’nın 89/1. maddesinde yaptırım olarak hapis veya adli para cezasının seçimlik olarak öngörülmesine karşın yasal zorunluluk bulunmadığı halde ve gerekçesi de gösterilmeksizin hapis cezasının tercihi, ... Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/10707, K. 2013/4199, 25.02.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

düzenlemiş olup, hâkimin seçenek yaptırımlar arasında tercihte bulunma yetkisi söz konusudur.

c. Seçenek yaptırım ve tedbirler

Modern Ceza Hukukunda, failin kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaı cezaevinde geçirmesi yerine, cezaevinin bazı olumsuz koşullarından etkilenmemesi ve cezasının bireyselleştirilmesi için seçenek yaptırım ve tedbirler uygulanması benimsenmiştir⁸⁹². Nitekim TCK'de de kasıtlı veya taksirli suçlar nedeniyle verilen kısa (bir yıl veya daha az) süreli hapis cezalarının seçenek yaptırım ve tedbirlere, taksirli suçlar nedeniyle (bilinçli taksir hali hariç) verilen bir yıldan uzun süreli hapis cezalarının ise adli para cezasına çevrilebilmesine imkân tanınmaktadır (TCK m. 50)⁸⁹³.

TCK m. 50/1 hükmüne göre;

Kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre;

a) Adli para cezasına,

b) Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesine,

c) En az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye,

d) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmaya,

e) Sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmiş olması durumunda; mahkûm olunan cezanın yarısından bir

⁸⁹² Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 637; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 1071. "...hürriyeti bağlayıcı cezanın para cezasına çevrilmesi, cezanın doğrudan doğruya sanığın kişiliğine uydurulmasını öngören kişiselleştirme kurumudur." (Ceza Genel Kurulu, E. 2015/12-413, K. 2017/229, 11.04.2017, UYAP Bilişim Sistemi)

⁸⁹³ Benzer nitelikte bir hükme, mülga 13.07.1965 tarih ve 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunda (RG. 16.07.1965/12050) yer verilmişti (m. 4).

katına kadar süreyle, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmaya,

f) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya, çevrilebilir.

TCK m. 50 hükmünün seçenek yaptırım ve tedbire çevirme hususuna ilişkin sınırlayıcı kurallar içeren 2-3-4. fıkralarına göre;

(2) Suç tanımında hapis cezası ile adlî para cezasının seçenek olarak öngörüldüğü hallerde, hapis cezasına hükmedilmişse; bu ceza artık adlî para cezasına çevrilmez.

(3) Daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmak koşuluyla, mahkûm olunan otuz gün ve daha az süreli hapis cezası ile fiili işlediği tarihte onsekiz yaşını doldurmamış veya altmışbeş yaşını bitirmiş bulunanların mahkûm edildiği bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, birinci fıkrada yazılı seçenek yaptırımlardan birine çevrilir.

(4) Taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezası uzun süreli de olsa; bu ceza, diğer koşulların varlığı halinde, birinci fıkranın (a) bendine göre adlî para cezasına çevrilebilir. Ancak, bu hüküm, bilinçli taksir halinde uygulanmaz.

Seçenek tedbir ve yaptırımlarla ilgili olarak maddenin diğer fıkralarına göre;

(5) Uygulamada asıl mahkûmiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen adlî para cezası veya tedbirdir.

(6) Hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek tedbirin gereklerinin yerine getirilmesine başlanmaması veya başlanıp da devam edilmemesi halinde, hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir ve bu karar derhal infaz edilir. Bu durumda, beşinci fıkra hükmü uygulanmaz.

(7) Hükmedilen seçenek tedbirin hükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi durumunda, hükmü veren mahkemeye tedbir değiştirilir.

Maddede belirtilen hapis cezasının çevrilebileceği seçeneklerden, adli para cezası yaptırım, diğerleri ise tedbir niteliğindedir. Dolayısıyla altıncı fıkra hükmü adli para cezası yönünden uygulanamayacak, ilk fıkrada sayılan diğer tedbirler bakımından uygulanabilecektir⁸⁹⁴.

Hâkim, hapis cezasının seçenek yaptırım ve tedbirlere çevrilmesi hususunda, kural olarak takdir yetkisine sahiptir⁸⁹⁵. Bununla beraber m. 50/2-3-4 hükmünde belirtildiği üzere, hâkimin sözü edilen yetkisine bazı sınırlamalar getirilmiştir. Öncelikle hâkim, hapis cezasını seçenek yaptırım ve tedbire çevirmede yalnızca kanunda yazılan nedenlere dayanabilecektir. Ayrıca anılan takdir yetkisinin, seçenek yaptırım ve tedbire çevirme engeli veya zorunluluğu şeklinde de sınırlandırıldığı görülmektedir⁸⁹⁶. Nitekim Yargıtay da, maddede hâkime tanınan takdir yetkisinin, denetime olanak sağlayacak biçimde ve somut gerekçeler gösterilerek kullanılması gerektiği yönünde karar vermektedir⁸⁹⁷. Mahkemenin dayandığı gerekçenin dosya kapsamına uygun, kanuni ve yeterli olması gerekir⁸⁹⁸.

⁸⁹⁴ “TCK'nın 50/6. maddesinde bulunan ‘yaptırımın’ ibaresinin 01/03/2008 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 26/02/2008 tarih 5739 Sayılı Kanununun 4. maddesi ile ‘tedbirin’ olarak değiştirilmesi ile sözü edilen maddenin birinci fıkrasının ‘a’ bendi uyarınca hapis cezasının paraya çevrilmesi seçenek yaptırım, diğer bentlerde düzenlenen hususların ise seçenek tedbir niteliğinde olduğu, TCK'nın 50/6. maddesinde hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek tedbirin gereklerinin yerine getirilmesine başlanmaması veya başlanıp da devam edilmemesinin sonuçlarının düzenlediği, somut durumda ise sanık hakkında bir tedbir niteliğini haiz olmayan, uzun süreli hapis cezasının adli para cezasına çevrilmesine karar verildiği, kaldı ki bu durumun hükmün tesisi aşamasında değil, hükmün kesinleşmesinden sonra infaz aşamasında nazara alınacağı hususu gözetilmeksizin infazı kısıtlar biçimde yazılı şekilde karar tesis edilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/9716, K. 2014/7757, 28.03.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/16002, K. 2014/15172, 19.06.2014; E. 2013/28991, K. 2015/1114, 23.01.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁹⁵ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, ss. 776-777; Gerçekler, *Türk Ceza Kanunu*, s. 513; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 1071.

⁸⁹⁶ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, ss. 776-777; Gerçekler, *Türk Ceza Kanunu*, s. 513.

⁸⁹⁷ “TCK'nın 50. maddesinin sanık hakkında uygulanıp uygulanmamasına karar verilirken, sanığın kişiliği, sosyal ve ekonomik durumu, suçun işlenmesindeki özellikler nazara alınarak, dosyaya yansıyan bilgi ve kanıtlar isabetle değerlendirilip, denetime olanak verecek ve somut gerekçeler de gösterilmek suretiyle takdir hakkının kullanılmasının gerektiği...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/4124, K. 2017/9805, 05.12.2017 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/23582, K. 2014/16564, 04.07.2014; E. 2015/10953, K. 2016/9391, 02.06.2016; E. 2016/2891, K. 2017/7331, 11.10.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁹⁸ “Kanun koyucu cezaların kişiselleştirilmesi kapsamında hâkime TCK'nun 50.

TCK m. 50/2 hükmünden de anlaşılacağı üzere, suç tanımında hapis cezası ile adli para cezasının seçenek olarak öngörüldüğü hallerde hapis cezasının seçilerek hükme konu edilmesinden sonra, cezanın adli para cezasına çevrilmesi mümkün olmayacaktır⁸⁹⁹. Dolayısıyla iş kazası biçiminde işlenen kasten yaralamanın basit hali ile taksirle bir kişinin yaralanması halinde, m. 86/2 ve 89/1’de belirtilen seçeneklerden hapis cezası tercih edildikten sonra, verilen ceza ancak (adli para cezası dışındaki) seçenek tedbirlere çevrilebilecektir.

TCK m. 50/4 hükmü incelendiğinde, iş kazasına sebebiyet veren hareketin bilinçli taksirle gerçekleştirilmesinin, seçenek yaptırımlar açısından da önemli olduğu görülmektedir. Zira taksirle işlenen suçlar için verilen uzun süreli hapis cezalarının seçenek yaptırım olarak adli para cezasına çevrilebilmesi mümkün iken, bilinçli taksirle hareket ettiği belirlenen fail sözü edilen imkândan yararlanamayacaktır⁹⁰⁰. Bilinçli taksir halinde, ancak kısa süreli hapis cezaları seçeneğe yaptırıma çevrilebilecektir.

Yargıtay’ın iş kazalarından doğan taksirli suçlar nedeniyle verilen hapis cezalarının seçeneğe yaptırıma çevrilmesiyle ilgili çok sayıda kararı bulunmaktadır. Yüksek Mahkeme, taksirle öldürme suçu biçiminde yansıyan bir iş kazası uyuşmazlığında; tali kusurlu olduğu anlaşılan, sabıkasız ve dosya kapsamına yansıyan olumsuz bir davranışı bulunmayan, meydana gelen olumsuz sonuçları giderme çabası gösteren sanık işveren

maddesinde yer alan şartlar çerçevesinde hükmolunan hapis cezasının seçeneğe yaptırımlara çevrilip çevrilmeyeceğini belirleme yetki ve görevini yüklemiştir. Hâkimin, hükmolunan hürriyeti bağlayıcı cezanın TCK’nun 50. maddesi uyarınca seçeneğe yaptırımlara çevrilmesi ya da çevrilmemesi konusundaki dayandığı gerekçenin dosya içeriğine uygun, kanuni ve yeterli olması gerekir.” (Ceza Genel Kurulu, E. 2015/12-413, K. 2017/229, 11.04.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

⁸⁹⁹ “5237 Sayılı TCK’nun 89/1. maddesinde hapis cezası ile adli para cezasının seçenek olarak öngörüldüğü ve aynı Kanunun 50/2. maddesine göre seçeneğe cezalardan tercih edilen hapis cezasının adli para cezasına çevrilemeyeceği gözetilmeksizin, sanıklar Ö.Ç ve H.B’ye hükmolunan hapis cezalarının 5237 Sayılı TCK’nun 50/4 maddesine göre adli para cezasına çevrilmesi, ... Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2011/15238, K. 2012/23771, 13.11.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁰⁰ “Bilinçli taksir halinde, sanık hakkındaki uzun süreli hapis cezasının TCK’nun 50/4 maddesi uyarınca adli para cezasına çevrilemeyeceğinin gözetilmemesi, Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/5525, K. 2012/27930, 19.12.2012 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/11671, K. 2013/4466, 26.02.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

hakkında verilen hapis cezasının adli para cezasına çevrilmemesini bozma nedeni yapmıştır⁹⁰¹. Yakın tarihli bir başka kararda, diğer nedenler dışında, sanık işverenlerin sosyal ve ekonomik durumlarının da paraya çevirme yönünden olumsuz bir özellik göstermediği ifade edilmiştir⁹⁰². Benzer şekilde verilen başka kararlarda da, yerel mahkemelerin taksirle öldürme suçu nedeniyle verdikleri hapis cezalarını; kısa süreli olmaması⁹⁰³, ölenin genç oluşu ve kamu vicdanının rahatlatılması⁹⁰⁴, suçun işleniş şekli, asli kusurlu oluşu ve neticenin ağırlığı⁹⁰⁵, suçun işlenmesindeki özellikler,

⁹⁰¹ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/23731, K. 2013/16347, 14.06.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁰² “Olay tarihinde sanıkların kurucu ortağı ve yetkilisi oldukları şirkette işçi olarak çalışan M.D.’nin, daha önce onarımı yapılan çatının yağış nedeniyle içeri su sızdırdığını görerek görev alanında bulunmadığı halde sanıkların bilgisi dahilinde çatıya çıkarak tamirat yaptığı sırada, çatıdan düşerek yaşamı yitirdiği olayda, dosya kapsamına göre sanıkların herhangi bir suçtan sabıklarının bulunmadığı, dosyaya yansıyan olumsuz kişilik özelliklerinin bulunmadığı, iş kazası niteliğindeki olayın meydana geliş şekli ve özellikleriyle sanıkların sosyal ve ekonomik durumlarının, paraya çevirme hususunda yapılacak değerlendirmede olumsuz bir özellik taşımadığının anlaşılması karşısında, dosya kapsamına uygun olmayan gerekçe ile sanıklar hakkında paraya çevirme hükümlerinin uygulanmasına yer olmadığına karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/15992, K. 2017/645, 01.02.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁰³ “...dosya içeriğine göre; ölenin eşinin sanıktan şikayetçi olmadığı, sanığın sabikasının ve dosyaya yansıyan olumsuz tavrının bulunmadığı, sanığın geçmişi, sosyal ilişkileri ile cezanın geleceği üzerindeki olası etkileri nazara alınarak cezada TCK’nın 62. maddesi gereğince indirim yapıldığı da dikkate alındığında, uzun süreli hapis cezası gerekçe gösterilmek suretiyle ‘sanığa verilen hapis cezasının kısa süreli olmayışı’ şeklindeki yasal ve dosya ile uyumlu olmayan gerekçe ile TCK’nın 50/4. maddesinde belirtilen paraya çevirme hükümlerinin uygulanmamasına karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/4124, K. 2017/9805, 05.12.2017 (UYAP Bilişim Sistemi). Yargıtay’ın seçenek yaptırma çevirme yönünden, suçtan zarar görenin şikâyetçi olmamasını ve sanık hakkında TCK m. 62 uyarınca takdiri indirime gidilmesini de dikkate aldığı görülmektedir.

⁹⁰⁴ “...dosya içeriğine göre; sanığın sabikasının ve dosyaya yansıyan olumsuz bir davranışının bulunmadığı, iyi hali nedeniyle cezasından TCK’nın 62. maddesi gereğince indirim yapıldığı gözetilmeksizin ‘ölenin genç oluşu ve kamu vicdanının rahatlatılması’ şeklindeki kanuna uygun olmayan gerekçe ile TCK’nın 50/4. maddesinde belirtilen paraya çevirme hükümlerinin uygulanmamasına karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/23582, K. 2014/16564, 04.07.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁰⁵ “Olayda tali kusurlu olan, sabıkası ve duruşma tutanaklarına yansıyan olumsuz bir davranışı bulunmayan sanığın, duruşmalardaki saygılı tutum ve davranışları lehine takdiri indirim nedeni kabul edilerek TCK’nın 62. maddesi uygulandığı halde, “suçun işleniş şekli, asli kusurlu oluşu ve neticenin ağırlığı” şeklindeki dosya kapsamıyla uyuşmayan, yetersiz gerekçe ile TCK’nın 50. maddesinin uygulanmasına yer olmadığına karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/10052, K. 2015/5406, 30.03.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

sanığın kusur durumu ve yargılama sürecinde pişmanlığının bulunmaması⁹⁰⁶ gibi dosya kapsamına ve kanun maddesine uygun düşmeyen gerekçelerle adli para cezasına çevirmemeleri, bozma nedeni kabul edilmiştir⁹⁰⁷. Buna karşılık Yargıtay Ceza Genel Kurulu; iki kişinin ölümü ile sonuçlanan iş kazasında asli kusurlu olan, katılanların zararını gidermeyen ve giderme çabası da göstermeyen, pişmanlık içeren herhangi bir söz ve davranış sergilemeyen sanık işveren hakkında, yerel mahkemece hükmedilen hapis cezasının adli para cezasına çevrilmemesinde bir isabetsizlik görmemiştir⁹⁰⁸.

Kararlar bir bütün olarak incelendiğinde, Yüksek Mahkemenin; kazanın oluşumunda tali kusurlu olan, sabıkası bulunmayan, suçtan zarar görenin hakkındaki şikâyetini geri aldığı, suçtan doğan zararı gidermeye çalışan, sosyal ve ekonomik durumu adli para cezasını etkisiz kılacak derecede gelişkin olmayan, dosyaya yansıyan herhangi bir olumsuz tutum ve davranışı bulunmayan, cezasında takdiri indirim uygulanan sanıklar yönünden verilen hapis cezalarının adli para cezasına çevrilmesi gerektiği görüşünde olduğu söylenebilir. Belirtilen ölçütlerin tamamının bir arada bulunması şart olmamakla birlikte, önemli bir bölümünün birlikte değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

TCK m. 50 hükmünde yer verilen adli para cezası dışındaki seçenek tedbirlerin iş kazası uyuşmazlıklarında uygulanıp uygulanamayacağı da tartışılabilir. Örnek teşkil edebilecek bir olayda, yerel mahkeme tarafından, inşaat yalıtım işini üstlenen alt işveren sanığa taksirle yaralama suçu nedeniyle verilen kısa süreli hapis cezası, TCK m. 50/1-e gereğince 4 ay 5

⁹⁰⁶ “... dosya içeriğine göre; sanığın sabıkasının olmadığı, dosyaya yansıyan olumsuz bir davranışının bulunmadığı, sanık müdafinin beyanına göre, katılan tarafa Y. İnşaat şirketi tarafından 100.000 TL tazminat ödenmesi konusunda görüşmeler yaparak yardımcı olduğu, yargılama sürecindeki saygılı tutum ve davranışları nedeniyle cezasında TCK'nın 62. maddesi gereğince indirim yapıldığı halde; ‘Suçun işlenmesindeki özellikler, sanığın kusur durumu ve yargılama sürecinde pişmanlığının bulunmaması’ şeklindeki dosya içeriğine uymayan gerekçe ile TCK'nın 50/4. maddesinde belirtilen paraya çevirme hükümlerinin uygulanmamasına karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/10953, K. 2016/9391, 02.06.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁰⁷ Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/27102, K. 2012/25194, 26.11.2012; E. 2013/6782, K. 2014/5101, 28.02.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁰⁸ Ceza Genel Kurulu, E. 2015/12-413, K. 2017/229, 11.04.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

gün süre ile yalıtım işi yapmaktan yasaklanma tedbirine çevrilmiştir⁹⁰⁹. Yargıtay söz konusu uyuşmazlığın temyiz incelemesinde, ısı yalıtım işini taşıyan sıfatıyla alan ve ticari faaliyet kapsamında çalışanlarına yaptıran sanığın icraatının TCK m. 50/1-e kapsamında meslek veya sanat olarak değerlendirilemeyeceği, ruhsata da bağlı olmadığı gerekçesiyle bozma kararı vermiştir⁹¹⁰. Anılan hüküm bakımından, taksirle işlenen suçlarda TCK m. 53/6 hükmünün de uygulanabildiği gözden kaçırılmamalıdır.

Sanık veya müdafinin talebinin bulunması halinde, mahkemece hapis cezasının seçenek yaptırıma çevrilip çevrilmeyeceği kararda tartışılmalıdır. Doktrinde, mahkemenin koşulların varlığını talep bulunmasa da tartışması gerektiği ileri sürülmektedir⁹¹¹. Yargıtay, sanık tarafının lehe kanun hükümlerinin uygulanmasına yönelik bir talebi bulunsa da⁹¹², bulunmasa da⁹¹³, her halükarda mahkemece belirtilen konuda tartışma yapılması gerektiğine karar vermiştir.

⁹⁰⁹ Kayseri 5. Sulh Ceza Mahkemesi, E. 2011/631, K. 2013/342, 04.03.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁹¹⁰ “TCK'nın 50/1-e maddesi uyarınca, ehliyet ve ruhsatla veya meslek ve sanatın yerine getirilmesi ile bağlantılı bir suçun işlenmesi halinde kısa süreli hapis cezasının yerine böyle bir önleme başvurulabile[ce]ği, işlenen suçun, yapılan meslek ve sanatla ilgili olmaması veya ruhsat ya da ehliyeti gerektiren bir suç niteliğinde bulunmaması halinde bu hükmün uygulanamayacağı, anılan bendin uygulanabilmesi için sanığın meslek veya sanatını ya da sahip olduğu ehliyet yahut ruhsatın sağladığı hakları kötüye kullanarak veya gereken önlem ve özeni göstermeyerek suçu işlemiş olmasının gerektiği, ısı yalıtım işini taşıyan sıfatıyla alan ve ticari faaliyet kapsamında nezdinde çalışan işçilere yaptıran sanığın bu icraatının TCK'nın 50/1-e kapsamında meslek ya da sanat olarak değerlendirilemeyeceği gözetilmeksizin sanık hakkında TCK'nın 50/1-e maddesinin uygulanması, Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/19750, K. 2014/13728, 04.06.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹¹¹ Gerçekler, *Türk Ceza Kanunu*, s. 513; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 1074.

⁹¹² “Sanık müdafince lehe hükümlerin uygulanması talep edilmesine rağmen, mahkemece sanık hakkında TCK'nın 50 maddesinin uygulanıp uygulanmayacağına karar yerinde tartışılmaması, ... Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/29340, K. 2014/21028, 27.10.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2016/2891, K. 2017/7331, 11.10.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁹¹³ “Geçmişleri, sosyal ilişkileri ve yargılama sürecindeki davranışları göz önüne alınarak tayin olunan temel cezada taksiri indirim yapılan sanıkların üzerlerine atılı suç taksirle işledikleri, ölene çalıştığı şirket tarafından özel ferdi kaza sigortası da yapıldığı ve poliçe kapsamında tazminat ödendiği hususu da dikkate alınıp, TCK'nın 50/4. maddesi gereğince verilen uzun süreli hapis cezasının sanıkların sosyal ve ekonomik durumları da dikkate alınarak, adli para cezasına çevrilebilme imkanının bulunması karşısında; hükümde bu hususta olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi, Kanuna aykırıdır...” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/166, K. 2014/23862, 26.11.2014 (UYAP Bilişim Sistemi)).

d. Kanuni yoksunluk

Toplumda kişiler arasında güven esasına dayalı bir ilişki biçimi geçerlidir. Suç işleyen kişi, toplumun kendisine duyduğu güveni yitirmekte ve özellikle güven ilişkisinin varlığını gerekli kılan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmaktadır⁹¹⁴.

TCK m. 53/1 hükmüne göre; kişi, *kasten* işlemiş olduğu suçtan dolayı *hapis cezasına mahkûmiyetin* kanuni sonucu olarak; bir kamu görevinin üstlenilmesi, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmek, seçme ve seçilme ehliyeti, velayet hakkı, vesayet veya kayyımlığa ait bir hizmette bulunmak, vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmak, bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmek gibi hak ve yetkilerden yoksun bırakılacaktır. Maddede kişinin mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bu hakları kullanamayacağı da ifade edilmiştir⁹¹⁵. Söz konusu hükümlerin kasten öldürme ve kasten yaralama suçları açısından uygulanması mümkündür.

TCK m. 53 hükmünün taksirli suçlar bakımından uygulanabilecek bir fıkrası bulunmaktadır. İş kazalarının büyük bir bölümünün taksirli suç teşkil ettiği dikkate alındığında, anılan fıkranın içeriği ve uygulaması çalışmamız bakımından önem arz etmektedir.

TCK m. 53/6 hükmüne göre;

Belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkûmiyet halinde, üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilir. Yasaklama ve geri alma hükmün kesinleşmesiyle yürürlüğe girer ve süre, cezanın tümüyle infazından itibaren işlemeye başlar.

⁹¹⁴ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 677.

⁹¹⁵ Çalışmamızın kapsamı gereği maddenin tüm ayrıntılarına değinilmemiştir.

Taksirle öldürme ve taksirle yaralama suçlarını oluşturan iş kazaları bakımından, sözü edilen kanun hükmünün meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ilişkin kısmı uygulanabilecektir. Buna karşılık esas itibarıyla trafik kazaları için öngörülen sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilemeyecektir⁹¹⁶. Ayrıca kasıtlı suçlar bakımından geçerli olan TCK 53/1 hükmünün de uygulanabilmesi mümkün değildir⁹¹⁷.

TCK m. 53/6 hükmünün uygulanabilmesi için öncelikle, suçun bir meslek veya sanatın gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık şeklinde işlenmesi, bir başka ifadeyle, işlenen suçla icra edilen meslek veya sanat arasında bir ilişkinin olması gerekir⁹¹⁸. Yargıtay ise bir mesleğin icrasının yasaklanabilmesi için ruhsatnameye bağlı olarak yürütülmesini şart koşturmaktadır. Nitekim Yüksek Mahkeme taksirli iş kazası uyuşmazlıklarında, proje müdürü inşaat mühendisi⁹¹⁹, şantiye şefi ve iş

⁹¹⁶ “Meydana gelen iş kazası sonucunda kurulan hükümde uygulama yeri olmamasına karşın, TCK'nın 53/6. maddesi gereğince sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/18883, K. 2013/14287, 27.05.2013, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/13787, 2012/25235, 26.11.2012; E. 2012/28087, K. 2013/15978, 12.06.2013 (UYAP Bilişim Sistemi). Buna karşılık Yargıtay, *trafik iş kazası* şeklinde gerçekleşen bir olayda, sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebileceğini şöyle ifade etmiştir: “Sanığın mesleğinin vinç operatörlüğü olması ve mesleği icra için sürücü belgesinin varlığının şart olması, olayın meydana gelmesinde, sanığın sevk ve idaresindeki iş makinesini kullandığı esnadaki kusurlu hareketinin etken olması ve illiyet bağının varlığı nedeniyle, olayın iş kazası olduğundan bahisle sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilemeyeceği yönünde tebliğnamedeki 2 numaralı bozma öneren görüşe iştirak edilmemiştir.” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/19762, 2014/13016, 28.05.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹¹⁷ “...ölen işçinin B-4 bağlantı tünelinin içerisinde kemer demir kalıplarını sökerken korkuluksuz 1.85 metre yükseklikteki platformun üzerinden düşerek, kafasının yere çarpması sonucu öldüğü olayda; ... 5237 Sayılı TCK'nın 53/1. maddesindeki hak yoksunluklarının taksirli suçlarda uygulama olanağı bulunmadığı gözetilmeden, sanıklar hakkında anılan madde ile hak yoksunluğuna hükmedilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (Yargıtay 12. Ceza Dairesi, E. 2013/22276, K. 2014/16501, 03.07.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 9. Ceza Dairesi, E. 2008/17799, K. 2010/11279, 02.11.2010; 12. Ceza Dairesi, E. 2012/12862, 2012/12584, 21.05.2012; E. 2015/1463, K. 2015/16570, 03.11.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁹¹⁸ Gerçekler, *Türk Ceza Kanunu*, s. 582.

⁹¹⁹ “...bir mesleğin icrasının yasaklanabilmesi için ruhsatnameye bağlı olarak yürütülmesi gerektiği, inşaat mühendisi olup, özel şirkette proje müdürü olarak çalışan sanığın söz konusu işi yapması, ruhsatnameye bağlı olarak yürütülen meslek olmadığı gözetilmeden, 1 yıl süre ile yasaklanmasına karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/10953, K. 2016/9391, 02.06.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

güvenliği sorumlusu inşaat mühendisleri⁹²⁰, şirket ortağı ve müdürü işveren⁹²¹ hakkında verilen yasaklama kararlarının, sözü edilen meslek ve işlerin ruhsatnameye bağlı olarak icra edilmemelerini gerekçe göstererek bozulmasına karar vermiştir. Yargıtay kararlarında, ruhsatname koşulunu karşılayan mesleklerden yasaklama kararı verilebilmesi için ise, söz konusu mesleğin yargılamaya konu olan işle ilgili olması gerektiği, fiilen icra edilen iş dışında genel nitelikli yasaklama kararları verilmesinin isabetli olmayacağı ifade edilmektedir⁹²².

TCK m. 53/6 hükmünün uygulanabilmesi için gerekli diğer koşul, kişinin taksirli suç nedeniyle mahkûmiyetine karar verilmesidir. Mahkûmiyet hükmü, hapis cezası veya adli para cezası şeklinde olabilir.

⁹²⁰ “...bir mesleğin icrasının yasaklanabilmesi için ruhsatnameye bağlı olarak yürütülmesi gerekmekte olup, inşaat mühendisi olduğu anlaşılan sanıkların, inşaat şirketinde şantiye şefliği ve iş güvenliği sorumlusu olarak çalışmasının ruhsatnameye bağlı olarak yürütülen bir meslek olmadığı nazara alınmadan çalışma hürriyetini kısıtlayacak şekilde genel bir ifade ile meslek ve sanattan yasaklanmalarına karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/1907, K. 2017/6162, 12.09.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹²¹ “[TCK m. 53/6] uyarınca bir mesleğin icrasının yasaklanabilmesi için ruhsatnameye bağlı olarak yürütülmesi gerektiği gözetilmeksizin, ruhsatnameye bağlı olmayan ve çalışma hürriyetini kısıtlayacak şekilde genel bir ifade ile sanığın 6 ay süre ile şirket yöneticiliği yapmaktan yasaklanmasına karar verilmesi, Bozmayı gerektirmiş[tir]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/12053, K. 2016/10064, 14.06.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹²² “...bir mesleğin icrasının yasaklanabilmesi için ruhsatnameye bağlı olarak yürütülmesi [ve] yasaklanan mesleğin yargılamaya konu yaptığı işle ilgili olması gerekmekte olup, genel olarak madencilik işi ile uğraşan ancak maden mühendisleri odasınca katıldığı eğitim programlarından sonra aldığı sertifika ile teknik nezaretçilik görevini yerine getiren ve bu mesleği nedeniyle yargılanan sanık A.D.'nin ve yine yapmış olduğu ocak vardiya çavuşluğu görevi nedeniyle yargılanan sanık S.G.'nin yerine getirdikleri meslekleri yerine genel olarak madencilik meslek ve sanatının icrasını yapmaktan yasaklanmalarına karar verilmesi, Kanuna aykırı olup, hükümlerin bu nedenlerle 5320 Sayılı Kanunun 8. maddesi gereğince halen uygulanmakta olan 1412 Sayılı CMUK'un 321. maddesi uyarınca bozulmasına; ancak, yeniden yargılamayı gerektirmeyen bu hususlarda, aynı Kanunun 322. maddesi gereğince karar verilmesi mümkün bulunmadığından, aynı maddenin verdiği yetkiye istinaden; ... hükmün 'B' fıkrasının ... 7. bendinde 'bu meslek veya sanatın (madencilik) icrasının' ibaresinin çıkartılarak yerine 'sanık A.D.'nin teknik nezaretçilik mesleğinin ve sanık S.G.'nin da ocak vardiya çavuşluğu mesleğinin icrasından' ibarelerinin yazılması suretiyle, eleştirilen husus dışında sair yönleri usul ve kanuna uygun bulunan hükümlerin düzeltilerek onanmasına, ... karar verildi.” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/23495, K. 2014/23292, 19.11.2014, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/17349, K. 2014/8092, 02.04.2014; E. 2014/482, K. 2014/25897, 17.12.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

Taksirin basit veya bilinçli taksir şeklinde olmasının bir önemi yoktur, her iki durumda da madde fıkrası uygulanabilecektir⁹²³.

Kanuni şartların varlığı halinde TCK m. 53/6 hükmünün uygulanıp uygulanmaması hâkimin takdirindedir⁹²⁴. Bununla beraber, anılan hususta olumlu veya olumsuz bir karar verilirken yeterli gerekçe gösterilmelidir⁹²⁵. Ayrıca hüküm kurulurken verilen ceza miktarı ile yasaklama süresi arasında hakkaniyetli bir denge gözetilmelidir⁹²⁶.

4. Hükümün Farklı Görünüm Biçimleri

a. Erteleme

Kişinin işlediği suç nedeniyle kural olarak cezalandırılması gerekir. Ancak bazı hallerde ceza politikasının gereği olarak, mahkûm olunan cezanın infazından belirli koşullarla vazgeçilebilmesi mümkündür. Kişinin belli bir denetim süresi içinde iyi hal göstererek kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getirmesi ve yeniden suç işlememesi durumunda, mahkûm olduğu hapis cezası infaz kurumunda çektirilmiş sayılabilmektedir⁹²⁷. Bu anlamda erteleme, cezanın failin kişiliğine uydurulması ve bireyselleştirilmesinin en önemli araçlarından birisidir⁹²⁸. Cezanın bireyselleştirilmesinin iki aracı olan seçenek yaptırıma çevirme ve erteleme kurumları arasında ise herhangi bir uygulama üstünlüğü yoktur⁹²⁹.

⁹²³ Gerçekler, *Türk Ceza Kanunu*, s. 582.

⁹²⁴ Gerçekler, *Türk Ceza Kanunu*, s. 582; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 1221.

⁹²⁵ Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 1221.

⁹²⁶ “...güvenlik tedbirinin süresinin, fiilin ağırlığı ile orantılı, adalet ve hakkaniyet kurallarına uygun olacak şekilde belirlenmesi gerektiği gözetilmeden, vinç operatörü olan ve geçimini bu suretle idame ettiren sanık hakkında tayin olunan ceza ile orantısız ve alt sınırdan ayrılma gerekçesi de açıklanmaksızın, üst sınıra yakın şekilde 2 yıl 6 ay süreyle sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/19762, K. 2014/13016, 28.05.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹²⁷ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 643.

⁹²⁸ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 823; Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 644.

⁹²⁹ “...TCK'nın 50 ve 51. maddelerinin her ikisinin de kişiselleştirme kurumu olup, birbirlerine karşı önceliklerinin bulunmadığı ve TCK'nın 50. maddesinde yer alan düzenlemenin de mecburi hüküm olmadığı dikkate alındığında, sanık hakkında hükmolunan sonuç hapis cezasının TCK'nın 51. maddesi uyarınca ertelenmesine karar verilmesinde bir isabetsizlik bulunmadığı anlaşıl[mıştır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2015/7732, K. 2016/9049, 30.05.2016, UYAP Bilişim Sistemi).

TCK içerisinde erteleme kurumuna yer verilmiştir. Kanuni düzenlemeye göre; işlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir. Belirtilen sürenin üst sınırı, eylemi işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır. Ancak, erteleme kararının verilebilmesi için kişinin, daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması, suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla yeniden suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması gerekir (TCK m. 51/1).

Cezanın ertelenmesi, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşuluna bağlı tutulabilir (TCK m. 51/2). Cezası ertelenen hükümlü hakkında, bir yıldan az, üç yıldan fazla olmamak üzere bir denetim süresi belirlenir. Sözü geçen sürenin alt sınırı, mahkûm olunan ceza süresinden az olamaz (TCK m. 51/3). Mahkeme tarafından denetim süresi içinde hükümlü hakkında bazı yükümlülükler belirlenebilir (TCK m. 51/4). Mahkeme, denetim süresi içinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilecektir (TCK m. 51/5). Hükümlünün kişiliği ve sosyal durumu dikkate alınarak denetim süresinin herhangi bir yükümlülük belirlenmeden veya uzman kişi görevlendirilmeden geçirilmesine karar verilebilir (TCK m. 51/6). Hükümlünün denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklere, hâkimin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi halinde ise ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir (TCK m. 51/7). Denetim süresi yükümlülüklerle uygun veya iyi halli olarak geçirildiği takdirde ceza infaz edilmiş sayılacaktır (TCK m. 51/8).

Kanun hükmünden de anlaşılacağı üzere, yalnızca hapis cezalarının ertelenebilmesi mümkün olup adli para cezaları ertelenemeyecektir⁹³⁰. Kanuni şartların varlığı halinde ise hâkimin verilen cezayı erteleyip ertelememe konusunda takdir yetkisi söz konusudur⁹³¹. Belirtilen yetki

⁹³⁰ Mülga 647 Sayılı Kanun uygulamasında para cezalarının da ertelenebilmesi mümkündür.

⁹³¹ Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 453.

kullanılırken failin kişiliğine, pişmanlığına dayanılmalı, yeniden suç işlemeyeceğine hangi eylem ve delillerle varıldığı açıklanmalıdır⁹³².

Erteleme kararının verilmesi, failin istemine bağlı değildir. Hâkim kanuni koşulların bulunduğu sonucuna varırsa kendiliğinden de erteleme kararı verebilir. Buna karşılık ertelemeye ilişkin bir istem söz konusu ise bu hususta olumlu veya olumsuz bir karar vermek gerekecektir⁹³³.

İş kazalarından kaynaklanan ceza davaları bakımından sanıklara verilen ve kanunda öngörülen süreleri aşmayan hapis cezalarının ertelenebilmesi mümkündür⁹³⁴. Yargıtay, ölümlü ve yaralamalı iş kazası uyuşmazlıklarında, taksirle öldürme ve yaralama suçları nedeniyle verilen hapis cezalarının ertelenebileceğini kabul etmektedir⁹³⁵. Yüksek Mahkeme bununla beraber, ertelemeye hükmedilmesi halinde belirlenecek denetim süresinin TCK m. 51/3 gereği, verilen hapis cezasından az olamayacağına da karar vermiştir⁹³⁶. Başka bir uyuşmazlıkta ise, samimi bulunmayan savunmalar yapan ve herhangi bir pişmanlık belirtisi göstermeyen sanık işveren yönünden verilen hapis cezasının ertelenemeyeceğine karar verilmiştir⁹³⁷.

⁹³² Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 831; Bakıcı, *Ceza Genel*, s. 1132.

⁹³³ Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, s. 454.

⁹³⁴ Akın, "İş Kazası", s. 13.

⁹³⁵ "İdari para cezasına dönüştürülen ve silinme koşulları oluşmuş kayıt dışında sabıkası bulunmayan, katilana tedavi sürecinde maddi yardımda bulunan, dosyaya olumsuz bir kişiliği yansımayan sanık hakkında yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık irdelenmeksizin dosya içeriğiyle örtüşmeyecek şekilde 'sanığın geçmişte sabıkalı oluşu, suç işleme temayülü, bir daha suç işlemeyeceği hususunda kanaat hasıl olmadığından' biçimindeki yasal ve yeterli olmayan gerekçe ile sanık hakkında tayin edilen cezanın ertelenmesine yer olmadığına karar verilmesi, ... Kanuna aykırıdır..." (12. Ceza Dairesi, E. 2012/10707, K. 2013/4199, 25.02.2013, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 9. Ceza Dairesi, E. 2008/17799, K. 2010/11279, 02.11.2010 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁹³⁶ 12. Ceza Dairesi, E. 2012/3368, K. 2012/26783, 10.12.2012; E. 2014/303, K. 2014/23911, 26.11.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁹³⁷ "TCK'nın 51/1-b maddesinde, suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda kanaatin oluşması halinde, hapis cezasının ertelenebileceği halde, tüm aşamalarda mağduru tanımadığını, olayı duymadığını, inşaatında kaza olmadığını, atılı suçla ilgisinin bulunmadığını savunan, suçu işledikten sonra yargılama sürecinde pişmanlık göstermeyen sanık D'nin, tekrar suç işlemeyeceği kanaatine varılamayacağı ve anılan maddedeki koşulun gerçekleşmediği gözetilmeden, hakkında tayin edilen hapis cezasının ertelenmesine karar verilmesi, Kanuna aykırıdır..." (12. Ceza Dairesi, E. 2014/9917, K. 2015/4271, 09.03.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

Doktrinde, TCK m. 51’de yer verilen ve sınırlı olarak sayılan yükümlülüklerin (eğitim programına devam etme, ücretli çalışma, on sekiz yaşından küçükler için eğitim kurumuna devam etme) içerikleri itibarıyla, görevlendirilecek uzman raporlarının da bağlayıcılığı bulunmaması nedeniyle, iş kazası hükümlüsü işveren ve vekilleri açısından bir yarar sağlamayacağı ileri sürülmüştür⁹³⁸. Sözü edilen sakıncaların madde hükmünde yapılacak değişikliklerle bir ölçüde giderilebileceği söylenebilir ise de, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun, ertelemenin uygulama alanını oldukça daralttığı dikkate alındığında, doktrin eleştirisini karşılayabilecek kanun değişikliklerinin uygulama alanının da pek geniş olmayabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

b. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması

Ceza yargılaması bakımından önemli kurumlardan birisi olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan mahkûmiyet hükmünün sanık yönünden hukuki sonuç doğurmamasını ifade eder (CMK m. 231/5). Yargıtay’a göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması ise, sanığın devletle arasındaki ceza ilişkisini sona erdiren, karma nitelikli bir düşme nedenidir⁹³⁹.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu CMK içerisinde düzenlenmiştir⁹⁴⁰. Anılan kanuna göre; mahkemece sanık hakkında yapılan ceza yargılaması sonunda iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para

⁹³⁸ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 198. Yazar ayrıca, maddede yer verilen yükümlülük ve uzman raporlarının etkisizliği nedeniyle uygulamada mahkemelerce tercih edilmeyebileceğini belirtmiştir. Yargısal uygulamada da söz konusu yükümlülük ve görevlendirmelere yeterinde yer verilmediği görülmektedir.

⁹³⁹ “Sanık hakkında kurulan mahkûmiyet hükmünün hukuki bir sonuç doğurmamasını ifade eden ve doğurduğu sonuçlar itibarıyla karma bir özelliğe sahip bulunan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, denetim süresi içinde kasten yeni bir suçun işlenmemesi ve yükümlülüklerle uygun davranılması halinde, geri bırakılan hükmün ortadan kaldırılarak kamu davasının 5271 Sayılı CYY’nın 223. maddesi uyarınca düşürülmesi sonucu doğurduğundan, bu niteliğiyle sanık ile devlet arasındaki cezai nitelikteki ilişkiyi sona erdiren düşme nedenlerinden birisini oluşturmaktadır.” (Ceza Genel Kurulu, E. 2008/2-149, K. 2008/163, 03.06.2008, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁴⁰ Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına hukukumuzda ilk kez 03.07.2005 tarih ve 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu (RG. 15.07.2005/25876) m. 23 hükmü ile yer verilmiştir. 06.12.2006 tarih ve 5560 Sayılı Kanunun (RG. 19.12.2006/26381) m. 23 hükmü ile 5271 Sayılı CMK m. 231’e 5-14. fıkralar eklenmiş ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması büyükler için de uygulanabilir kılınmıştır.

cezasına ilişkin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir (CMK m. 231/5). Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için; sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, mahkemece sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi ve sanığın rızası gerekir (CMK m. 231/6).Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tabi tutulur. Denetim süresi içinde, kişi hakkında kasıtlı bir suç nedeniyle bir daha hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. Bu süre içinde sanık hakkında bir yılı aşmayacak bir süre için serbestlik tedbirine hükmedilebilecektir (CMK m. 231/8).

Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülükler uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir (CMK m. 231/10). Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülükler aykırı davranılması halinde, mahkeme hükmü açıklar. Ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek, cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir bölümünün infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı halinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilir (CMK m. 231/11).

Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde, mahkûm olunan hapis cezasının ertelenmesi veya kısa süreli olması halinde seçenek yaptırıma çevrilmesi mümkün değildir (CMK m. 231/7). Anılan hüküm dikkate alındığında kanun koyucunun hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına, cezanın bireyselleştirilmesine yönelik kurumlar karşısında bir

öncelik tanıdığı ileri sürülebilir⁹⁴¹. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının niteliğini açıkladığı bir kararında, mahkemenin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını diğer bireyselleştirme hükümlerinden önce ve resen değerlendirmesi gerektiğini ifade etmiştir⁹⁴².

İş kazası uyuşmazlıklarında verilen hapis veya adli para cezasına ilişkin olarak, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir⁹⁴³. Yargıtay kararlarında, kanunda öngörülen objektif koşulların bulunduğu hallerde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının uygulanıp uygulanmayacağına değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Yüksek Mahkeme, objektif koşulların sağlandığı uyuşmazlıklarda kişinin ölmüş olması nedeniyle zarar gideriminin mümkün bulunmaması⁹⁴⁴, ortada giderilecek bir zararın olmaması⁹⁴⁵, suçun işlenmesiyle mağdurun uğradığı

⁹⁴¹ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 194.

⁹⁴² “Koşullu bir düşme nedeni oluşturan ‘hükmün açıklanmasının geri bırakılması’ müessesesi (mahkûmiyet, suç niteliği ve ceza miktarına ilişkin) objektif koşulların varlığı halinde, yargılamanın herhangi bir sujesinin istemine gerek kalmaksızın, diğer kişiselleştirme hükümlerinden önce ve re’sen yargıç tarafından her olayda kendiliğinden değerlendirilip takdir edilmeli ve denetime olanak sağlayacak biçimde kararda gösterilmelidir... Öncelikle lehe olduğundan kuşku bulunmayan ve diğer kişiselleştirme nedenlerinden önce Yargıç tarafından isteme bağlı olmaksızın değerlendirilmesi zorunluluğu bulunan hükmün açıklanmasının geri bırakılması koşullarının bulunup bulunmadığı değerlendirilerek sanığın hukuki durumunun saptanmasında zorunluluk bulunmaktadır.” (Ceza Genel Kurulu, E. 2008/2-149, K. 2008/163, 03.06.2008, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2013/29664, K. 2014/22627, 12.11.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁴³ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 193.

⁹⁴⁴ “5271 Sayılı CMK’nın 231. maddesindeki ‘hükmün açıklanmasının geri bırakılması’ düzenlemesi için öngörülen koşulların, dosyaya yansıyan bilgi ve kanıtlarla birlikte, denetime olanak verecek şekilde, somut gerekçeler gösterilmek suretiyle değerlendirildikten sonra, sanıklar hakkında ‘hükmün açıklanmasının geri bırakılması’na ilişkin düzenlemenin uygulanıp uygulanmayacağına karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, sabıkası bulunmayan, yargılama sürecindeki davranışları lehine değerlendirildiğinden takdiri indirim uygulanan sanıklar hakkında; CMK’nın 231/6.maddesindeki ölçütler irdelenip gerekçelendirilmeden, ‘kişinin ölmüş olması nedeni ile zararın giderilmesinin mümkün olmadığı’ şeklindeki yasal ve yeterli olmayan gerekçeyle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/29995, K. 2013/18149, 03.07.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁴⁵ “Meydana gelen olayda tali derecede kusurlu olan inşaat müteahhidi sanık S.K.’nin sabıkasının bulunmaması, dosya arasında bulunana protokole göre ölenin yasal mirasçılara 70.000,00 TL ödeme yapmış olması, ölenin yakınlarının dosyaya yansıyan şikayetlerinin bulunmaması, diğer şartlar itibarıyla hakkında 5271 Sayılı CMK’nın

zararın ödenmemiş olması, kişisel özellikleri⁹⁴⁶ gibi yetersiz ve dosya kapsamına aykırı gerekçelerle hükmün açıklanmasının geri bırakılmamasını isabetsiz bulmuştur.

Yargıtay kararlarında, hükmün açıklanmasının geri bırakılması için giderilmesi gereken zararın; mağdur veya suçtan zarar görenin kanaat verici, basit bir araştırma ile belirlenebilir maddi zararı olduğu ifade edilmiştir⁹⁴⁷. İş kazasından doğan maddi zararların başında ise tedavi giderleri gelmektedir. Özellikle yaralamalı iş kazaları uyuşmazlıklarında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için sanık tarafından öncelikle mağdurun tedavi giderlerinin karşılanması ve varsa başka maddi zararlarının giderilmesi gerekecektir⁹⁴⁸. Ölümlü iş kazalarında ise ölenin yakınlarının zararları giderilmelidir⁹⁴⁹.

231/5. maddesinin uygulanmamasını gerektirecek şartların bulunmaması birlikte değerlendirildiğinde; sanık hakkında 'ortada giderilecek bir zararın bulunmaması' sebebine dayanılarak CMK'nın 231/5. maddesinde düzenlenen hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükümlerinin uygulanmaması, Kanuna aykırı[dır]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2012/30965, K. 2013/19007, 11.07.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁴⁶ "Sabıkasız olan ve katılan vekilinin zararın karşılanmasına muvafakatlarının olmadığını belirtmesine rağmen yargılama sürecinde açılan hukuk davasında belirlenebilen zararı gidermek için katılanın hesabına 21.01.2014 tarihinde toplam 94.765 TL yatıran ve belirlenebilecek diğer zararları da ödemeye hazır olduğunu belirten sanık S.O. hakkındaki hangi olumsuz kişisel özelliklerinin dikkate alındığı açıklanmadan 'Suçun işlenmesiyle mağdurun uğradığı zararın ödenmemiş olması, kişisel özellikleri' şeklindeki yetersiz ve dosya kapsamına uygun düşmeyen ve TCK'nın 50. maddesinin uygulanmasına gerekçe gösterilen nedenlerle çelişen gerekçeyle sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2015/1673, K. 2015/17151, 06.11.2015, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁴⁷ "Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tamamen giderilmesinde zarar yönünden, kanat verici basit bir araştırma ile belirlenecek maddi zararların esas alınması, manevi zararların bu kapsama dahil edilmemesi gerektiği..." (Ceza Genel Kurulu, E. 2008/11-250, K. 2009/13, 03.02.2009, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2012/15963, K. 2013/8290, 02.04.2013; E. 2013/808, K. 2013/21356, 25.09.2013 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁴⁸ "Sanıklar M.Ç. ve H.E.A.müdafinin dosyaya ibraz ettiği tedavi masraflarının ödendiğine dair beyanı ve katılana eft yoluyla ödeme yaptıklarına ilişkin makbuz ve dekontlar dikkate alındığında, katılanın başkaca bir zararının bulunup bulunmadığı tespit edilerek, sonucuna göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesinin uygulanıp uygulanmayacağına karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi, ... Kanuna aykırı[dır]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2013/13780, K. 2014/2957, 07.02.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁴⁹ "Olay tarihinde sanığın işyerinde meydana gelen iş kazası sonucunda ölen S.C.'nin anne ve babasına 06.12.2006 tarihli ibraname içeriğine göre 8.000 TL ödenmiş olduğu ve yine maktülün eşi ve çocukları adına aynı tarihli ibraname içeriğine göre toplam

Sanığın suçtan doğan maddi zararı giderme yönünde iradesini ortaya koyması yeterli olup, söz konusu irade beyanı mağdur veya suçtan zarar gören tarafından kabul edilmeyebilir. Anılan hallerde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının zarar giderimi koşulu gerçekleşmiş sayılacaktır. Nitekim bir iş kazası uyuşmazlığında Yüksek Mahkeme, mağdurun tedavi giderlerini karşılayan ve yaralanma nedeniyle yaptığı tazminat teklifi reddedilen sanık hakkında verilen mahkûmiyet hükmünün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmemesini bozma nedeni yapmıştır⁹⁵⁰. Yargıtay bir başka kararında da, ölenin babasının soruşturma aşamasında zararın giderildiğini beyan etmesi ve buna dair ibra ve feragatname imzalamasına karşılık kovuşturma aşamasında şikâyetçi olması nedeniyle zararın tamamen giderilmediği sonucuna varılarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmamasını bozma nedeni kabul etmiştir⁹⁵¹. Öte

70.000 TL ödeneceğine dair feragatnamenin düzenlenmiş olduğu, maktûlün eşi olan N.C.'nin ve kardeşi olan V.C.'nin 15.02.2007 hakim havaleli dilekçeleriyle sanığın her türlü maddi ve manevi zararlarını ödediğini ve ölenin mirasçıları adına sanıktan şikâyetçi olmadıklarını belirtmeleri [ve] suçun işlenmesi sonucu sanık tarafından giderilmesi gerekli maddi bir zararın bulunmaması karşısında[.] hüküm tarihinde yürürlükte bulunan 5271 Sayılı CMK'nın 231. maddesindeki 'hükmün açıklanmasının geri bırakılması'na ilişkin düzenlemenin sanık hakkında uygulanıp uygulanmayacağı tartışmasız bırakılması, Kanuna aykırı[dır]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2011/23600, K. 2012/15553, 20.06.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁵⁰ "Asli kusurlu olarak meydana getirdiği iş kazası sonucu, ... sanığın, mağdurun tedavi masraflarını giderdiğine dair savunmasına, mağdurun 'bu kazadan sonra sanık benim hastane masrafımı karşıladı, benim vücudumda oluşan noksanlık nedeni ile sanık bana tazminat olarak belli miktar para teklif etti, ben kabul etmedim' şeklindeki duruşmada alınan beyanına, Dairemizce de benimsenen, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 03.02.2009 tarih ve 2008/11-250 esas, 2009/13 karar sayılı 'hükmün açıklanmasının geri bırakılması düzenlemesinin uygulanıp uygulanmayacağına karar verilirken 5271 Sayılı CMK'nın 231. maddesinin 6. fıkrasının (c) bendi uyarınca nazara alınacak zararın; kanaat verici, basit bir araştırma ile belirlenebilir maddi zarar olduğu' yönündeki kararına göre; sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması düzenlemesinin uygulanması bakımından 5271 Sayılı CMK'nın 231. maddesinin 6. fıkrasının (c) bendinde düzenlenen zarar koşulunun somut olayda gerçekleştiği gözetilmeden, 'Sanığın mağdurun zararını karşıladığına dair dosya içerisinde herhangi bir belge bulunmadığından' şeklindeki dosya içeriğine uygun düşmeyen gerekçeyle, sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]..." (12. Ceza Dairesi, E. 2012/15963, K. 2013/8290, 02.04.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁵¹ "İş kazası sonucu ölen işçinin babası olan müşteki A.K.'nin soruşturma evresinde oğlunun her türlü giderinin karşılandığını beyan etmesi ve 18.10.2008 günlü ibra ve feragatname ile de tüm maddi zararlarının karşılandığını, herhangi bir tazminat taleplerinin olmadığını bildirmesine rağmen kovuşturma evresinde sanıklarca kendilerine 20.000 TL verildiğini ama şikâyetçi olduğunu beyan etmesi karşısında, zararın tam olarak giderilmediğinden bahisle CMK'nın 231/5. maddesinin

yandan bir başka kararda, suçtan doğan zararın giderilmesine yönelik herhangi bir irade beyanı veya çabanın ortaya konulmaması halinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının zarar giderimi koşulunun sağlanmayacağı, dolayısıyla CMK m. 231/5 hükmünün uygulanamayacağı belirtilmiştir⁹⁵². Yargıtay ayrıca bir diğer iş kazası uyuşmazlığında, zararın tamamının giderilmesi halinde, zarar gideriminin tüm sanıklara sirayet edeceğine, dolayısıyla diğer koşulları da sağlayan tüm sanıklar yönünden hükmün açıklanmasının geri bırakılabileceğine karar vermiştir⁹⁵³.

Mahkemelerin bir talep bulunmasa da hükmün açıklanmasının geri bırakılması koşullarının varlığını kararda tartışması gerekir⁹⁵⁴. Doktrinde, hâkimin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin takdir yetkisinin Yargıtay tarafından, *koşulların varlığı halinde uygulama zorunluluğu* biçiminde sınırlandırıldığı ileri sürülmüştür⁹⁵⁵. Yüksek Mahkemenin iş kazası uyuşmazlıklarında verdiği kararlar bir bütün olarak incelendiğinde de anılan takdir yetkisine belli ölçüde sınırlama getirildiği görülmektedir.

uygulanmasına yer olmadığına karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/19198, K. 2013/13510, 14.05.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁵² “*Oluşa ve dosya kapsamına göre, sanık B.'nin sahibi olduğu M.D. isimli işyerinde model makinacı olarak çalışan katılanın olay tarihinde açılan yeni şubenin tadilat işleri yapıldığı sırada avize takarken merdivenden düşerek 3. derece kırık oluşacak şekilde yaralandığı olayda; katılanın alınan beyanlarında sanıklardan şikayetçi olduğunu, uzlaşmak istemediğini, meydana gelen olay nedeniyle elinin kırıldığını ve dirseğinde çukuk oluştuğunu, bu nedenle çalışmadığını beyan ettiği, sanıkların aşamalarda katılanın zararının karşılanmasına yönelik herhangi bir beyanda ve bu yönde bir girişimde bulunmadıkları, bu itibarla hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının koşullarının oluşmadığı anlaşılmakla; sanıklar hakkında, katılanın zararlarının giderilmediği ve bir daha suç işlemeyecekleri konusunda kanaate ulaşılmadığını belirten mahkemenin takdirinde isabetsizlik bulunmadığından; tebliğnamedeki 1. numaralı bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir.*” (12. Ceza Dairesi, E. 2014/2264, K. 2014/25706, 16.12.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁵³ “*Ölenin mirasçıları 11.01.2011 tarihli ibraname ile zararlarının karşılandığını bildirerek, F... A.Ş. ile genel müdürü sanık M.D. ve iş güvenliği mühendisi D.C.G. hakkındaki şikayetlerinden vazgeçmiş olmalarına, tüm zarar giderildiğinde, bunun bütün sanıklar hakkında hüküm ifade edeceğine ve davet edilmelerine rağmen duruşmalara katılmayan ölenin mirasçılarının sanıklar hakkında ayrı ve özel bir şikayet ileri sürmediklerine göre; sanıkların, mağdur tarafın zararını gidermediği şeklindeki yasal ve yetersiz gerekçe ile sanık Y.S. hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...”* (12. Ceza Dairesi, E. 2013/22004, K. 2014/13585, 03.06.2014, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁵⁴ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 194.

⁹⁵⁵ Taneri, “Temel Cezanın Belirlenmesi”, s. 135.

Bununla beraber söz konusu sınırlamanın, daha çok mahkemenin takdirini dayandırdığı gerekçelerin denetimi şeklinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Yerel mahkemelerin özellikle hükmün açıklanmasının geri bırakılmamasını dayandırdığı gerekçelerin yetersiz veya dosya kapsamına aykırı bulunması, bozma nedeni yapılmaktadır.

İş kazası yargılaması sonunda, hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen sanık işveren veya vekiline CMK m. 231/8 hükmü kapsamında iş sağlığı ve güvenliği önlemleriyle ilgili denetimli serbestlik tedbirleri yüklenebilecektir⁹⁵⁶. Yükümlülükler aykırılık halinde hükmün açıklanacağına ilişkin kanun hükmü ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun erteleme kurumuna göre sahip olduğu uygulama önceliği dikkate alındığında, belirtilen tedbirlerin iş sağlığı ve güvenliği uygulaması bakımından etkili bir mücadele yöntemi olabileceği söylenebilir.

5. Yargılamadaki Diğer Hususlar

a. İştirak

İş kazalarından doğan cezai sorumluluk bakımından iştirak kurumuna değinmek gerekir. Suç işleyen faillerin, aynı suçu işleme konusunda iradi bir birliktelikleri olması halinde iştirak söz konusu olacaktır⁹⁵⁷. Suça iştirak, TCK m. 37-41 hükümleri ile düzenlenmiştir.

İş kazasının kasten işlenen eylem şeklinde meydana gelmesi halinde suça iştirak hükümleri uygulanabilecektir. Buna karşılık taksirli suçlarda faillerin bir suç işleme iradesinden söz edilemeyeceği için suça iştirak söz konusu olmayacaktır. Her bir fail TCK m. 22/5 hükmü gereği, zararlı neticeye nedensellik bağı ile bağlanabilen kusurlu eyleminden dolayı cezalandırılacaktır⁹⁵⁸.

⁹⁵⁶ Erdoğan, *İşveren Cezai Sorumluluğu*, s. 196.

⁹⁵⁷ Gerçekler, *Türk Ceza Kanunu*, s. 445.

⁹⁵⁸ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 491; Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 661; Özdemir, *İş Güvenliği*, s. 615-616; Özen, *Taksir*, s. 279; Özkan, "Kusur Tespiti", s. 528. Taksirli suça iştirakin mümkün olduğu yönünde, bkz. Toroslu ve Toroslu, *Ceza Hukuku*, ss. 341-344.

İş kazası uyuşmazlıklarının daha çok taksirli suçlardan kaynaklandığı dikkate alındığında, iştirak hükümlerinin iş kazaları bakımından uygulama alanının son derece sınırlı olduğu söylenebilecektir. Yargıtay'ın iş kazası uyuşmazlıklarına ilişkin kararlarında da, taksirli suçlarda iştirakin mümkün olmadığı ifade edilmektedir⁹⁵⁹.

b. Tekerrür

İş kazaları bakımından değinilmesi gereken bir husus da tekerrürdür. Suç işlemede tekerrür, kişinin toplum için arz ettiği tehlikelilik halinin diğer suçlulara göre daha çok olmasına dayanır⁹⁶⁰. Ceza Hukukunda tekerrür, bir ceza mahkûmiyetine uğradıktan sonra yeniden suç işleyen kişinin durumunu ifade eder ve sözü edilen kişiye de *mükerrir* denir⁹⁶¹.

TCK m. 58'de tekerrüre ilişkin düzenleme yapılmıştır. Anılan maddeye göre; önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra belli bir süre içinde yeni bir suçun işlenmesi halinde, tekerrür hükümleri uygulanır. Tekerrür uygulanması için cezanın infaz edilmiş olması gerekmez (TCK m. 58/1-2). Kasıtlı suçlarla taksirli suçlar ve sırf askeri suçlarla diğer suçlar arasında tekerrür hükümleri uygulanamaz (TCK m. 58/4). Eylemi işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış olan kişilerin işlediği suçlar nedeniyle verilen hükümler ise tekerrüre esas alınamayacaktır (TCK m. 58/5).

⁹⁵⁹ “Taksirli suçlarda iştirak söz konusu olamayacağı gözetilmeden yargılama giderinin sanıklardan eşit yerine, müteselsilen tahsiline karar verilmesi ... Kanuna aykırı[dır]...” (9. Ceza Dairesi, E. 2006/7096, K. 2007/3602, 30.04.2007, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 9. Ceza Dairesi, E. 2008/17799, 2010/11279, 02.11.2010; 12. Ceza Dairesi, E. 2011/2064, K. 2011/7149, 05.12.2011; E. 2012/3368, K. 2012/26783, 10.12.2012 (UYAP Bilişim Sistemi). Yargıtay'ın taksirli suçlar bakımından iştirak hükümlerinin uygulanmamasının, yargılama giderlerine etkisine ilişkin görüşünü daha sonra değiştirdiği, her bir sanığın yargılama giderlerinden eşit olarak değil, sebebiyet verdiği ölçüde sorumlu tutulması gerektiğine karar verdiği görülmektedir: “Taksirle işlenen suçlarda iştirak hükümlerinin uygulanamayacağı gözetilerek, yargılama giderinin her bir sanığa sebebiyet verdikleri tutar kadar ayrı ayrı yükletilmesine karar verilmesi gerekirken, ‘eşit olarak’ alınmasına karar verilmesi, Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2016/1750, K. 2017/7728, 19.10.2017 (UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 12. Ceza Dairesi, E. 2015/15992, K. 2017/645, 01.02.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁶⁰ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 699.

⁹⁶¹ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 909.

Tekerrürün iki önemli sonucu vardır. Bunlardan ilki, sonraki suça ilişkin kanun maddesinde seçimlik olarak hapis cezası ile adli para cezasının öngörülmesi halinde, ancak hapis cezasına hükmedilebilmesidir (TCK m. 58/3). Tekerrürün diğer bir sonucu ise, hükmolunan ikinci cezanın, mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilmesi ve mükerrir hakkında cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasıdır (TCK m. 58/6)⁹⁶².

İş kazalarından doğan ceza davalarında suçun manevi unsuru tekerrür uygulaması bakımından önem kazanmaktadır. Zira kasıtlı suçlar ve taksirli suçlar ancak kendi aralarında tekerrüre esas teşkil edebilmektedirler⁹⁶³. Dolayısıyla daha çok taksirli suç biçiminde işlenen iş kazaları, ancak söz konusu eyleme ilişkin mahkûmiyet hükmü kesinleştikten belli bir süre sonra işlenen taksirli suç için tekerrüre esas teşkil edebilecektir. Aynı iş kazasından geriye doğru belli bir süre içinde, işlenen başka bir taksirli suç nedeniyle mahkûmiyet kararı verilmiş olması halinde ise, bu defa iş kazası uyuşmazlığında tekerrür hükümleri uygulanabilecektir. İş kazasının taksirle bir kişiyi yaralama suçunu oluşturması ve sanığın mahkûmiyetine karar verilmesi halinde ise, TCK m. 58/3 hükmü gereği TCK m. 89/1 hükmündeki seçimlik cezalardan ancak hapis cezasına hükmedilebilecek, adli para cezası uygulanamayacaktır.

c. Yargılamayı sona erdiren özel haller

Yargılamayı sona erdiren ve kanunda belirtilen bazı özel nedenler bulunmaktadır. Bunlardan çalışmamız bakımından özellik gösteren hallerde değinilecektir.

Yargılamayı sona erdiren özel hallerin başında *dava zamanaşımı* gelmektedir. Suçun işlendiği tarihten itibaren belirli bir sürenin geçmesi durumunda, fail hakkında yargılama işlemlerine devam edilmesine engel

⁹⁶² 765 Sayılı TCK'de tekerrür hali, cezada artırım nedeni olarak düzenlenmişti (m. 81). 5237 Sayılı TCK'de tekerrür nedeniyle ceza artırımı yapılması benimsenmemiştir.

⁹⁶³ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, ss. 927-928.

olan zamanaşımı türü, dava zamanaşımıdır⁹⁶⁴. Suçun işlendiği tarihten itibaren kanunda yazılı dava zamanaşımı süresinin geçmesi halinde düşme kararı verilecektir (CMK m. 223/8).

TCK m. 66'da dava zamanaşımı süreleri, TCK m. 67'de ise dava zamanaşımını durduran ve kesen nedenler düzenlenmiştir. İş kazası biçiminde işlenen suçlardan kasten öldürme suçunun basit hali bakımından dava zamanaşımı süresi 25 yıldır (TCK m. 66/1-b). Kasten öldürme suçunun nitelikli halleri için söz konusu süre 30 yıl olarak belirlenmiştir (TCK m. 66/1-a). Kanun koyucu dava zamanaşımı süresini, taksirle öldürme suçu bakımından 15 yıl (TCK m. 66/1-d), kasten ve taksirle yaralama suçları bakımından ise 8 yıl (TCK m. 66/1-e) olarak düzenlemiştir. Dava zamanaşımı süresi belirlenirken suçun kanunda öngörülen cezasının üst sınırı esas alınacaktır⁹⁶⁵.

Yargılamayı sona erdiren hallerden birisi de *şikâyetten vazgeçmedir*⁹⁶⁶. Takibi şikâyete bağlı bulunan suçlarda, suçtan zarar görenin şikâyetinden vazgeçmesi kural olarak davayı düşürür (TCK m. 73/4, CMK m. 223/8). İş kazası biçiminde işlenen suçlarda ise, kasten yaralamanın basit hali ile taksirle yaralama suçuna⁹⁶⁷ ilişkin şikâyetten vazgeçme kamu davasını düşürecektir.

Şikâyetten vazgeçme beyanının kişinin hür iradesiyle yapılması ve usulüne uygun olarak tespit edilmesi gerekir. Bir Yargıtay kararında yoğun bakım ünitesinde tedavi görülürken solunum ve beslenme ihtiyaçlarını kendi başına karşılayamadığı anlaşılan suçtan zarar görenin şikâyetçi olmadığına dair hastane polisi tarafından alınan ve imza atacak durumda olmadığı

⁹⁶⁴ Artuk ve öte., *Ceza Hukuku*, s. 957; Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 733. Bir diğer zamanaşımı türü ise *ceza zamanaşımı* olup, verilen cezanın belli bir süre geçtikten sonra infaz edilememesini ifade eder (TCK m. 68).

⁹⁶⁵ Özgenç, *Türk Ceza Kanunu*, s. 736.

⁹⁶⁶ Şikâyete ilişkin olarak bkz. Üçüncü Bölüm, başlık A., 1., a., 1).

⁹⁶⁷ Suçun bilinçli taksirle işlenmesi ve ağırlaşmış yaralama meydana gelmesi halinde suçun takibi şikâyete bağlı olmadığından şikâyetten vazgeçme de söz konusu olamayacaktır. Öte yandan taksirle yaralanan mağdurların şikâyetlerini geri alması, failin üzerine atılı suç tipini ve alabileceği cezayı doğrudan etkilemektedir. Zira TCK m. 85/2 ve m. 89/4'teki suç tipleri, şikâyetten vazgeçme nedeniyle sırasıyla m. 85/1 ve m. 89/1'deki suçlara dönüşebilecektir.

belirilerek imzası da alınmayan ifade tutanağına hukuki sonuç bağlanamayacağı belirtilmiştir⁹⁶⁸. Yüksek Mahkeme bir başka kararda da, iş kazası neticesinde yaralanan mağdurun tedavisi sırasında, kaza nedeniyle hiç kimseden şikâyetçi olmadığına ilişkin ifade tutanağına hastanedeki görevli polis memurunun imzasının olmadığı gerekçesiyle itibar etmemiş, mağdurun süresi içinde daha sonra yaptığı şikâyeti geçerli kabul etmiştir⁹⁶⁹.

Yargılamayı sona erdiren özel hallerden bir diğeri de *uzlaşmadır*⁹⁷⁰. Ceza Yargılaması Hukukunda alternatif bir çözüm yolu olarak düzenlenen uzlaşma, uzlaştırma süreci sonunda taraflar arasında varılan bir anlaşmayı ifade etmektedir⁹⁷¹. Uzlaştırma ise, mevzuatta sayılan suçlara ilişkin olarak, bağımsız ve tarafsız bir uzlaştırmacının gözetimi altında, mağdur veya suçtan zarar gören ile şüpheli veya sanığın özgür iradeleriyle anlaşdırılmaları sürecidir⁹⁷².

Uzlaşma kurumuna CMK içerisinde yer verilmiştir⁹⁷³. Kanun hükmüne göre; fail ve suçtan zarar görenin uzlaşması, soruşturma aşamasında, failin edimini bir seferde yerine getirmesi şeklinde gerçekleşmiş ise kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde ise kamu davası açılacaktır (CMK m. 253/19).

⁹⁶⁸ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/22704, K. 2014/16558, 03.07.2014 (UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁶⁹ 12. Ceza Dairesi, E. 2014/9323, K. 2015/2577, 12.02.2015 (UYAP Bilişim Sistemi)

⁹⁷⁰ Uzlaşma sözcüğü TDK Güncel Türkçe Sözlükte, “*Uzlaşmak durumu, uyuşma, uzlaş, uzlaşım, mutabakat*”, Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğünde, “*Sulh*” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2018).

⁹⁷¹ Erdal Yerdelen, “Uzlaştırmanın Esasları ve Benzer Kurumlardan Farkları”, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*, ed. Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cüni ve Merve Özcan, Ankara: Deniz Ofset & Matbaacılık, 2018, s. 21.

⁹⁷² Yerdelen, “Uzlaştırmanın Esasları”, s. 22.

⁹⁷³ Kanun hükmüne dayanılarak, uzlaştırmaya ilişkin usul ve esaslar ile uzlaştırma büroları ve Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının çalışma usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği (RG. 05.08.2017/30145) çıkarılmıştır.

Uzlaşmanın kovuşturma aşamasında sanığın edimini bir seferde yerine getirmesi suretiyle gerçekleşmesi halinde mahkemece davanın düşmesine karar verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde ise sanık hakkında, CMK m. 231'deki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi durumunda, mahkeme tarafından hüküm açıklanır (CMK m. 254/2).

İş kazası biçiminde işlenen suçlardan kasten yaralama (TCK m. 86/1-2) ve taksirle yaralama (TCK m. 89) suçları bakımından uzlaşma yoluna gidilmesi mümkündür. Yargıtay da yaralamalı iş kazası uyuşmazlıklarında uzlaşma hükmünün uygulanabileceğine karar vermiştir⁹⁷⁴.

d. Hukuk - Ceza yargılamalarının etkileşimi

İşverenin iş kazasından doğan cezai sorumluluğu bakımından hukuk ve ceza yargılamalarının etkileşimi, değinilmesi gereken önemli bir konudur.

İş kazası biçiminde gerçekleşen eylemin hem haksız fiil, hem de suç teşkil etmesi halinde hukuki ve cezai sorumluluk söz konusu olacaktır. Anılan sorumlulukların tespiti için yapılan hukuk ve ceza yargılamaları aynı zaman dilimi içinde yürütülebileceği gibi⁹⁷⁵ birbirinden farklı zaman dilimleri içinde de gerçekleşebilir. İşte bu noktada, hukuk ve ceza hâkimlerinin işlem ve kararlarının birbirlerini bağlayıcılık ölçüsü önem arz edecektir. Elbette hukuk disiplinlerinin bağımsızlığı nedeniyle her disiplin kendi yaptırımını uygulayacaktır. Ancak hukuk birliği içinde istikrar ve hakkaniyetin sağlanması için mahkemelerin verdikleri kararların karşılıklı etkilerinin değerlendirmesi gerekecektir⁹⁷⁶.

İş kazasından kaynaklanan yargılamaları yürüten hukuk ve ceza mahkemelerinin yaptığı işlemler ve verdiği kararlar arasında çelişkiler

⁹⁷⁴ 12. Ceza Dairesi, E. 2013/456, K. 2013/7106, 21.03.2013; E. 2012/15963, K. 2013/8290, 02.04.2013 (UYAP Bilişim Sistemi). Yargıtay söz konusu kararlarda, dosya kapsamına göre taraflar arasında uzlaşma sağlanamadığı sonucuna varmıştır.

⁹⁷⁵ Özen, "Sorumluluk", s. 249.

⁹⁷⁶ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 190.

ortaya çıkabilir. Doktrinde söz konusu çelişkilerin önlenmesi için, ilk adli işlemi yapan mahkeme kararının, diğer mahkeme tarafından bekletici mesele yapması önerilmektedir⁹⁷⁷. Elbette mahkemelerden birinin diğerinin kararını bekletici mesele yapabilmesi, her iki yargılamanın aynı zaman dilimine denk gelmesi halinde mümkün olabilecektir.

Hukuk ve ceza yargılamalarının gerek bekletici mesele yapılması, gerekse belirtilen durum dışında yargılamalardan birisinin diğerinden daha önce sona ermesi hallerinde, ilk verilen kararın bağlayıcılığı önem kazanmaktadır. Sözü edilen hususu düzenleyen TBK m. 74'e göre;

*Hâkim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararıyla da bağlı değildir. Aynı şekilde, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz*⁹⁷⁸.

Anılan kanun hükmü dikkate alındığında, hukuk ve ceza hâkimlerinin kusura ilişkin değerlendirmelerinin birbirlerini doğrudan bağlamayacağı söylenebilecektir⁹⁷⁹. Zira Özel Hukuk ile Ceza Hukukunun kusur ve nedensellik bağı anlayışları ile kusur belirleme yöntemleri farklılık göstermektedir⁹⁸⁰. Dolayısıyla, ceza yargılaması sonucunda beraat eden işveren sanık, hukuk mahkemesinde tazminat sorumluluğu ile karşı karşıya

⁹⁷⁷ Özen, “Sorumluluk”, ss. 249-250. Yazar, bekletici mesele yönteminin yargılamayı uzatabileceğini belirtmekle beraber, belirtilen sakıncanın yargı organlarının titiz ve hızlı çalışmasıyla giderilebileceğini ileri sürmektedir. Aksi yönde görüş için bkz. Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 191.

⁹⁷⁸ Benzer bir hükme, 22.04.1926 tarih ve 818 Sayılı Borçlar Kanunu (RG. 29.04.1926/359) m. 53'te yer verilmişti.

⁹⁷⁹ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 560.

⁹⁸⁰ Özkan, “Kusur Tespiti”, ss. 561-562. Buna karşılık Yargıtay bir iş kazası uyuşmazlığında, İş Mahkemesi tarafından yaptırılan bilirkişi incelemesinin ceza hükmüne esas alınabileceğini şu ifadelerle belirtmiştir: “İş mahkemesinde açılan tazminat davasında iş güvenliği uzmanlarına hazırlanan ve hükme esas alınan bilirkişi raporu fotokopiden ibaret ise de bu raporun, soruşturma aşamasında iş güvenliği uzmanı tarafından hazırlanan bilirkişi raporuyla aynı doğrultuda olması, dosya kapsamındaki delillerle örtüşmesi ve oluşa uygun olması sebebiyle bu husus; ... bozma konusu yapılmamış[tır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2012/15142, K. 2013/6158, 13.03.2013, UYAP Bilişim Sistemi).

kalabilecektir⁹⁸¹. Bu noktada önemle belirtilmelidir ki, isnat edilen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması gerekçesiyle verilen beraat kararı hukuk hâkimini bağlayacaktır⁹⁸².

Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında hukuk ve ceza yargılamalarının ispat kurallarındaki farklılık nedeniyle, aynı olaydan kaynaklanan, ancak birbiriyle çelişen hükümler kurulmasının isabetli olmadığı gerekçesiyle, ceza mahkemesinin senetle ispat kuralı doğrultusunda işlem yapması gerektiğine karar vermiştir⁹⁸³. Yargıtay'ın hukuk mahkemesinin yaş tashihine ilişkin kararlarının ceza mahkemesini bağlamayacağına ilişkin kararları da bulunmaktadır⁹⁸⁴.

İş kazalarından kaynaklanan hukuk davalarında verilecek karar ve yapılacak belirlemelerin, ispat kurallarındaki sıkı kurallar nedeniyle, maddi

⁹⁸¹ Özkan, “Kusur Tespiti”, s. 560. “*M. Yem A.Ş.‘ye ait ...parselde yapılacak olan Yem fabrikasının ‘Mekanik imalat ve montajı’ işinin 02.01.2008 tarihinde sözleşme ile Y... A.Ş.‘ye verildiği, Y... A.Ş.‘nin de 17.06.2008 günlü sözleşme ile bu işi B... Ltd. Şti‘ye verdiği, ölenin B. firmasının işçisi olduğu, olay günü fabrika inşaatının 31 metresinde kaynak yapmak isterken makinelerin konulması için bırakılmış olan boşluktan düşerek hayatını kaybettiği, sanık H.‘nin B. firmasının ortağı ve saha sorumlusu, sanık M.‘nin ise M. Yem A.Ş.‘nin genel müdür yardımcısı olduğu, taraflar arasında yapılan sözleşme gereği iş güvenliği ile ilgili gerekli tedbirleri almak ve denetlemenin yüklenici firmanın sorumluluğunda bulunduğu, hukuki sorumluluk ile cezai sorumluluğun birbirinden farklı olduğu ve sanık M.D.‘ye cezai yönden yüklenecek kusur bulunmadığı anlaşılmakla, dosya kapsamı ve oluş ile uyumlu olmayan raporlara dayanılarak sanık M.D.‘nin atılı suçtan beraati yerine mahkûmiyetine karar verilmesi, ... Kanuna aykırı[dır]...” (12. Ceza Dairesi, E. 2013/29340, K. 2014/21028, 27.10.2014, UYAP Bilişim Sistemi).*

⁹⁸² Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 191.

⁹⁸³ “*Katılan İ. ile sanık B. arasında 60.000 EURO bedelindeki bono ile ortaya konan bir borç ilişkisinin bulunduğu ve katılanın senetten kaynaklanan borcu ödediğine ilişkin hukuka uygun olarak yalnızca tanık deliline dayandığı olayda; ceza muhakemesinde hakim delilleri serbestçe takdir edeceği açıklanmış ve ispat vasıtaları yönünden bir sınırlama getirilmemiş ise de, hukuki bir ilişkinin sonucu olup, aynı zamanda cezai sorumluluğu da gerektiren işlemlerde hukuk mahkemelerinde aranılan ispat şeklinin ceza mahkemelerinde de aranması gerektiği, ceza mahkemelerinden verilen mahkûmiyet hükümlerinin hukuk mahkemelerini de bağlayacağı, bedelsiz senedi kullanma suçunun işlendiğinin tanıkla ispatı kabul olduğu takdirde katılanın ceza ilamına dayanarak 60.000 EURO bedelindeki borcu ödediğini herhangi bir yazılı delile ihtiyaç olmadan ispat edebileceği, bunun da miktar itibarıyla tanıkla ispat edilemeyecek bir iddianın HUMK’na aykırı olarak tanıkla ispatı sonucunu doğuracağı açık olup, katılanın senedin ödenmesine rağmen kullanıldığı yönündeki iddiasının tanık anlatımlarına göre sabit kabul edilmesi ve sanığın mahkûmiyetine karar verilmesi isabetsizdir.” (Ceza Genel Kurulu, E. 2012/11-1086, K. 2013/40, 05.02.2013, UYAP Bilişim Sistemi).*

⁹⁸⁴ 14. Ceza Dairesi, E. 2014/7360, K. 2014/13321, 26.11.2014; E. 2015/3705, K. 2015/9611, 21.10.2015 (UYAP Bilişim Sistemi).

gerçeği hukuka uygun her türlü delili toplayarak araştıran ceza hâkimini bağlamayacağı söylenebilir. Buna karşılık iş kazası nedeniyle ceza yargılaması sırasında eylemin sabit olup olmadığı, olayın meydana gelip gelmediği, kişinin kazaya sebebiyet veren eylemin faili olup olmadığı gibi hususlarda yapılacak belirlemeler hukuk mahkemesi bakımından bağlayıcı olacaktır⁹⁸⁵. Özen'e göre ise, belirtilen bağlayıcılık her durumda geçerli olmamalıdır. Zira ceza mahkemesinde delil serbestliği ilkesi geçerli olduğu için, bir eylemin fail tarafından işlendiğinin ispatında kullanılan delil, hukuk mahkemesinde aynı ispat gücüne sahip olmayabilir⁹⁸⁶.

Yargıtay'ın iş kazasından kaynaklanan hukuk uyuşmazlıklarında, ceza mahkemesinin maddi olgu ve olay tespitine ilişkin kararının hukuk mahkemesi tarafından bekletici mesele yapılması gerektiğine⁹⁸⁷, ceza mahkemesinin maddi olgu tespiti ve mahkûmiyet kararının hukuk mahkemesinin kusur değerlendirmesinde dikkate alınması gerektiğine⁹⁸⁸ ilişkin kararları bulunmaktadır. Yüksek Mahkeme benzer nitelikli başka bir uyuşmazlıkta da, hukuk hâkiminin ceza mahkemesinin maddi olay tespitiyle

⁹⁸⁵ Ocak, *İş Güvenliği Uzmanlığı*, s. 191; Özkan, "Kusur Tespiti", s. 560; Özen, "Sorumluluk", s. 250.

⁹⁸⁶ Özen, "Sorumluluk", s. 250.

⁹⁸⁷ "[mülga 818 Sayılı] Borçlar Yasası'nın 53. maddesine göre hukuk hakimi kusur olup olmadığına karar vermek için ceza hukukunun sorumluluğa dair hükümleri ile bağlı değildir. Ancak ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararındaki fiilin hukuka aykırılığını ve illiyet bağıını saptayan maddi olaya ilişkin kabul, hukuk hakimini de bağlar. Buna göre Pendik 2.Asliye Ceza mahkemesinin 2007/519 esas 2009/1049 karar Sayılı ceza davasında davalı A.L.'nin kasten yaralama eyleminden ötürü beraat kararı verilirken davacı F.Ç. hakkında hırsızlık eyleminden ötürü mahkûmiyet kararı verilmesi karşısında maddi vaktanın belirlenmesi için artık ceza davasının sonucunun beklenmesi gerekmektedir." (21. Hukuk Dairesi, E. 2010/6252, K. 2012/1531, 13.02.2012, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁸⁸ "[mülga 818 Sayılı] Borçlar Kanununun 53. maddesi hükmüne göre, kusurun takdiri ve zarar miktarının tayini hususunda hukuk hakimi ceza mahkemesi kararı ile bağlı değil ise de, ceza mahkemesinde saptanan maddi olgularla bağlı olduğundan, mahkûmiyetin kesinleşmesi halinde mahkûm olanlara az da olsa bir miktar kusur verilmesi gerekir... kesinleşen ceza dosyasında kusurlu bulunan dava dışı Ö.E.'nin de ceza aldığı dikkate alınarak kusur durumlarının belirlenmesi için olayın gerçekleştiği iş kolunda iş güvenliği bakımından uzman kişilerden oluşan bilirkişi heyetinden bu çerçevede yeniden uygun bir kusur raporu alınmalı, varılacak sonuca göre karar verilmelidir." (10. Hukuk Dairesi, E. 2015/19972, K. 2017/6880, 17.10.2017, UYAP Bilişim Sistemi). Benzer yönde bkz. 10. Hukuk Dairesi, E. 2016/17322, K. 2017/980, 14.02.2017; E. 2015/16425, K. 2017/5310, 22.06.2017; E. 2017/2798, K. 2017/5605, 11.09.2017 (UYAP Bilişim Sistemi).

bağlı olduğu, buna karşılık kusur belirlemesiyle bağlı olmadığını ifade etmiştir⁹⁸⁹.

Sanık yönünden verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının bağlayıcılığı da özellik arz eden bir husustur. Zira söz konusu kararlar kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyeti hükmü niteliğinde değildir⁹⁹⁰. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir temyiz incelemesinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair kararın hukuk hâkimi yönünden bağlayıcılığını şöyle ifade etmiştir:

...hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kesin bir mahkumiyet anlamında değildir. Bu nedenle ortada ceza hukuku anlamında kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü bulunmadığından [mülga 818 Sayılı] BK'nun 53. maddesi uyarınca hukuk hâkimini bağlamayacaktır. Aksi düşünüldüğü takdirde beş yıllık deneme süresi içinde bir suç işlendiğinde mahkemece hüküm açıklanacak ve temyiz hakkı doğacak; şayet yapılan temyiz incelemesinde ceza mahkemesi kararı bozulursa hukuk mahkemesinin kararının da dayanağı ortadan kalkacak ve yargılamanın yenilenmesi gündeme gelecektir. Bu durum ise adalete olan güven ve saygıyı zedeleyecektir.

Diğer taraftan, beş yıllık denetim süresi bittikten sonra menfi tespit davası açıldığında ortada ceza mahkemesi kararı bulunmadığından [mülga 818 Sayılı] BK'nun 53. maddesi uyarınca hukuk hakimini bağlayıcı bir karardan da söz edilemeyecektir. Aksine, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının hukuk hakimini bağlayacağı kabul edildiğinde hukuk hakimince verilecek karar davanın beş yıllık deneme süresi içinde ve sözü edilen süre bittikten sonra açılması veya kararın sözü edilen süre

⁹⁸⁹ “...ceza mahkemesi, kendine has usuli kurallar nedeniyle, hükme esas aldığı maddi olayların varlığını saptamada daha geniş yetkilere sahiptir. Bu nedenle, ceza mahkemesinde saptanacak maddi olayın yargısal bir kararla saptanmış olması gerçeğinin hukuk hakimini de bağlaması gerekir. Bu hal, Kamunun yargıya olan güveninin korunmasının bir gereği olduğu gibi, söz konusu [mülga 818 Sayılı] Borçlar Kanununun 53. maddesinde öngörülen kuralın da doğal bir sonucudur. Nitekim, bu husus Yargıtayın yerleşmiş ve kökleşmiş görüşleri ile de, kabul edilmiş bulunmaktadır. Şu halde, hukuk hakimi ceza mahkemesince saptanan maddi olaylarla bağlı olup, orada belirlenen kusur oranlarıyla bağlı değildir.” (10. Hukuk Dairesi, E. 2017/2090, K. 2017/4760, 05.06.2017, UYAP Bilişim Sistemi).

⁹⁹⁰ Coşkun Özbudak, “(Kanunla da Olsa) Hagb Kararına Mahkûmiyetin Kanuni Sonuçları Bağlanabilir mi?”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 74, S. 3 (2016), ss. 530-531.

bittikten sonra verilmesi hallerinde farklı farklı hukuki sonuçlara ulaşılacaktır. Daha da ötesi, bir olayda birden fazla sorumlu olup da, bunlardan biri hakkında beş yıllık süre içinde, diğeri hakkında beş yıllık süre geçtikten sonra hukuk mahkemesinde dava açılması halinde her iki davalı hakkında da aynı olay nedeniyle farklı kararlar verilebilecektir ki, bu durum adalete olan güveni sarsacaktır.

Sonuç olarak maddi olgunun belirlenmesi yönünden hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının, kesinleşmiş bir ceza hükmü olmadığından, hukuk hakimini bağlamayacağına kabulü gerekir⁹⁹¹.

Yargıtay kararında, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair kararın maddi olguların belirlenmesi de dâhil olmak üzere hukuk hâkimi bağlamayacağı açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla maddi olguların bağlayıcılığı yönünden ceza mahkemeleri tarafından verilen hükmün niteliği dikkatlice incelenmeli, hükmün niteliğine göre bağlayıcılık etkisi değerlendirilmelidir.

⁹⁹¹ Hukuk Genel Kurulu, E. 2011/19-639, K. 2012/30, 01.02.2012 (UYAP Bilişim Sistemi).

SONUÇ

Çalışma hak ve hürriyeti anayasal güvence altına alınmış kişi hak ve özgürlüklerinden birisidir. Kişinin belirtilen hak ve özgürlüğünü gerektiği gibi kullanabilmesi için öncelikle sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının varlığı gereklidir. İşte bu noktada karşımıza iş sağlığı ve güvenliği kavramı çıkmaktadır.

Sosyal devlet ilkesi, iş sağlığı ve güvenliği alanında devlete olumlu edimlerde bulunma hakkı yüklemektedir. Bununla beraber başta İSGK olmak üzere çeşitli mevzuat hükümleriyle işveren bakımından da iş sağlığı ve güvenliğini sağlayıcı önlemleri alma yükümlülükleri öngörülmüştür. Bu kapsamda işverenin gözetim, eğitim, izleme, risklerle mücadele etme, organizasyon oluşturma gibi yükümlülükleri bulunmaktadır. Anılan yükümlülüklere aykırı hareket neticesinde, çalışmada ruhsal veya bedensel bir zarar meydana gelmesi, elbette işverenin sorumluluğunu davet edecektir.

İş kazaları, sağlıklı ve güvenli ortamda çalışma hakkını ihlal eden ciddi bir tehdittir. Özellikle Sanayi Devrimi sonrasında üretim süreçlerinde yaşanan yenilik ve gelişmeler sonucunda, iş kazalarının yaşanma sıklığı ve boyutları önemli ölçüde gelişmiştir. Günümüzde yaşanan iş kazaları, bireyin çalışma hak ve özgürlüğünü olumsuz yönde etkilediği gibi, toplumsal ve ekonomik olarak da son derece olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

İş kazasının Türk Hukuk mevzuatı ve doktrininde çeşitli tanımları yapılmıştır. Genel olarak, işyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen özre uğratan olaylar iş kazası olarak tarif edilebilir. İş kazasının yapısal unsurlarını ise; olay, zarar ve her ikisi arasındaki uygun nedensellik bağı olarak sıralamak mümkündür. Öte yandan kazaların daha çok, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine aykırı hareketler neticesinde gerçekleştiği görülmektedir. Dolayısıyla, iş sağlığı ve güvenliği ile iş kazası kavramları arasında organik bir bağ olduğu söylenebilir.

Hukuk düzeninde sonuç doğuran eylem ve işlemler nedeniyle hukuki, idari ve cezai sorumluluk doğabilir. İş kazalarından kaynaklanan

sorumluluğun da farklı görünüm biçimleri bulunmaktadır. İşçiyi gözetme borcuna dayanan hukuki sorumluluk kapsamında, iş kazalarından ileri gelen maddi ve manevi zararların sosyal güvenlik sistemi tarafından karşılanmayan kısmının işveren tarafından karşılanması esastır. İş mevzuatındaki düzenleyici hükümlere aykırılıktan ileri gelen idari sorumluluğun doğması için ise iş kazasının gerçekleşmesi şart değildir. Mevzuatta öngörülen iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerine aykırı davranan işveren, sözü edilen aykırılık nedeniyle idari para cezası ve işin durdurulması gibi idari yaptırımlarla karşılaşabilecektir.

Çalışma hayatını düzenleyen kurallara aykırı davranışlar nedeniyle uygulanacak ceza yaptırımlarını inceleyen hukuk disiplinine Sosyal Ceza Hukuku denilmektedir. Sosyal Ceza Hukuku kapsamında işverenin iş kazaları nedeniyle cezai sorumluluğu söz konusu olabilecektir. Cezai sorumluluk, İş Hukukunun yanı sıra Ceza Hukukunun temel ilkelerine de dayanması, ceza yargılama usulüne tabi olması ve farklı yaptırımlar öngörmesi bakımından diğer sorumluluk türlerinden ayrılmaktadır.

İşverenin cezai sorumluluğu şahsidir ve ancak kusuru oranında yüklenilebilir. İşverenin objektif veya kusursuz sorumluluğu, Sosyal Ceza Hukuku bakımından kabul edilmemektedir. Cezai sorumluluk ayrıca suçun unsurlarının varlığına bağlıdır. Suçun asli unsurları genel itibarıyla maddi unsur, kanuni unsur (tipiklik), hukuka aykırılık ve manevi unsur olarak ifade edilebilir. Suçun maddi unsurları hareket, netice ve her ikisi arasındaki uygun nedensellik bağıdır. Kişi tarafından gerçekleştirilen eylemin suç olarak kabul edilebilmesi için ayrıca kanunda önceden belirlenmiş soyut suç kalıbına uygun olması ve hukuk düzenine aykırılık içermesi gerekmektedir. Suçun manevi unsuru ise kast veya taksir şeklindeki temel manevi unsur türlerinden birisi olabilir. Bunların da olası kast ve bilinçli taksir şeklinde basamaklandırılmış ara türleri bulunmaktadır.

İş kazaları sonucunda meydana gelen zararlı neticeden işverenler, işveren vekilleri, iş sağlığı ve güvenliği profesyonelleri, çalışanlar ve üçüncü kişilerin cezai yönden sorumlu tutulmaları mümkündür. İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülükler ise mevzuatla esas itibarıyla işverene

yüklenmiştir. İş kazalarının büyük ölçüde söze edilen yükümlülüklere aykırılıktan kaynaklandığı dikkate alındığında, iş kazalarından doğan cezai sorumluluğun en tipik muhatabı da doğal olarak işveren olmaktadır.

İşverenin iş kazası nedeniyle cezai sorumluluğunun doğabilmesi için gerekli koşullar; olayın iş kazası niteliğinde olması, failin işveren niteliği taşıması, işverenin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket etmesi ve hareketle zararlı netice arasında uygun nedensellik bağı bulunması olarak ifade edilebilir. İşverenin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık içeren davranışı ise esas itibarıyla, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin gerektiği gibi alınmaması biçiminde gerçekleşmektedir. İşverenin, işyerinde fiilen yönetim yetkisinin bulunmadığı, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini eksiksiz aldığı, kazanın gerçekleştiği iş veya işyerinde geçerli yetki devriyle vekil tayin ettiği hallerde ise cezai sorumluluğu doğmayacaktır. Bu noktada cezai sorumluluk bakımından asıl belirleyici ölçüt, iş kazasına yol açan dikkat ve özen yükümlülüğü ihlalinin işverene yüklenebilmesidir. Somut olayın koşullarına göre, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınması hususunda kendisine kusur izafe edilebilen işverenin (sözelimi vekil görevlendirmiş olsa dahi) cezai sorumluluktan kurtulması söz konusu olmayacaktır. Bununla beraber işverenin cezai sorumluluğu için yalnızca dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranışı yeterli değildir, ayrıca meydana gelen kazanın işverenin iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerinin ihlali anlamına gelen hareketi sonucunda meydana gelmiş olması da gerekir. İş kazasının oluşumu, işverenin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareketine bağlanamıyorsa söz konusu işveren yönünden cezai sorumluluk doğmayacaktır.

Türk Ceza Hukukunda ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi gereği tüzel kişilerin cezai sorumluluğu kabul edilmemiştir. Tüzel kişiler hakkında TCK m. 60 uyarınca kendilerine özgü güvenlik tedbirlerine hükmedilebilmekte ise de, yürürlükteki mevzuat iş kazaları nedeniyle tüzel kişiler bakımından güvenlik tedbirleri uygulanmasına olanak tanımamaktadır. Tüzel kişi işverenler bakımından meydana gelen iş kazalarından doğan cezai sorumluluk, tüzel kişilerin yönetim organlarında yer alan ve somut işveren

niteliği taşıyan gerçek kişiler ile görev alanlarına girdiği ölçüde işveren vekillerine ait olacaktır.

Alt işverenlik ilişkisinde işverenlerin iş sağlığı ve güvenliği yükümlülükleri, mevzuattan ve alt işverenlik sözleşmesinden kaynaklanabilmektedir. Alt işverenlik sözleşmelerinde zaman zaman yer verilen, kanuni yükümlülük ve sorumlulukların alt işverene ait olacağına dair kayıtlar kusur tespiti açısından önemli olmakla beraber, sözleşme hükümlerinin Sosyal Ceza Hukukunda sınırlı uygulanma kabiliyeti nedeniyle sorumluluk dağılımını tek başına belirleyemeyecektir. Alt işverenlik ilişkisinde esas itibarıyla, iş kazasına neden olan dikkat ve özen yükümlülüğü ihlalinin yüklenebildiği, meydana gelen kazaya kusurlu eylemiyle sebebiyet veren kişi veya kişiler sorumlu tutulacaktır. Alt işverenlik ilişkisinin taraflarına yüklenen yükümlülüklerin ne olduğu ve yerine getirilip getirilmediği hususları ise mevzuat ve sözleşme hükümlerinin somut olayın koşullarına uygulanmasıyla belirlenecektir.

Geçici iş ilişkisinde cezai sorumluluk belirlenirken iş kazasının oluşumuna etki eden yükümlülük ihlalinin ve sorumlularının, tarafların yüklendikleri iş, görev ve sorumlulukların tespit edilmesi gerekmektedir. Geçici iş ilişkisinde çalışan, iş görme edimini geçici işverenin işyerinde yerine getirmektedir. Belirtilen nedenle iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma yükümlülüğü ile iş kazasının cezai sorumluluğunun kural olarak geçici işverene ait olacağı söylenebilir. Ancak devreden işverenin üzerine düşen yükümlülüklerine veya iyi niyet kurallarına aykırı davranması durumunda cezai sorumluluğuna gidilebilecektir.

Gerçek veya tüzel kişi işveren tarafından atanmış işveren vekilinin iş kazası nedeniyle tek başına veya diğer kişilerle birlikte cezai sorumluluğu söz konusu olabilir. İşveren vekilinin iş kazası nedeniyle cezai sorumluluğuna gidilebilmesi için; olayın iş kazası niteliğinde olması, failin işveren vekili niteliğinin bulunması, işveren vekilinin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareketiyle zararlı neticeye sebebiyet vermesi gerekir.

İşverenin iş kazalarından doğan cezai sorumluluğu bağlamında eylemini kasten veya taksirle işlemesi mümkündür. İş kazası nedeniyle işveren; TCK'de tanımlanan kasten öldürme, kasten yaralama, taksirle öldürme ve taksirle yaralama suçlarının faili olabilir. İşverenin doğrudan kastla, bilerek ve isteyerek kendi çalışanını öldürmesi veya yaralaması durumunda kasten öldürme veya kasten yaralama suçları oluşacak, ayrıca SSGSSK m. 13/1 kapsamında iş kazasının varlığından da söz edilebilecektir.

İşverenin iş kazalarından doğan cezai sorumluluğuna esas suçların büyük bir bölümü taksirle işlenmektedir. İşveren, öngörülebilir olan ancak kendisi tarafından öngörülmemiş neticeye (iş kazasını) dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareketiyle neden olması halinde, meydana gelen zararın niteliğine göre taksirle öldürme veya taksirle yaralama suçunu işlemiş olacaktır. İşverenin taksirli eyleminin içeriğini daha çok iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerine aykırılık içeren ihmali hareketi oluşturur. Bununla beraber nadir de olsa hareketin icrai biçimde gerçekleştirildiği görülebilmektedir. Neticenin öngörülebilir olmaması halinde kaçınılmazlığın (tesadüf) varlığından söz edilebilecek ise de, Yargıtay'ın sözü edilen kavramı dar yorumladığı ve iş kazalarını genel olarak öngörülebilir bulduğu söylenebilir. Bize göre de, iş kazaları bakımından kaçınılmazlık kavramının son derece dikkatli değerlendirilmesi gerekir. Zira günümüz koşullarında, bilgi teknolojilerindeki gelişim ve değişim de dikkate alındığında, işverenlerin iş kazalarını öngörememesi gibi bir olasılık son derece düşük olmalıdır. Ayrıca kaçınılmazlık uygulamasının genişletilmesi, ülkemizde zaten istenen seviyeye gelememiş olan iş sağlığı ve güvenliği kültürünün benimsenmesine engel olarak iş kazalarının daha da artmasına yol açabilir. Anılan nedenlerle, işverenin kişisel nitelikleri, yürüttüğü işin özellikleri ve kazanın oluş şekli dikkate alınarak kaçınılmazlıkla ilgili hakkaniyete uygun, ancak istisnai uygulamalar yapılabileceği düşüncesindeyiz.

İş kazalarına neden olan eylemlerin bilinçli taksir veya olası kastla işlenebilmesi de mümkündür. Doktrinde tartışmalı olmakla beraber, Yüksek Mahkemenin bilinçli taksir ve olası kastın iş kazalarında uygulanabilir

olduğuna ilişkin kararları bulunmaktadır. Her iki manevi unsur türü için de işverenin zararlı neticeyi öngörebilmesi gerekir. İşverenin zararlı neticenin şansı, kişisel deneyim gibi faktörlere bağlı olarak gerçekleşmeyeceğine inanarak dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket etmesi halinde bilinçli taksirden söz edilebilecektir. İşverenin zararlı neticenin gerçekleşebileceğini kabullenerek eylemine devam etmesi durumunda ise olası kastından bahsedilecektir. TCK'de olası kast, kasten işlenen suçlarda cezada indirim nedeni olarak düzenlenmişken, bilinçli taksirle işlenen suçlar bakımından cezada artırım nedeni olarak kabul edilmiştir. Bilinçli taksirin ayrıca şikâyet koşulu, seçenek yaptırıma çevirme gibi usul işlemlerine etkisi bulunmaktadır.

Yargıtay kararlarına göre; resmi denetim raporları, gaz ölçüm değerleri, çalışan ve uzman uyarıları, geçmiş deneyimler, yürütülen işin niteliği gibi hususlar zararlı neticenin öngörüldüğünü gösterebilmektedir. Bizce, ceza sorumluluğunun kapsamını genişleten bilinçli taksir ve olası kastın iş kazalarında uygulanması bakımından, önceden kesin davranış kalıpları belirlemek ve belli tür olayları sınıflandırarak doğrudan bilinçli taksir veya olası kastla sorumluluğa gidilmesi yaklaşımı isabetli olmayacaktır. Her bir somut olayda öngörülebilirlik değerlendirmesi yapılarak işverenin dikkat ve özen yükümlülüğü belirlenmelidir. İş kazasında manevi unsurun taksirin hangi türüne uyduğu hususunda tereddüt yaşanması durumunda ise, *şüpheden sanık yararlanır* ilkesi gereği eylemin basit taksirle işlendiği kabul edilmelidir.

Cezai sorumluluk, ceza yargılama usulünü düzenleyen CMK hükümleri çerçevesinde yürütülen bir dizi faaliyet sonucunda belirlenir. Ceza yargılaması, diğer sorumluluk türlerinin yargılama biçimlerinden önemli farklılıklar göstermektedir. İş kazasından kaynaklanan ceza yargılaması, diğer ceza yargılamaları gibi soruşturma ve kovuşturma olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Soruşturma evresi, yetkili Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülür ve kural olarak düzenlenen iddianamenin mahkeme tarafından kabulüyle birlikte sona erer. Soruşturma evresinin iş kazaları bakımından oldukça önemli bir aşama olduğu düşüncesindeyiz. Zira kazayla

ilgili maddi delillere ulaşma olanağı, sonradan yargılama yapan mahkemelere göre daha fazla olan Cumhuriyet Başsavcılığının delilleri eksik toplaması, kusur değerlendirmesini eksik veya hatalı yapması, yanlış failer hakkında kamu davası açması; kovuşturma aşamasına kadar delillerin karartılmasına veya kaybolmasına yol açabileceği gibi yargılamanın gereksiz yere uzamasına veya birbiriyle çelişen birden fazla hüküm verilmesi gibi olumsuz sonuçlara yol açabilecektir.

Yargılamanın ikinci aşaması olan kovuşturma ise yetkili ve görevli mahkemenin iddianamenin kabulüyle başlar ve hükmün kesinleşmesiyle sona erer. Sanığın mahkûmiyetine hükmedilmesi halinde, mahkemece yaptırım olarak hapis cezası, adli para cezası veya hapis cezasına seçenек tedbirlere hükmedebilecektir. İş kazası yargılamalarında önemli bir husus olan kusur tespitinin de bizzat hâkim tarafından yapılması gerekmektedir. Bununla beraber, kusur tespitinin bilirkişilere yaptırılabilmesine ilişkin Yargıtay kararları bulunmaktadır. Yakın tarihte yürürlüğe giren ve hukuki konularda yapılabilecek bilirkişilik faaliyetine engel olması beklenen BK hükümlerinin uygulamasının hangi yönde gelişeceği izlenmelidir. Kusur tespitinin bilirkişilere yaptırılması biçimindeki isabetsiz uygulamanın büyük ölçüde yargılamanın adil ve sağlıklı olarak yürütümünü sağlayacak objektif koşullardaki (fiziki ve teknik imkânlar, makul iş yükü vb.) eksikliklerden kaynaklandığı, mevcut CMK hükümlerinin de bilirkişilikle ilgili kurallar içerdiği dikkate alındığında, hatalı uygulamaya neden olan olumsuz etkenlerin ortadan kaldırılmaması halinde, uygulamanın eski düzene evrilebileceği söylenebilir.

Hukuk yargılamasında şekli gerçeğin ortaya çıkarılması amaçlanırken ceza yargılamasının temel hedefi maddi gerçeğe ulaşabilmektedir. Belirtilen nedenle, hukuka uygun olarak toplanabilen her türlü veri, doküman, iz ve belirti ceza yargılamasında delil olarak kabul edilmektedir. Hukuk yargılama kuralları ise bilindiği üzere daha sıkı şekil şartlarına tabidir. Bu noktada ceza ve hukuk mahkemelerinin işlem ve kararlarının birbirlerini bağlayıcılık güçleri önem kazanmaktadır. Öncelikle, ceza ve hukuk mahkemelerince yaptırılan bilirkişi incelemelerinin aynı olaydan

kaynaklanan uyuşmazlıklarda diğer mahkemece hükme esas alınabileceği söylenebilir. Elbette bunun için bilirkişi raporunun oluşa ve dosya kapsamına uygun olması da gerekir.

İş kazalarından kaynaklanan hukuk davalarında verilecek karar ve yapılacak belirlemelerin, ispat kurallarındaki sıkı kurallar nedeniyle, maddi gerçeği hukuka uygun her türlü delili toplayarak araştıran ceza hâkimini bağlamaması gerektiği ileri sürülebilir. Ceza mahkemesinin kararının kusur tespitine ilişkin bölümü de TBK m. 74 gereği hukuk mahkemesini bağlamayacaktır. Buna karşılık iş kazası nedeniyle ceza yargılaması sırasında eylemin sabit olup olmadığı, olayın meydana gelip gelmediği, kişinin kazaya sebebiyet veren eylemin faili olup olmadığı gibi maddi olgu belirlemeleri hukuk hâkimi bakımından bağlayıcı olacaktır.

İş kazalarının azaltılması ve makul seviyelere indirilebilmesinin; kazaların psikik ve sosyolojik temellerini göz ardı ederek, salt mevzuat çalışmalarıyla sorunu çözme eğilimindeki toplumsal bakış açısıyla mümkün olmadığı kanısındayız. İş kazalarına tekerrürden ibaret temenni ve dileklerle, bireysel ve sosyal bir kaçınılmazlık olarak yaklaşan ve ağırlıklı olarak zararları ortaya çıktıktan sonra telafi etme yoluyla çözüm getirmeye çalışan bir anlayışın, çalışma hayatının süjelerinin iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerini içselleştirmesinin önünde büyük bir engel oluşturduğu açıktır.

Bu anlamda, iş kazaları konusunda sorumluluk sahibi olan her kişi ve kurumun, sözü geçen sorumluluklarını bilerek yerine getirmesi, olumsuzlukları azaltmada etkin rol oynayabilir. Burada öncelikle piyasa koşullarını düzenleyen, denetleyen devlete ve onu temsil eden kurumlara, daha sonra da çalışanları istihdam eden işverenlere önemli görevler düşmektedir. Devletin ilgili kurumlarının çalışma hayatının bileşenleriyle işbirliği içinde hareket ederek iş sağlığı ve güvenliği kavramının yerleştirilmesi için aktif gayret göstermesi gerekir. Ayrıca iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülüklerin niteliği ve iş kazalarının maliyetine ilişkin, çocuk yaştan itibaren yaygın eğitim programları düzenlenmesi de bizce isabetli olacaktır. En büyük risk grubunu oluşturan çalışanların, içinde

buldukları sosyal ve ekonomik koşullar nedeniyle, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmasını içselleştirmeleri, ancak öncü süreçlerle birlikte gerçekleşebilecek bir olgudur. Bütün bu süreçler tamamlanmadan atılan adımlar ve yapılan denetimler ise sorunu bütüncül biçimde çözmekten çok kısmi ve acil müdahalelerden ibaret olarak kalmakta, iş sağlığı ve güvenliği kavramının toplumsal kültür tarafından benimsenmesini sağlayamamaktadır.

İş kazalarının önlenmesiyle birlikte her şeyden önce çalışanların sağlıklı ve güvenli bir ortamda, insancıl koşullarda çalışmalarını sağlamış olacaktır. Ayrıca çalışma gücü ve milli gelirden meydana gelen kayıpların önüne geçileceği de unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

AKIN, Levent. *İş Kazasından Doğan Maddi Tazminat*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2001.

AKIN, Levent. “İş Sağlığı ve Güvenliğinde İşyerinin Örgütlenmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 54, S. 1 (2005), ss. 1-60.

AKIN, Levent. “İş Sağlığı ve Güvenliğinde İşverenin Cezai Sorumluluğu”, *TİSK Akademi*, C. 3, S. 5 (2008), ss. 211-231.

AKIN, Levent. “İş Kazası ve Meslek Hastalıklarından Doğan İşveren ve İşveren Vekillerinin Cezai Sorumluluğu”, http://www.kayagrubu.com.tr/uploaded/safety_igy/LEVENT_AKIN.pdf (Erişim: 07.01.2018), ss. 1-19.

AKPINAR, Teoman ve ÇAKMAKKAYA, Baki Yiğit. “İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından İşverenlerin Risk Değerlendirme Yükümlülüğü”, *Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, Y. 11, S. 40 (2014), ss. 273-304.

AKYİĞİT, Ercan. *İş Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.

ARASLI, Utkan. “Ticaret Şirket Organlarının İş Kazasından Kaynaklanan Hukuksal ve Cezai Sorumluluğu”, *Çimento İşveren Dergisi*, C. 24, S. 4 (2010), ss. 26-36.

ARASLI, Utkan. “Yeni Borçlar Yasası’nın İş Kazası ve Meslek Hastalıklarından Doğan Maddi Tazminat Davalarında Getirdiği Sistem ve Hakkaniyet İndirimi”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 6, S. 24 (2011), ss. 141-153.

ARTUK, Mehmet Emin ve öte. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.

ASLAN, M. Yasin. “Türk Hukukunda Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 68, S. 2 (2010), ss. 233-246.

AYDEMİR, Murteza. *İşverenin İş ve Sosyal Güvenlik Hukukundan Kaynaklanan Cezai Sorumluluğu*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.

AYDINLI, İbrahim. “6331 Sayılı Kanun’da Düzenlenen İş Sağlığı ve Güvenliği Yükümlülüklerinin Alt İşveren İlişkisinde Gösterdiği Özellikler ve Hukuki Sorumluluk”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, S. 30 (2013), ss. 37-42.

AYDINLI, İbrahim. *İş Sağlığı ve Güvenliğinden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.

BAKICI, Sedat. *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2008.

BAYRAM, Fuat. *Türk İş Hukukunda İş Sağlığı ve Güvenliği Denetimi*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2008.

BİLİR, Nazmi. *İş Sağlığı ve Güvenliği Profili: Türkiye*, Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayınları, 2016.

BIYIKLI, Hasan. *Sosyal Ceza Hukuku İşçinin Ceza Yoluyla Korunması*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları, 1983.

CENTEL, Tankut. “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nun Uygulama Alanı ve Kapsamı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 19, S. 2 (2013), ss. 79-84.

CENTEL, Nur, ZAFER, Hamide ve ÇAKMUT, Özlem. *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2016.

ÇAĞLAYAN, Ramazan. “Hukukumuzda Kamu Tüzel Kişiliği Kavramı ve Kıstasları”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 7 (2016), ss. 373-398.

ÇALIK, Ethem. *Suç ve Cezaların Şahsileştirilmesi ve Cemiyet Tipi Münasebeti Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996.

ÇAVUŞ, Özgür Hakan. “6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nda Düzenlenen İşveren Yükümlülükleri Kapsamında İdari Para Cezaları”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, S. 30 (2013), ss. 179-191.

ÇELİK, Nuri, CANIKLIOĞLU, Nurşen ve CANBOLAT, Talat. *İş Hukuku Dersleri*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2016.

DEMİR, Fevzi. *En Son Yargıtay Kararları Işığında İş Hukuku ve Uygulaması*, İzmir: Albi Yayıncılık, 2014.

DEMİRCİ, Bahar. *Türk Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Sorumluluk*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011.

DOĞAN YENİSEY, Kübra. *İş Hukukunda İşyeri ve İşletme*, İstanbul: Legal Yayınevi, 2007.

DÖNMEZER, Sulhi ve ERMAN, Sahir. *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım C. I*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1997.

DÖNMEZER, Sulhi ve ERMAN, Sahir. *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım C. II*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1997.

DURSUN, Hasan. “Suç ve Cezada Kanunilik İlkesinin Yazılı Dünya Tarihçesi”, *Adalet Dergisi*, S. 59 (2017), ss. 189-226.

EKİN, Ali. *Türk Hukukunda İş Sağlığı ve Güvenliği Yaptırımları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2009.

ENGİN, E. Murat. *Türk İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunda İşveren*, İstanbul: Basisen Eğitim ve Kültür Yayınları, 1993.

ERCAN, İsmail. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2016.

ERCAN, İsmail. *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2017.

ERDİNÇ, Burcu. “İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 70, S. 2 (2012), ss. 239-276.

ERDOĞAN, Çağla. *İşveren ve İşveren Vekilinin İş Kazasından Doğan Cezai Sorumluluğu*, Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, 2015. Yükseköğretim Kurulu: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 393359).

EREN, Fikret. *Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 344, 1974.

ERSOY, Uğur. “Sendikal Hakların Kullanılmasının Engellenmesi Suçu (TCK m. 118)”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XX, S. 2 (2016), ss. 471-515.

ERTÜRK, Şükran. “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nda İşverene Getirilen Yükümlülükler”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 7, S. 27 (2012), ss. 13-24.

EYRENCİ, Öner, TAŞKENT, Savaş ve ULUCAN, Devrim. *Bireysel İş Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2017.

GERÇEKER, Hasan. *Yorumlu & Uygulamalı Türk Ceza Kanunu C. I*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.

GEREK, Nüvit. “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun Düşündürdükleri”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 7, S. 28 (2012), ss. 10-19.

GÖKTAŞ, Seracettin. “Alt İşverenlik Uygulamasının Önemli Bazı Sorunları”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 3, S. 12 (2008), ss. 97-105.

GÜNAY, Cevdet İlhan. *İş Kanunu Şerhi C. I*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2015.

GÜNEREN, Ali. *İş Kazası ve Meslek Hastalığından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011.

GÜZEL, Ali, OKUR, Ali Rıza ve CANIKLIOĞLU, Nurşen. *Sosyal Güvenlik Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2014.

İÇEL, Kayıhan. “Ceza Hukukunda Temel Kusurluluk Şekli -Kast-”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Y. 6, S. 12 (2007), ss. 61-70.

İNCİROĞLU, Lütfi. *Kamu İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliği Bakımından Sorumluluğu*, Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya, 2015. Yükseköğretim Kurulu: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 422447).

İREN, Ertan. “Geçici İş İlişkisinde İşverenlerin İş Sağlığı ve Güvenliği Önlemleri Alma Yükümlülüğü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 60, S. 2 (2011), ss. 281-307.

KABAKCI, Mahmut. *AB İş Hukukunda İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliğiyle İlgili Temel Yükümlülükleri ve Türk Mevzuatının Uyumu*, Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, 2009. Yükseköğretim Kurulu: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 239987).

KABAKCI, Mahmut. “6331 Sayılı Kanun’un İş Sağlığı ve Güvenliği Anlayışı ve Risklerden Korunma İlkelerinin (m.5) İşlevi”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 8, S. 29 (2013), ss. 61-76.

KARAKEHYA, Hakan ve USLUADAM, Asena Kamer. “Türk Ceza Hukuku Öğretisinde Suçun Manevi Unsuru Bağlamında Suç Genel Teorisine İlişkin Görüşler”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, C. 3, S. 2, (2015), ss. 1-24.

KAYA, Asım. “İş Kazasında İşverenin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 5, S. 17 (2014), ss. 331-360.

KAYMAZ, Seydi ve GÖKCAN, Hasan Tahsin. *5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Taksirle Adam Öldürme ve Yaralama Suçları*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006.

KEYMAN, Selahattin. “Tipiklik ve Ceza Hukuku”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 37, S. 1 (1980), ss. 59-105.

KILIÇ, Cem ve BÜLBÜL, Okan Güray. “İş Sağlığı ve Güvenliğinde Geline Nokta ve Devam Eden Aksaklıklar”, *Çimento İşveren Dergisi*, C. 27, S. 6 (2013), ss. 6-23.

KILIÇOĞLU, Mustafa. *Tazminat Esasları ve Hesap Yöntemleri*, Ankara: Bilge Yayınevi, 2014.

KILKIŞ, İlknur ve DEMİR, Seçil. “İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Verme Yükümlülüğü Üzerine Bir İnceleme”, *Çalışma İlişkileri Dergisi*, C. 3, S. 1 (2012), ss. 23-47.

KORKUT, Gülsüm ve TETİK, Alim. “6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler ve Temel Sorunlar”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 18, S. 3 (2013), ss. 455-474.

MOLLAMAHMUTOĞLU, Hamdi, ASTARLI, Muhittin ve BAYSAL, Ulaş. *İş Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2014.

MÜNGEN, M. Uğur. “İnşaat İşverenlerinin ve Teknik Elemanların İş Güvenliği Konusundaki Sorumlulukları ve Yaptırımlar”, *Türkiye Mühendislik Haberleri*, Y. 56, S. 469 (2011), ss. 15-24.

NARMANLIOĞLU, Ünal. *İş Hukuku Ferdi İş İlişkileri I*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2014.

NARTER, Sami. “İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarında Tüzel Kişi Organı Olarak Ortak İşverenin Cezai Sorumluluğu”, *Gazi Üniversitesi*

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 17, S. 2 (2015), ss. 229-266.

NARTER, Sami. *İş Kazası ve Meslek Hastalığında Hukuki ve Cezai Sorumluluk*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.

OCAK, Saim. *İş Güvenliği Uzmanlığı*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.

ODAMAN, Serkan. “Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Türk İş Hukukunda Ödünç İş İlişkisi Uygulaması”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, S. 36 (2016), ss. 41-61.

OĞUZMAN, M. Kemal ve ÖZ, M. Turgut. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2015.

ÖMEROĞLU, Ömer. “Ceza Hukukunda Nedensellik İlişkisi Üzerine (Teoriler Dışında Bir Bakış)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15, Özel S. (2013), ss. 1529-1582.

ÖZBUDAK, Coşkun. “(Kanunla da Olsa) Hagb Kararına Mahkûmiyetin Kanuni Sonuçları Bağlanabilir mi?”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 74, S. 3 (2016), ss. 521-532.

ÖZEN, Muharrem ve TOZMAN, Önder. “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Işığında İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Ceza Sorumluluğu”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 3, S. 10 (2008), ss. 214-236.

- ÖZEN, Mustafa. *Ceza Hukukunda Taksir*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011.
- ÖZEN, Mustafa. “İş Kazalarında Hukuki, Cezai ve İdari Sorumluluk”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 73, S. 2 (2015), ss. 215-253.
- ÖZDEMİR, Erdem. *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.
- ÖZGENÇ, İzzet. *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)*, Ankara: Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, 2006.
- ÖZKAN, Halid. “İş Kazalarından Doğan Ceza Sorumluluğunda Kusur Tespiti”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XX, S. 1 (2016), ss. 511-571.
- ÖZTÜRK, Bahri ve öte. *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- ÖZTÜRK, Mustafa. *Taksirden Doğan Cezai ve Hukuki Sorumluluk*, İstanbul: Kazancı Kitap Matbaacılık, 1995.
- SÜMER, Halûk Hâdi. *İş Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017 a.
- SÜMER, Halûk Hâdi. *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017 b.
- SÜZEK, Sarper. *İş Güvenliği Hukuku*, Ankara: Savaş Yayınları, 1985.

SÜZEK, Sarper. *İş Hukuku*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2015.

ŞAKAR, Müjdat. *Gerekçeli ve İçtihatlı İş Kanunu Yorumu*, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, 2011.

TANERİ, Gökhan. “Temel Cezanın Belirlenmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 74, S. 3 (2016), ss. 127-161.

TOROSLU, Nevzat ve FEYZİOĞLU, Metin. *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Savaş Yayınevi, 2012.

TOROSLU, Nevzat ve TOROSLU, Haluk. *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Ankara: Savaş Yayınevi, 2018.

TUNCAY, A. Can ve EKMEKÇİ, Ömer. *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2017.

TUNÇOMAĞ, Kenan ve CENTEL, Tankut. *İş Hukukunun Esasları*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2015.

TÜLÜ, Mustafa. *İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinde İsg Profesyonellerinin Algı ve Beklentileri*, Yayımlanmamış İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanlık Tezi/Araştırma. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü. Ankara, 2014.

Türk Dil Kurumu. “Güncel Türkçe Sözlük”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&gclid=TDK.GTS.5a96f449136340.39211448 (Erişim: 28.02.2018).

Türk Dil Kurumu. “Güncel Türkçe Sözlük”,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&gclid=TDK.GTS.5a96f7ce719430.48482167 (Erişim: 28.02.2018).

Türk Dil Kurumu. “Güncel Türkçe Sözlük”,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&gclid=TDK.GTS.5aaa785fcbec53.59603670 (Erişim: 15.03.2018).

Türk Dil Kurumu. “Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü”,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&gclid=TDK.GTS.5aaa785fcbec53.59603670 (Erişim: 15.03.2018).

Ulusal Yargı Ağı Projesi Bilişim Sistemi. “Yargıtay Kararları Bölümü”.

YALÇIN, Koray. *İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarında Asıl İşveren ve Alt İşverenin Yükümlülüklerinin Birlikte Analizi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta, 2013.

YALVAÇ, Gürsel. “Yargı Kararları Işığında Kusurluluk Şekilleri (Kast-Olası Kast-Taksir-Bilinçli Taksir)”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 7, S. 26 (2012), ss. 151-165.

YARSUVAT, Duygun. *Çalışma Ceza Hukuku*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1978.

YAŞAR, Osman. *Yeni İçtihatlarla Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu C. II*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.

YERDELEN, Erdal. “Uzlaştırmanın Esasları ve Benzer Kurumlardan Farkları”, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*, ed. Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cüni ve Merve Özcan. Ankara: Deniz Ofset & Matbaacılık, 2018.

YILDIRIM, Zeynep. *İş Sağlığı ve Güvenliği Yükümlülüğünü Yerine Getirmeyen İşverenin Cismani Zararlar Bakımından Cezai Sorumluluğu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, 2010.

YILMAZ, Aslı. “Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası Kavramı: Kıta Avrupası ve Anglosakson Hukuk İstemlerinden Birer Örnek ile Türk Hukuku Karşılaştırması”, *Sosyal Güvence Dergisi*, Y. 6, S. 11 (2017), ss. 107-127.

YILMAZ, Gürbüz. “İş Kazalarından Doğan Sorumluluklar”, *Mühendis ve Makina Dergisi*, C. 46, S. 543 (2005), ss. 3-11.

YILMAZ, Hülya. *İş Kazası Kavramı ve Sonuçları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.

YİĞİT, Onur. *Taksirli Suçlar*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.

YURTCAN, Erdener. *Ceza Yargılaması Hukuku*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.

ZAFER, Hamide. *Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2015.